

T.C.

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**TURİZM POTANSİYELİ OLAN BÖLGELERİN KALKINMA
SÜRECİNDE TOPLUMSAL KAPASİTEYİ GÜÇLENDİRME
STRATEJİLERİ: ADIYAMAN ÖRNEĞİ**

Doktora Tezi

Caner ÇALIŞKAN

Danışman

Doç. Dr. İbrahim YILMAZ

Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı

Nevşehir

Ocak 2015

Bütün hakları saklıdır.

Kaynak göstermek koşuluyla alıntı ve gönderme yapılabilir.

© Caner Çalışkan, 2015

"Anneme ve Babama"

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Caner ÇALIŞKAN

İmza:

“Turizm Potansiyeli Olan BÖlgelerin Kalkınma Sürecinde Toplumsal Kapasiteyi Güçlendirme Stratejileri: Adıyaman Örneği” adlı doktora tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Caner ÇALIŞKAN

Danışman

Doç.Dr. İbrahim YILMAZ

Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. İsmail BEKCI

Doç.Dr. İbrahim YILMAZ danışmanlığında Caner ÇALIŞKAN tarafından hazırlanan "Turizm Potansiyeli Olan Bölgelerin Kalkınma Sürecinde Toplumsal Kapasiteyi Güçlendirme Stratejileri: Adıyaman Örneği" adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalında doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

08 / 01 / 2015

JÜRİ:

Danışman : Doç.Dr. İbrahim YILMAZ

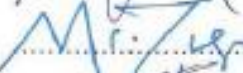
Üye : Prof.Dr. Cevat TOSUN

Üye : Doç.Dr. Korhan KARACAOĞLU

Üye : Doç.Dr. Metin KAPLAN

Üye : Doç.Dr. Nilüfer ŞAHİN PERÇİN

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 21.01.2015 tarih ve 2015.02.32 sayılı Kararı ile onaylanmıştır.

.....

Doç. Dr. Alper ASLAN
Enstitü Müdürü

ÖZET

TURİZM POTANSİYELİ OLAN BÖLGELERİN KALKINMA SÜRECİNDE TOPLUMSAL KAPASİTEYİ GÜÇLENDİRME STRATEJİLERİ: ADIYAMAN ÖRNEĞİ

CANER ÇALIŞKAN

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı / Doktora, Ocak, 2015

Danışman: Doç. Dr. İbrahim YILMAZ

Toplumsal kapasite, bir toplumun gelişme eğilimini sorgulayan sosyolojik bir kavramdır. Bu kavram çok boyutlu bir araç olarak özellikle turizm potansiyeli olan bölgelerin kalkınmasında ve gelişme ivmesinin yakalanmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Araştırmanın konusunu, turizm potansiyeli olan Adıyaman'ın kalkınma sürecinde toplumsal kapasitenin güçlendirilmesi oluştururken, bu potansiyeli kalkınma sürecinde nasıl kullanabileceği araştırma probleminin sınırlarını çizmektedir. Bu bağlamda araştırmanın amacı; Adıyaman turizminin kalkınma araçsallığı kazanmasında toplumsal kapasitesinin güçlendirilmesi ile ilgili birey, toplum ve yönetim üçgeninde şekillenen gelecek yönlü stratejilerinin geliştirilmesidir.

Araştırmanın yöntem sürecinde nitel ve nicel veri toplama yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Buna göre il merkezinde yaşayan yöre halkından 458 kişiye anket uygulanmıştır. Diğer yandan araştırmanın konusuyla birebir ilgili olduğu düşünülen STK'lar, kamu kesimi, özel sektör temsilcileri ve kanaat önderleriyle birlikte toplamda 25 kişi ile yüz yüze mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Son olarak yerel yönetim temsilcileri ile Odak Grup Görüşmesi (OGG) yapılmıştır.

Anket sonuçlarına göre, katılımcıların ilin gelişme düzlemiyle ilgili zihninde somut bir fotoğraf oluşturamadığı görülürken bölgesel kalkınmada somut deliller arandığı anlaşılmıştır. Mülakatlarda, anket sonuçlarının ortaya koyduğu toplumsal durumun yönetsel boyutları ön plana çıkmış ve genel itibarıyla paydaşlar arası kayıtsızlık düşüncesi ağır basmıştır. OGG'de ise anket ve mülakat adımlarının işaret ettiği turizm, toplum ve kalkınma denkleminde beliren ipuçlarına göre uzun dönemli stratejiler geliştirilmiştir. Bu stratejiler birbirini tamamlar nitelikte olup, bölge toplumu, paydaş grupları ve turizm gelişimi olmak üzere üç temel süreci kapsayacak şekilde oluşturulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Turizm, Toplumsal Kapasite, Kalkınma, Adıyaman.

ABSTRACT

STRATEGIES FOR STRENGTHENING COMMUNITY CAPACITY IN DEVELOPING PROCESS OF POTENTIAL TOURISM REGIONS: CASE OF ADIYAMAN

Caner ÇALIŞKAN

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Institute of Social Sciences

Department of Tourism Management / PhD, January, 2015

Supervisor: Assoc. Prof. İbrahim YILMAZ, PhD

Community capacity is a sociological concept that questioning the development tendency of any society. This concept can be seen as main denominator of the regional development and also plays an essential role as a multidimensional tool for growth rate of potential tourism region.

The subject of the research is to enhancing the community capacity of locals in Adıyaman where is one of the potential tourism regions in development process. However framework of the research problem is to investigate ways to use this potential for regional development. In this context aim of this research is to develop strategies of community-based capacity for using tourism potential of Adıyaman.

In data collection process, both qualitative and quantitative research methods are used together. In this respect it is based on a questionnaire survey of 458 locals in center of Adıyaman. On the other hand face to face interviews were carried out with 25 key-informants including representatives of the private sector and public and also opinion leaders. Focus Group Discussion (FGD) was held with senior representatives of provincial local government.

As a result of the research, it is seen that locals have uncertainty on development process and look for tangible indications of regional development. The interview results are consistent with the survey results. Specifically key informants also mention that there is lack of collaboration among stakeholders.

Depending on the survey and interview results, long-term strategies have been developed by the Focus Group Discussion (FGD). These strategies complement each other and consist of three main processes related to stakeholders, community and tourism development.

Keywords: Tourism, Community Capacity, Development, Adıyaman.

TEŞEKKÜR

Bu tezin bütün süreçlerinde her türlü desteği, değerli görüşleri, yaklaşımları ve Őahsıma duyduğu güven için danışman hocam, Sayın Doç.Dr. İbrahim YILMAZ'a sonsuz saygı ve teŐekkürlerimi sunarım.

Tez süresince öneri ve desteklerinden dolayı hocalarım, Sayın Doç.Dr. Korhan KARACAOğLU'na ve Sayın Doç.Dr. Metin KAPLAN'a; önemli tavsiyeleri için hocalarım, Sayın Doç.Dr. Nilüfer ŞAHİN PERÇİN'e ve Sayın Yrd. Doç. Dr. Duygu EREN'e teŐekkürlerimi sunarım. Ayrıca, derin bilgi ve tecrübesinden yararlandığım hocam, Sayın Prof.Dr. Cevat TOSUN'a; yardımlarını esirgemeyen değerli arkadaŐım ArŐ.Gör. Bekir Bora DEDEOğLU'na ve manevi desteğiyle yanımda olan eŐime teŐekkürü bir borç bilirim.

Caner ÇALIŞKAN

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar VE ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
GİRİŞ	1
1. KALKINMA VE TURİZM	
1.1. Kalkınma Olgusu	6
1.2. Kalkınmanın Anlamsal Tarihi.....	7
1.2.1. Toplumsal Kalkınma Yaklaşımı	8
1.2.2. Ekonomik Kalkınma Yaklaşımı	9
1.2.3. Çevre Odaklı Kalkınma Yaklaşımı	10
1.3. Bölgesel Kalkınma	11
1.3.1. Yerellik Boyutu.....	11
1.3.2. Sermaye Boyutu.....	12
1.4. Turizm Olgusu	13
1.4.1. Sistemik Yapısı	14
1.4.1.1. İşteşlik Özelliği	14
1.4.1.2. Ekonomik Karakter Uyumu	15
1.4.1.3. Çevre Sorunsalı	16
1.5. Turizm ve Kalkınma	17
1.5.1. Turizm ve Bölgesel Kalkınma	18
1.5.1.1. Bölgesel Kalkınmada Turizm Fonksiyonu.....	18
1.5.1.1.1. Ekonomik Girdi Boyutu	21
1.5.1.1.2. Sosyal Kazanım Boyutu	22
1.5.1.1.3. Çevresel Katkı Boyutu	23

1.6. Bölgesel Sistemde Paydaş Fonksiyonu	23
1.6.1. Turizm ve Paydaş İlişkisi	24
1.6.1.1. Paydaşların Katılımı.....	26
1.6.2. Paydaş Analizi.....	29
1.6.2.1. Yerel Yönetimler (Karar Alıcılar).....	31
1.6.2.2. Sivil Toplum Kuruluşları (STK)	32
1.6.2.3. Özel Sektör.....	33
1.6.2.4. Kanaat Önderleri (Fikir Önderleri)	34
2. TOPLUMSAL KAPASİTE: TOPLUM, KALKINMA VE TURİZM ÜÇGENİ	
2.1. Toplum Olgusu	35
2.1.1. Toplumsal Karakter.....	35
2.1.2. Toplumsallaşma	37
2.2. Kalkınma: Sosyolojik Açılış	37
2.3. Turizm: Toplumsallaşma Açılış	38
2.3.1. Turizm ve Toplumsal Kabul	40
2.4. Turizm ve Kalkınma Kurgusunda Toplum Boyutlu Engeller.....	42
2.4.1. Politik ve Bürokratik Çıkmazlar	45
2.4.2. Sosyo-Kültürel Direnç	47
2.4.3. Yetersiz Toplumsallaşma	48
2.4.4. Vizyon Daralması.....	49
2.5. Toplumsal Gelişme Düzlemi: Toplumsal Kapasite	50
2.5.1. Toplumsal Kapasitenin Dayanakları	55
2.5.2. Toplumsal Kapasitenin Temel Parametresi: Toplumsal Katılım.....	55
2.5.2.1. Genç Nüfusun Katılımı	58
2.6. Turizm, Kalkınma ve Toplumsal Kapasite İlişkisi	58
3. TOPLUMSAL KAPASİTENİN GÜÇLENMESİ: STRATEJİ ÇERÇEVESİ	
3.1. Kalkınma Sürecinde Toplumsal Kapasite.....	61
3.1.1. Toplumsal Kapasitenin Kalkınma Katalizörü: Turizm.....	61
3.2. Turizm Gelişiminde Toplumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi	64
3.2.1. Strateji Geliştirme	66
3.2.1.1. Temel Gereksinimler.....	67
3.2.1.1.1. Stratejik Düşünme.....	68
3.2.1.1.2. Toplumsal Politika	69

3.2.1.1.3. Sosyal Diyalog	70
3.2.1.1.4. Yönetim Kapasitesi	70
3.2.1.1.5. İletişim Ağı	71
3.2.1.1.6. Kaynak Yeterliliği	72
3.2.2. Strateji Geliştirmede Toplumsal Bileşenler	72
3.2.2.1. Toplumsal Liderlik	73
3.2.2.2. Toplumsal Nitelik	74
3.2.2.3. Dış Destekler	75
3.2.2.4. Girişimcilik	76
3.2.2.5. Toplumsal Yetenekler	77
3.2.2.6. Bilgi Akışı	77
3.2.2.7. Toplumsal Güç	78
3.2.2.8. Toplumsal Duyarlılık	78
3.3. Odak Bölge: Adıyaman	79
3.3.1. Coğrafya	80
3.3.2. Demografi	80
3.3.2.1. Nüfus	81
3.3.2.2. Göç Durumu	81
3.3.3. Ekonomik Yapı	82
3.3.3.1. İşsizlik Sorunu	83
3.3.3.2. Sektörel İstihdam Dağılımı	83
3.3.3.3. Girişimcilik Düzeyi	84
3.3.4. Toplumsal Mobilite (Hareketlilik)	85
3.3.5. Toplumsal Mutluluk Düzeyi	85
3.3.6. Kalkınma Eğilimi	89
3.4. Adıyaman ve Turizm	89
3.4.1. Turizm Kaynaklarının Yapısı	90
3.4.2. Adıyaman Turizminin Gelişme Bariyerleri	91
3.4.2.1. Fiziki Gelişme Bariyerleri	91
3.4.2.2. Sosyo-Kültürel Bariyerler	92
3.4.3. Teşvik Uygulamaları	93
3.5. Adıyaman'ın Bölgesel Analizi	94
3.5.1. SWOT Analizi	94

3.5.1.1. Güçlü Yönler	96
3.5.1.2. Zayıf Yönler	97
3.5.1.3. Fırsatlar	97
3.5.1.4. Tehditler	98
3.5.2. SWOT Matrisi	99
3.5.2.1. Kapsam Açısından Strateji Öngörülleri	100
4. TOPLUMSAL KAPASİTEYİ GÜÇLENDİRME STRATEJİLERİ	
4.1. Araştırmanın Konusu.....	103
4.2. Problem Durumu.....	103
4.3. Araştırmanın Gerekçesi.....	105
4.4. Araştırmanın Amacı.....	106
4.5. Araştırmanın Önemi.....	106
4.6. Araştırmanın Sınırlamaları.....	108
4.7. Araştırma Soruları.....	109
4.8. Araştırmanın Yöntemi.....	110
4.8.1. Triangulation (Çoklu Yöntem).....	111
4.8.2. Uygulama Adımları.....	112
4.8.2.1. Anket Uygulama Süreci	114
4.8.2.2. Mülakat Uygulama Süreci	118
4.8.2.3. Odak Grup Görüşmesi (OGG) Uygulama Süreci	119
4.9. Analiz ve Bulgular	119
4.9.1. Anket Sonuçları.....	120
4.9.1.1. Güvenirlik	120
4.9.1.2. Geçerlik	121
4.9.1.3. Katılımcıların Demografik Özellikleri.....	123
4.9.1.4. Katılımcıların Boyutlara Göre Cevap Dağılımları.....	127
4.9.1.4.1. Toplumsal Kapasite Boyutu (TKB)	127
4.9.1.4.2. Yerel Yatırım Boyutu (YYB).....	130
4.9.1.4.3. Gençlerin Adaptasyonu Boyutu (GAB).....	131
4.9.1.4.4. Girişimcilik Boyutu (GB)	133
4.9.1.5. Ankette Yer Alan Alt Boyutların Ortalamaları	134
4.9.1.6. Değişkenler Arası Ortalama Farklılıkları ve Anlamlılıkları.....	135
4.9.1.6.1. Cinsiyete Göre Boyut Ortalamalarının Karşılaştırılması	135

4.9.1.6.2. Medeni Duruma Göre Boyut Ortalamalarının Karşılaştırılması..	136
4.9.1.6.3. Yaş Değişkenine Göre Boyut Ortalamalarının Karşılaştırılması .	136
4.9.1.6.4. Mezuniyete Göre Boyut Ortalamalarının Karşılaştırılması	138
4.9.1.6.5. Mesleğe Göre Boyut Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	139
4.9.1.6.6. İkamete Göre Boyut Ortalamalarının Karşılaştırılması	141
4.9.1.6.7. Gelir Düzeyine Göre Boyut Ortalamalarının Karşılaştırılması....	142
4.9.2 Mülakat Sonuçları	144
4.9.2.1. Paydaşların Kalkınma Yaklaşımı.....	144
4.9.2.2. Turizme Toplumsal Yaklaşım.....	146
4.9.2.3. Paydaşların Turizm ve Toplumsal Bağ Yaklaşımı.....	147
4.9.2.4. Paydaşların Turizm Gelişimi ve Kalkınma Yaklaşımı	149
4.9.2.5. Paydaşların Paydaş Katılımına (İşbirliği) Yaklaşımı.....	151
4.9.2.6. Paydaşların Genç Nüfusla İlgili Sorunlara Yaklaşımı	152
4.9.3. Anket ve Mülakat Sonuçlarının Karşılaştırmalı Değerlendirmesi	153
4.9.3.1. Strateji Çerçevesi	156
4.9.4. Odak Grup Görüşmesi (OGG) Sonuçları.....	157
4.9.4.1. Toplumsal Kapasiteyi Güçlendirme Stratejileri.....	160
4.9.4.1.1. Süreç 1: Paydaş Grubu (A)	160
4.9.4.1.2. Süreç 2: Toplum (B)	164
4.9.4.1.3. Süreç 3: Turizm (C)	166
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	170
KAYNAKÇA	183
EK: Anket Formu	228

TABLolar VE ŞEKİLLER DİZİNİ

Tablo 1.1: Paydaşlar Arası Rol Dengesi	28
Tablo 2.1: Toplumsal Kapasiteyi Güçlendirme Stratejileri: Alanyazın Bakışı.....	52
Tablo 3.1: Seçilmiş Yıllara Göre Adıyaman ve Merkez Nüfusu	81
Tablo 3.2: Yıllara Göre Adıyaman'ın Göç Durumu	82
Tablo 3.3: Temel Göstergelerle İşgücü İstatistikleri.....	83
Tablo 3.4: Adıyaman Merkez Bölgesi Sektörlere Göre İstihdam Dağılımı.....	84
Tablo 3.5-A: Mutluluk Kaynağı.....	87
Tablo 3.5-B: Umut Düzeyi	87
Tablo 3.5-C1: Kamu Hizmetlerinden Memnuniyet Düzeyi	88
Tablo 3.5-C2: Kamu Hizmetlerinden Memnuniyet Düzeyi	88
Tablo 3.6: Adıyaman SWOT Matrisi	102
Tablo 4.1: Faktör Analizi	122
Tablo 4.2: Katılımcıların Demografik Özellikleri	125
Tablo 4.3: TKB'de Yer Alan Önermelere Verilen Cevap Ortalamaları	128
Tablo 4.4: YYB'de Yer Alan Önermelere Verilen Cevap Ortalamaları..	130
Tablo 4.5: GAB'da Yer Alan Önermelere Verilen Cevap Ortalamaları	132
Tablo 4.6: GB'de Yer Alan Önermelere Verilen Cevap Ortalamaları	133
Tablo 4.7: Alt Boyutların Ortalamaları	134
Tablo 4.8: Cinsiyet Değişkenine Göre Boyutların Ortalamaları ve Farklılıklar	135
Tablo 4.9: Medeni Duruma Göre Boyutların Ortalamaları ve Farklılıklar	136
Tablo 4.10: Yaş Değişkenine Göre Boyut Ortalamaları ve Farklılıkları	137
Tablo 4.11: Mezuniyete Göre Boyut Ortalamaları ve Farklılıkları.....	138
Tablo 4.12: Mesleğe Göre Boyut Ortalamaları ve Farklılıkları	140
Tablo 4.13: İkamet Süresine Göre Boyut Ortalamaları ve Farklılıkları	141

Tablo 4.14: Gelir Düzeyine Göre Boyut Ortalamaları ve Farklılıkları	143
Tablo 4.15-A: Adıyaman'ın kalkınma sürecindeki engeller	144
Tablo 4.15-B: Kalkınma sürecinde atılacak öncül adımlar	145
Tablo 4.16: Adıyaman toplumunun turizme yaklaşımı	146
Tablo 4.17-A: Turizm İle Toplumsal bağ	147
Tablo 4.17-B: Turizm İle Toplumsal Bağın Kurulması	148
Tablo 4.18-A: Adıyaman'ın Kalkınmasında Turizmin Konumu	149
Tablo 4.18-B: Adıyaman Turizminin Gelişme Engelleri	150
Tablo 4.19: Paydaş Katılımı (İşbirliği)	151
Tablo 4.20: Bölgesel Gelişmede Genç Nüfus Yaklaşımı (Genel Sorunlar)	152
Şekil 1.1: Paydaşların Katılım Sınırları	27
Şekil 1.2-A: Paydaşlar Önem-Etki Matrisi (A)	29
Şekil 1.2-B: Paydaşlar Önem-Etki Matrisi (B)	30
Şekil 2.1: Turizm Aracılığıyla Toplumsallaşma	40
Şekil 2.2: Bölgesel Vizyon Hiyerarşisi.....	49
Şekil 2.3: Toplumsal Katılım	56
Şekil 3.1: Toplumsal Kapasite-Turizm ve Kalkınma İlişkisi.	63
Şekil 3.2: Turizm Gelişiminde Toplumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi	66
Şekil 3.3: Stratejik Düşünme	69
Şekil 3.4: Adıyaman Haritası	80
Şekil 4.1: Yöntem Süreci	111
Şekil 4.2: Saha Araştırması Uygulama Adımları	113
Şekil 4.3: Toplumsal Kapasiteyi Güçlendirme Stratejileri ve Turizm Gelişimi	159
Çizelge 1: SWOT (TOWS) Matrisi	100

GİRİŞ

Turizm olgusu taşıdığı anlam, içerdiği sistem ve diğer disiplinlerle olan ilişkisi bakımından geniş uçlara uzanan bir alanda konumlanmaktadır. Bu anlamıyla kalkınmanın önemli bir bileşeni olarak görülen turizm aynı zamanda toplumsal yaşam karakterini etkileyen çok boyutlu bir mekanizmadır. Turizmin kalkınma ivmesinde hissedilen gücü, küreselleşmeyle birlikte sınırları ortadan kalkan coğrafyaların sosyo-ekonomik gelişiminde ve etkileşiminde anahtar bir role dönüşmüştür. Söz konusu rolünün, turizmi toplumsal ekseninde uzlaştırıcı bir araç yaptığı ve kaynak potansiyeli taşıyan bölgelerde kalkınmanın odağına yerleştiği görülmektedir. Sahip olduğu bu konumla birlikte turizmi anlamlı kılan asıl unsur ise bireyden topluma uzanan aralıkta şekillenen sosyal yaşam düzeyini nitelimesidir. Açık bir anlatımla, turizmin gerek kavramsal gerekse pratik düzlemde beliren evrensel gerçeği insan olmaktadır. Bu durum, turizmi sadece ekonomik bir faaliyet olma görüntüsünden uzaklaştırmakta ve kökleri toplumsal uçlara uzanan bir araştırma alanı haline getirmektedir. Nitekim hangi alan veya disipline ait olursa olsun yapılan araştırmaları besleyen ana arterin bizzat toplum olduğu anlaşılmaktadır. Bu anlamıyla herhangi bölgeyi oluşturan ve ortak bir kültür kimliği taşıyan toplum; ortak sorunlara ortak çözüm önerileri üreten sosyal bir birim olarak ifade edilebilir (Dynes, 1998). Bu nedendir ki toplumu anlamak veya anlamlandırmak, süregelen araştırmaların bazen dolaylı bazen de asli amacı olmaktadır. Buradan hareketle, turizm ve kalkınmanın arka planını oluşturan toplumsal kapasite kavramı araştırmanın toplumsal bağlacı olmaktadır. Toplumsal

kapasite kısaca, bir bölgenin herhangi bir gelişme alanında sergilediği toplumsal yeterlilikler olarak ifade edilebilir. Bu yeterlilikler; beşeri, ekonomik ve kültürel vasıflara uzanan bir sahayı kapsarken aynı zamanda gerek turizmin gerekse de kalkınmanın stratejik bir değişkeni olmaktadır. Son yıllarda sağlık, eğitim ve tarım başta olmak üzere çoğu disiplinin araştırma konusu olmuş toplumsal kapasite kavramının günümüzde birçok olay ve olguların hareket zemini olduğu gözlemlenmektedir. İlgili duruma atfen, turizm gibi farklı toplumsal konulara temas eden bir sistemin bu zeminde işlenmesinin, alanyazında görülen boşluk noktasında önemli bir gereksinim olduğu düşünülmektedir.

Turizm ve kalkınma ilişkisi incelendiğinde, toplumsal kapasitenin turizm ve kalkınma matrisinin kesim noktasında yer aldığı görülmektedir. Buna göre toplumsal kapasitenin güçlenmesi, hem turizm gelişimi hem de kalkınma için sosyal bağlamda güdüleyici; ekonomik açıdan değer sağlayıcı ve çevresel açıdan farkındalık yaratıcı bir etki bırakabilmektedir. Benzer söylemle toplumsal kapasite, turizm potansiyeli olan bölgelerin kalkınma karakterini sosyal etkileşim çizgisinde belirleyen önemli bir faktör olmaktadır (Gursoy, Jurowski ve Uysal, 2002). Dolayısıyla toplumsal kapasite; bir yörede yaşayanların sosyal becerilerinden birbirleri ile olan ilişki düzeylerine uzanan sürecin meydana getirdiği bir yaşam karakteri olmaktadır (Easterling, Gallagher, Drisko ve Johnson, 1998).

Konuya turizm potansiyeli olan kalkınma sürecindeki bölgeler açısından bakıldığında durumun farklı bir boyutu belirmektedir. Detayda saklı kalan bu boyut ise kimi coğrafyalara genel bir umursamazlığın veya boşvermişliğin hâkim olduğudur. Burada vurgulanmak istenen husus yeterli potansiyelin olmadığı değil, var olan potansiyelin yeterince ortaya çıkarılmadığı ya da kullanılmadığı olmaktadır. Diğer yandan kaynakların sosyo-coğrafik yapıda eşit dağılmaması

gelişememenin altında yatan bir başka önemli sorun olmaktadır (Sutton ve Lock, 2000). Bahsi edilen bölgelerde ayrıca turizm gibi potansiyellerin somut düzleme taşınarak bir çıktı oluşturması ve bu yolla kalkınmada itici bir güce dönüşmesi beklenmektedir. Bu amaçla alanyazında; yatırım, eğitim, toplumsal katılım, nitelikli yönetim vb. unsurlar birer çözüm aracı olarak sunulurken söz konusu unsurları aynı çatı altında toplayan toplumsal kapasite kavramının yeterli düzeyde tartışılmadığı görülmektedir. Dolayısıyla araştırmanın toplumsal kapasite nosyonunda, turizm ve kalkınma nedenselliğine yeni yaklaşımlar kazandıracığı öngörülmektedir.

Turizm potansiyeli olan bölgelerde toplumsal kapasiteyi anlamak ve kalkınma paydasında güçlendirmek söz konusu bölgelerin gelişme misyonunda önemli bir kavrayış olmaktadır. Ne var ki başta toplumu oluşturan bireyler olmak üzere bütün paydaş gruplarında gelişme inancının sağlanması, bölgesel amaçlar ekseninde güçlenecek toplumsal kapasite düzeyiyle açıklanabilmektedir. Bu bağlamda toplumsal kapasite inşasının, turizm ve kalkınma denkleminde sosyal tabanlı bir çözüm alternatifi olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın konusunu, turizm potansiyeli taşıyan Adıyaman'ın kalkınma sürecinde toplumsal kapasitenin güçlendirilmesi oluşturmaktadır. Turizm ve kalkınma penceresinden bakıldığında; Adıyaman'ın turizm açısından önemli bir potansiyel barındırdığı ancak bu potansiyeli kalkınma sürecinde etkin olarak kullanamadığı gözlemlenmektedir. Bu sorundan hareketle, Adıyaman turizminin kalkınma araçsallığı kazanmasında toplumsal kapasitenin nasıl güçlendirilebileceği araştırmanın problemi olmaktadır. Tabandan yönetim kanadına değin, bölgesel sistemin her parçasını ilgilendiren bu problem, toplumsal kapasitenin güçlenmesinde stratejik yaklaşımları zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın amacı, Adıyaman turizminin kalkınma araçsallığı kazanmasında toplumsal kapasitenin

güçlendirilmesi ile ilgili stratejilerinin geliştirilmesidir. Çalışmanın beslendiği alanyazın çizgisinde bahse konu olan strateji geliştirme zemini şu şekilde açıklanmıştır:

1. Yöre halkı ile turizm arasında sosyal bir bağın nasıl oluşturulacağı ve bölge insanının turizmin pozitif çıktılarına inandırılması (Capenerhurst, 1994).
2. Bölgede yer alan yatırımcılara tanınan öncelik esasının nasıl belirleneceği (Reid, Mair ve George, 2004).
3. Paydaşların: Ortak hareket etme eğilimi; ortak hareket etme potansiyelinin varlığı; kim(ler)le ortak hareket edileceği; nasıl hareket edileceği ve ortaklığın nasıl sürdürülebilir olacağı konularının tartışılması (Reid, Smith ve McCloskey, 2008).
4. Paydaşlar arası rol tanımlarının nasıl yapılacağı (Sautter ve Leisen, 1999; Mayers, 2005; Peršić ve Jurdana, 2006; Dyer, Gursoy, Sharma ve Carter, 2007).
5. Bölgede kurulacak işbirliğinin sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik uçları arasında güvene dayalı nasıl bir sosyal ağın oluşturulacağı (Meppem ve Gill, 1998).
6. Paydaşlar arası iletişim kayıplarının nasıl azaltılacağı ve kurumlar arasında gözlemlenen bürokratik izolasyonun nasıl aşılacağı (Tosun, 2001; Mayers, 2005).
7. Süregelen aşamalar sonucunda elde edilen fikir ve faaliyet planının bir destinasyon yönetim planına nasıl dönüşebileceği (Choi ve Sirakaya, 2006).
8. Destinasyon yönetim ve gelişme planının kıt kaynaklar ve sosyo-kültürel değerler gözetilerek nasıl faaliyete döküleceği (Neto, 2003). Bu noktada bölgesel bir gelişme vizyonuna nasıl sahip olunacağı (Goeldner ve Ritchie, 2003).
9. Söz konusu aşamalardan hareketle toplumsal kapasite ekseninde stratejilerin geliştirilmesi

Araştırma sürecinin tasarımında çoklu yöntem (triangulation) tercih edilmiştir. Bu çerçevede, araştırma verilerinin toplanmasında nitel ve nicel veri toplama yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Araştırmanın veri kaynakları dört boyutta toplanmaktadır: Birincisi alanyazın; ikincisi yöre halkı; üçüncüsü konuyla doğrudan ilgili olduğu düşünülen paydaş grupları ve dördüncüsü yerel yönetim temsilcileri (karar alıcılar) olmaktadır. Saha verilerinin toplanmasında kullanılan araçlar araştırma amacına ve veri kaynaklarına göre farklılık göstermiştir. Buna göre yöre halkına anket uygulanırken, paydaş grupları ile yüz yüze görüşme (mülakat) tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın nihai veri aracı olan odak grup görüşmesi (OGG) ise yerel yönetim temsilcileri ile gerçekleştirilmiştir.

Veri toplama adımları değerlendirildiğinde, saha uygulamalarının zamansal önceliği farklılık göstermektedir. Buna göre anket ve mülakatlar eş zaman diliminde uygulanmıştır. Anket uygulamasıyla yöre halkının toplumsal kapasitesini niteleyen yaklaşımlar analiz edilirken; mülakatlarla ilgili paydaşların toplum, turizm ve kalkınma üçgenine yaklaşımları değerlendirilmiştir. İzleyen süreçte ise her iki adımdan elde edilen verilerin çerçevesini oluşturduğu OGG gerçekleşmiş ve karar alıcıların görüşleri doğrultusunda toplumsal kapasiteyi güçlendirme stratejileri belirlenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KALKINMA VE TURİZM

Tezin bu bölümünde, araştırmanın toplumsal kapasite kavramını niteleyen kalkınma ve turizm olguları irdelenmiştir. Söz konusu iki unsur yapı ve süreç açısından detaylı ele alınırken tezin arka planına atfen, bu bölümün destekleyici bileşeni paydaş yaklaşımı olmuştur.

1.1. Kalkınma Olgusu

Kalkınma, zamanın değişen koşullarına hızlı cevap verebilme ve gelişmişliğin işaret ettiği yaşam standardına ulaşma hedefiyle gerçekleşen dinamik bir süreç olarak tanımlanabilir (Kahraman ve Türkay, 2012, s.87). İnsanoğlunun varoluşuna uzanan kalkınma olgusu (Ray, 1998); çevre, ekonomi, sosyal yapı, eğitim ve sağlık gibi toplumsal alanlarda görülen bir gelişme sürecini kapsamaktadır (Sen, 1983).

Kalkınma düşüncesinde ana eksen sosyal güven olurken (Tridico, 2013), toplumsal katılım, bu güvenin beşeri çatısını oluşturmaktadır (Honeyman, 2010). Dolayısıyla kalkınma, bir bölgenin toplumsal etkileşimine katkı yapan ve bunu yaparken bölge halkına somut çıktılar sağlayan bir mekanizma görünümündedir (Poveda, 2011, s.154). Başka bir söylemle kalkınma, toplumların sahip olduğu kaynakları sürdürülebilir güce dönüştüren; sosyal ve düşünsel ilerlemeleri, gelecek kaygısını, bağımsızlığı, toplumsal huzuru ve kültürel bütünlüğü gözetken kapsamlı bir sistem anlayışını içermektedir (Yavilioğlu, 2001, s.111)

1.2. Kalkınmanın Anlamsal Tarihi

Tarihsel sürece bakıldığında, kalkınmanın anlamsal olarak büyüme ve modernleşme kavramlarıyla ikame edildiği görülmektedir (Yavilioğlu, 2001, s.64). Modernleşme, sanayi devrimi sonrası batılı ülkelerde yaşanan siyasi ve kültürel dönüşümlerin öngördüğü modern toplumu ifade ederken, gelenekselden moderniteye doğru bir akış izlemektedir. Kalkınma ise tarihin her döneminde var olan ve az gelişmişlikten gelişmeye uzanan bir alanda şekillenmektedir (Roney, 2011).

Yapısal düzlemde kalkınmayla örtüşen, ancak anlamsal olarak kalkınmadan ayrılan bir diğer kavram da ekonomik büyüme olmaktadır. Bölgesel kaynakların maddi çıktıya dönüşmesinde önemli bir motivasyon olan ekonomik büyüme (Poveda, 2011), taşıdığı kısıtla kalkınmanın temel felsefesinden ayrılmaktadır. Bu ayrımında kalkınma, söz konusu kavramları içeren karmaşık bir yapı sergilemektedir. Daha açık bir anlatımla, kalkınma sadece ekonomik büyüme veya modernizm gibi konuları değil aynı zamanda çevresel, politik, kültürel ve beşeri uçlardaki değişimleri içeren çok boyutlu bir alanı kapsamaktadır (Sharpley, 2002).

Süregelen zaman içinde kalkınmaya dönemsel anlamlar yüklendiği görülmektedir. Örneğin, II. Dünya Savaşı'yla beraber toplumsal buhranla yüzleşen dünyanın (Dikmen, 2000), kalkınma yaklaşımını bu dönemle benimsemeye başladığı düşünülmektedir. 1970'li yıllara kadar süren bu dönemde kavram, modernleşme olarak ele alınmış; gelişmiş ülkelerdeki sermaye birikimleri ve ekonomik büyümeyle orantılı bir anlam kazanmaya başlamıştır. 70'li yılları izleyen süreçte ise yaşanan dış stoklar ve ekonomik istikrarsızlık kalkınmanın atfedildiği ekonomik büyüme anlayışından uzaklaştırmıştır. Nitekim günümüze uzanan küresel gelişmeler ve dönüşümler ekseninde kalkınmanın yeni anlamlar kazandığı ve ekonomik

büyümeden çok toplumsal gelişmeler üzerine odaklanıldığı görülmektedir (Anand ve Ravallion, 1993; Erbay ve Özden, 2013).

1.2.1. Toplumsal Kalkınma Yaklaşımı

Kalkınma, odağına insanı konumlandıran toplumsal bir sistemi barındırmaktadır (Alderfer, 1969). Bu bağlamda kalkınmanın; kaynakların toplum içinde eşit dağıldığı (Sen, 2005) kültürel normların gözetildiği (Martinson, 1970) ve nihai aşamada adil ve şeffaf bir idari yapının olduğu (Kopits ve Craig, 1998) bir zeminde gerçekleşmesi öngörülmektedir. Nitekim kalkınmanın başarı parametresi, yöre halkının birbirlerine ve yöneticilerine duydukları güven esasında, bölgesel gelişme amacını destekleyen toplumsal inanç düzeyi olmaktadır (Jacobs ve Cleveland, 1999).

Toplumsal kalkınma ile ilgili alan yazın incelendiğinde konunun beş boyut etrafında kümelendiği görülmektedir. Bunlar kısaca (Akşit, 2003):

- **Boyut 1:** Toplumun sahip olduğu ekonomik ve teknolojik altyapı,
- **Boyut 2:** Toplumsal düzeyde amaç, hedef ve stratejilerin yer aldığı plan ve politikalar,
- **Boyut 3:** Toplumsal katılım önceliğinde yöre halkının yerel aktörler, sivil toplum kuruluşları (STK) ve diğer paydaşlar ile ilişki yapıları,
- **Boyut 4:** Toplumsal kalkınmanın kültürel uçları; kalkınma hareketinin kültürel değerlerle uyumu ve kalkınmaya aktif katılımın kültürel ufukta var olup olmadığı,
- **Boyut 5:** Toplumsal kalkınmanın sosyal yaşam alanı ile etkileşimi; aile yapısı, kadının toplum içindeki statüsü, vatandaşlık bilinci, bireysel yaşam gibi konular ve kalkınmanın bu alanlardaki rolü olmaktadır.

Yukarıda yer alan boyutlardan hareketle bir bölgenin kalkınma karakteri o yöreye özgü sosyal değişkenler ile belirlenirken, toplumu oluşturan her birey kalkınmanın nesnesi değil etkin bir öznesi olarak kabul edilmektedir (Miser, 1999).

Son yıllarda toplumsal kalkınma kavramı ile ilgili yapılan araştırmalarda kurumların yerelle olan bağı ön plana çıkmaktadır. Tabanla tepe yönetimi arasında oluşan bu resim, kamu kurumlarından özel sektör ve STK'lara uzanan bir ortaklığı işaret etmekte ve herhangi bir odağa bağlı olmayan bağımsız bir toplumsal kapasitenin inşası üzerinde durmaktadır. Ancak burada ifade edilen bağımsız kapasite, herhangi bir kaynak desteğini reddetmek değil, aksine toplumsal gelişme için bütün kaynakları kullanan ve bunu uzun vadeli gücünü artırmak için yapan bir toplum yapısını tasvir etmektedir (Green ve Goetting, 2010, s.185). Bu anlamıyla toplumsal kalkınmanın toplumu oluşturan beşeri dinamikler üzerine odaklandığı ve bir anlamda ekonomik kalkınmanın ilk adımını oluşturduğu görülmektedir (Herbert-Cheshire, 2000, s.206). Başka bir ifade ile ekonomik kalkınmanın karakterini toplumsal yapının ve beşeri sermayenin oluşturduğu düşünülmektedir (Ozawa, 1992).

1.2.2. Ekonomik Kalkınma Yaklaşımı

Ekonomik kalkınma, bir bölgenin mevcut gelir düzeyinde görülen iyileşmeler yoluyla yaşam standardının yükselmesi olarak ifade edilebilir (Poveda, 2011). Bu anlamıyla kavramın; yerel politik gücün, karar alma süreçlerinin ve bölgesel uygulamaların odağında yer aldığı söylenebilir (Amin, 1999).

Ekonomik kalkınmadan bahsedilmek isteniyorsa, aynı zamanda bölge insanının yaşam-kalite düzeyinden de olumlu bahsetmek gerekecektir (Button, 2002). Nitekim ekonomik kalkınma, fert başına düşen milli gelirdeki iyileşmenin

sosyal yaşam kalitesini artırması olmaktadır (Ünlüöner ve Tayfun, 2005). Başka bir söylemle ekonomik kalkınmanın, toplumsal refah düzeyine sağladığı katkının yönüyle ilgili olduğu savunulmaktadır (Mahutga ve Smith, 2010).

Ekonomik kalkınmanın önemli bir ilişkisi de çevre boyutunda görülmektedir. Bir anlamda ekonomik ve toplumsal dönüşümleri niteleyen bu boyut, aynı zamanda ekonomik gelişmelerin öngörülen bir sonucu olmakta ve ekonomik kalkınmayı çevresel kalitenin bir anahtarı haline getirmektedir (Mirshojaeian Hosseini ve Kaneko, 2012).

1.2.3. Çevre Odaklı Kalkınma Yaklaşımı

Çevre faktörü, kalkınmanın destek noktalarından biri olan doğal kaynakların kavramsal çatısı olmaktadır (Çetin, 2006). Bu açıdan çevre boyutu başta ekonomik gelişme dinamikleriyle bütünlük taşıırken (Alfsen, Brekke, Brunvoll, Luras, Nyborg ve Sebø, 1992), genel kalkınma politikalarının çevresel faktörler üzerinde şekillendiği düşünülmektedir (Alanne ve Saari, 2006). Bu açıdan bakıldığında, kalkınmanın doğa ile uyum çizgisinde kritik bir dengenin oluştuğu görülmektedir (Kaypak, 2011). Nitekim yeryüzünün karşı karşıya kaldığı çevresel baskılar ve doğal yapının bozulmaya başlaması, bugünün küresel sorunlarından biri olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle doğal çevrenin korunması, bugünün ve gelecek neslin yaşam kalitesini niteleyen bir zorunluluğu işaret etmektedir. Ancak bu noktada, söz konusu korumacı yaklaşımın kalkınma eksenine uyum yapısı ön plana çıkmaktadır (Gündüz, 2004). Çünkü kalkınma sürecinde en somut girdiyi çevresel kaynakların oluşturduğu bilinmektedir (Kahraman ve Türkay, 2012). Dolayısıyla konunun kırılma noktasında yer alan bu durumun, kalkınma ve çevre arasında sürdürülebilir bir etkileşimi öncelikli kıldığı savunulabilir (Baykal ve Baykal, 2008).

1.3. Bölgesel Kalkınma

Bölgesel kalkınma, bir bölgedeki sosyo-ekonomik yapının pozitif değişimini, fert başına düşen üretim hacmindeki reel artışı ve refah düzeyinde beliren yükselişi ifade etmektedir (Alpar ve Erdem, 2005, s.591). Bu bağlamda kavramın yerel düzeyde gerçekleşen yatırımlar, yararlanılan teknolojiler ve uygulanan politikaların bütünsel yapısını ifade ettiği söylenebilir (Malecki, 1997).

1.3.1. Yerellik Boyutu

Bölgesel kalkınmanın günümüzde yeni anlamlar kazanmaya başladığı görülmektedir. Daha önceleri bölgeler arası farklılıkların azaltılması odak unsurken günümüzde artık yerel dinamiklerden beslenen bir rekabet yapısının belirdiği gözlemlenmektedir. Bu bağlamda bölgesel politikalarda merkezi ve makro yaklaşımların ötesinde, yerelliği ve yerel öncelikleri gözetilen bir anlayış söz konusu olmaktadır (Çağlar, 2006, s.306).

Benzer düzlemde, günümüzde yapılan bölgesel planların daha çok strateji odaklı ve bölgesel potansiyeli ön plana çıkararak bir içeriğe sahip olduğu düşünülmektedir. Bu planlarda ayrıca, yerelliğin dikkate alındığı ve bu ekseninde bir kalkınma stratejisinin izlendiği görülmektedir (Elvan, 2012). Başka bir söylemle, bölgesel kalkınma süreçlerinin kamu eli ile değil, bölgelerin kendi kaynakları ile sağlanması amaçlanmakta ve yerel kaynak hacmine dayalı bir kalkınma anlayışı öne çıkmaktadır (Dedeoğlu ve Sertesin, 2011). Ancak yerellik ekseninde vurgulanması gereken asıl konu, dışa kapalı bir ekonominin sürdürülebilir olamayacağıdır. Nitekim bölgesel kalkınma hızını tayin eden ana değişken, diğer bölgelerle olan etkileşim gücü olmaktadır. Bu anlamıyla bölgesel kalkınmanın çerçevesini, yerel

ekonomilerin çevre ekonomiler ile kurduğu etkileşim alanının çizdiği düşünülmektedir (Coe, Hess, Yeung, Dicken ve Henderson, 2004).

1.3.2. Sermaye Boyutu

Yerel sermayenin yapısı ve mekânsal dağılımı, bölgesel kalkınmanın temel parametreleri arasında yer almaktadır. Bu bağlamda bölgesel sermayenin işleyişi ve bu işleyişin dönüştürdüğü sosyal yapının dikkate alınması gerekmektedir (Ercan, 2006, s.47). Bölgesel sermaye yapısı incelendiğinde, konun sadece ekonomik boyutla sınırlı olmadığı görülmektedir. Ne var ki (yenilenebilen veya yenilenemeyen) doğal kaynaklar da önemli bir sermaye girdisi oluşturmaktadır (Collados ve Duane, 1999). Açık bir anlatımla bölgesel kalkınma farklı boyutları içeren sermaye dinamikleriyle anlam kazanırken bu dinamiklerin yöre nezdinde bir değer oluşturması konunun toplumsal izdüşümü olmaktadır (Rietveld, 1989; Macbeth, Carson ve Northcote, 2004). Buradan hareketle, bölgesel kalkınma sisteminde şu detaylar öne çıkmaktadır (Sabır, 2010, s.5): Birincisi, bölgeler arasında gelişme farklılıkları; ikincisi, mevcut kaynakların yapısı; üçüncüsü, bölgesel işsizlik düzeyi; dördüncüsü, kullanılmayan kapasite ve sonuncusu da toplumsal ihtiyaçların ne olduğudur. Nitekim Kalkınma Bakanlığı'nca hazırlanan Onuncu Kalkınma Planı (2014) incelendiğinde, yukarıda yer alan maddelere benzer vurgunun yapıldığı görülmektedir (s.29):

“...bölgesel gelişmişlik farkları azaltılacak, bölge ve şehirlerin potansiyelleri değerlendirilerek ve ekonomik tabanları genişletilerek rekabet güçleri geliştirilecektir. Yerleşimlerde temel yaşam kalitesi standartları oluşturulacak, düşük gelirli bölge ve şehirler başta olmak üzere ulaştırma, lojistik ve iletişim altyapısı iyileştirilerek piyasalara ve kamu hizmetlerine erişim kolaylaştırılacaktır...”

Bahsi geçen durumlar ekseninde, bölgesel kalkınmanın hem ekonomik hem de sosyal olmak üzere iki ekseninde gerçekleşmesi beklenmektedir. Sosyal ekseninde;

güven, ortaklık ve sosyal ilişkilere dayanan etkileşim yer alırken, ekonomik ekseninde bölgeye girdi sağlayacak alt/üst yapı yatırımları ve üretim faktörleri bulunmaktadır. Bütünsel açıdan bölgesel kalkınmayı işaret eden bu sürecin aynı zamanda bölge çıktılarının yine aynı bölgede kalması için bir fırsat zeminini oluşturacağı düşünülmektedir (Önder, 2006; Park, Lee, Choi ve Yoon, 2012).

1.4. Turizm Olgusu

Tarihsel süreç içinde insanoğlu, yer değiştirme güdüsünün tetiklediği farklı seyahat faaliyetlerinin içinde olmuştur. Genel bir yaklaşımla, bu faaliyetler silsilesiyle oluşan olaylar ve ilişkiler örgüsü bir anlamda turizmin kavramsal sınırlarını oluşturmuştur (Kahraman ve Türkay, 2012). Turizmin anlamsal yapısı incelendiğinde, bireylerin veya kitlelerin kalıcı olmayan seyahat hareketleri söz konusu olmaktadır. Başka bir anlatımla turizm, ikamet noktası sabit kalma koşuluyla farklı coğrafyalarda geçici kalışları içeren (Usta, 2009) bireysel veya kitlesel bir devinimi işaret etmektedir (Apostolopoulos, Leivadi ve Yiannakis, 2013). Dolayısıyla, turizm faaliyetlerinde nedenlerin ve nasılların ortaya koyulması bu faaliyetlerin ekonomik, çevresel ve sosyal uçları arasında gözlemlenen olayların değerlendirilmesinde belirgin parametreler ortaya koyabilmektedir (Roney, 2011).

Diğer yandan turizm olayı, söz konusu göstergelerin temsil ettiği toplumsal ve toplumlar arası ilişkilerin bir ürünü olarak gerçekleşmektedir (Avcıkurt, 2009). Daha açık bir ifade ile toplumsal yaşamın etkileşimsel bir sonucu olarak doğan turizm, küreselleşmenin getirdiği kültürel yakınlaşmayla daha da hızlanmış, gelişmiş ve yayılma göstermiştir. Böylece beşeri hareketlilikten beslenen turizm, yine toplumsal dinamikler üzerine etki eden bir sosyal döngü karakteri kazanmıştır (Rızaoğlu, 2004). Dolayısıyla disiplinler arası etkileşim alanına sahip turizmin,

kültürel ve sosyal sınırlara uzanan toplumsal uçları olduğu ve bu alanda yapılacak araştırmaların bahse konu olan süreçlerden beslenmesi gereği savunulmaktadır (Franklin ve Crang, 2001).

1.4.1. Sistemik Yapısı

Turizm kavramı tanımsal açıdan zor, yapısal olarak karmaşık ve işleyiş bakımından çok boyutlu bir kapsama sahiptir. Küresel alanda politik, ekonomik, teknolojik, sosyo-kültürel ve çevresel etkileşimi ve en temelde beşeri mobilitiyi ifade eden kavram, bu anlamıyla dışa açık sosyal bir sistem olarak kendini göstermektedir (Sharpley, 2009). Turizm küresel ölçekte etkileri geniş sınırlara yayılan bir sektör olmaktadır. Modern turizme bakıldığında, turizmin yeni ziyaret bölgeleri meydana getirdiği ve bu bölgelerde sosyo-ekonomik ilerlemenin anahtar figürü haline geldiği görülmektedir. Ayrıca farklı endüstri kollarına doğrudan ya da dolaylı dâhil olan turizm, uluslararası ticarete yerini almış ve bu anlamıyla çoğu ülke için önemli ekonomik girdilerden biri olmaya başlamıştır (UNWTO, 2014). Diğer bir ifade ile turizm, ulusal ve uluslararası düzeyde yüksek yatırımlara kucak açan, gelir sağlayan, istihdam fırsatları doğuran, sosyo-kültürel ve çevresel yapıyı şekillendiren geniş bir etkileşim alanına nüfuz etmektedir (Usta, 2009, s.2).

1.4.1.1. İşteşlik Özelliği

Turizme konu olan faaliyetler sadece seyahat ve tatili değil aynı zamanda turizmin gerçekleştiği bölgelerdeki sosyal, ekonomik ve fiziksel etkileşimi kapsayan geniş bir alanı işaret etmektedir. Bu anlamıyla yaşam tarzının bir parçası hatta belirleyicisi olabilen turizm, etkisi küresel sınırlara uzanan bir sektör olmaktadır (Mathieson ve Wall, 1987).

Anlaşılabacağı üzere turizm; taşıdığı içerik, işleyiş ve etkileşim itibariyle tanımını zor ve sorunlu bir kavram olarak belirlemektedir. Nitekim gerek bölgesel gerek ulusal gerekse de uluslararası alanda gerçekleşen çoğu sosyal ve ekonomik süreçlerin merkezinde yer alan turizmi, diğer kalkınma dinamiklerinden homojen olarak ayırtırmak neredeyse mümkün olmamaktadır (Shaw ve Williams, 2002).

Diğer bir durum da, turizmin yapısal olarak monolitik işleyiş tarzından uzak ve kalkınmanın her düzeyinde az ya da çok bulunan bir sistem olmasıdır. Bu nedenle turizm, özellikle gelişmekte olan bölge yönetimleri tarafından bölgesel yaşam tarzının bir parçası hatta gelişmenin vazgeçilmez bir gücü olarak görülmeye başlanmıştır (Fortanier ve Wijk, 2010; Wearing, Stevenson ve Young, 2010).

Sosyal, ekonomik ve çevresel alanlarla olan farklı düzeylerde etkileşimi, turizmi aynı zamanda toplumsal yapıda görülen olumsuz dönüşümlerin genel geçer nedenlerinden biri yapmaktadır. Urry'e (2009) göre, turizmin yayıldığı bölgelerin kendine özgü derecesiyle turistik gelişmelerden etkilenme oranı paralellik göstermektedir. Ancak bu oran söz konusu etkilerde turizmi tek neden yapmamaktadır. Kaldı ki turizm tek başına bir etki unsuru değil, küresel dönüşümlerle birlikte etkileşime giren bir mekanizmadır. Akdeniz örneğinde de yaşandığı gibi, bu bölgede turizm savaş sonrası kurulan yeni toplumsal düzenin etkisiyle gelişmiştir.

1.4.1.2. Ekonomik Karakter Uyumu

Turizm, çoğu ülke ekonomisinde önemli bir katkı unsuru olmakta ve bu önemiyle politik süreçlerin odağında yer almaktadır. Bu anlamıyla her ne kadar turizm ve ekonomi arasında doğrusal bir ilişki olduğu düşünülse de söz konusu

katkının diğere bölgesel dinamikler nezdinde oluşturduğu fırsat maliyetleri, konuya farklı bir pencereden bakmayı zorunlu kılmaktadır (Po ve Huang, 2008).

Turizm ve ekonomi arasındaki ilişki incelendiğinde üç yaygın hipotezin öne çıktığı görülmektedir. Bunlardan ilki, turizm ve ekonomik büyüme arasındaki çift yönlü ilişki; ikincisi, tek yönlü ilişki ve üçüncüsü de turizm odaklı ekonomik büyüme veya ekonomik eksenli turizm gelişimi olmaktadır. Bu üçlü çerçevede oluşan tablonun içeriğine göre turizm bazı durumlarda pozitif, bazı durumlarda etkisiz ve bazı durumlarda negatif sektör konumunda yer alabilmektedir (Lee ve Chang, 2008). Dolayısıyla turizmin bölge ekonomisiyle olan uyum mekaniği, bölgesel gelişmenin kırılma noktalarından biri haline gelmektedir. Ne var ki Ajala'ya (2008) göre turizm, ekonomik kalkınma için bir araç olacaksa bu aracın aynı zamanda bölgenin diğere dinamikleriyle ilişkisi de doğrusal olabilmelidir. Kim, Chen and Jang'ın (2006) ifade ettiği gibi, turizm gelişimi ile bölgesel ekonomik büyüme arasında uzun dönemli bir dengenin oluşup oluşmayacağı; bu iki faktör arasındaki nedensellik ilişkisinin ne olacağı ve en nihayetinde turizmin bölge ekonomisinde hangi konumda yer alacağı cevap aranması gereken soruların başında gelmektedir.

1.4.1.3. Çevre Sorunsalı

Kimi bölgelerde sürdürülen turizm faaliyetlerinin ekosistem üzerinde gözle görülür bozulmalara neden olduğu bilinmektedir (Scheyvens, 2002). Ne var ki turizmin doğal çevre üzerinde kurduğu baskı açısından çoğu sektörle benzeştiği görülmektedir. Bu baskı kendini daha çok, aşırı tüketim ve atık konusunda gösterirken aynı zamanda çevresel denge için bir tehdit unsuru olabilmektedir. Bu bağlamda turizm faaliyetlerinin doğal yapıyla uyumu önem kazanmaktadır. (Williams ve Ponsford, 2009).

Kalkınmanın kilit paydasında yer alan turizmin doğal kaynaklar üzerindeki etkisi çoğu bölgeler için süregelen bir çıkmazı gözler önüne sermektedir (Sofield ve Li, 1998). Benzer söylemlerle, turizmin sosyo-kültürel ve ekonomik yapı üzerinde bıraktığı etkilere oranla (Eshliki ve Kaboudi, 2012), çevre boyutunda daha büyük bir sorunla karşılaşıldığı görülmektedir (Andereck, Valentine, Knopf ve Vogt 2005).

Bu anlamda, turizm üzerine yapılan araştırmaların daha çok ekonomik çıktılar üzerine yoğunlaştığı, çevresel sonuçların ise geri planda kaldığı gözlemlenmektedir (Kuvan ve Akan, 2004). Ne var ki söz konusu araştırmalarda turizmin ekonomik yönden olumlu etkilerinin bulunduğu görülürken, çevresel anlamda aynı durumdan bahsedilememektedir (Tosun, 2001). Bu sonuç daha önce de bahsedildiği üzere turizm planlamalarında çevresel unsurların öncelik kazanması gereğini öne çıkarmaktadır (Jenkins, 1992).

Kısaca turizm, güçlü bir toplum inşasında ana faktörlerden biri olmaktadır. Ancak bu durumda turizmin, yerel kaynaklardan etkin yararlanan bir işleyişe sahip olması gerekmektedir. Ne var ki turizmin başarısı, uygulanış şekline bağlı bir değişkenlik sergilemektedir (Lindberg ve Johnson, 1997; Higgins-Desbiolles, 2006). Bu başarının bölgesel çerçevesini ise teorik detaylardan öte pratik uygulamalara odaklanmış turizm planlamalarının çizeceği düşünülmektedir (Avcı, 2007).

1.5. Turizm ve Kalkınma

Turizm, II. Dünya Savaşı'nı izleyen dönemde küresel ekonominin sektörel dayanaklarından biri olmuş ve bu anlamıyla özellikle kaynak potansiyeli olan bölgelerin kalkınma sürecinde anahtar bir konum edinmiştir. 1970'li yıllara gelindiğinde turizm, daha çok arz kanadında yer alan işletmelere yarar sağladığı; çevresel bir tehdit unsuru taşıdığı ve yerel kültür üzerinde olumsuz etkiler bıraktığı

gerekçesiyle olumsuz bir imaj edinmiştir. Takip eden süreçten günümüze uzanan dönemde ise kavram, olumlu-olumsuz etkiler dengesinde ele alınan bir içerik taşımaya başlamıştır (Roney, 2011, s.59).

Durum ne olursa olsun turizmin kalkınma sürecini hızlandıran çok önemli sektör dinamiklerini ve pazar türlerini kapsadığı bilinmektedir. Bu bağlamda, kalkınma paradigması içinde yer alan ve bu sürecin önemli bir kolunu oluşturan turizmin kalkınma zemininde stratejik bir paya sahip olduğu düşünülmektedir (Sharpley ve Telfer, 2004).

1.5.1. Turizm ve Bölgesel Kalkınma

Turizm, yeni ekonomik alanlar açma veya mevcut alanları geliştirme yoluyla kalkınmakta olan bölgelerin sektörel bir kozu olmaktadır (Usta, 2009, s.53). Bu etkisiyle turizm bölgesel kalkınma yolunu açan, yatırım eğilimini güdeleyen ve bu düzlemde bölgeye kaynak akışını sağlayan temel araçlardan biri olmaktadır (Ateljevic ve Page, 2009, s.1). Bu anlamıyla kalkınmanın önemli bir dinamiği olan turizmin söz konusu bölgelere ekonomik, çevresel ve sosyal uçlarda katkı sağladığı görülmektedir (Dwyer ve Forsyth, 1993; Liu ve Wall, 2006; Butler, 2009).

1.5.1.1. Bölgesel Kalkınmada Turizm Fonksiyonu

Bölgesel kalkınmanın önemli bir dinamiği olan turizm, sınırları gün geçtikçe büyüyen dünya pazarında sektörel bir güç olmaktadır (Chaperon ve Bramwell, 2013). Bu anlamıyla döviz girdisi, istihdam sağlama ve yatırım etkisiyle fonksiyonel bir kalem olan turizm, kalkınma çabasında olan bölgelerin alternatif gelişme alanını oluşturmaktadır (Mathieson ve Wall, 1987). Nitekim turizm, sahip olduğu çeşitli girdi faktörleriyle bölgesel kalkınma politikalarının stratejik bir kanadını oluşturmaktadır (Budeanu, 2005). Başka bir ifade ile turizm, söz konusu bölgeler

açısından kalkınma ivmesinde kilit sektörlerden biri olurken, bölgesel ekonomilerde yeni gelir kapıları da aralayabilmektedir (Tosun, Timothy ve Öztürk, 2003).

Benzer pencerede, hizmet temelli oluşuyla istihdam sorununun yoğun olduğu bölgelerde destekleyici bir sektör konumunda bulunan turizm, bölgesel ekonomilerde öncelikli yerini korumaktadır. Bu fonksiyonluya, aynı zamanda bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılmasında yapısal bir değer taşıdığı düşünülmektedir. Dolayısıyla yerel öncelikler göz önünde tutularak uygulanacak etkili bir turizm planının, hem bölgesel hem de bölgelerarası kalkınma dengesinde etkili sonuçlar doğuracağı düşünülmektedir (Kabasakal, 2007, s.10).

Kalkınma sürecinde genellikle sosyal ve ekonomik çıktı sağlayıcı bir rol üstlenen turizmin (Ahmad, 2013), kalkınmakta olan bölgeler açısından yedi kilit faktör ekseninde hareket ettiği görülmektedir. Bunlardan ilki; ilgili bölgelerde görülen iç talep yetersizliğinin küresel pazarlara açılma zorunluluğunu doğurmasıdır. İkincisi, bu pazarlara açılma stratejisinin mevcut yerel politikalara dâhil edilmesi olurken, üçüncü durum turizmin uzun dönemli üretim ve istihdam kapasitesini artıracığı düşüncesi olmaktadır. Bu bağlamda dördüncü unsur, artan kapasite doğrultusunda bölgesel ekonomik istikrarın sağlanacağı olmaktadır. Beşincisi, belirli bir standarda ulaşmış bu kapasitenin bölgesel gelir hacmini arttıracığı olurken, bu durumun sağlayacağı rekabet edebilirlik gücü altıncı boyutu işaret etmektedir. Son olarak, öngörülen tüm süreçler doğrultusunda sağlanacak büyüme ivmesinin aynı zamanda bölgesel ekonomiyi güçlendireceği fikri olmaktadır (Brohman, 1996). Dolayısıyla turizmin bölgesel rolünün, mevcut kaynak yapısıyla orantılı olarak geniş bir etki alanına nüfuz ettiği (Eadington ve Redman, 1991; Fortanier ve Wijk, 2010; Eshliki ve Kaboudi, 2012) ve sonrasında öngörülen toplumsal dönüşüme zemin oluşturduğu görülmektedir (Sessa, 1988).

Kalkınma kavramı turizm potansiyeli taşıyan bölgeler açısından incelendiğinde, önemli nedenlerin turizmi çıkış kapısı yaptığı görülmektedir. Nitekim 1991 yılında dağılan Sovyet Rusya sonrasında, bağımsızlık kazanan ülkelerden çoğunun kalkınma hamlelerinde turizmi kilit bir sektör olarak kullandıkları bilinmektedir (Airey ve Shackley, 1997, s.199). Turizmin süregelen tarihi göz önüne alındığında neden kalkınma stratejilerinde önemli bir rol oynadığı şu önemli göstergelerle özetlenebilir (Jenkins, 1992, s.5):

- Birincisi, turizmin kaynak potansiyeli taşıyan bölgelerin elini güçlendiren güçlü bir alternatif olmasıdır.
- İkincisi, kalkınmakta olan bölgelerin ziyaretçi yapısının daha çok gelir seviyesi yüksek ülkelere oluşmasıdır.
- Üçüncüsü, soyut bir hizmet yapısı barındıran turizmin bu yönüyle bir anlamda hizmet ihracatı olmasıdır.
- Dördüncüsü, turistlerin harcama yapmak için gelme nedenleri hiçbir harcama yapılmadan sahip olunan doğal kaynaklar olmasıdır.
- Altıncısı, teknolojinin kolay adapte edilebildiği bir sektör olarak turizmin değişen istek ve koşullara cevap kapasitesi olmasıdır.
- Yedinci ve son olarak, turizmin küresel düzeyde her zaman canlı (finansal krizlere rağmen) ve ekonomiyi besleyen bir sektör konumunda bulunmasıdır.

Yukarıda yer alan turizm-kalkınma nedenselliğinden hareketle, turizmin bölge motivasyonundaki önceliği yatırım boyutunda belirlemektedir. Çünkü turizm, yatırımlarla güçlenen ve yayılan bir gelişme prensibi taşımaktadır (Dann ve Cohen, 1991). Ancak öngörülen yatırımların doğal kaynaklar gözetilerek yapılması, sistem olarak kontrolsüz büyümeye açık olan turizmin dengeli ve sürdürülebilir gelişiminde önemli bir yaklaşım olacaktır (Williams ve Ponsford, 2009, s.396). Bu genel

çerçevede, turizmin bölgesel kalkınma sürecinde etkili olabilmesinde hükümetlerin ve yerel yönetimlerin benimsediği politikalar önem kazanmaktadır. Bu doğrultuda söz konusu etkinin turizm politikalarının merkezi hükümet yerine, ağırlıklı olarak yerel yönetimler tarafından belirlenmesine ve yöre halkının bu sürece aktif katılımına bağlı olacağı düşünülmektedir (Roney, 2011, s.81).

1.5.1.1.1. Ekonomik Girdi Boyutu

Turizm, reel ekonomi üzerinde önemli bir girdi faktörü olmaktadır. Sahip olduğu sistem ve etki alanı ile bölgesel para hareketlerine yön veren, ekonomik iş hacminin artmasına katkı sağlayan, ticari hareketliliğin yoğunlaşmasında tetikleyici unsur olan ve kamu/özel sektör altyapısının gelişmesine zemin hazırlayan dinamik bir fonksiyon olmaktadır (İçöz, 2005, s. 271). Taşıdığı bu içerikle turizmin çeşitli alanlarda farklı fayda ve maliyetler içeren bir etki alanına sahip olduğu görülmektedir. Bu farklılıklar, söz konusu bölgelerin ekonomik ve çevresel yapısında birtakım değişiklikler meydana getirirken özellikle işsizlik, düşük gelir seviyeleri ya da bir sektöre bağımlı olma gibi çıkmazlarda pozitif etkiler sağladığı düşünülmektedir (Mathieson ve Wall, 1987).

Dünya ekonomi konjonktüründe önemli bir yer edinen turizm sektörü, toplumlar açısından ekonomik girdilerin temel sağlayıcılarında biri olmuştur. Turizm sektörü milli gelire olan katkısının dışında, dış açıkların giderilmesinde ve ödemeler dengesinde oynadığı rol ile stratejik bir alanda konumlanmaktadır. Ayrıca turizm, yeni istihdam kapıları aralamasıyla işsizlik oranının yüksek olduğu bölgelerde aktif işgücü piyasasına önemli katkılar sağlayabilmektedir (Yavuz, 2006, s.162). Bu kıstasta, sektörün ekonomilere katkıları kısaca dış ödemeler dengesinde, gelir artışında, istihdam alanlarında ve yatırım boyutunda görülmektedir (Kozak, Akoğlan

Kozak ve Kozak, 2010). Nitekim konuya küresel pencereden bakıldığında, turizmin gelişmekte olan ülkelerden % 83'nün en önemli ihracat kalemlerinden biri olduğu görülmektedir (Bahar ve Bozkurt, 2010, s.256).

1.5.1.1.2. Sosyal Kazanım Boyutu

Turizmin sosyal yaşam düzenine nüfuz eden farklı anlamlarda etkileri bulunmaktadır (Haley, Snaith ve Miller, 2005). Toplumsal pencereden bakıldığında, yerel yaşam döngüsünde görülen bu etkilerin kalkınma çabasında olan bölgelerde yoğun şekilde hissedildiği gerçeklik kazanmaktadır (Tayfun, 2002). Bu bağlamda turizmin, gelişmiş bölgelerden gelişme sürecinde olan coğrafyalara uzanan organik bir köprü olduğu düşünülebilir. Kozak ve ark.'nın (2010) belirttiği gibi, turizmin bu misyonuyla hoşgörü anlayışını sağladığı, yeni iş alanlarıyla bölgesel yaşam standartlarını yükselttiği, boş zamanı değerlendirme alışkanlarını değiştirdiği, yeni meslek alanlarını ortaya çıkardığı ve içerdiği tatil olgusuyla aile bağlarını güçlendirdiği görülmektedir.

Turizmin sosyal girdileri genel itibariyle değerlendirildiğinde, ortaya kültürel bir alışveriş olayının çıktığı düşünülebilir. Usta'nın da (2009) vurguladığı gibi, turizm birbirinden farklı eğilimlere sahip toplumlar arasında sağladığı ilişkiler yoluyla çeşitli bilgi, görgü ve kültür etkileşimini sağlayan sosyal bir olay olmaktadır. Bu etkileşim, sosyal yaşam ve örgütlenme düzeylerinde gözlemlenen iyileşmelerle kendini gösterirken (Avcıkurt, 2009, s.53) oluşturduğu bu tabloyla turizm, toplumsallaşmayı sağlayan sosyal bir değişken olarak kabul edilmektedir (Rızaoğlu, 2003, s.226). Ancak burada öne çıkan durum, turizm kaynaklı etkilerin çevresel katkı boyutunda olduğu gibi (Holden, 2009) sosyal kazanım boyutunun da ekonomik bir çıktı sağlayabilmesi olmaktadır (Lindberg ve Johnson, 1997, s. 91).

1.5.1.1.3. Çevresel Katkı Boyutu

Turizm, çevre ile bütünlük taşıyan bir sistem özelliği taşımaktadır. Başka bir söylemle, çevreyi oluşturan unsurlar bir anlamda turizmin varlık nedeni olmaktadır. Bu bağlamda turizmin gelişmesi, içinde şekillendiği çevrenin niteliğiyle doğrusal bir orantı yönü izlemektedir. Dolayısıyla bir bölgede turizmin gelişmesi, çevrenin korunması ve iyileştirilmesinde katkı sağlayıcı bir rol üstlenebilmektedir (Avcıkurt, 2009, s.42-43). Benzer bakışla turizmin gelişmesi, nedensellik ilişkisi içinde çevresel farkındalığı artıran bir etki bırakabilecektir (Yıldız ve Kalağan, 2008, s.43).

Diğer taraftan, turizm sistemi içinde yer alan her paydaş grubunun çevresel yaklaşım karakteri önem kazanmaktadır. Öngörülen yaklaşım ise, turizme bağlı ekonomik kazanımların çevresel gelişim sürecinde bir değer oluşturmasıdır. Kaldı ki çevrenin, ekonomilerin sıçrama tahtası olduğu ve uzun dönemde iktisadi girdi sağlayan bir döngü barındırdığı düşünülmektedir (Holden, 2009).

1.6. Bölgesel Sistemde Paydaş Fonksiyonu

Paydaş kavramı, aynı amaç merkezinde kümelenen ve sınırları bölge toplumu ve kurumsal birimlerle çizilen bir sistem olarak ifade edilebilir. Paydaşlar özel bir grup olabileceği gibi bir toplumun genelini de kapsayabilmektedir. Bu kapsamda topluluk içindeki bir grubu ya da bireyi ilgilendiren herhangi bir konunun diğerleri için de geçerli olduğunu vurgulamak gerekecektir. Öne çıkan asıl nokta ise toplum içinde yer alan her tür paydaşın sorumluluk ve rol tanımlarının iyi yapılmış olmasıdır (Sautter ve Leisen, 1999; Mayers, 2005; Peršić ve Jurdana, 2006; Dyer vd., 2007). Paydaş sistemi başta yöre halkı olmak üzere STK'lar (Sivil Toplum Kuruluşları), yerel yönetimler (kamu), sektör ve akademi kanadından oluşan bir yapı

sergilemektedir. Bu yapı içinde her bir unsur bir diğèrinin üzerinde etki kurabilmekte veya diğèrlerinden etkilenebilmektedir (Freeman, 1984, s.46).

Paydaş kavramına kalkınma penceresinden bakıldığında, paydaşlar arası rol dengesi önem kazanmakta ve konunun kırılma noktasında Şu sorular öne çıkmaktadır (Reid, Smith ve McCloskey, 2008): Birincisi: Biz ortak hareket etmek istiyor muyuz? İkincisi: Ortak hareket edecek yeteneğèe sahip miyiz? Üçüncüsü: Kim(ler)le ortak hareket edeceğiz? Dördüncüsü: Nasıl hareket edeceğiz? Beşincisi: Bu ortaklığı nasıl sürdürülebilir ve canlı kılacağız? Buradan hareketle, birlikte hareket etme ve toplumsal katılım boyutunun ön plana çıktığı görölmektedir. Yönetim yazınında çokça bahsedilen (Byrd, 2007) paydaş katılımının anlam noktası, -nitelik ve nicelik açısından her ne kadar ayrışsa da- paydaş grupların esasında toplumun bizzat kendisi olduğudur (Crane, Matten ve Moon, 2004). Bu bağlamda yönetimlerin karar alma ve uygulamalarına bireyleri, kurumları veya grupları dahil etmesi katılımcı paydaş yaklaşımının çerçevesini oluşturmaktadır (Dragomir, 2013)

1.6.1. Turizm ve Paydaş İlişkisi

Turizm, içinde her düzey aktörün yer aldığı farklı birimleri kapsayan çok yönlü bir sektör olmaktadır (Pearce, 1998). Bu düzlemde turizm, farklı kurumları kapsayan geniş tabanlı bir sektör olup, kentsel ve kırsal alanda yer alan birçok ilgi gruplarına sahiptir. Paydaş olarak da nitelenen bu ilgi grupları, sektörel ve kamusal yapılara uzanan geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır (Eadington ve Redman, 1991; Liu, Ouyang ve Miao, 2010). Diğèr bir söylemle, turizm kapsamında paydaşlar, turizm gelişiminden sorumlu olan ve her türlü girişim ve faaliyetlerden etkilenen ya da bunları etkileyen odaklar olmaktadır (Waligo, Clarke ve Hawkins, 2013, s.343). Dolayısıyla paydaşların turizme katılımı, teorik ve operasyonel düzeyde katkı

sağlayacak bir anlam taşımaktadır (Araujo ve Bramwell, 1999). Kaldı ki öngörülen paydaş desteğinin sağlanamaması, turizmin gelişimi önünde en büyük engellerden biri olarak görülmektedir (Waligo, vd., 2013).

Bahsedildiği üzere, paydaşlar bireylerden oluşabildiği gibi sosyal gruplar ya da kurumlardan da meydana gelebilmekte ve her bir öge bir diğeri üzerinde etkili olabilmektedir (Mayers, 2005). Söz konusu bu etkiler, turizm hareketlerine katılım noktasında ilgi gruplarının beklenti, amaç ve güçleriyle değişken bir orantı yönü gösterebilmektedir (Tosun, 2006). Daha açık bir ifade ile bazı durumlarda, paydaşların bireysel ya da kurumsal öncelikleri hedeflenen amaçlardan uzaklaştırabilmektedir (Getz ve Timur, 2005). Bu paralelde sorumlulukları ve kararları toplumsal tabanda önem taşıyan yerel yönetimlerin uygulamaları anahtar bir payda oluşturmaktadır (Türkiye Turizm Stratejisi, 2007).

Yönetimlerin uygulamaları konusunda önemli bir parantez açmak gerekmektedir. Çünkü yönetimlerin müdahil olduğu uygulamalardaki yaklaşımı görece tartışma konusu olup, çift yönlü değerlendirilmesi gereken bir durumu ortaya çıkarmaktadır. Nitekim devlet mekanizması aktörler arasında uyumu sağlayan bir işleve sahipken, bu işlev aynı zamanda kamu denetimine tabi olmaktadır. Bu yüzden bazı durumlarda devlet, aktörler arası denge sınırında tarafsız olma yolunu seçebilmektedir. Ne var ki bu sistem içinde turizmin gerek yönetim gerekse de sektör kanadıyla işteş bir bağı olmakta ve bu özelliği nedeniyle devlet eliyle alınan kararlar tartışılabilir. Başka bir söylemle sektörel gelişim için benimsenen politikalar tarafların çıkar amaçlarıyla çatışabilmektedir. Dolayısıyla olası infiallere karşı yerel tabanda oluşacak bir paydaş platformu, aktörlerin benzeşen ve farklılaşan çıkarlarının dengede tutulmasında önem arz etmektedir (Turnhout, Bommel ve Aarts, 2010; Pastras ve Bramwell, 2013).

1.6.1.1. Paydaşların Katımı

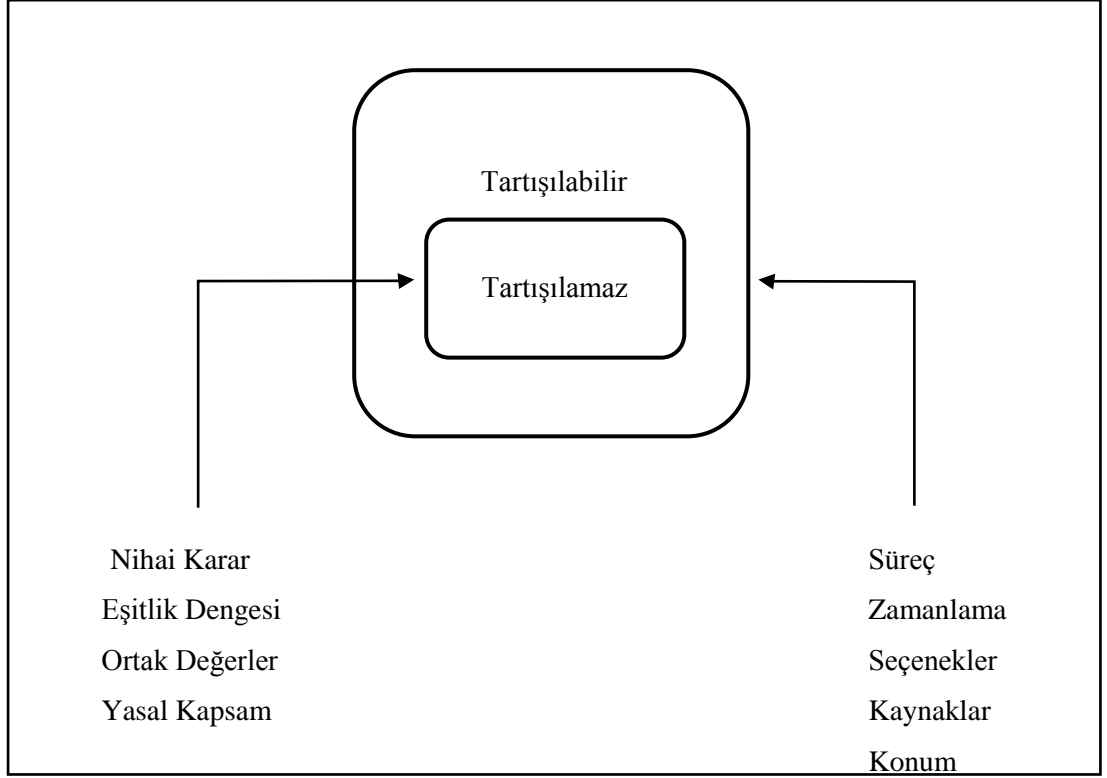
Paydaşların müdahillik konusu, ortak amaçların bir değer oluşturmasında fırsat niteliği taşımaktadır. Gerçekten de taraflarca sahip olunan deneyimlerin paylaşılması ve bu açıdan bir katılım zenginliğinin sağlanması ilgili sorunun çözüm inşasında toplumsal bir harç işlevi görebilmektedir (Mayers, 2005). Paydaşların bu anlamıyla özellikle bölgesel politika üretme süreçlerinde kurumsal bir mekanizma olduğu düşünülmektedir (Raco, 2000, s.574).

Turizm düzleminde paydaş katılımı, sektör ile ilgili her düzey plan ve politikaların işlerlik kazanmasında önemli bir çerçeve olmaktadır (Munanura ve Backman, 2012). Burada beliren önemli durum ise bahsi edilen plan, politika ve uygulamalara katkısı olacağı düşünülen her paydaşın sürece nasıl dahil olacağıdır. Bunun için turizm ile ilgili faaliyetlerde hangi paydaşın ne konumda olacağının ve rol tanımlarınının (**Bkz. Şekil 1.1**) belirlenmesi gerekmektedir (Byrd, 2007).

Bununla birlikte, odak konunun çevresinde yer alan her paydaş grubun aynı etki derecesine sahip olmadığını belirtmek gerekecektir. Nitekim konunun niteliğine göre kimi paydaşların birincil, kiminin ise ikincil önemde yer alması beklenmektedir (Mayers, 2005). Dolayısıyla roller arasında beliren önceliklerin saptanması ve taraflar arasında güvene dayalı bir ağın kurulması esas olmaktadır. Kaldı ki bazı durumlarda paydaşların, farklı uçlara uzanan çıkar çatışması yaşadıkları gözlemlenmektedir. Açık bir ifade ile hangi maliyetlerin hangi paydaş gruplarınca nasıl karşılanacağı ve çıktıların dağılımı noktasında ne tür bir yol izleneceği konunun yumuşak karnını oluşturmaktadır. Bu noktada paydaş kanadında çıkacak olası ihtilafların engellenmesi, katılım sürecinde kırmızı çizgilerin belirlenmesiyle mümkün olabilecektir. Ne var ki katılımcılığın taşıdığı anlamın, paydaşlar arasında

oluşacak adil ortaklık ve uygulama esasında beslendiği düşünülmektedir (Meppem ve Gill, 1998; Bramwell ve Sharman, 1999).

Şekil 1.1: Paydaşların Katılım Sınırları

Kaynak: Skelcher (1993)'den adapte edilmiştir.

Şekil 1.1'de katılım sürecinin kırmızı çizgileri görülmektedir. Buna göre, herhangi bir durumda nihai kararlar, eşitlik dengesi, değerler ve yasal kapsamlar tartışma konusu olmamaktadır. Ancak diğer yandan, söz konusu durumla ilgili uygulamalar, bu uygulamaların zamanı, alternatifler, kullanılacak kaynaklar ve paydaşların konumu esnek bir çerçevede yer almaktadır.

Sonuç olarak herhangi bir olaya katılım noktasında ilgili paydaşların davranış karakterini; eşitlik ve rol dengesinde (**Bkz. Tablo 1.1**) doğru felsefe, uygun zaman, benzer ilgi ve kaygı düzeylerinin belirlediği düşünülmektedir (Reed, 2008).

Tablo 1.1: Paydaşlar Arası Rol Dengesi

Paydaşlar	Roller	Koşullar
Yerel Yönetimler	<ul style="list-style-type: none"> Topluma fayda sağlayacak her tür uygulamalara destek vermek. Her düzey kurum arasında koordinasyon ve işbirliğinin sağlanması yoluyla turizm gelişimine destek vermek. Arazi kullanım dengesini sağlamak. Planlama kararlarında ve uygulamalarında yerelliği gözetmek. Yöre halkını sürdürülebilir gelişim sürecine dahil etmek. Kültürel mirasın, çevrenin, doğal kaynakların korunması ve geliştirilmesinde paydaşların işbirliğini güçlendirmek. Gelişmiş ve gelişmekte olan bölgelerle bilgi, deneyim ve teknoloji alışverişinde bulunmak. Bölgesel düzeyde uygulanan eylem planları ve stratejiler kapsamında pratik araç ve yöntemler geliştirmek. Bölgesel yaşam kalitesi üzerine eğilmek. 	<ul style="list-style-type: none"> Paydaşlar üzerinde otonom kurabilecek kapasiteye sahip olunması Paydaşlar arası çıkar dengesinde; tarafların istek ve ihtiyaçlarının gözetilmesi. Paydaşların karar alma süreçlerine katılımın sağlanması Bölge halkının yönetimin vazgeçilmez bir sosyal bileşeni olarak görülmesi
STK'lar	<ul style="list-style-type: none"> Sivil toplum politikalarının oluşturulmasında ve uygulanmasında etkin rol oynamak. Toplumdaki tüm organizasyonlara katılımı denetlemek/desteklemek. İş deneyimini geliştirmek ve desteklemek; eğitim ve kamusal bilincin uyandırılmasında etkin rol oynamak. Kamusal bilinç ve yerel kapasitenin inşasıyla ilgili konularda destekte bulunmak. 	<ul style="list-style-type: none"> Yönetim uygulamalarının toplumsal tabana yayılmasında görev edinilmesi Bölgesel kalkınma sistemi içinde etki alanına sahip olunması Toplumun sosyal katalizörü olunması
Özel Sektör	<ul style="list-style-type: none"> Bölge halkının turizm fırsatlarından daha çok yararlanmasına katkı sağlamak Sektörel problemlerin erken tespiti ve olası tehlikelerin önüne geçilebilmesi için sürekli denetim mekanizmaları geliştirmek. Bölgesel planların ve hedeflerin işlerliğine katkı sağlamak. Ulusal ve uluslararası çevre koruma kurallarına uymak. Çevreye duyarlı teknoloji kullanarak kaynak israfını azaltmak. 	<ul style="list-style-type: none"> Üretime ve üretim tabanlı bölgesel kalkınmaya destek sağlanması Özel sektör çalışanlarına öngörülen değerlerin kazandırılması
Kanaat Önderleri	<ul style="list-style-type: none"> Toplumsal konularda sosyal etkileşimi sağlamak. Toplumsal iletişime katkı sağlamak. İçeriği önemli ancak önemsenmeyen mesajları topluma iletme 	<ul style="list-style-type: none"> Bölgeyi ilgilendiren bir durumun toplum tabanına indirgenebilmesi

Paydaşlar arasında rol tanımlarının iyi yapılmış olması ve bu bağlamda hangi tarafın, hangi durumdan olumlu veya olumsuz nasıl etkileneceğinin değerlendirilmesi

Kaynak: Cavaye (2000); Commission on Sustainable Development (2008); Jamal ve Getz (1995); Kaymaz (2013); Korten (1987); Sanderson (1998); Sautter ve Leisen (1999); Sharma ve Narula (2008); Sosa ve Gero (2006); Towards Earth Summit, Sustainable Tourism Briefing Paper (2002).

1.6.2. Paydaş Analizi

Paydaş analizi, paydaş gruplarının karar alma süreçlerinde genel karakterlerin ve eğilimlerinin tanımı (**Bkz. Şekil 1.2-A; 1.2-B**) açısından kritik bir yaklaşım olmaktadır (Brugha ve Varvasovszky, 2000). Paydaş analizinde altı temel adımdan bahsedilebilir. Bunlardan ilki; analizin amaç ve gerekçelerinin doğru anlaşılması; ikincisi, anahtar paydaşların tanımlanması; üçüncüsü, paydaşların ilgi, karakter ve koşullarının incelenmesi; dördüncüsü, paydaşlar arası etkileşim yapısının belirlenmesi; beşincisi, paydaşların güçlü yanlarının ve potansiyel rollerinin tespit edilmesi ve sonuncusu da tüm bu adımlarla elde edilen bilgilerin etkin uygulanabilmesi olmaktadır (Mayers,, 2005).

Şekil 1.2-A: Paydaşlar Önem-Etki Matrisi (A)

YÜKSEK ÖNEM	• Paydaş A	• Paydaş C
	• Paydaş B	Paydaş D •
DÜŞÜK	ETKİ	YÜKSEK

Kaynak: www.apmasnetwork.org/node/80

- ⇒ **Paydaş A** = Orta Önem, Düşük Etki; Paydaş
- ⇒ **Paydaş B** = Düşük Önem, Düşük Etki
- ⇒ **Paydaş C** = Yüksek Önem, Yüksek Etki; Paydaş
- ⇒ **Paydaş D** = Düşük Önem, Yüksek Etki

Şekil 1.2-B: Paydaşlar Önem-Etki Matrisi (B)

ÖNEM	YÜKSEK	KORUMA Bu grup kendi çıkarlarını korumak için özel bir önceliğe ihtiyaç duyar	İYİ İLİŞKİ Bu grupla yakın ve iyi bir çalışma ilişkisinin kurulmuş olması gerekir
	DÜŞÜK	DÜŞÜK ÖNCELİK Bu grup katılım gösterebilir ancak önceliği nispeten daha azdır	İZLEME Bu grup risklerin kaynağı olabilir, dikkatli bir izleme ve yönetim gerektirecektir
		ETKİ	YÜKSEK

Kaynak: www.apmasnetwork.org/node/80

Paydaşlar arası önem-etki matrisiyle bir faaliyet sürecinde hangi paydaşın ne tür önem derecesi olduğu, paydaşların katılım rollerini algılama şekli ve etki türlerinin neler olacağı ile ilgili ipuçları yakalanabilmektedir. Davis'in de (2014) vurguladığı gibi burada paydaşların söz konusu faaliyetleri algılama şekli, öngörülen performansın sağlanmasında belirgin bir ölçü olmaktadır. Brody'nin (2003) paydaşların yerel planlar üzerindeki etkisini ölçtüğü çalışmasında, paydaş gruplardan hangisinin daha az ya da çok etkili olduğunun ortaya koyulması, sadece amaçları niteleyen bir çaba değil aynı zamanda bu amaçların uzun dönemli olmasını sağlayan stratejik bir yaklaşım olarak görülmüştür. Nitekim Bingham, Nabatchi ve O'Leary'nin (2005) yönetim uygulamalarında paydaş katılımını tartıştığı araştırmasında, paydaşların katılım şeklinin oldukça etkili sonuçlar doğurduğunu ortaya koymuştur.

Diğer yandan turizm ile doğrudan veya dolaylı ilişkisi olan her paydaşın turizm gelişimi konusunda yeterli enformasyona ve -yukarıda vurgulandığı gibi- olumlu bir algıya sahip olması gerekmektedir. Çünkü turizm algısında benzer donanım ve yaklaşımın hakim olduğu paydaş anlayışı, daha planlı turizm gelişimine

zemin hazırlayabileceği gibi (Byrd, Bosley ve Dronberger, 2009) uzun dönemde görülebilecek turizm kaynaklı olumsuz etkilerin azaltılmasında da etkili olabilecektir (Aas, Ladkin ve Fletcher, 2005).

Şunu belirtmek gerekir ki, kalkınmakta olan bölgelerin turizm kanadında paydaş bilincini sağlamak, farkındalığı arttırmak ve bunu fikirsel bir zemine yerleştirmek ortak bir sorumluluğun gereği olmaktadır. Özellikle paydaşlar arasında sağlanacak sosyal birliğin, etkili bir geribildirim ve görüş zenginliği esasında kapsamlı bir destinasyon yönetim planına dönüşebilmesi gerekmektedir (Choi ve Sirakaya, 2006). Bu noktada bölgede yürütülecek turizm hareketi, bugün ve gelecek neslin konumu ve üretilen fikirlerin nasıl faaliyete geçeceği üzerinde odaklanabilmelidir. Dahası sosyo-kültürel, çevresel ve ekonomik tabanda hedeflenen gelişme duyusu, yerel halk ve yönetim arasındaki sağlanacak uzlaşma süreci ile sağlanabilecektir. Bu noktada kalkınma ve dolayısıyla turizm gelişimi için oluşturulacak stratejilerin kıt kaynaklar ve sosyo-kültürel değerler gözetilerek uygulanması gerekmektedir (Neto, 2003).

Kısaca, toplumsal zeminde başlayacak bir kalkınma imajı yörenin gelişme önündeki engellerle mücadelesini güçlendirebilecek ve tabanla yönetim arasındaki iletişim karmaşasını indirgeyebilecektir. Bu anlamıyla bölgesel aktörlerin etkileşimi ve aralarında kurulan toplumsal ilişki, turizm kalitesini belirleyen önemli göstergelerden biri olacaktır (March ve Wilkinson, 2009).

1.6.2.1.Yerel Yönetimler (Karar Alıcılar)

Yerel yönetimlerin turizm sektörünü doğrudan ilgilendiren yasal görevleri ve yönetsel sorumlulukları bulunmaktadır (Ünlüönen ve Sevim, 2005). Bu noktada yerel yönetimlerin bu gücü kullanabilmeleri, özellikle az gelişmiş veya gelişmekte olan

bölge toplumlarını organize etmede önem kazanmaktadır. Çünkü toplum içindeki çoğunluğun geçmiş alışkanlıkları nedeniyle bölge geleceği adına sorumluk almaktan ve alınan kararlara taraf olmaktan kaçındıkları görülmektedir (Yüksel, Bramwell ve Yüksel, 2005).

Yerel yönetim döngüsünün bölgesel bilgi akışı zemininde hareket ettiği söylenebilir. Daha açık bir ifade ile yerelden ve dış kaynaklardan sağlanan bilgiler yönetim uygulamasına dökülmektedir (Tengö ve Belfrage, 2004). Bu bağlamda yöneticilerin uygulamaya dönük faaliyetleri şu maddeler halinde sıralanabilir (Cavaye, 2000,s.2):

1. Bölge halkının sorunlarını ifade edebileceği ve bu sorunların çözümünde aktif rol alabileceği sosyal bir platform oluşturmak,
2. Toplum içinde fikirlerin tartışıldığı bir etkileşim alanı oluşturmak,
3. Yerel yönetimlerin toplumsal kapasitenin güçlendirilmesinde kurumsal bir dinamik olabilmesi için taraflar arasında sosyal diyalogu geliştirmek,
4. Kalkınma sürecinde toplumsal katılım kültürünü yerleştirebilmek,
5. Yönetimlerin sadece hizmet sağlayıcı ve yöre halkının da sadece hizmet edilen bir birim olmadığı algılanmasını sağlamak.

Yönetsel faaliyetler incelendiğinde, yerel yönetimlerin ortak kaygı ve ihtiyaçların giderilmesinde ve makro açıdan bölgesel kalkınmanın sağlanmasında odak kurumlar olduğu görülmektedir. Bu süreçte öne çıkan durum ise bölgesel menfaat ve bütünlüğün korunması olmaktadır (Narinoğlu, 2009: 35).

1.6.2.2. Sivil Toplum Kuruluşları (STK)

Önemli paydaş gruplarından olan STK'lar, kamu ve özel kurumlar ile yöre halkı arasındaki ilişkileri güçlendiren sivil organizasyon türü olarak tanımlanabilir

(Atack, 1999). STK'ların özellikle bölgesel kalkınma sürecine sosyal zemin oluşturduğu ve bölgenin geleceğinde kurumsal bir rol üstlendiği düşünülmektedir (Tosun, 2000; Choi ve Sirakaya, 2006). Dolayısıyla STK'lar, sosyal ve politik çevreyi şekillendiren toplumsal bir mekanizma olmaktadır (Princen, Finger, Clark ve Manno, 1994). Günümüzde STK'ların kalkınma programlarının uygulanmasında etkili bir güç olduğu bilinirken, sosyal refahın artmasında ve sivil toplumun gelişmesinde önemli bir misyon üstlendiği görülmektedir (Miller-Grandvaux, Welmond ve Wolf, 2002).

Konuya turizm açısından bakıldığında, STK'ların gelişmekte olan bölgelerde güçlü bir lobi oluşturarak özel sektör ve kamu arasında uzlaşma kültürünü meydana getirmeleri beklenmektedir. Ne var ki STK'lar, turizm ile ilgili faaliyetler ile yerel halkın bu faaliyetlerden ne oranda etkilendikleri üzerinde sosyal bir denetim mekanizması olmaktadır. Ancak bu konuda STK'ların güçlü olması gerekirken, yerelle kısıtlı kalan etki alanlarının ulusal sınırlara ulaşması öngörülmektedir (Wearing, McDonald ve Ponting, 2005; Hulme ve Edwards, 2013).

1.6.2.3. Özel Sektör

Kalkınma faaliyetlerinin güncel yapısı incelendiğinde özel sektör dinamiklerinin merkezi bir konum üstlendiği görülmektedir (Schulpen ve Gibbon, 2002). Özellikle yerel bağlamda, merkezi politikalardan çok özel sektör ve yerel girişimciyi esas alan bir bölgesel kalkınma anlayışının öne çıktığı gözlemlenmektedir (Özer, 2007). Bu noktada özel sektörün bölgesel ve bölgeler arası güç dengesinde önemli bir paydaş kanadını oluşturduğu anlaşılmaktadır. Ancak bu mekanizmanın diğer paydaş gruplarında olduğu gibi belirli bir sistem içinde fonksiyonellik kazandığı savunulabilir. Çetin'in de (2006) vurguladığı gibi özel sektörün diğer

gruplarla ilişkisinin kalkınma, rekabet ve sosyal etkileşim alanlarında gerçekleştiği düşünülmektedir. Buna göre aralarında turizmin de bulunduğu çoğu sektörün, kalkınma sürecinin önemli birer bileşeni olduğu görülmektedir (Özdek, 2002).

1.6.2.4. Kanaat Önderleri (Fikir Önderleri)

Kanaat önderleri (fikir önderleri) toplum üstünde fikirsel, tutumsal, düşünsel ve motivasyonel açıdan etkileri olan kişiler olarak tanımlanabilir (Valente ve Pumpuang, 2007). Chaudhry and Irshad'a (2013) göre kanaat önderleri toplumda saygı gören, görüşleri karar alma süreçlerinde etkili olan ve toplumun bu süreçlere katılımında belirleyicilik taşıyan kişiler olmaktadır. Bu bağlamda kitlesel iletişimde etkin bir rol oynayan kanaat önderlerinden, toplumu ilgilendiren mesajları kamuya doğrudan veya dolaylı aktaran ve görece ilgili kitleden donanımlı olan bireyler olarak bahsedilebilir (Kaymaz: 2013, s.357).

Kanaat önderlerinin turizm gibi sosyal ilişkilerin yoğun olduğu (Larsen, Urry ve Axhausen, 2007) sektörlerde yönlendirici etkilerinin olduğu savunulabilir. Dolayısıyla turizm kaynaklarına sahip ancak bunun yeterince kullanılmadığı bölgelerde, kanaat önderlerinin turizmin gelişme sürecinde etkin bir rol oynayacağı düşünülebilir. Bu bağlamda turizm plan ve politikalarına kanaat önderlerinin katılımı, bölgesel kalkınma sürecine gerek çevresel gerekse sosyo-ekonomik yönden katkılar sağlayabilecektir (Partridge, Jakson, Wheeler ve Zohar, 2005). Bu katkı aynı zamanda turizm ve kalkınma ilişkisinde toplumsal katılım boyutunu işaret ederken, sorumlulukların paylaşılmasında ve bölgesel kalkınma karakterinin şekillenmesinde belirleyici olabilecektir (Tosun, 2000; Choi ve Sirakaya, 2005; Dwyer, Forsyth ve Spurr, 2003).

İKİNCİ BÖLÜM

TOPLUMSAL KAPASİTE: TOPLUM, KALKINMA VE TURİZM ÜÇGENİ

Bu bölümde tezin yapısal değişkeni olan toplumsal kapasite olgusuyla toplum, turizm ve kalkınma kavramlarının sosyolojik uçları arasındaki ilişki ve etkileşimler irdelenmiştir.

2.1. Toplum Olgusu

Toplum kavramı, ortak bir yaşamı paylaşan insanların oluşturduğu sosyal bir oluşum olarak ifade edilebilir (Beeton, 2006). Bu çerçevede toplum olgusu, başta barınma ve varlığını sürdürme amacı olmak üzere, temel çıkarlarını gözetmek için işbirliği yapan bireylerin oluşturduğu; sürekliliği olan ve ortak bir kültürü temsil eden az ya da çok kurumsallaşmış ilişkiler bütünü olmaktadır (Ozankaya, 1982, s.3). Toplumların günümüzde bölgesel sınırlardan bağımsız bir yapı meydana getirdiği görülmektedir. Çünkü toplum her ne kadar bir yöreye ait özgünlüğü işaret etse de insanların gerek sosyal gerek kültürel ve gerekse etnik açıdan geniş coğrafyalara yayıldığı bilinmektedir. Bu durumun, bahsi edilen bölgesel özgünlüğü ortadan kaldırmaya başladığı ve hemen her bölgede heterojen bir yapı meydana getirdiği görülmektedir (Richards ve Hall, 2002).

2.1.1. Toplumsal Karakter

Toplumsal karakter aynı kültür kökeninde bireysel özellikleri birbirinden farklı insanların ortak sosyal görüntüsü olmaktadır. Toplumsal karakter bu tanımıyla

istatistiksel bir çıkarım aracı değil, genele hâkim olan eğilimleri yorumlama dayanağı olmaktadır (Fromm, 1949, s.3).

Williams (2001) kültürün ideal, kanıtlı ve sosyal tanımından bahsederken, sosyal tanımının bölgesel araştırmalar açısından daha uygun olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim ideal kültür yaklaşımında bireysel tercihlerin evrensel uyumu öne çıkarken, kanıtlı yaklaşımda kendini tekrarlayan tutumlar belirleyici olmaktadır. Sosyal yaklaşımda ise Fomm'un (1949) da değindiği gibi, özgürlük söz konusu olmakta ve bireylerin o topluma ait sosyal ilişkileri, aile yapıları vb unsurlar önem kazanmaktadır.

Diğer yandan sosyal yaşam ve tutumları etkileyen kültür, bireyler üzerinde baskın bir faktör olmaktadır (Redding, 2001). Açık bir anlatımla toplumsal karakter, bireylerin yaşadığı kültürce kendine yüklenen rolleri oynama misyonu olmaktadır (Sheldon, Gunz ve Schachtman, 2012). Benzer pencereden bakıldığında, bu durumun bireyle toplum arasındaki iletişim yapısını ortaya koyduğu (Maccoby, 2009), toplum ve kültür arasında oluşan bu ilişki yapısının ise toplumsal karakteri sosyal sorunların çözümünde kullanıma hazır bir veri haline getirdiği görülmektedir (Maccoby, 1996:4).

Toplumsal karakterin oluşumu, aynı zamanda farklı bireylerin toplumsallaşmasıyla sonuçlanan bir süreç olmaktadır (Pedrazzini, Bolay ve Kaufmann, 2005). Ne var ki İnsanoğlu tarihsel süreç içinde her zaman bir topluluk içinde varlıklarını sürdürmüş ve birbirleriyle etkileşimde bulunmuşlardır. Zaman içinde bu etkileşim, birtakım ortak değerlerin oluşmasını sağlamıştır. Bu değerler kimi zaman özgün hayat anlayışını, kimi zaman da davranış kalıplarını ve düşünce yargılarını meydana getirmiştir. Kültürel sistemi oluşturan bu özgün değerler ise doğal süreç içinde gelecek nesillere aktararak canlılığını korumuştur. Buradan

hareketle, toplum içinde yaşayan birey karakteristik farklılıklarına rağmen yaşadığı toplumla bütünleşmeyi ve bu bütünleşmeyle sosyal bir kimlik kazanmayı öğrenmiş ve en nihayetinde toplumsallaşma sürecinin sosyal bir parçası haline gelmiştir (Coştu, 2009, s.117-118).

2.1.2. Toplumsallaşma

İçliye (2005) göre toplumsallaşma; bireyin içinde yaşadığı veya ait olduğu toplumun kurallarını, değerlerini, tutumlarını, davranışlarını ve uygulamalarını öğrenmesi, öğrendiklerine uygun hareket etmesi ve bu böylece toplumsal bir kimliği kazanma süreci olmaktadır. Bu süreç içinde her birey, içinde bulunduğu sosyal grubu veya sınıfı değiştirdikçe toplumsallaşma şekli de değişmekte ve dâhil olduğu yeni grubun zorunlu kurallarını, davranış kalıplarını ve değer yargılarını öğrenmektedir. Sonrasında ise bireyde söz konusu değişime bağlı toplumsallaşma duygusu gelişmekte ve böylece diğer bireylere ait kimliklerle etkileşimde bulunarak ortak değer yargılarını meydana getirmektedir. Dolayısıyla toplumsallaşma sürecinde; etkileşimde olan bireyler ve ortak değer olgularından oluşan üçlü bir ilişki söz konusu olmaktadır. Nitekim ancak bu ilişki yoluyla bir kümeye aitlikten söz edilebilecektir. Bahsi edilen ilişki, sonuçta ortak bir yaşam alanını inşa ederken bu sayede bireyler, yaşadıkları toplumun birikim ve becerilerini özümseyerek toplumsallaşma sürecini nihai aşamaya getirmektedir (Ergil, 2012, s.49-50).

2.2. Kalkınma: Sosyolojik Açı

İşleyiş mekanizması ele alındığında, kalkınmanın toplumlar nezdinde zorlu bir süreç olduğu anlaşılmaktadır (Gereffi ve Fonda, 1992). Ne var ki küreselleşmeyle beraber toplum yapılarının heterojenlik göstermesi (Richards ve Hall, 2002) farklı uçlara uzanan kalkınma pratiklerinin (Sharpley, 2002) sistemleşmesini daha da

güçlendirmektedir. Ayrıca kalkınma kavramının araştırmacılar tarafından farklı başlıklar altında toplanması, kavramın mevcut toplumsal koşullara göre anlamlar kazandığını göstermektedir (Pieterse, 2000). Bu bağlamda kalkınma sosyolojisi, kalkınma kavramını toplumsal rutinler, uygulamalar ve yaşamsal pratikler ekseninde işleyen ve bu unsurlar arasındaki etkileşimleri tartışan bir yaklaşım olmaktadır (Lewis ve Mosse, 2006, s.4). Kalkınma olgusuna sosyolojik pencereden bakmak, bölgesel kalkınma yapısının toplumsal sistem üzerinden değerlendirilmesini olanaklı kılan bir durum olmaktadır (Gereffi, 1989). Dolayısıyla sosyoloji, toplumsal değişimleri anlamada ve anlamlandırmada detaylı bir yol haritası ortaya koymaktadır (Abrams, 1972, s.18).

Diğer yandan kalkınmaya toplum tabanlı yaklaşmak, kalkınmakta olan bölgelerdeki karar alıcılara toplumsal çıkarımlar sağlarken mevcut sorunların derinlerine inebilmeyi de mümkün kılmaktadır (Robbins, 2001). Çünkü kalkınma toplumsal güçten beslenirken, sosyoloji bu gücün dağılımında görülen ve aynı zamanda kalkınmanın da kronik sorunu olan toplumsal eşitsizliklerin açılanmasına olanak tanımaktadır (Barnett, 1988).

2.3. Turizm: Toplumsallaşma Açısı

Toplumların demografik yapısı, kültürel değerleri, nüfus yoğunluğu, sosyal donanımları, yaşam kalitesi, örgütlenme biçimleri, kadınların sosyal statüsü, inanç sistemi, ahlak kuralları, sağlık ve güvenlik düzeyleri, tutumları, dil ve eğitim seviyesi gibi özellikler turizmin gelişmesinde ve çıktılarının dağılımında önemli bir etkileşim alanı oluşturmaktadır (Avcıkurt, 2009,s.31). Toplumsal yapıyı özetleyen bu unsurlar aynı zamanda turizmin geri dönütlerinde birer ipucu olabilmektedir. Benzer

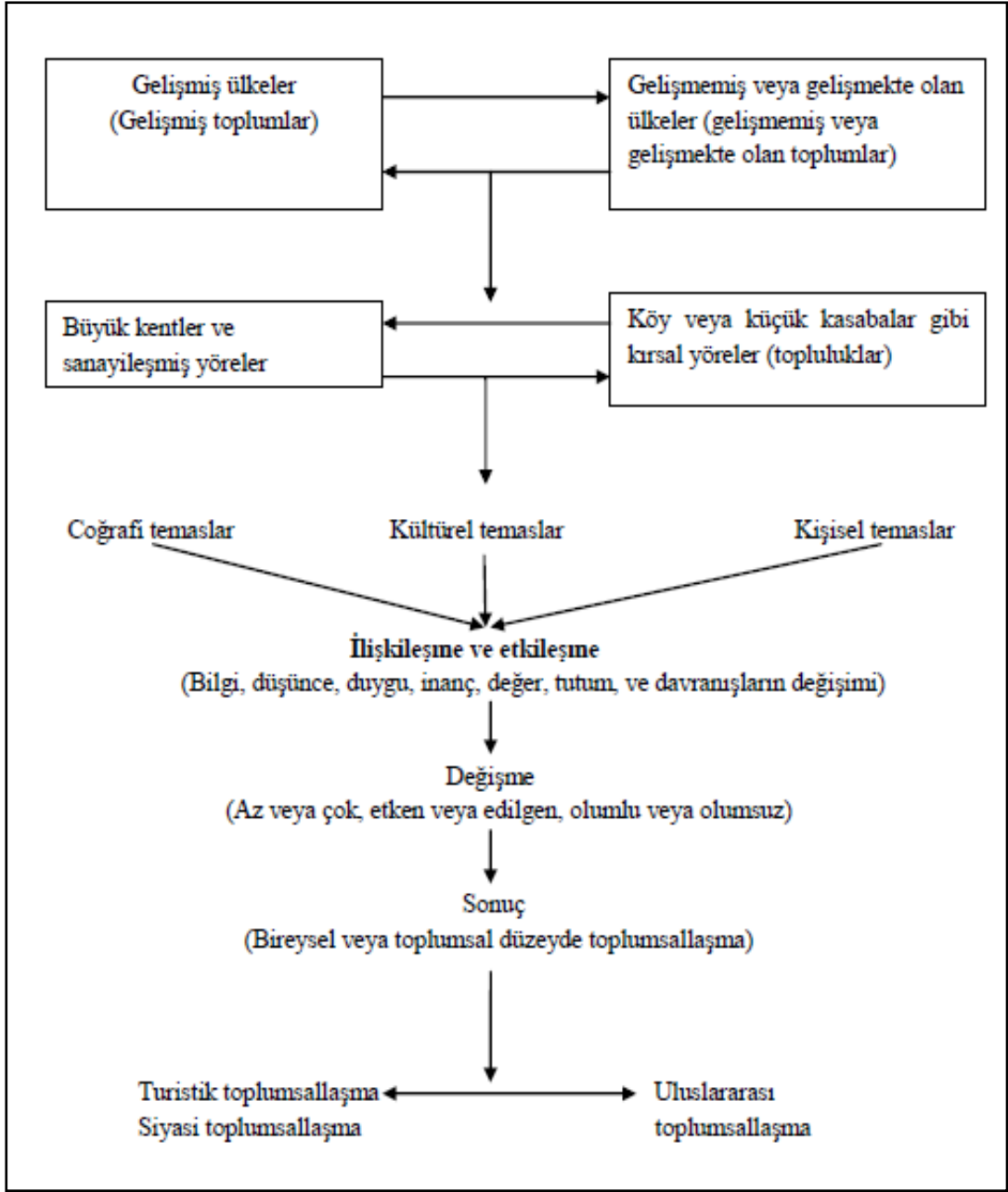
yaklaşımınla turizm, içinde şekillendiği toplumu etkileyen bir döngü barındırmaktadır (İçöz, 2007, s.178).

Ortak bir kültürü içeren toplum kavramının, komşu coğrafyalarla arasına politik sınırların dışında kültürel sınırlar da çizdiği görülmektedir (Dynes, 1998). Bu düzlemde bölgesellik kazanan turizm; ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel sınırlar içinde genişleyen ve toplumsal yapıdan beslenen bir sistem olmaktadır (Kim, Uysal ve Sirgy, 2013). Ne var ki genişleme sürecinde kültürel sınırların yeniden çizilmesinde etkili olan (Pizam, 1978) bu sistem aynı zamanda bölgeler arası gelişme terazisinde ve kültürlerarası etkileşim sürecinde önemli bir denge unsuru olabilmektedir (Tosun, 2003). Turizm bu sayede, bir coğrafyaya ait kültürün diğer toplumlarca tanınma ve yorumlanış aracı (Higgins-Desbiolles, 2006) olurken bölgelerarası sosyal etkileşim alanları meydana getirerek kültürel yakınlaşma sürecini hızlandırabilmektedir (Rızaoğlu, 2003; Haley, Snaith ve Miller, 2005).

Diğer yandan turizm, farklı yapıdaki toplumların birbirleriyle ilişkiler kurmasına; değişen düzeylerde bilgi, görgü ve kültürel alış-veriş ve en nihayetinde toplumsal davranış kalıplarının değişmesine yol açan sosyal bir olgu olmaktadır (Kozak vd., 2010, s.9).

Bahsi edilen küresel etkilerinden hareketle, turizmin bölge insanını sosyal dönüşümlere zorladığı görülmektedir. Başka bir anlatımla, turizm faaliyetleri toplumsal değerlerin sınırını çizdiği kültür ve yaşam tarzı üzerinde önemli izler bırakabilmektedir. Bu etki süreci, bir yandan düşünce yapılarını şekillendirirken, diğer yandan yeni yaşam alışkanlıkları kazandırarak bireyi daha sosyal bir dünyanın merkezine doğru itmektir (Rızaoğlu, 2003). Bu anlamda turizm, içinde geliştiği toplumun yaşam karakterini şekillendirerek (Kim vd., 2013) bireyleri devingen bir yapının parçası haline getirmektedir (**Bkz. Şekil 2.1**).

Şekil 2.1: Turizm Aracılığıyla Toplumsallaşma

Kaynak: Rızaoğlu (2003).

Şekil 2.1'de görüldüğü üzere, toplumlar turizm ekseninde çeşitli düzeylerde etkileşime girerek daha sosyal bir dünyanın bileşeni haline gelmektedir.

2.3.1. Turizm ve Toplumsal Kabul

Toplumsal farklılıklar ekseninde, turizmin toplumlarda bıraktığı etkilerin de farklılaştığı düşünülmektedir. Etkisel ayrışmanın, özellikle kalkınma sürecinde olan

bölgelerde daha çok hissedildiği görülmektedir (Eshliki ve Kaboudi, 2012). Bu yüzden bölge sakinlerinin turizme yaklaşımında, sosyo-kültürel dinamiklerin (etnik yapı, inanç yerleşmiş sosyal algı vb) belirleyiciliği öne çıkmaktadır (Liu, 2006). Dolayısıyla bu dinamiklerin meydana getirdiği toplumsal dokuyla turizm arasında yakın bir ilişki bulunduğu söylenebilir (Matthews ve Richter, 1991). Bu ilişki düzeyinin aynı zamanda yerel kimliğin kaybedilmesi ya da çevresel dengenin bozulması gibi birtakım olumsuz sonuçları görülebilmekte ve bu durum toplumları turizm düşüncesinden uzaklaştırabilmektedir (Jafari, 1992). Başka bir deyişle, turizm faaliyetlerinin olumsuz etkileri o yörenin turizme bakış açıları üzerinde etkili olabilmektedir (Long, Perdue ve Allen, 1990).

Benzer pencerede, turizmin bölgesel dokunun korunduğu bir yaklaşımla sürdürülmesi esas olurken (Kuntay, 2004) gelişme ivmesinde yöre halkının desteğini alabilmesi gerekmektedir. Nitekim turizmin yöreye olumlu yansıması ve bu yolla bölge insanının turizme yaklaşması, mevcut kaynakların algısal değerini ve turizme katılımı artırabilecektir (Lepp, 2007). Bununla birlikte, toplumsal boyutta sağlanacak bir katılım düzeyi sosyal yapının ve yerel kültürün erimeden turizm gelişimine uyumunu sağlayabilecektir (Tosun, 2000).

Ekonomik açıdan turizm, bölgesel piyasayı canlandıran güçlü bir sektör imajı taşımaktadır (Loukissas, 1983). Ancak turizmin diğer sektörle olan uyum çatışması bu imajı tersine çevirebilmektedir (Tosun vd., 2003). Ne var ki turizm, işgücü arzında ve talebinde dalgalanmalara neden olabilen, arazi ve sermaye girdilerinin değerini kolay artırabilen bir etken olmakta ve izleyen süreçte yöre yaşamını daha pahalı kılabilmektedir. Bu durum ayrıca kolay girdi sağlaması açısından turizmi diğer gelir sağlayıcı sektörlerin ikamesi yapabilmektedir (Hudman, 1978; Dwyer ve Forsyth, 1993; Tosun, Fletcher ve Fyall, 2006). Dolayısıyla turizmin sektörel etkileri

göz önüne alındığında, dış sermaye girdisi ile kaynak potansiyeli arasında hassas bir dengenin oluştuğu görülmektedir. Ortaya çıkan bu resimde, yanlış sektör odaklarından hareket edildiği ve turizmin tek başına kurtarıcı bir unsur olmadığı anlaşılmaktadır (Dritsakis, 2004; Schubert, Brida ve Risso, 2011).

Ekonomik düzlemde toplumu turizm düşüncesinden uzaklaştıran başka bir durum da elde edilen çıktıların bölgeye yeterince yansımaması veya eşit dağılmaması olmaktadır. Başka bir söylemle, turizm gelirlerinin umulan seviyenin altında olması veya belirli gruplarca paylaşılması, yöre halkının turizmle arasına mesafe koymasına neden olmaktadır. Bu yabancılaşma, turizmin gelişme sağlığını olumsuz etkilerken aynı zamanda yeterli toplum desteğinin alınamaması sonucunu doğurmaktadır (Chen, 2000).

Konuya kalkınma çabasında olan bölgeler açısından bakıldığında; turizmin diğer gelir sağlayıcı sektörlerin önünde genel bir engel olmaması ve planlı bir gelişmenin sağlanması (Tosun vd., 2003) beklenmektedir. Çünkü hızlı gelişme gösteren bir turizm yapısı, fiziksel ve yönetsel zorlukları beraberinde getirebilmektedir. Başka bir anlatımla, -aşırı- turizm gelişmesi nedeniyle yöreye olan talebin yükselmesi iş gücü, arazi ve sermaye gibi girdilerin değerini artırırken yöre yaşamını daha pahalı kılabilecektir. Bu durum bireysel açıdan alım gücünde ve sektörel açıdan rekabet avantajında birtakım eşitsizliklere yol açarken fiziksel açıdan çevresel tahribatlara neden olabilecektir (Hudman, 1978; Dwyer ve Forsyth, 1993; Tosun vd., 2006).

2.4. Turizm ve Kalkınma Kurgusunda Toplum Boyutlu Engeller

Turizm, toplumsal yaşamın ekonomik ve sosyo-kültürel uçlarında şekillenen evrensel bir işleyiş özelliği taşımaktadır. Bu anlamıyla turizm, toplumlar arası yapıyı

etkileyen bölgesel geçiş koridorlarına sahiptir. Küresel turizmin etki alanını ifade eden bu önerme, diğer yandan bireylerin yaşam biçimlerini değiştiren ve yaşam duyusuna yön veren bir durumu gözler önüne sermektedir. Turizmin olumsuz etkilerini çağrıştıran bu tablo aynı zamanda gelişme önündeki toplum boyutlu engelleri işaret etmektedir. (Berber, 2003; Mason, 2008; Kim vd., 2013).

Konuya Türkiye penceresinden bakıldığında, turizmin sektörel bir güç olarak 40 yılı açan bir tarihi olduğundan bahsedilebilir. Ancak sektör içinde katılımcı bir yaklaşımın benimsendiğinden ve yapılanmış bir sistemin varlığından bahsetmek mümkün olmamaktadır (Tosun, 1998). Açıkçası, bu durumun ülke genelinde özellikle de gelişme çabasında olan yörelerde paydaşlar arası iletişim kayıplarına ve temel turizm faaliyetlerinde genel bir işleyiş düzensizliğine yol açtığı savunulabilir. Dahası, turizm paydaşları arasında beliren bu çıkmazın kurumlar arasında sosyal bir izolasyona neden olduğu düşünülmektedir. Ne var ki çoğu gelişmekte olan turizm bölgelerinde sözü edilen gelişim bariyerleri, bürokratik boyutta beliren bir çıkmaz sokağı gözler önüne sermektedir (Tosun, 2001; Mayers, 2005). Bu durumun ayrıca, turizm planlamalarının nitel ve nicel düzlemde sekteye uğramasına neden olduğu düşünülmektedir (Tosun ve Timothy, 2001).

Bir diğer önemli husus da gelişen ve dönüşen dünyanın dikte ettiği küreselleşme boyutunun yaşam standardı noktasında çoğu coğrafyayı olumsuz etkilemiş olduğudur. Özellikle kalkınma rekabetinin gölgesinde kalan bölgelerde kimi sosyal grupların zenginleştiği görülürken kimisinde ise yoksulluğun arttığı gözlemlenmektedir. Açıkçası iki toplumsal u arasında derinleşen bu uçurumun gelişme gayretinde olan yörelerde daha da belirginleştiğinden bahsedilebilir (Mebratu, 1998).

Benzer açıdan kalkınma çatısı altında beliren bu düzensiz tabloda, süregelen bir güven eksikliği göze çarpmaktadır. Oluşan bu durumun ise dolaylı olarak söz konusu bölgelerin içe dönmesine ve kapalı bir toplum karakteri çizmesine zemin hazırladığından bahsedilebilir. Şunu vurgulamak gerekir ki, gelişme çabasında olan bölgelerin konjoktürel yapısı incelendiğinde köklü bir değişim mekanizmasının zorunlu olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda, kalkınma sahnesinde rol almak isteyen bir bölgenin güçlenmesi önündeki temel bariyerler şu şekilde sıralanabilir (Aref, 2010, s.350):

- Yöre halkının gelişime açık olmaması ve toplumsal duyarlılık eksikliği
- Kurumsal tabanlı yönetsel zaafılar
- Bölge dışı yatırım desteğinde yetersizlikler
- Kaynakların eşit dağılımında görülen dengesizlikler
- Yerel uygulamalarda karar alma süreçlerine yetersiz katılım

Söz konusu sosyal ve bürokratik engellere ek olarak, uygulama aşamasında görülen eksikliklerden ise şu şekilde bahsedilebilir (Jansen, 2003):

- Uzun dönem stratejik planlamalara yatırımcı katkısının eksikliği veya yatırımcıların gönüllük esasında hareket etmemesi
- Hem özel hem kamu kanadında kısa dönemli kazançların ön planda tutulması
- Çevresel ve ekonomik planlamaların nüfus yapısının gözetilerek yapılmayışı
- Alt ve üst yapı yatırımlarının ve paralelinde gelişecek fiziksel büyüme sınırlarının politik düzlemde somutlaştırılmaması
- Kamu ve özel sektör kanadında değişime direnç gösterilmesi
- Farklılık ve öncülük sağlayacak güçlü bir eğitim dinamiğinin bulunmayışı

Maddelerden anlaşılacağı üzere, sorunların ortak paydasını ekonomik, çevresel ve sosyal uygulamalarda toplumsal duyarlılığın sağlanmaması

oluşturmaktadır (Grosskurt ve Rotmans, 2005). Bu nedenle, gerek yöre halkı nezdinde gerekse yönetim kanadında öngörülen toplumsal duyarlılığın sağlanabilmesi için, karar alıcıların ve sektörün derin bir iletişim ağına sahip olması gerekmektedir (Walmsley, 2002). Başka bir ifade ile iletişim faktörü, turizmin gelişme sürecinde bağlayıcı bir konumdadır. Öyle ki bir yörede söz sahibi olan kimselerin toplum içinde yer alan her düzey paydaşları gözetebilmesi ve aralarında koordinasyonu sağlayabilmesi için yöre sakinleriyle arasında organik bir iletişim bağı kurabilmeleri gerekmektedir (Byrd, Bosley ve Dronberger, 2009). Özellikle turizm potansiyelini kullanmak isteyen bölgelerin gelişmeye inanmış bir kanı ve dolayısıyla diyalogdan beslenen bir toplum yapısı meydana getirmeleri gerekmektedir (Smith ve Krannich, 1998). Bu bağlamda, bahsi geçen toplum inşasının çatısını toplumsal kapasitenin oluşturduğu düşünülmektedir. Benzer söylemle sağlıklı bir toplum inşasının, toplumsal kapasitenin sinir uçları olan sosyal, çevresel, beşeri ve ekonomik sermayenin düzeyleriyle ilgili bir durum olduğu görülmektedir (Hanckok, 2001).

2.4.1. Politik ve Bürokratik Çıkmazlar

Bir ülkenin gelişme dinamikleri, hükümetlerin politik tavrı veya kararlarından dolayı olarak etkilenebilmektedir. Ancak aynı durum turizm dünyasında çoğu zaman doğrusal bir etki yönü izlemektedir (Doğan, 2004, s.40). Kalkınma çabasında olan bölgelerin gelişme yapısı incelendiğinde politik istikrarsızlığın önemli çıkmazlardan biri olduğu düşünülmektedir. Bu durumun geniş yelpazede bürokratik krizler doğurması, kalkınma dinamiklerine zarar veren bir başka olumsuzluğu meydana getirmektedir (James, 1998). Ne var ki siyasi çatışmalar sonrası uygulanan kotalar ve

küresel sınırlamalar, turizm gibi hassas sektörlerin önünde kronik bir engel durumundadır (Liu, 1994, s.23).

Küresel turizm piyasasının en yaygın sorunlarından biri de gelirlerin dağılım haritasıdır (Kimbu ve Ngoasong, 2013). Bu sorun, turizm mekanizmasındaki eksik parçaları işaret ederken, bu ve benzer konularda beklenen yasal düzenlemelerin ağır işleme ise bürokratik engelleri doğurmaktadır (Yüksel, Bramwell ve Yüksel, 2005). Bahse konu olan durum aynı zamanda yönetimde yerellik yaklaşımını gündeme getirmektedir. Nitekim merkezi yönetim anlayışında yasal gerekler uygulanırken bölgesel öznellik dikkate alınmamakta ve uygulama süreçleri ağır işlemektedir (Görmez, 2000; Yüksel vd., 2005). Dolayısıyla yerel yönetimlere daha fazla yetke sağlanması, kalkınmanın yerel şartlar ekseninde daha hızlı gerçekleşmesi açısından esnek bir bürokrasi sağlayabilecektir (Canzanelli, 2001).

Genel çerçevede, turizm ve politik uyumun önemli olduğu görülürken, konun kırılma noktasını sosyo-politik yapıyla turizm arasındaki etkileşimin oluşturduğu söylenebilir. Çünkü turizmin barındırdığı politik realite, toplum içindeki grupların sınıf, barınma, yaş ve cinsiyet gibi birçok unsurunu etkilediği görülmektedir (Matthews ve Richter, 1991). Bu bağlamda toplumsal bağlılığı gözetken ve teknik detaylardan daha çok mevcut sorunun yapısalılığı üzerinde duran turizm politikalarına öncelik verilmesi gerekmektedir (Liu, Tzeng ve Lee, 2012).

Benzer pencereden bakıldığında turizm politikalarının uygulama zeminleri başka bir sorunsalı meydana getirmektedir. Öyle ki bazı üçüncü dünya ülkelerinde uygulana gelen turizm politikaları siyasi savaşların gölgesinde kalırken kimi zaman da kendine güvenli bir hareket alanı bulamamıştır (Loukissas, 1983; Wilkinson, 1989).

2.4.2. Sosyo-Kültürel Direnç

Kalkınma, ekonomik gelişmelerden toplumsal yaşam düzenine uzanan geniş bir aralığa nüfuz etmektedir (Tıraş, 2012). Bu açıdan mevcut alışkanlıklar, değerler ve pratikler (Kahraman ve Türkay, 2012) kalkınma karakterini etkileyen önemli birer kültür bileşeni olmaktadır (Schech ve Haggis, 2000). Bu değer ve pratikler göz önüne alındığında yöneticilere duyulan güven, ekonomik durum ve genel çerçevede yaşam kalitesi o bölge halkının gelişme sürecine katılımını belirleyen temel boyutlar olmaktadır. Dolayısıyla yöre halkının iyi tanımlanması, yapısının ve eğilimlerinin doğru okunması, kalkınma sürecini etkileyecek önemli bir yaklaşım olacaktır (Macnaghten ve Jacobs, 1997).

Kalkınma çabasında olan bölgeler açısından, turizm gibi sosyo-kültürel yapıyı etkileyecek bir sektör hacminin bulunması önemli bir denge durumunu beraberinde getirmektedir. Bahsedildiği üzere yöre halkının kalkınma ile güven ve değerlere dayalı sosyal bir ilişkisi bulunurken, kalkınma sisteminde yer alan turizm bu ilişki dengesini hassaslaştıran bir unsur olabilmektedir. Nitekim turizm yöre halkını doğrudan veya dolaylı etkileyebilen ve bu etkilerin olumsuz olması durumunda kalkınma önünde engel teşkil edebilen organik bir sistem olmaktadır. Dolayısıyla, söz konusu etkilerin tahmini, ölçümü ve değerlendirilmesi kalkınma sağlığında stratejik bir önem taşımaktadır (İçöz, Var ve İlhan, 2009).

Turizmin sosyo-kültürel etkileri özellikle kültürel boyutta gözlenirken (Sessa, 1988; Berber, 2003), bu etkiler turizm ile bölge arasına algısal bir mesafe koyabilmektedir. Çünkü kültür, bölge nezdinde toplumsal kimliği özetleyen bir araç olarak kabul edilmektedir (Besculides, Lee ve McCormick, 2002, s.306). Bu toplumsal çatışmada deneyimlenen bir durum da ekonomik önceliklerin kimi zaman kültürü ikinci plana attığı veya bazı kültürel değerlere ikame edildiğidir. Oysa

kültürün turizmi besleyen önemli bir kaynak değeri taşıdığı düşünülmektedir.

Dolayısıyla öncelik kazanan konu kültürün sahiplenme boyutu olmaktadır. Açık bir anlatımla, bölge politikaların kültürel değerleri esas alan bir düşünceyle tasarlanması ve uygulanması kültürel sahiplenmenin bir gereği olarak görülmektedir (Goeldner ve Ritchie, 2003; Zamani-Farahan ve Musa, 2008; Wang ve Bramwell, 2011).

Turizmin olumsuz algılanan bir boyutu da kültürel benzeşmedir. Ne var ki sınırları kaybolan dünyanın az gelişmiş coğrafyaları küresel bir kısıpaca aldığı düşünülmektedir (Balay, 2004). Oluşan bu tabloda, farklı gelişmişlik seviyesine sahip ülke kültürlerinin kesişme noktasında, gelişmiş ülke kültürlerinin baskın olduğu gözlemlenmektedir. Bu kültürel otonom aynı zamanda dünya turizmini yönlendiren güçlü ekonomilerin doğal bir sonucu olmaktadır. Dahası, ziyaretçi grupların birden fazla kültürü temsil ettiği göz önüne alındığında, bu etkinin daha da güçlendiği anlaşılmaktadır (Kozak vd., 2010).

2.4.3. Yetersiz Toplumsallaşma

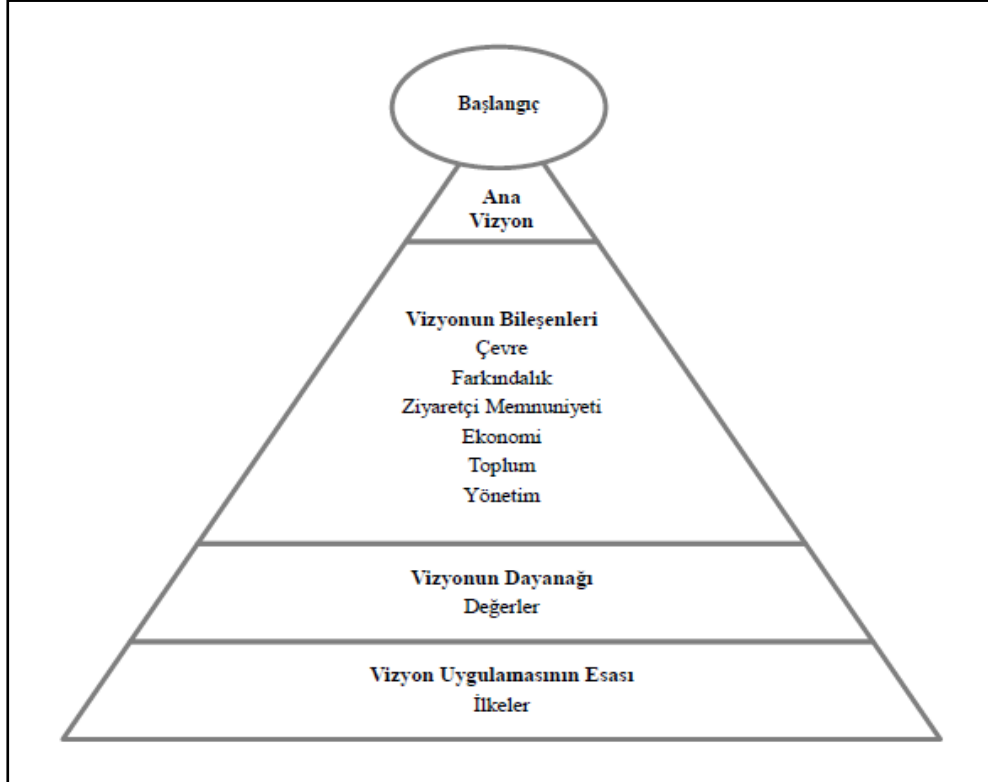
Yetersiz toplumsallaşma, bireyin sosyal ahengi sağlamaya yönelik kuralları yanlış algılaması veya bu kurallara direnç göstermesi olmaktadır. Daha açık bir anlatımla, toplum içinde yer alan grup veya sınıfların toplumsal gelişmelere uyum zorluğu ve bu gelişmelerle çatışma durumu, toplumsallaşmanın sinir uçlarını oluşturmaktadır (İçli, 2005). Burada öne çıkan konu, bireylerin toplumsal değişim karşısındaki uyum sorunudur. Çünkü toplumu oluşturan gruplar farklı ekonomik ve kültürel düzeylere sahip olurken, bu farklılıklar nesnel çevrede gelişen olayların önüne öznel yargıları koyabilmektedir (Ozankaya, 1982, s.106-107). Bu bağlamda yetersiz toplumsallaşma, yaşanan bölge içinde değer ikiliğine yol açabilmekte ve

alınan kararlara, politikalara ve uygulamalara karşı sosyal bir tepkiye dönüşebilmektedir (Ergil, 2012, s.55-56).

2.4.4. Vizyon Daralması

Vizyon, herhangi bir konuda varılmak istenen durum ya da öngörülen gelecek şeklinde tanımlanabilir (Koçel, 2011). Dolayısıyla hedeflenen konuma ulaşmak bölgesel vizyona (**Bkz. Şekil 2.2**) sahiplikle ilgili bir amaç olmaktadır (McEldowney ve Sterrett, 2001). Bölgesel vizyon, bu anlamıyla önemli bir gelişme imajı taşımaktadır (Goeldner ve Ritchie, 2003). Burada belirtmek gerekir ki vizyonun anlam kazandığı toplumsal sahiplenme boyutu bölgesel gelişmede tek başına yeterli olmayacaktır (Tosun, 2006). Çünkü vizyonun görünürlük imajının dışında sosyal yapıyla uyumlu ve uygulanabilir olması gerekmektedir (Rubinchik-Pessach, 2005).

Şekil 2.2: Bölgesel Vizyon Hiyerarşisi

Kaynak: Ritchie (1996)'den adapte edilmiştir.

Şekil 2.2'de vizyon hiyerarşisini oluşturan basamaklar görülmektedir.

Hiyerarşiye göre hedef konum kalkınma genetiğini oluşturan unsurlardan beslenmektedir. Ancak burada öne çıkan konu, vizyonsuz bölgelerde kısa dönemli ve küçük düzeyde bir büyümenin yaşanmasıdır (Libreros, Massieu ve Meis, 2006). Bu tür atipik büyümenin yaşandığı toplumlarda genel bir farkındalık sorunun olduğu gözlemlenmektedir. Burada vurgulanmak istenen durum, yeterli potansiyelin olmadığından ziyade var olan potansiyelin yeterince kullanılmadığıdır (Sutton ve Lock, 2000). Kısaca, kaynak yeterliği olan bölgelerin gelişme önündeki engellerin arka planında yatan asıl mesele, vizyon eksikliği ya da -kronik gelişememe yapısına atfen- vizyon daralması olmaktadır (Kişisel Mülakat, 2014).

2.5. Toplumsal Gelişme Düzlemi: Toplumsal Kapasite

Toplum kavramı, bireylerden oluşan ancak bütün itibarıyla bireysel özelliklerden bağımsızlaşan bir özgüllük barındırmaktadır (Hill, 1996). Bu özgüllük bir anlamda toplumsal hedeflere ulaşmanın doğal bir gereği olmaktadır. Öyle ki bireysel amaçlar -kendi içinde- kısa süreli ve öznellik taşıırken toplumsal amaçlar uzun dönemli nesnellik içermektedir. Oldukça eski bir çalışma olan "Community Is a Process" adlı makalesinde Follett (1919), diğerleri üzerinde baskın olan bireysel amaçların değil ortak paydada şekillenen toplumsal amaçların bir çıktısı olacağından bahsetmektedir. Bu düşüncenin, ortak gelecek ekseninde toplumsal bir hareketliliğini ifade eden toplumsal kapasite yaklaşımını (Zwicker ve Marlin, 2009) niteliği savunulabilir. Çünkü toplumsal kapasite; kültürel değerlerden sosyal ilişkilere ve ortak yaşamın getirdiği sorumluluk bilincinden güven bağına uzanan toplumsal bir gelişme karakteri olmaktadır (Mathieson ve Wall, 1987; Mayer, 2002; Benson, 2003).

Toplumsal kapasitenin omurgasını toplumsal ihtiyaçların doğru algılanması ve iyi okunması oluşturmaktadır. Bu bağlamda konunun kavramsal sınırını toplumsal ihtiyaçların sosyal, ekonomik ve çevresel stratejiler ile karşılanması ve bu yolla bölgesel kalkınma sürecine katılımın sağlanması çizmektedir (Barker, 2005). Bu sınırın çevrelediği alan içinde doğal ve beşeri kaynaklar, kaynaklara ulaşılabilirlik, yatırımlar, ekonomik yapılanmalar ve sosyo-politik eğilimler gibi çok farklı konular yer almaktadır (Telfer ve Sharpley 2007). Başka bir deyişle toplumsal kapasite, bir yörenin beşeri ve sosyal sermayesi ile o yörenin sahip olduğu farklı kaynak yapıları arasındaki etkileşimi konu edinen toplumsal bir paradigmadır. Bu etkileşimin sosyal refaha ne oranda katkı sağladığı veya bölgesel sorunlara ne gibi çözümler ürettiği ise toplumsal kapasitenin fonksiyonel ifadesi olmaktadır (Chaskin, Brown, Venkatesh ve Vidal, 2001). Ancak burada vurgusu yapılan beşeri sermaye ve kaynak etkileşiminde beşeri yapının güçlendirilmesi esas konudur. (Park vd., 2012). Buna göre toplumsal kapasitenin ana faktörünü, farklı kaynak yapıları olan bölge insanının bu kaynaklarını kullanmadaki işbirliği ve bu işbirliği sürecinde oluşan toplumsal kapasite düzeyi oluşturmaktadır (Reid, Mair ve George, 2004; Bennett, Lemelin, Koster ve Budke, 2012). Bu bağlamda toplumsal kapasite, bir bölgenin gelişme karakterini ortaya koyan sosyal bir güç ya da istek olarak düşünülebilir (Gursoy, Jurowski ve Uysal, 2002). Dolayısıyla toplumsal kapasite, bireylerin sosyal becerilerinin ve toplumsal etkileşim düzeylerinin meydana getirdiği bir yaşam karakteri olarak tasvir edilebilir (Easterling vd., 1998).

Toplumsal kapasite kavramıyla ilgili alanyazında farklı alanları kapsayan araştırmalar bulunurken bu araştırmaların doğrudan veya dolaylı olarak toplumsal gelişmeyi hedefleyen ortak bir zemin üzerinde hareket ettiği görülmektedir (**Bkz. Tablo 2.1**).

Tablo 2.1: Toplumsal Kapasite: Alanyazın Bakışı

Yazar / Yıl	Başlık	Hareket Zemini	Spesifik Alan/Ne için?	Kavramsal Dayanak	Yaklaşım
McLaughlin (1997)	<i>Strengthen school and community capacity</i>	Eğitim alanında sosyal ortaklar arasında bağı geliştirmek ve yöneticilerin rollerini somutlaştırmak adına toplumsal kapasitenin güçlendirilmesi	Eğitim/Mesleki Eğitimin Geliştirilmesi	Toplumsal kapasitenin güçlendirilmesi, sosyal ortaklar arasındaki bağı geliştirmede önemli bir unsur olmaktadır	Sosyal ortaklar arasındaki bağı geliştirme ve sosyal ortakların mesleki eğitim ile ilgili fonksiyonel ilişkisini ortaya koyma noktasında toplumsal kapasiteyi güçlendirmek ve bu yolla mesleki eğitim kalitesine katkı sağlamak
Goodman vd. (1998)	<i>Identifying and defining the dimensions of community capacity to provide a basis for measurement</i>	Toplumsal gelişmenin merkezi düzlemi olan toplumsal kapasitenin kavramsal açıdan karakterize edilmesi	Sağlık/Toplum Sağlığına Katkı Sağlama	Toplumsal kapasite, farklı sosyal grupları ilgilendiren temel bir gelişme zemini	Toplumsal kapasiteyi oluşturan farklı boyutların ortaya koyularak kavramı anlaşılır kılmak ve sağlık alanında uygulanabilirliğine katkı sağlamak
Frank ve Smith (1999)	<i>The community development handbook: A tool to build community capacity</i>	Toplumsal kalkınma sürecine, bu süreci niteleyen önemli bir unsur olarak toplumsal kapasite açısından bakmak	Toplum/Toplumsal Kalkınmaya Katkı Sağlama	Toplumsal kapasitenin güçlendirilmesi, toplum kalkınmasını güdüleyen bir motivasyondur.	Toplumsal kapasiteyi oluşturan unsurların açıklanarak bu unsurlar üzerinden toplumsal kalkınmada alternatif çözümleri üretmek
Cavaye (2000)	<i>The Role Of Government In Community Capacity Building</i>	Toplumsal kapasitenin inşasında önemli etki gücü olan yönetimlerin rolleri betimlemek	Toplum/Toplumsal Gelişmeye Katkı Sağlama	Toplumsal kapasite; toplum tabanlı kalkınmada etken olan kurumsal, tutumsal ve yeteneksel unsurları içeren bir gelişme çerçevesidir.	Toplumsal kapasitenin güçlendirilmesinde yönetimlerin rollerini tanımlamak ve yönetimlerin topluma katkı sınırlarının analiz edilerek toplumun kendi kapasitesini güçlendirebilmesinde öngörü sağlamak
Chaskin (2001)	<i>Building community capacity a definitional framework and case studies from a comprehensive community initiative.</i>	Toplumsal kapasiteyi anlamak için tanımsal çerçevenin ortaya koyulması ve kavramsal içeriğin güçlendirilmesi	Toplum/Toplumsal Gelişmeye Katkı Sağlama	Toplumsal kapasitenin güçlendirilmesi, toplumsal gelişmeyi sağlayan faaliyetler dizisidir.	Farklı özellikte iki alan üzerinde yapılan araştırmayla toplumsal kapasite kavramıyla ilgili kavramsal çerçeve oluşturmak ve toplumsal kapasitenin güçlendirilmesi ile ilgili uygun adımları önermek

Chaskin vd. (2001)	<i>Building Community Capacity</i>	Toplumsal yaşamı iyileştirmek adına, toplumu ilgilendiren problemlerin çözümü ve fırsatların değerlendirilmesi için toplumsal yeteneklerinin geliştirilmesi	Toplum/Toplumsal Gelişmeye Katkı Sağlama	Toplumsal kapasitenin güçlendirilmesi, bir durum veya olayla ilgili sorunların çözümünde; beşeri, sosyal ve kurumsal kaynakların kullanılabilmesi ve bu yolla toplumsal refahın sürdürülebilmesini içermektedir.	Toplum kavramına; sosyolojik, psikolojik ve sosyal hizmet açılarından yeniden bakarak toplumsal değişim stratejileri üzerinde tartışmak ve yeni yaklaşımlar kazandırmak.
Gibbon vd. (2002)	<i>Evaluating community capacity</i>	Toplumsal kapasite kavramının betimlenerek fonksiyonel yapısını ortaya koyması	Sağlık/Sağlık Alanındaki Uygulamalara katkı sağlama	Toplumsal kapasite, toplumsal kalkınma, toplumu güçlendirme ve toplumsal kapasiteyi güçlendirme olmak üzere üç kapsamda ele alınmakta ve her kapsamın önceliği toplumsal gelişimin sağlanması olmaktadır.	Toplumsal kapasitenin ana kaynaklarını (boyutlarını) ortaya koyarak sağlık alanında toplumsal yetenekleri geliştirecek öngörülerini sağlamak
Mayer (2002)	<i>Building community capacity: How different groups contribute</i>	Toplumsal kapasitenin güçlenmesinde farklı grupların katkısının tartışılması	Toplum/Paydaş Grupları Arasındaki Etkileşime Katkı Sağlama	Toplumsal kapasitenin güçlendirilmesi, mevcut sorunların çözümünde; toplumsal bağların, yeteneklerin ve kaynakların kullanılmasını içeren bir çok boyutlu bir kapsamdır.	Toplumsal kapasitenin güçlenmesinde; yönetimlerin, okulların, vakıfların, STK'ların, ailelerin, hayır kurumlarının ve çeşitli sektörlerin katkısının değerlendirilerek toplumsal grupları oluşturan bu unsurlar arasındaki pozitif alış verişini analiz etmek
Moscardo (2008)	<i>Building community capacity for tourism development.</i>	Toplumsal kapasitenin nasıl inşa edileceği ve güçlendirileceği konusunun tartışılması	Turizm/Turizm Gelişimine Katkı Sağlama	Toplumsal kapasitenin güçlendirilmesi, toplumsal sorunların çözümünde yine toplumsal dinamiklerin kullanıldığı önemli bir çabadır.	Turizm gelişiminde toplumsal kapasitenin inşası için; uygulama adımlarını ve yaklaşım modellerini içeren güncel pratikleri ortaya koymak
Beckley vd. (2008)	<i>Multiple capacities, multiple outcomes: Delving deeper into the meaning of community capacity.</i>	Toplumsal kapasite kavramı detaylı bir düzlemde tanımlayan kavramsal bir model oluşturmak	Toplum/Toplumsal Gelişmeye Katkı Sağlama	Toplumsal kapasite, farklı toplumsal çıktılara sahip süreçleri konu edinen çok boyutlu bir kavramdır.	Toplumsal kapasiteyi farklı boyutlarda ele alarak kavramın işlevliliği hakkında görüş ortaya koymak.
Aref ve Redruzan (2009)	<i>Community capacity building for tourism development.</i>	Toplumsal kapasitenin fonksiyonel yapısını ortaya koymak	Turizm/Turizm Gelişimine Katkı Sağlama	Toplumsal kapasitenin güçlendirilmesi, sosyo-ekonomik ve çevresel kaynakların işareti ettiği unsurlarla şekillenen bir hareket zemini.	Toplumsal kapasitenin kavramsal yapısını ortaya koyularak, toplum dinamikleri ile ilişkisini betimlemek ve turizm alanındaki uygulamalarda beliren engelleri tartışmak

Noya ve Clarence (2009)	<i>Community capacity building: fostering economic and social resilience</i>	Farklı küresel güçlüklerle karşı karşıya olan kalkınmakta olan bölgelerde toplumsal kapasitenin işleyişi ile ilgili görüşlerin ortaya koyulması	Toplum/ Küresel Krizler ve Değişimler Karşısında Toplum Direncinin Artırılmasına Katkı Sağlama	Toplumsal kapasitenin güçlendirilmesi, toplumda yer alan bireylerin beşeri ve sosyal yeteneklerini geliştirme ve paydaşlar arasında katılımı sağlama yoluyla bölgesel kalkınmaya katkı sağlamaktır. Bu bağlamda toplumsal kapasitenin güçlendirilmesi geçici bir çözüm aracı değil, uzun süreli bir kalkınma anlayışıdır.	Toplumsal kapasitenin tasarımında, güçlendirilmesinde ve uygulamasında, ülkeler arası karşılaştırmalar yapma yoluyla, başta yöneticiler olmak üzere bütün paydaş gruplarına öngörü sağlamak
Zwicker ve Marlin (2009)	<i>Understanding and Building Community Capacity in New Brunswick's Forestry Communities</i>	Kırsal bölgelerde yaşayan toplumlarda toplumsal kapasitenin nasıl inşa edileceği ve güçlendirileceği konusunun tartışılması	Ormançılık/Toplumsal Yeteneklerin ve Ortaklığın Gelişmesine Katkı Sağlamak	Toplumsal kapasitenin güçlendirilmesi; toplumsal hareketi, ortak karar almayı, gelecek için vizyon ve strateji geliştirmeyi sağlayan bir çaba olmaktadır.	Toplumsal kapasiteyi kırsal alanlarda yaşayan toplumlar nezdinde ele alarak "kapasite" kavramını farklı boyutlar ekseninde analiz etmek ve toplumsal kapasitenin güçlendirilmesi ile ilgili görüşler ortaya koymak
Aref vd. (2010)	<i>Dimensions of Community Capacity Building: A review of its Implications in Tourism Development</i>	Toplumsal kapasitenin hangi boyutlarda güçlendirileceği ile ilgili açıklamalarda bulunmak	Turizm/Turizm Gelişimine Katkı Sağlama	Toplumsal kapasitenin güçlendirilmesi, toplumsal sorunların çözümünde toplumsal vasıfları tanımlayan ve geliştiren bir çaba olmaktadır.	Toplumsal kapasiteyi oluşturan temel boyutların analiz edilerek turizm konusundan toplumsal hareketi sağlayacak görüşler ortaya koymak
Aref, vd. (2010)	<i>Assessing the Level of Community Capacity Building in Tourism Development in Local Communities</i>	Toplumsal kapasiteyi güçlendirme düzeyleri ile ilgili açıklamalarda bulunmak	Turizm/Turizm Gelişimine Katkı Sağlama	Toplumsal kapasitenin güçlendirilmesi, ilgili konuda; bireylerin, kurumların ve toplumun kendi kapasitelerini değerlendirme olanağını sağlayan bir yaklaşım sağlamaktadır	Toplum liderlerinin turizmin etkilerini algılamaları üzerinden toplumsal kapasiteyi güçlendirme düzeyleri ile ilgili öngörü sağlamak
Aref (2010)	<i>Barriers to community capacity building for tourism development in communities in Shiraz, Iran</i>	Toplumsal kapasiteyi güçlendirme önündeki engelleri tanımlamak	Turizm/Turizm Gelişimine Katkı Sağlama	Toplumsal kapasitenin güçlenmesi; bireysel kurumsal ve toplumsal vasıfların geliştirilmesinde önemli bir etken olurken, aynı zamanda toplumsal gelişme algısının yerleşmesinde temel bir sağlayıcı olmaktadır.	Toplumsal kapasiteyi güçlendirme önündeki sosyal, politik ve ekonomik engelleri tanımlayarak bu engellerin işaret ettiği turizm sorunları ile ilgili çözüm önerileri sunmak
Simmons vd. (2011)	<i>Defining community capacity building: Is it possible?</i>	Sağlık alanında önemli bir yaklaşım olan toplumsal kapasitenin güçlendirilmesi ile ilgili kavramsal açıklama yapmak	Sağlık/Sağlık Alanında Kapasite Olgusunun Uygulanabilirliği İle İlgili Yaklaşım Sağlama	Sağlık alanında önemli bir yaklaşım olan toplumsal kapasitenin formüle edilmesi, kavramın gerek sağlık gerekse diğer alanlar için fonksiyonel kullanımında öngörü sağlayacaktır	Toplumsal kapasite ile ilgili farklı uçlara uzanan alanyazının analiz edilerek kavramın anlamsal ve işlevsel anlamını kategorize etmek

2.5.1. Toplumsal Kapasitenin Dayanakları

Toplumsal kapasitenin genel çerçevesini toplumsal gelişmenin sağlanması oluşturmaktadır (Cavaye, 2000; Chaskin, 2001; Chaskin vd., 2001; Beckley vd., 2008). Toplumsal gelişmenin sağlanması her şeyden önce beşeri yeteneklere bağlı olurken bu yetenekler aynı zamanda kalkınmanın sosyal çatısını nitelemektedir (Mayer, 2002; Aref vd., 2010; Aref, 2010). Bu çatı altında anlam kazanan yaklaşım ise toplumsal kapasitenin nasıl güçlendirileceği ile ilgili stratejilerin geliştirilmesi olmaktadır. Ne var ki bu yaklaşım toplumu ilgilendiren sorunların yine toplumsal dinamikler üzerinden çözümünü öngören geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır (Chaskin vd., 2001).

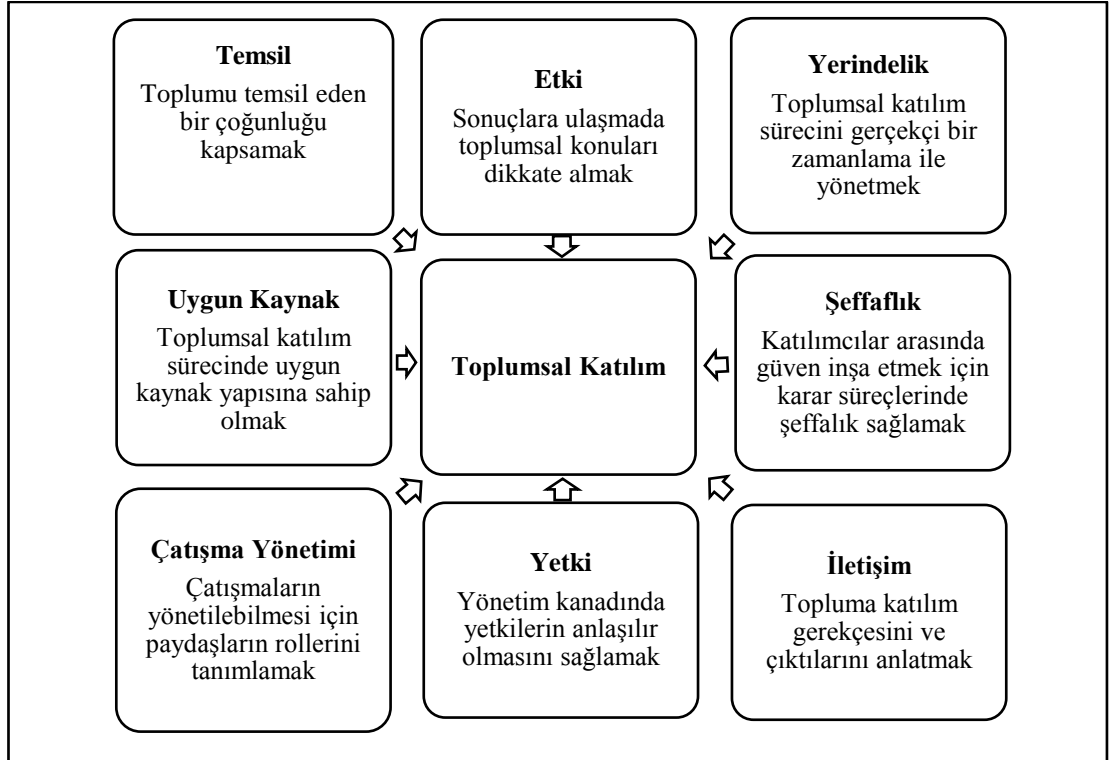
Diğer yandan toplumsal kapasite, gücünü toplumdan alan ve bu gücü yine toplumsal gelişme üzerine uyarlayan bir döngü barındırmaktadır. Buna göre toplumsal kapasitenin temel dayanakları; bilgi düzeyi, yetenekler, sosyal ilişkiler, sosyal yapı, sosyal diyalog, liderlik, değer sistemi, öğrenme kültürü ve en önemlisi de toplumsal katılım olmaktadır (Sznycer-Taub, 2009). Bu faktörlere ilişkin detaylar araştırmanın üçüncü bölümünde yer alırken, konunun temel dayanağı olması açısından toplumsal katılım faktörü bu bölümde ele alınmıştır.

2.5.2. Toplumsal Kapasitenin Temel Parametresi: Toplumsal Katılım

Toplumsal katılım konusunda geniş bir yazın göze çarparken araştırma sınırlarının politik bilimler, kamu yönetimi, planlama, toplumsal ve endüstriyel ilişkiler gibi farklı alanlara uzandığı görülmektedir. Anlaşılacağı üzere, disiplinlerarası ilgi yapısıyla beraber toplumsal katılımın standart bir tanımı bulunmamaktadır. (Churcman, 1987; Draper, Hewitt ve Rifkin, 2010). Ancak, toplumun nasıl organize olduğu, ihtiyaçlarını neye göre belirlediği, kaynaklarını

hangi yönde kullandığı ve beklenen çıktılarının neler olduğu (**Bkz. Şekil 2.3**) bize kavramın ipuçlarını vermektedir (Tosun, 2000). Buradan hareketle toplumsal katılımın sosyal kimlik, bağlılık duygusu ve gelişme eğilimi gibi sosyal dokuyu oluşturan değerlerle organik bir ilişkisi olduğu söylenebilir (Lee, 2013). Bu nedenle toplumsal katılımın, bahsi edilen bütün bu unsurların çatısı olan toplumsal kapasitenin önemli bir göstergesi olduğu düşünülmektedir (Forstner, 2004).

Şekil 2.3: Toplumsal Katılım

Kaynak: Jami ve Walsh (2014)'den adapte edilmiştir.

Şekil 2.3. incelendiğinde, toplumsal katılımın farklı düzey ve boyutları içeren zorlu bir süreç olduğu görülmektedir. Bu süreçte toplumsal kaynakların doğru analiz edilmesi gerekirken dağınık etkileşimden uzak, sorunların birlikte çözüldüğü bir uzlaşma ortamı önem kazanmaktadır (Pitchford ve Henderson, 2008). Buradan hareketle, toplumsal kapasite kavramının iki odak üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir: Birincisi toplumların kalkınma hızını kendilerinin tayin edebilmesi;

ikincisi ise bu çizgide katılımcı bir yaklaşım göstermenin gereği olmaktadır (Zadeh, Ahmad, Abdullah ve Abdullah, 2010). Ne var ki çoğu görüş, kalkınmanın odağında toplumsal katılımın yattığı yönünde olmaktadır (Henderson ve Vercseg, 2010). Bu anlamıyla kalkınma çatısının önemli bir boyutu olan toplumsal katılım (Tosun, 2006), paydaşların öngörülen sürede beklenen çıktılarını almaya dönük toplumsal senaryosu olmaktadır (Simpson, 2008). Dolayısıyla kalkınmanın başarısı toplumsal katılımın yapısıyla doğrudan ilgili olmaktadır (Wang, Yang, Chen, Yang ve Li, 2010). Bu ilgi bağlamında toplumsal kapasite olgusu bölgesel kalkınma sürecinde daha kaliteli bir yaşam standardına ulaşabilmek için toplumu sosyal güç ve rekabet edebilirlik ekseninde kümeleyen bir mekanizma olarak belirlemektedir (Noya ve Clarence, 2009). Nitekim konuyla ilgili alanyazında çoğunlukla bahsedildiği üzere, toplumsal kapasitenin kalkınma yönlü güçlendirilmesinde entelektüel etkileşime dayanan işbirlikçi, sürdürülebilir ve etkili bir yaklaşımın önemi vurgulanmaktadır (Aref ve Redzuan, 2009).

Benzer pencerede toplumsal katılım, kamuoyu etkileşimiyle beraber kalkınma sürecinde karşılaşılan sosyal kaynaklı sorunların çözümünde önemli bir çözüm aracı olmaktadır (van Niekerk, 2014). Bu kıstasta şu vurguyu yapmak gerekmektedir: Toplumsal katılım boyutunda, yönetimlerin ortak sorunların çözümüyle ilgili hesap verebilirliği toplum içinde yer alan her grubun ihtiyaçlarına benzer oranda eğilmesiyle mümkün olabilmektedir (McEwan, 2003). Yakın söylemle, toplumsal kapasiteyi niteleyen bu yaklaşım, toplumsal bütünde yer alan her dinamiğin göz önünde tutulmasını öngören bir yapısalılık taşımaktadır (Moscardo, 2008). Nitekim toplumsal katılımın tek başına yeterli olacağından bahsetmek gerçekçi bir yaklaşım olmayacaktır. Çünkü bir toplumun sahip olduğu kapasite aynı zamanda kalkınmanın önündeki bariyerleri aşacak nitelikte olabilmelidir (Nash ve Smith, 1991). Diğer bir

ifade ile kalkınmanın hareket yönünü bölge halkının sahip olduğu toplumsal gücün belirlediği düşünülmektedir. (Henderson ve Vercseg, 2010). Bu yüzden bölgelerin sahip olduğu toplumsal kapasite aynı zamanda öngörülen kalkınma sürecine ivme kazandıracak bölgesel bir motivasyon olarak kabul edilmelidir (Rızaoğlu, 2003).

2.5.2.1. Genç Nüfusun Katılımı

Genç nüfus, 15-24 yaş aralığında bulunan grubu kapsamaktadır (TUİK, 2013). Yaş aralığı dikkate alındığında genç nüfusun toplumlar için yeni fikirleri, dinamizmi ve geleceği ifade ettiği görülmektedir (Zwicker ve Marlin, 2009, s.18). Bu bağlamda genç grupların toplumda gelişen olaylara, karar alma süreçlerine ve en nihayetinde toplumsal katılım olgusuna ortak edilmesi (Camino ve Zeldin, 2002) kalkınma zemininde önemli bir güç olarak düşünülmektedir. Bu sosyal yargının aynı zamanda olumlu toplumsal dönüşümlere zemin hazırlayacağı öngörülmektedir (Stoneman, 2002). Çünkü gençlerin katılımı, ait olduğu toplumun birer üyesi olarak olayları algılama, değerlendirme ve kendilerini sosyal gelişmeler konusunda sınaama açısından bir fırsat olmaktadır (Checkoway, 2011). Buradan hareketle, gerek yönetim gerekse toplum kanadında genç nüfusun toplumsal gelişme sürecine katılma motivasyonlarının sağlanması ve kapasitelerinin bu yönde artırılması gerekmektedir (Pittman, Irby, Tolman, Yohalem ve Ferber, 2011).

2.6. Turizm, Kalkınma ve Toplumsal Kapasite İlişkisi

Toplumsal kapasite, turizm potansiyeli olan bölgelerin kalkınma karakterini belirleyen çok boyutlu bir faktör olmaktadır (Gursoy vd., 2002). Başka bir söylemle toplumsal gelişim pratikleri, turizm ile sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik etkileşime giren çok yönlü bir süreç barındırmaktadır. Bu noktada turizm bir yörenin sadece turist kalitesini belirlemeye yönelik bir faaliyet değil aynı zamanda ev sahibi

bölgenin yaşam standardını artırmayı hedef edinen paydaş katılımlı bir sektör olmaktadır. Dolayısıyla sektör ve toplum merkezli yürütülecek faaliyetler yöre halkının çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel yönden gelişmesinde stratejik bir önem taşımaktadır (Faulkner ve Tideswell, 1997; Gilbert ve Clark, 1997; Ryan, Scotland ve Montgomery, 1998; Andereck ve Vogt, 2000; Teye, Sönmez ve Sirakaya, 2001; Williams ve Lawson, 2002; Andriotis ve Vaughan 2003; Kuvan ve Akan, 2004; Choi ve Sirakaya, 2005; Choi ve Sirakaya, 2007; Liu vd., 2010; Cui ve Ryan, 2010).

Toplumların kalkınma karakteri, beşeri ve iktisadi kaynakların politik güçle kesiştiği noktada şekillenen ve sonrasında stratejik süreçlerle devam eden bir devingenlik barındırmaktadır (Pretes, 1997). Bu bağlamda, turizm gibi önemli bir olguya kaynak teşekkül eden bölgelerde toplumsal kapasitenin güçlendirilmesi ortak bir sorumluluk ve kalkınma bilincini işaret etmektedir. Ne var ki bir bölgedeki turizm potansiyelinin değerlendirilmesi, öngörülen yüksek yaşam standardını niteleyen bir yaklaşım olacaktır (Wang, 2000).

Hedeflenen yaşam standardında öncelik, bölge ile turizm arasında sosyal bağın kurulması ve halkın turizmin pozitif çıktılarına inandırılmasıdır. Ancak yerelde oluşturulacak güven noktasında tanıdık bir resim göze çarpmaktadır. Bu resimde oluşan durum, diğer sektörlerde olduğu gibi turizmde de bir takım imtiyazlı yatırımcılara tanınan haklar ve sonucunda oluşan monopolleşme konusudur (Reid vd., 2004). Özellikle küçük bölgelerde, kısıtlı kaynakların sözü edilen yatırımcılara tahsis veya transfer edildiği görülmektedir (Capenerhurst, 1994). Bu durum gelişmemiş ya da gelişmekte olan bölgelerin potansiyellerini gerçekleştirmeleri veya yöresel bir rekabet gücü elde edebilmeleri önünde politik bir engel oluşturmaktadır (Martín-Herrán, McQuitty ve Sigué, 2012). Dolayısıyla bir yörede bulunan yerel

yönetimlerin, her düzey yatırımı ve yatırımcıyı öncelik kapsamına alabilmeleri gerekmektedir (Tosun, Okumuş ve Fyall, 2007). Kaldı ki herhangi bir yörenin gelişmesi ancak yerel (veya yerel tabanlı ulusal) yatırımcıların öncülüğünce söz konusu olabilecektir (Shaw ve Williams, 2002). Sonuç olarak, toplumsal kapasitenin güçlendirilmesinde sergilenen yaklaşımların genel nosyonu, sosyal eşitlik bilincinin ve bu bilincin eşlik edeceği sürdürülebilir kalkınma ivmesinin sağlanması olmaktadır (Chaskin, 2001)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TOPLUMSAL KAPASİTENİN GÜÇLENMESİ: STRATEJİ ÇERÇEVESİ

Bu bölümde kalkınma sürecinde olan bir bölgenin turizm potansiyelini kullanabilmesinde toplumsal kapasitesinin güçlendirilmesi ile ilgili stratejik yaklaşımlar ele alınmış ve bu yaklaşımlar ekseninde araştırma sahası olan Adıyaman'la ilgili genel bir tablo ortaya koyulmuştur.

3.1. Kalkınma Sürecinde Toplumsal Kapasite

Toplumsal kapasite, kalkınmanın önemli bir bileşeni olarak görülmektedir (Goodman vd., 1998). Buna göre toplumsal kapasite çatısı altında yer alan kurumsal ilişkiler, sosyo-ekonomik yapı ve toplumsal katılım gibi durumlar güncel kalkınma yaklaşımlarının odağında bulunan konular olmaktadır (Morgan, 1998).

Diğer taraftan toplumsal kapasite, ortak vizyon ve yönetim yoluyla toplumun kendi kendini yönetmesi olurken, bu kapasitenin güçlendirilmesi önemli bir kalkınma stratejisi olarak değerlendirilmektedir (Aref ve Redruzan, 2008). İlgili alanyazın incelendiğinde kavramın, kalkınmanın sosyal uçlarını oluşturan toplumsal ortaklık, paydaşlar arası ilişkiler, toplumsal ihtiyaçlar ve yaşam standardı gibi temel konuları kapsadığı görülmektedir (Simmons, Reynolds ve Swinburn, 2011).

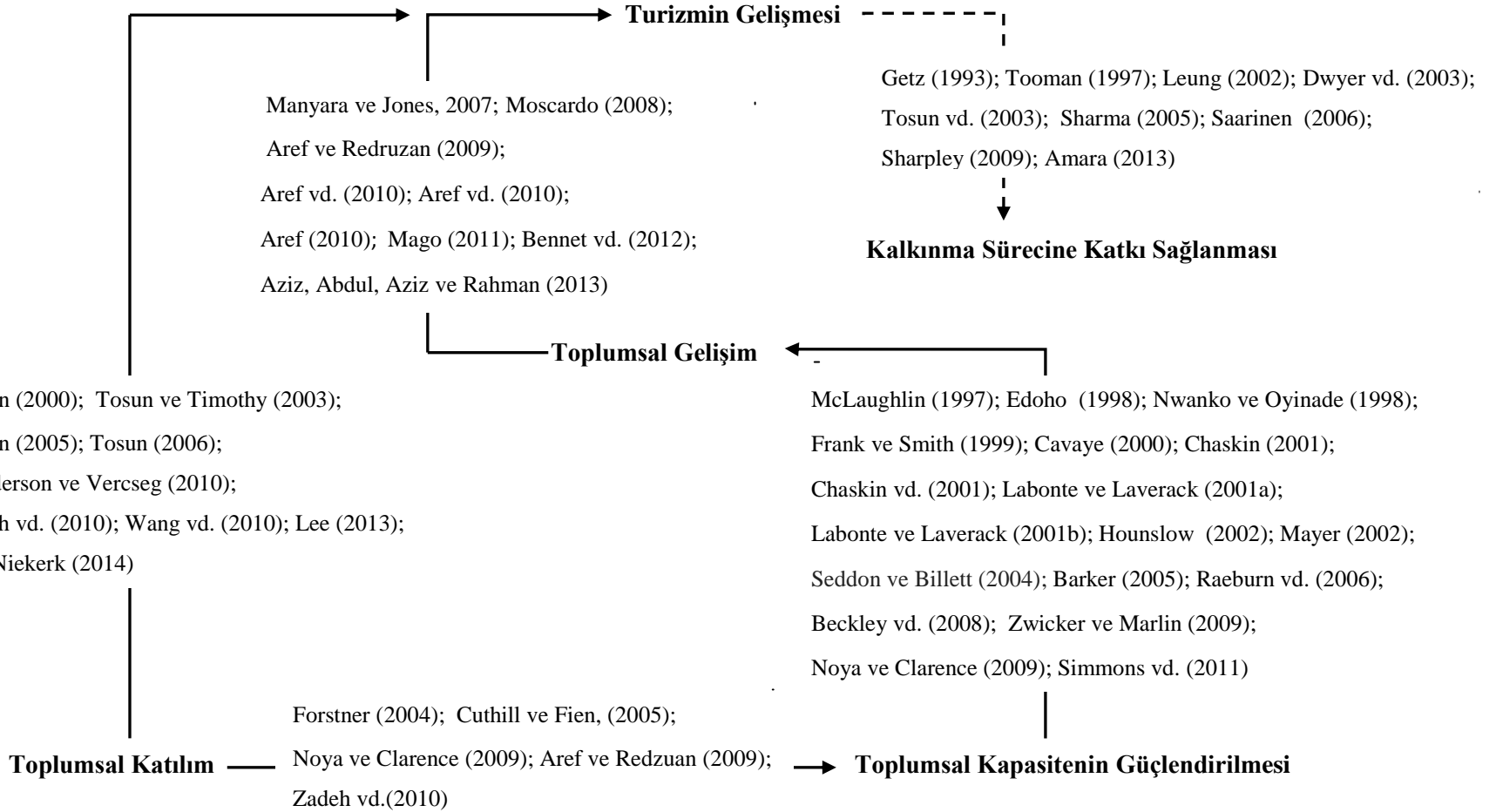
3.1.1. Toplumsal Kapasitenin Kalkınma Katalizörü: Turizm

Tarihin her döneminde kalkınmaya ivme kazandıracak lokomotif sektörlerle ihtiyaç duyulmuştur. Özellikle kaynak potansiyeline sahip bölgeler için turizm önemli sektörlerden biri olarak kabul edilmektedir. Benzer anlatımla turizm, bu

bölgelerde kalkınmanın stratejik bir katalizörü olarak (Getz, 1993; Leung, 2002; Dwyer vd., 2003; Saarinen, 2006; Amara, 2013) görülmektedir. Oluşan bu denklemin ekonomi girdisi, döviz akışı ve istihdam etkisiyle beraber turizmi bir anlamda kalkınmanın sektörel paydaşı yaptığı düşünülmektedir (Sharpley, 2009: 14).

Diğer yandan farklı toplumsal uçlara temas eden turizmin kalkınma sürecinde işlevsellik kazanması, geri planda işleyen bir sistemin yani toplumsal kapasitenin gücüyle ilgili olmaktadır (Liu, 2006). Bu noktada toplumsal kapasitenin güçlenmesi, her şeyden önce toplumsal katılım ekseninde somutlaşacak bir içerik taşımaktadır (Forstner 2004; Cuthill ve Fien, 2005; Noya ve Clarence 2009; Aref ve Redzuan, 2009; Zadeh vd., 2010). Buradan hareketle, toplumsal kapasitenin toplumsal gelişmeyle beraber (McLaughlin, 1997; Edoho, 1998; Nwanko ve Oyinate, 1998; Frank ve Smith, 1999; Cavaye, 2000; Chaskin, 2001; Chaskin vd., 2001; Labonte ve Laverack, 2001a; Labonte ve Laverack, 2001b; Hounslow, 2002; Mayer, 2002; Seddon ve Billett, 2004; Barker, 2005; Raeburn vd., 2006; Beckley vd., 2008; Zwicker ve Marlin, 2009; Noya ve Clarence, 2009; Simmons vd., 2011) turizmin gelişmesine zemin oluşturduğu (Manyara ve Jones, 2007; Moscardo 2008; Aref ve Redruzan, 2009; Aref, 2010; Aref vd., 2010; Aref vd., 2010; Mago, 2011); Bennet vd., 2012; Aziz, Abdul, Aziz ve Rahman, 2013) ve bu zeminde güçlenecek bir turizm sisteminin toplumsal katılımıla beraber (Tosun, 2000; Tosun ve Timothy, 2003; Tosun, 2005; Tosun, 2006; Henderson ve Vercseg, 2010; Zadeh vd., 2010; Wang vd., 2010; Lee, 2013; van Niekerk, 2014) kalkınma sürecini hızlandıracağı (Getz, 1993; Tooman, 1997; Leung, 2002; Dwyer vd., 2003; Tosun vd., 2003; Sharma, 2005; Saarinen, 2006; Sharpley, 2009; Amara, 2013) düşünülmektedir (**Bkz. Şekil 3.1**).

Şekil 3.1: Toplumsal Kapasite-Turizm ve Kalkınma İlişkisi

3.2. Turizm Gelişiminde Toplumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi

Toplumsal kapasitenin sınırları bir bölgeyi meydana getiren bireylere, gruplara, kurumlara ve sonuçta toplumun kendisine değin uzanmaktadır. Bu bağlamda toplumsal kapasiteyi sistemleştiren unsurların bölgesel bir organizasyon içinde şekillendiği görülmektedir (Gibbon, Labonte ve Laverack, 2002).

Organizasyonun içerdiği genel çerçeve, stratejik boyutlardan farklı olarak **(bkz. 3.2.2)** kapasiteyi güçlendirme stratejilerinin uygulama ve uyumlaşma düzeni olmaktadır (Goodman, vd., 1998). Buna göre, organizasyonun genel amacını, ortak kimlik ve sosyal etkileşim düzleminde toplumsal amaçların gerçekleştirilmesi oluşturmaktadır (Raeburn, vd., 2007,s.85). Bu bağlamda toplumsal kapasitenin güçlendirilmesindeki amaç sektöre, kurumlara, sosyal gruplara ve en nihayetinde yöre halkına kalkınma yönlü gelişme ivmesinin kazandırılması olmaktadır (Lavergne, 2004). Ancak bu noktada şu üç temel konuya açıklık kazandırılması gerekmektedir (Light ve Hubbart, 2002): Birincisi, kavramın nasıl uygulamaya döküleceği; ikincisi, hem halk tabanında hem de yönetim kanadında öngörülen pratiklerin neler olacağı ve üçüncüsü, uygulamaların hangi ölçütlerle değerlendirileceği olmaktadır. Buradan hareketle toplumsal kapasite algısının öncelikle kurumsal düzeyde somutlaşması önem taşırken, konunun somut düzleme taşınması uygulama adımlarının formüle edilmesini kolaylaştırabilecektir (Harrow, 2001; Simmons vd., 2011). Uygulama adımlarının açılımında üç temel bölgesel değişken yönlendirici olmaktadır. Değişkenlerden ilki, bölgenin kapasitesi; ikincisi, bölgesel aktörler arasındaki koordinasyon ve üçüncüsü diğer bölgelerle olan ilişkiler olmaktadır. Değişkenler detaylı incelendiğinde, bölge kapasitesi her düzey kaynak hacmini (beşeri, ekonomik, doğal vb) kapsarken, aktörlerin kaynakların etkin ve adil kullanımında yapacağı işbirliği, ilgili değişkenin koordinasyon boyutunu işaret

etmektedir. Bölgenin diğer bölgelerle olan ilişkisi ise hem coğrafi etkileşimi hem de nispeten daha gelişmiş bölgelerden sağlanan bilgi akışını ifade etmektedir.

(Haugland, Ness, Grønseth ve Aarstad, 2011, s.2-3).

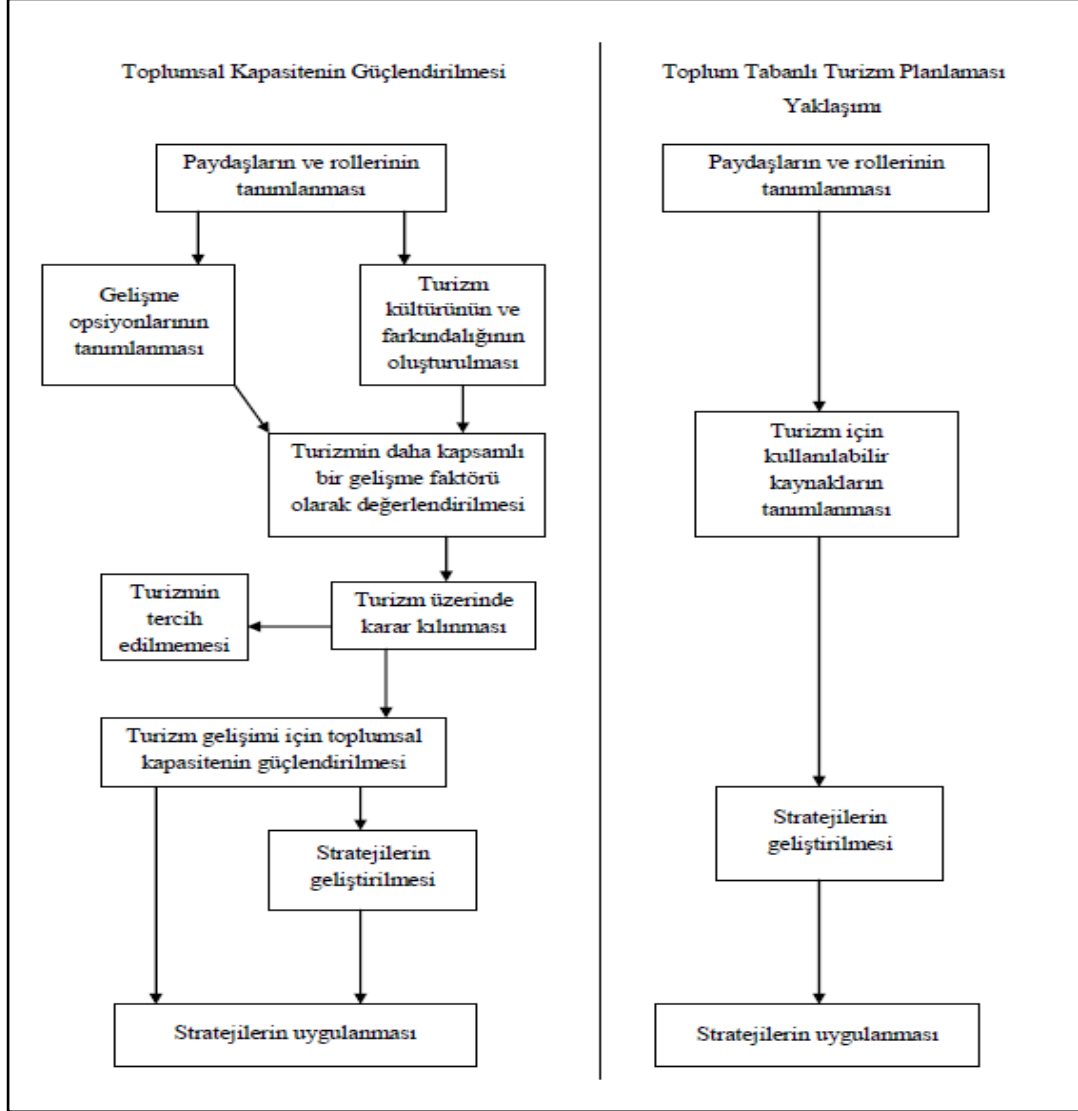
Görüldüğü üzere, bir olgu ya da olayla bağlantılı olarak toplumsal kapasitenin güçlenmesi, nedenleri ve sonuçları itibariyle geniş bir aralıkta tezahür etmektedir. Burada, süreklilik ve değişkenlik arz eden bölgesel konuların çözüm zorluğu dikkat çekmektedir. En nihayetinde toplumsal kapasite, geniş aralıkta belirginleşen bu zorlukların sınındığı bir çözüm sahası olmaktadır. Dolayısıyla asıl mesele, bu kapasitenin nasıl bir çözüm aracı olduğunun ortaya koyulmasıdır (Beckley, Martz, Nadeau, Wall ve Reimer, 2008, s.58). Turizm ve kalkınma nedenselliğini sınavan bu soru, konunun bir anlamda deney alanını betimlemektedir. Buna göre durumun teorik ifadesi: "Turizm gelişimini nasıl sağlarsak kalkınmayı hızlandırabiliriz?" Sorusudur (Moscardo, 2008, s.10).

Her şeyden önce, bahsi edilen olayın sosyolojik köklere uzandığı görülmektedir. Nitekim turizm gelişmesinde öngörülen kapasitenin güçlenmesi, turizmin toplum nezdinde ne anlama geldiği ve bu anlamın toplumsal katılıma nasıl yansıdığı ile ilgilidir (Sammy, 2008). Walker'ın (2008) vurguladığı gibi, turizmin gelişmesi toplumsal kapasitenin kalite sınırlarını çizen toplumsal değerlere bağlı olmaktadır. Elbette bu değerlerle anlatılmak istenen sadece mevcut birikimler değildir. Bu ayrımda, bölge ile turizm arasındaki bağı güçlendirecek temel unsurun toplumsal farkındalık olduğunu söylemek konuyu daha anlaşılır kılacaktır.

Genel olarak, toplumu kalkındırmanın toplum kapasitesini güçlendirme ile aynı terazide yer aldığından bahsedilebilir (Williams, 2004). Bu bağlamda, toplumun kendi kaynaklarına ulaşabilmesi, diğer bir söylemle kendi potansiyelini kullanabilmesi önem kazanmaktadır (Smith, Littlejohns ve Roy, 2003). Dolayısıyla

turizm gelişimin toplumsal dinamiklerin yapısıyla orantılı bir yön izleyeceği görülürken bu dinamiklerin aynı zamanda toplumsal kapasiteyi işaret ettiği görülmektedir (Cuthill ve Fien, 2005).

Şekil 3.2: Turizm Gelişiminde Toplumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi

Kaynak: Moscardo (2008)'den adapte edilmiştir

Şekil 3.2'de görüldüğü üzere, sorunun alternatif cevap izdüşümü, toplumsal kapasitenin güçlendirilmesinde yine toplum dinamiklerinden beslenen stratejilerin geliştirilmesi olmaktadır (Hounslow, 2002).

3.2.1. Strateji Geliştirme

Strateji, amaçlara ulaşmak için tasarlanmış sonuç odaklı ve uzun dönemli planlar bütünü olarak tanımlanabilir (Ülgen ve Mirze, 2010, s.35). Bir bölgenin kalkınması için geliştirilen stratejilerin, karar alıcılar tarafından doğru analiz edilmesi ve aynı oranda tabana yayılması gerekmektedir. Bu noktada herhangi bir konuda belirlenen stratejilerin bölgesel vizyon taşıması ve bu vizyonun uygulayıcı birimlerce benimsenmesi önem taşımaktadır. (Narinoğlu, 2009, s.219-220).

Bölgesel stratejilerin öngörülen etkiye ulaşması, toplumsal birliği başka bir anlatımla toplumsal katılım boyutunu öne çıkarmaktadır. DPT'nin **Kamu İdareleri İçin Stratejik Planlama Kılavuzu**'nda yapılan vurguda olduğu gibi; planlama ve uygulama süreçlerinde kabul gören stratejilerin sadece bir kuruluş veya birime ait olmadığı belirtilmektedir (DPT Kılavuz, 2006, s.11). Bu yaklaşımla, yönetim kanadında şekillenen stratejilerin yerel halk tarafından algılanması ve kabul görmesi esas olmaktadır. Narinoğlu'nun da (2009) ifade ettiği gibi, söz konusu çabalar yerel halkın istek ve ihtiyaçları doğrultusunda şekillenirken toplumsal katılım bu gereksinimlerin karşılanma taahhüdüyle mümkün olmaktadır. Bu noktada strateji geliştirmenin omurgasını güçlü bir toplumsal yapının oluşturduğu (Bennett vd., 2012) düşünüldüğünde, geliştirilecek stratejilerin öngörülen toplumsal dönüşümü sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu dönüşümün sadece gelirdeki bir iyileşmeyi değil, aynı zamanda yaşam standardındaki yükselmeyi de sağlayacağı öngörülmektedir (Stiglitz, 2002).

3.2.1.1. Temel Gereksinimler

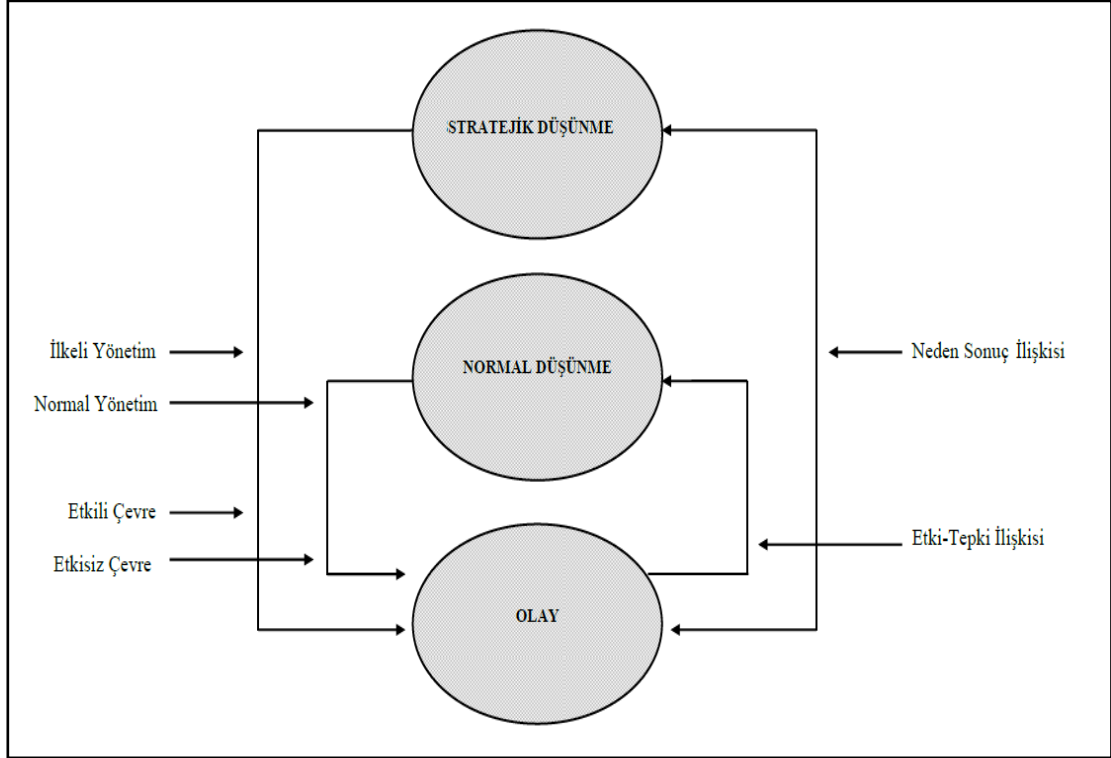
Toplumsal kapasitenin güçlenmesi sosyal diyalog, yönetim kapasitesi, iletişim ağı ve kaynak yeterliliği gibi faktörlere bağlı olmaktadır (Zwicker ve Marlin,

2009). Bu bağlamda toplumsal kapasitenin gelişme zemininde farklı gereksinimlerin yer aldığı (Merino ve Carmenado, 2012) ve aralarında yakın ilişkilerin olduğu görülmektedir (Chaskin vd., 2001). Söz konusu gereksinimlerin kalkınma sürecinde bir çıktı meydana getirebilmesi için yöre insanının farkındalığının ve faaliyet motivasyonlarının artırılması, yerel halk ve yönetimler arasında iletişim ağının genişletilmesi ve bu yolla yönetiminin tabana inebilmesi gerekmektedir (Cavaye, 2000). Nitekim kalkınma, bölgesel kaynakların niteliği ve bu kaynaklar üzerinde otonomi sahibi aktörlerin pratikleriyle şekillenen bir yapı barındırmaktadır. Genel çerçevede bölgesel kalkınma karakterini tanımlayan bu yapı, yönetsel ve sosyal süreçleri ve bu süreçlere aktif katılımı içeren toplumsal bir hareket boyutunu ifade etmektedir (Çetin, 2006, s.17).

3.2.1.1.1. Stratejik Düşünme

Stratejik düşünme, amaçlara ulaşmak için saptanan yöntemler dâhilinde politik, psikolojik, taktiksel, planlı ve programlı işleyen zihinsel tasarımlardır (Güçlü, 2003; TDK, 2014). Bu anlamıyla stratejik düşünme, amaçlara ulaşmak için olasılıkları birleştiren ve bu olasılıklar dâhilinde yöntemler geliştiren bir anlayış olmaktadır (Bratianu ve Hidekazu, 2004, s.87). Bu anlayış, dış dünyadaki değişim ve fırsatların oluşturduğu yeni düzen ekseninde farklılıkların ve düşünce zenginliğinin kullanılması anlamına da gelmektedir (Schoemaker, 1995, s.28). Diğer bir söylemle stratejik düşünme, önsezi ve yapıcılığı içeren bir sentez olmaktadır (Mintzberg, 1994,s.108).

Şekil 3.3: Stratejik Düşünme

Kaynak: Narinoğlu (2009)

Şekil 3.3'de görüldüğü üzere, her tür yaklaşım ve düşünce tarzının birleşimi olan stratejik düşünme (Liedtka, 1998); analiz, planlama ve politika oluşturma gibi edimlerin organizasyonu olmaktadır (Nasi, 1991).

3.2.1.1.2. Toplumsal Politika

Toplumsal politika, sosyal ihtiyaçlar ve problemler doğrultusunda beşeri yaşam düzenin sağlanması için uygulanan faaliyetler örgüsü olarak tanımlanabilir (Titmuss, 1974,s.23). Bu noktada uygulanan faaliyetlerin çerçevesini ise statüsüne bakılmaksızın, herkesin eşit şartlar altında rol aldığı güçlü bir toplum inşası oluşturmaktadır (Babb, 2005, s.3).

Toplumsal politikaların, ait olduğu kültürü ve değerleri yansıtması önem taşırken aynı zamanda sosyal ihtiyaçları karşılaması ve toplumsal problemleri çözmesi beklenmektedir (Kağıtçıbaşı, 2000, s.225). Buna göre öngörülen sosyal

politika anlayışı, toplum içinde var olan yoksulluk ve eşitsizliği azaltmada en etkili stratejilerden bir olmaktadır (Korpi ve Palme, 1998, s. 662). Dolayısıyla karar odaklarının sosyal ihtiyaçlar, problemler ve çözüm alternatifleri konusunda tabana ulaşan yaygın bir bilgi ağına sahip olması gerekmektedir (Veenhoven, 2001, s.3).

3.2.1.1.3. Sosyal Diyalog

Sosyal diyalog, bir konunun veya durumun toplumsal gruplar arasında uyumlaştırılması olmaktadır (Görmüş, 117). Ülkeler bazında değerlendirildiğinde, sosyal diyalog mekanizmasının bölgeler arası ekonomik ve sosyal etkileşim alanı oluşturduğu düşünülmektedir (Güray, 2013). Buna göre beşeri sağlığın odak noktasında uzlaşma kültürünün toplumsal türevi olan sosyal diyalog kavramı bulunmaktadır. Başka bir anlatımla toplumsal grupların karşılıklı algılama boyutunda şekillenen sosyal diyalogdan toplumsal güvenin, paylaşımın ve ilerlemenin ön koşulu olarak bahsetmek mümkündür (Kayhan, 2007, s. 61). Sosyal diyalogun en yaygın şekli sosyal ortakların kurumsal tabanda kurduğu iletişim boyutunda yaşanmaktadır (Kotíková ve Bittnerová, 2003, s.6). İletişim düzleminde şekillenen diyalogun bir anlamda bölge yaşamını düzenlediği düşünülürken, bu yapının ortak görüş ve fikir etkileşimiyle güçleneceği öngörülmektedir (Dumitresu ve Fuciu, 2010).

3.2.1.1.4. Yönetim Kapasitesi

Yönetim kapasitesi, yöresel kalkınmanın geleceğinde kilit faktörlerden biri olmaktadır. Yönetimsel kapasite, kurumsal sorumluluktan çevresel değişimlere, sosyal yapıdan sektörel güce uzanan bir alanı kapsamaktadır. Bu bağlamda öne sürülen görüş, bölgesel tabanda görülen herhangi bir sorun veya krizin çözümünde yine yerel dinamiklerin kullanılması gereği olmaktadır (Edoho, 1998). Dolayısıyla yönetimlerin, idari sınırlar içinde yer alan her unsur üzerinde otonomi kurabilmesi

beklenmektedir. Bu otonomi düzleminde uygulanacak politikaların uygunluk, uygulanabilirlik ve değerlendirme olmak üzere üç aşamada kümelenildiği görülmektedir (Brown ve Potoski, 2003, s. 155). Aşamalarda yer alan unsurlar göz önüne alındığında bölgesel sorunların çözümünde yönetimlerin şu sorulara cevap vermesi beklenmektedir (Green ve Goetting, 2010, s.2):

- Yönetimsel yapılarımız mevcut sorunu çözmeye yeterli kaynaklara sahip midir?
- Sorunla ilgili çözüm odakları üzerinde yeterli baskı kurabiliyor muyuz?
- Yerel halkı çözüm sürecine ortak edebiliyor muyuz?
- Yöre halkını sosyal ve ekonomik çıkmazları aşmada toplumsal bir güç olarak değerlendirebilir miyiz?

Sorulardan anlaşılacağı üzere yönetimler için idari güç, herhangi bir sorunun çözümünde kullanılan beşeri kaynakların limitleriyle sınırlı olmaktadır. Nitekim bahsi edilen sorulara verilecek cevapların, beşeri kaynaklara atfen toplumsal kapasiteyle orantılı bir yön izleyeceği düşünülmektedir (Harvey ve Beaulieu, 2010).

3.2.1.1.5. İletişim Ağı

İletişim, yönetimsel süreçlerde işlevsel bir araç ve ortak hareketi güdüleyen organik bir bağlayıcı olmaktadır (Tutar, Yılmaz ve Erdönmez, 2008, s.78). İletişimin bu anlamıyla sosyal sistem içinde bilgi alış-verişini ve algılama yönünü etkilediği düşünülmektedir (Koçel, 2011, s.521-522). Bu bağlamda toplumsal kapasite ile ilgili alanyazına bakıldığında yönetimlerin bölge halkı ile kurduğu iletişim yapısının çoğu kez irdelendiği görülmektedir. Buna göre yönetimle taban arasındaki iletişim yapısı bölgesel bilgi akışının kalitesini de belirlemektedir. İletişimin ortaya koyduğu bu ilişki, aynı zamanda yönetimsel uygulamaların yöre nezdinde algılanmasını sağlayan etkileşimsel bir ortam hazırlamaktadır (Nwanko ve Oyinate, 1998).

Bölgesel iletişim kavramına turizm penceresinden bakıldığında, kaynakların turizm pazarıyla olan etkileşimi göze çarpmaktadır. Burada öne çıkan durum küreselleşmeyle beraber görsel ve işitsel medyanın mevcut kaynakların pazara yansıtılması ve tanıtılmasındaki belirleyiciliği olmaktadır. Başka bir söylemle, iletişim kanalıyla bölgesel kaynak enformasyonu dış pazara kolaylıkla ulaşırken, yine bu kanalla piyasadaki değişimler de takip edilebilmektedir (Ayaş, 2007, s.68).

3.2.1.1.6. Kaynak Yeterliliği

Toplumsal kapasitenin güçlenmesi bölgesel kaynakların kapasitesine, kullanım şekline ve toplum içindeki dağılımına bağlı olmaktadır (Aref vd., 2010). Bu bağlamda kalkınmanın somut göstergelerinden olan yatırımların bu kaynaklardan ne oranda beslendiği ve yatırımcıların bu kaynaklara nasıl ulaştığı (Villanuevaa, Ven ve Sapienza, 2012) stratejik bir anlam taşımaktadır. Dolayısıyla kaynak kullanım organizasyonunun sağlanması ve bağlı yönetim politikalarının bölge planlarına dâhil edilmesi önemli bir gerekeçyi barındırmaktadır (Fürst, Helming, Lorzc, Müllerd ve Verburge, 2013).

Konunun turizm ucunda da benzer tablonun oluştuğu gözlemlenmektedir. Buna göre turizmin çevresel, kültürel ve tarihi kaynaklar etrafında kümelenildiği görülürken, kaynaklar dağılımının sektörel bütünlüğü nitelediği düşünülmektedir (Sezgin ve Karaman, 2008). Bu ayrımında, mevcut ve potansiyel kaynakların yapısal özellikleri, yeterlilik düzeyleri ve limitlerinin belirlenmesi önem taşırken kullanma zeminlerinin doğru analiz edilmesi gerekmektedir (İçöz vd., 2009).

3.2.2. Strateji Geliştirmede Toplumsal Bileşenler

Toplumsal kapasitenin toplumsal bileşenleri aynı zamanda topluma ait beşeri yeteneklerin tanımlanmasını ve anlaşılmasını ifade eden bir durum olmaktadır

(Labonte ve Laverack, 2001a). Bu noktada toplumsal kapasitenin sekiz boyutundan bahsedilebilir. Bunlar: "Toplumsal Liderlik, Toplumsal Katılım, Toplumsal Yapı, Dış Kaynaklı Destekler, Yetenekler, Bilgi Akışı, Toplumsal Güç ve Toplumsal Duyarlılık" olmaktadır (Aref vd., 2010). Daha geniş anlamda toplumsal kapasite; toplumsal bağlılıktan güvene, iletişim ağından yatırımlara, sosyal normlardan ortak değerlere ve politik istikrardan yönetsel yeteneklere uzanan toplumsal bir olguyu işaret etmektedir (Merino ve Carmenado, 2012).

⇒ *(Boyutlar arasında bahsedilen toplumsal katılım konusu daha önce detaylı olarak ele alındığından [bkz. 2.5.2.] aşağıda yer almamıştır).*

3.2.2.1. Toplumsal Liderlik

Liderlik kavramı, bir grup ya da toplum içinde farklı gelişmelere yön veren bir mekanizma olmaktadır (Gül ve Şahin, 2011). Bu mekanizmanın kalkınma sürecinde işbirliğine ve sosyal etkileşime dayan bir etkiye sahip olması beklenirken toplum liderlerinin kalkınma için gereken her türlü plan ve politikada kritik bir rol oynadığı düşünülmektedir (Aref vd., 2010). Ancak bir amaç ya da süreç için güven beslenen liderlerin arkasında aynı zamanda gönüllü bir topluluğun da bulunması gerekmektedir (Koçel, 2011, s.572).

Diğer yandan liderlik kavramının toplumsal düzlemde tartışılması oldukça karmaşık ve zor bir zeminde mümkün olmaktadır. Toplumsal liderlerin (topluma öncülük eden veya toplumu temsil eden kişilerin) bu zeminde çoğu zaman güven eksikliği yaşadığı ve kronik sosyal sorunlarla karşılaştığı gözlemlenmektedir (Purdue vd., 2000). Bu noktada liderlik, gücün toplumsal sistemde eşit dağılmadığı ve bölgesel kalkınma adımlarının yetersiz kaldığı durumlarda, uzlaşma anlayışını yörelinin

sosyal yapısına adapte eden bağlayıcı bir özellik olarak öne çıkmaktadır (Kirk ve Shutte, 2004).

3.2.2.2. Toplumsal Nitelik

Toplumsal yapı kavramı; toplumu oluşturan öğeleri, bu öğelerin toplum içindeki yerlerini, ilişkilerini ve bütünsel açıdan toplumsal işleyişi ifade etmektedir. Bu bağlamda, bahsi edilen öğeler arasında karşılıklı bir uyum ve bağlılık söz konusu olmaktadır. Diğer bir söylemle, bir bölgedeki değerler veya öğeler dizisi o bölgedeki bütünlüğü işaret eden ve tarihsel evrim içinde birbirine benzeşen ortak bir toplum yapısı meydana getirmektedir (Ozankaya, 1982, s.123).

Günümüzde oldukça farklı toplum yapıları gözlemlenirken, bu yapıların kendi sistemi içinde ve aynı bütünlükte değerlendirilmesi gerekmektedir. Nitekim toplumsal yapıdan kastedilen, belirli bir düzeni ve ahengi içeren sosyal bir bütünlük olurken, her toplumsal sistemde bireyden genele uzanan etkileşimli bir ilişki ağı söz konusudur (Aslan, 2001, s.20).

Diğer yandan toplumsal nitelik, sosyal yaşam içinde var olan konum, hiyerarşi, otorite ve temsilcileri kapsayan bir aralıkta şekillenmektedir (Lin, 2002). Bu anlamıyla toplumsal niteliğin belirli sosyal kümelerden beslendiğinden bahsedilebilir. Nitekim toplum içinde şekillenen her kümenin, farklı düzey ve amaçlarda görülen gereksinimler nedeniyle karşılaştığı görülmektedir. Bu nedensel karşılaşma ise sosyal yapı içinde var olan sorunların çözümünde toplumsal bir anahtar işlevi görebilmektedir (Ergil, 2012, s.61). Dolayısıyla toplumsal niteliğin, bölge nüfusun temel ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte olması gerekmektedir (Joppe, 1996). Kaldı ki söz konusu nitelik yöre halkının temel yeteneklerinden doğan

bir güçle beslenirken, diğer yandan kalkınmaya zemin oluşturan bir unsur olabilmektedir (Ioro ve Corsale, 2010).

3.2.2.3. Dış Destekler

Dış destekler kısaca, bölge dışındaki kaynaklara ulaşılabilirliği ya da bölge dışındaki kaynakların söz konusu bölgeye akışını ifade etmektedir (Aref vd., 2010). Kaynak akışına konu olan yatırım yoğunluğu bölgesel kapasitenin gelişmesinde somut göstergelerinden biri olurken, yatırımların yapılış şekli ise yerel ve yabancı yatırımlar olmak üzere farklılık gösterebilmektedir. Çünkü yerel kaynaklı yatırımlar söz konusu bölgenin yatırım kültürü ile ilgili olurken, yabancı (dışı bölge kaynaklı) yatırımların daha nesnel amaçlarla gerçekleştiği gözlemlenmektedir (Lee-Ross ve Lashley, 2008). Dolayısıyla kalkınmakta olan bölgelerde yatırım hareketliliğinin yaşanması için ilgili yönetim kanadının özellikle kendi yatırımcılarına arsa tahsisi vb konularda çeşitli kolaylıkları sağlaması gerekmektedir (Ioro ve Corsale, 2010). Ne var ki yatırım hareketliliğinin sağlanması için her bir yatırımcının (veya yatırımcı grubun) aynı şartlar altında yatırım yapmaları, işbirliğinin sağlanması ve talep edilen taahhütlerin dikkate alınması beklenmektedir (Komppula, 2014). Ancak burada önemli bir durum daha ortaya çıkmaktadır. Yatırımların nitelik boyutunda oluşan bu durum, bölgede gerçekleşecek yatırımların sadece kar odaklı değil aynı zamanda o topluma değer sağlayıcı bir faaliyet olmasının öngörülmesidir (Ashe, 2005). Bu bağlamda yatırımların para girdisinden öte bölgesel yaşam kalitesinin artmasına katkı sağlaması beklenmektedir. Bunun içinse gelişmekte olan bölgelerde sınırlı sayıda kaldığı görülen yatırımcıların yerel hedefler doğrultusunda daha çok desteklenmesi ve yeni yatırımların/yatırımcıların sayısının artırılması öncelik kazanmaktadır (Dahalan, Jaafar ve Rosdi, 2013).

3.2.2.4. Girişimcilik

Girişimcilik boyutu önemli üretim faktörlerinden biri olurken bu anlamıyla bölgelerin kalkınmasında önemli bir değişken olarak kabul edilmektedir. Özellikle söz konusu bölge ekonomilerinin kendine özgü karakter kazanmasında ve bu karakter ekseninde rekabet gücünü artırmasında stratejik bir rol üstlenmektedir (Ersoy, 2010, s.72).

Günümüz dünyası artık düşünce ve kaynak yapılarının kesiştiği noktada fayda getirisi olan yeni yaklaşımları zorunlu kılmaktadır. Bu yaklaşımların merkezinde yer alan girişimcilik unsuru, bireysel refahtan toplumsal gelişmeye uzanan aralıkta çeşitlenen disiplinlerarası bir bağlam oluşturmaktadır. Kaldı ki dönüşen dünyanın değişken yapısı, yukarıda vurgusu yapılan yeni yaklaşımları dikte etmekte ve toplumların gelişme sürecinde girişimcilik olgusunu ön plana çıkarmaktadır (Özdil, Yoğurtçu, Yoğurtçu ve Ünal, 2014, s.75). Oluşan bu yeni döneme atfen, girişimcilik unsuru ekonomik değer taşıyan bir kapsam taşımaktadır. Bu değer bireysel çabaları ve yetenekleri güdülerken, aynı zamanda bilgi toplumuna geçiş sürecini hızlandıran bir etki bırakabilmektedir (Arslan, 2011, s.2).

Girişimciliğin toplumların sosyal yapısıyla doğrusal bir ilişki taşıdığı görölmektedir. Sosyal yapının yüklediği normlar, statüler, değerler ve en nihayetinde roller bireylerin sosyal kimliği üzerinde etkili olurken (Karaduman, 2010), söz konusu kimliğin niteliği girişimci ruhu tetikleyen önemli bir faktör olmaktadır. Benzer anlatımla birey, içinde yaşadığı toplumun karakterinden beslenirken, bu durum bireyin düşünsel yapısını belirleyen sosyo-kültürel bir belirleyici olmaktadır (Ersoy, 2010, s.73).

Diğer yandan girişimci ruhun oluşmasında bireyin çevresini kuşatan etmenler rol oynarken, bu etmenlerin dayanak noktasının aile ve eğitim olduğunu belirtmek

gerekecektir. Nitekim aileyle başlayan ve eğitimle devam eden sürecin detayları, bireylerin girişimcilik eğilimlerini geliştiren veya körelten bir nedensellik barındırmaktadır. Dolayısıyla düşünce ve uygulama düzleminde sürekli üretmeye dayalı bir eğitim prensibi öne çıkarken; düşünce temelinde sorgulayıcı, pratik alanda minimum bürokrasi içeren sosyal bir yetişme alanının gereği anlaşılmaktadır (Durak, 2011, s.196).

3.2.2.5. Toplumsal Yetenekler

Toplumsal yetenekler; beşeri, teknik ve çevresel unsurları içeren bir yapı özelliği göstermektedir. Bu unsurlar işbirliğinden etik konulara, sosyal pratiklerden ekonomik gelişmelere ve teknik yapıdan dışa açıklığa uzanan bir alanı kapsarken (Lyon, Ball, Duke ve Day, 2012) bu alan üzerinde beliren eşitlik, farkındalık ve katılım boyutları ise kavramın anlamsal bütünlüğünü ifade etmektedir (Schlosberg ve Carruthers, 2010, s.12). Yine bu kapsam üzerinde etki kazanan toplumsal yetenekler, sosyal sorunların çözümünde ve ortak amaçlara ulaşılmasında strateji geliştirmeyi güdüleyen bir etken olabilmektedir (Chen, Liu ve Chan, 2006). Nitekim toplumsal kapasiteyi işaret eden toplumsal yetenekler, bölgesel sorunlar karşısında beşeri potansiyeli ortaya çıkaran bir faktör olabilmektedir (Jackson vd., 2003).

3.2.2.6. Bilgi Akışı

Bilgi akışı, toplumsal gelişme noktasında kalkınma sürecine ivme kazandıran önemli bir kaynak zenginliği olmaktadır (Aref vd., 2010). Bilgiye ulaşmak ve etkili kullanmak yoluyla yeni bir değer oluşturmak toplumları yakından ilgilendiren bir konu olmaktadır. Bu düzlemde bilgi boyutu, toplumların daha doğru kararlar almasına ve bu kararları pratiğe dökmesine yardımcı olmaktadır (Özkök ve Gümüş, 2009, s.58). Ne var ki içinde yaşadığımız ve hızlı bir değişimin yaşandığı dönem;

bilgi akışının gelişmeyi şekillendirdiği bir zamanı ifade etmektedir. Bu ekseninde bilgi ağının genişlemesi, toplumsal yapıların değişmesine ve yeniden şekillenmesine neden olmaktadır. (Çalık ve Sezgin, 2005, s.62). Bu açıdan turizm potansiyeli olan bölgelerde beşeri yeteneklerin yanı sıra, kalkınmaya doğrudan etki sağlayan kurumlar ve turizm sektörü arasında sağlam ve güvenilir bilgi akışının sağlanması önem taşımaktadır (March ve Wilkinson, 2009).

3.2.2.7. Toplumsal Güç

Toplumsal güç, toplumu meydana getiren bireylerin kalkınma amacına müdahil olması, katkı sağlaması veya bu amacı desteklemesi açısından sosyal çatı olmaktadır (Tosun, 2000). Benzer yaklaşımla bu çatı, kalkınma sürecinde yer alan beşeri dinamiklerin yapısını ifade etmektedir (Reed, 1997).

Toplumsal gücün mevcut yapısı, kullanımı ve topluma geri dönüşü aynı zamanda bölgesel, ulusal ve uluslararası aktörler arasındaki ilişkiyi şekillendiren sosyal bir süreci kapsamaktadır (Nunkoo ve Ramkisson, 2012). Söz konusu sürecin işaret ettiği küreselleşen dünyada, toplumların varlıklarını devam ettirebilmesi ve uluslararası arenada daha güçlü bir toplum yapısı oluşturması, aynı zamanda bireylerin küresel değerleri ve oluşumları gözlemleyerek hareket etmelerini gerekli kılmaktadır (Çalık ve Sezgin, 2005, s.56).

3.2.2.8. Toplumsal Duyarlılık

Toplumsal duyarlılık, sosyal mesajların doğru algılanması ve bu mesajlara uygun davranışların geliştirilmesi şeklinde tanımlanabilir (Friedman vd., 2003, s.53). Aynı zamanda, yaşamsal sorunlar karşısındaki hassasiyeti ifade eden toplumsal duyarlılık (Özdemir, 2007), bu sorunlar kapsamında sergilenen sosyal farkındalık yapısını da ortaya koymaktadır. Chavis ve Wandersman'a (1990) göre bu yapı aynı

zamanda çevresel konuların, sosyal ilişkilerin ve toplumsal değişimlerin oluşturduğu gelişmelere yaklaşım tarzı olmaktadır. Bu bağlamda her bireyin, toplumu etkileyen veya ilgilendiren konulara aynı sorumluluk algısıyla yaklaşması beklenmektedir. McMillan ve Chavis (1986), toplumsal duyarlılığın dört ana bileşeninden bahsetmektedir: Bunlardan ilki, içinde yaşanan toplumun bir ferdi olunması (bölgeye aitlik); ikincisi, etki prensibi (olumlu/olumsuz sosyal olayları içselleştirebilmek); üçüncüsü, destekle(n)mek (yaşamsal ihtiyaçların sosyal/yöresel kaynaklarla karşılanması) ve sonuncusu duygusal iletişim (ortak inancın, geçmişin, coğrafyanın veya deneyimin paylaşılması) olmaktadır. Bileşenler dikkate alındığında, toplumsal duyarlılık noktalarının doğru analizi önem kazanmaktadır. Çünkü toplumu yakından ilgilendiren plan ve politikaların ancak bu noktalar üzerinden sağlıklı sonuçlar vereceği düşünülmektedir (Nasar ve Julian, 1995).

3.3. Odak Bölge: Adıyaman

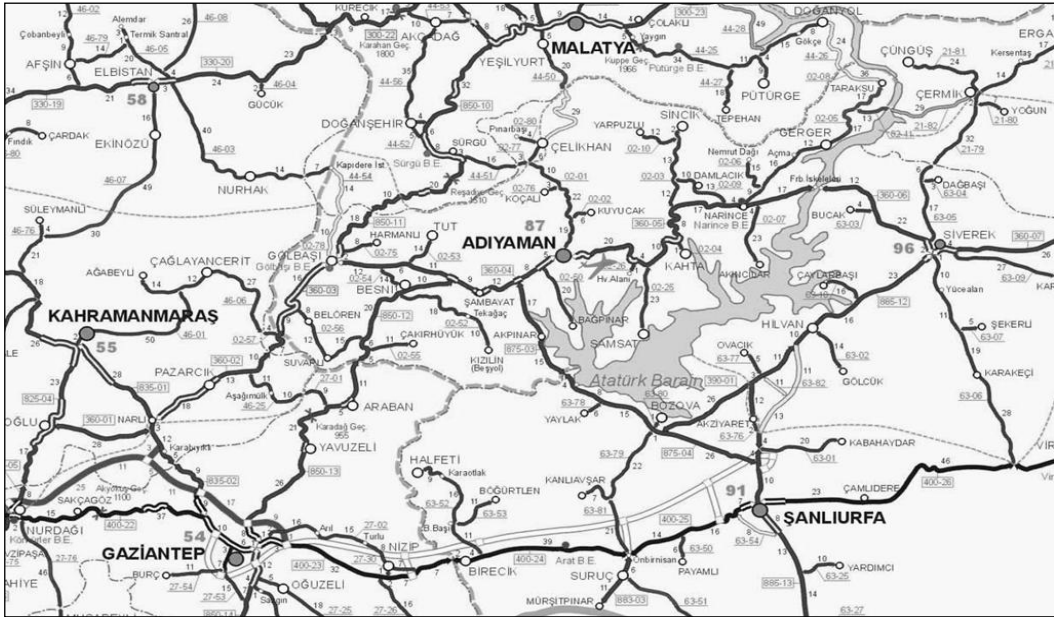
Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Adıyaman, tarihsel ve kültürel açıdan stratejik öneme sahip şehirlerden bir tanesidir. 1990 yılı merkez nüfusu 100,045 olan ilde bu rakam 2013 yılında 279.037'ye yükselmiştir (TUİK, 2013). Şehir, Helenistik döneme ait önemli eserlerin bulunduğu Nemrut Dağı Milli Parkı ile ön plana çıkmaktadır.

Genel bir bakışla Adıyaman ili; şehirleşme oranı, yıllık nüfus artışı, kişi başına düşen gayri safi yurt içi hasıla ve sanayi kollarında çalışanların toplam istihdam içindeki oranı bakımından Türkiye ortalamalarının altında bir seyir izlemektedir. Şehirde daha çok küçük ve orta ölçekte işletmeler yoğunluk gösterirken ticari hayatın yeterince gelişmemiş olduğu görülmektedir (TUİK, 2012).

3.3.1. Coğrafya

Adıyaman; kuzeyinde Malatya, batısında Kahramanmaraş, güneybatısında Gaziantep, güneydoğusunda Şanlıurfa, doğusunda ise Diyarbakır illeriyle çevrelenmektedir (**Bkz. Şekil 3.4**). İlin yüzölçümü 7 606 km² olup, deniz seviyesinden yüksekliği 669 m'dir. Adıyaman'ı doğudan batıya doğru bölen Anti Torosların kuzeyi ile güneyi arasında bölgesel iklim farklılıkları görülmektedir. İlde bulunan Atatürk Baraj Gölü'nün oluşmasıyla birlikte iklim yapısında nispeten yumuşama hissedilirken buna bağlı nem oranında ise artışlar yaşanmaya başlanmıştır (TUİK, 2012).

Şekil 3.4: Adıyaman Haritası

Kaynak: www.adiyaman.bel.tr/images/karayollari.jpg

3.3.2. Demografi

Demografi, herhangi bir bölgenin nüfus dağılımını ve nüfus yapısıyla ilgili unsurların zamansal değişimini ifade etmektedir (Aktaran: Yi, 2007). Söz konusu değişimler ve dağılımlar, araştırmacılara nüfusla ilgili değerlendirmeler ve çeşitli

sosyal çıkarımlar yapmayı mümkün kılmaktadır (Smith, Tayman ve Swanson, 2013). Bu kapsamda Adıyaman'ın demografisi, nüfus ve göç durumuna göre ele alınmıştır.

3.3.2.1. Nüfus

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) 2013 yılı sonuçlarına göre, Adıyaman'ın toplam nüfusu 597.184'tür. Adıyaman nüfusunda yıllara göre bir artış gözlemlenmektedir (**Bkz. Tablo 3.1**). Araştırmanın odak alanı olan merkez bölgesi incelendiğinde benzer durumda bir artışla karşılaşılırken, 2013 yılı nüfusu 279.037 olmuştur (TUİK, 2013).

Tablo 3.1:Seçilmiş Yıllara Göre Adıyaman ve Merkez Nüfusu

	2009	2010	2011	2012	2013
Adıyaman	588.475	590.935	593.931	595.261	597.184
Merkez	259.497	262.349	270.117	273.820	279.037

Kaynak: TUİK (2013)

3.3.2.2. Göç Durumu

Adıyaman'ın Son 6 yıllık süre zarfındaki göç durumu incelendiğinde net göç oranları sırasıyla; 2007-2008 döneminde -8.816; 2008-2009 döneminde -6.204; 2009-2010 döneminde -5.985; 2010-2011 döneminde -10.066; 2011-2012 döneminde -8.268 ve 2012-2013 döneminde -8.362 olarak gerçekleşmiştir (**Bkz. Tablo 3.2**) Verilerden hareketle ilde gözle görülür bir göç yoğunluğunun yaşandığı söylenebilir. Nitekim 2011 yılında görülen -16,81'lik net göç hızı ile Adıyaman Türkiye geneli iller sıralamasında en çok göç veren 7. il olmuştur.

Tablo 3.2. Yıllara Göre Adıyaman'ın Göç Durumu

	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012	2012-2013
Aldığı Göç	12.155	12.091	14.150	13.873	14.323	15.715
Verdiği Göç	20.971	18.295	20.135	23.939	22.591	24.077
Net Göç	-8.816	-6.204	-5.985	-10.066	-8.268	-8.362
Net Göç Hızı	-15,0	-10,5	-10,1	-16,8	-13,8	-13,9

Kaynak: TÜİK (2013)

3.3.3. Ekonomik Yapı

Adıyaman sanayisinde küçük ve orta ölçekli işletmelerin yoğunluğu göze çarparken, çoğunluğu tarıma dayalı faaliyetleri oluşturmaktadır. Yörede ticaretin yeterince gelişmediği görülmektedir. Ancak mevcut ve potansiyel yapısı ile ilin sanayileşme noktasında gelecekte iyi bir konuma geleceği öngörülmektedir. Diğer yandan kentte tekstilin önemli bir sektör olduğundan bahsedilebilir. Özellikle iplik ve hazır giyim alanlarında kayda değer ihracat hareketleri gerçekleşmektedir. Bununla birlikte, Adıyaman'ın maden kaynakları bakımında oldukça zengin olduğundan bahsedilebilir. Nitekim ülke genelinde çıkarılan ham petrolün %60'a yakını bölgede bulunan kuyulardan elde edilmektedir (TÜİK, 2012).

Diğer taraftan kentin yüzleştiği temel sorunların başında işsizlik konusu gelmektedir. Ne var ki kentte görülen işsizlik oranının giderek arttığı gözlemlenmektedir. İşsizlik sorunuyla birlikte planlı ve istikrarlı kalkınmaya ayak uyduramayan Adıyaman'ın, aynı zamanda Güneydoğu Anadolu Projesi'nden (GAP) gerektiği şekilde faydalanamadığı görülmektedir (İKA, 2014).

3.3.3.1. İşsizlik Sorunu

Adıyaman’da işgücüne katılma oranı yıllara göre bir artış gösterse de, bu artışın yeterli olmadığı düşünülmektedir. Kentin istihdam yapısı analiz edildiğinde, son üç yılda dalgalanmalar yaşanmakla birlikte genel itibariyle Türkiye ortalamasının altında bir seyir izlediği görülmektedir (**Bkz. Tablo 3.3**).

İşsizlik oranlarına bakıldığında benzer bir tabloya karşılaşılmaktadır. Buna göre Adıyaman’ın 2010 yılında %10,2 olan işsizlik oranı 2011’de %16,1’e yükselmiş, 2012’de ise nispeten düşüş yaşanarak %15,8’e gerilemiştir. Ancak ilin genel görüntüde önemli bir işsizlik sorunu olduğundan bahsedilebilir. Nitekim TÜİK’in 2011 yılında gerçekleştirmiş olduğu model çalışmasında, Adıyaman %16,1’lik işsizlik oranı ile Türkiye genelinde ilk sırada yer almıştır (TÜİK, 2013).

Tablo 3.3: Temel Göstergelerle İşgücü İstatistikleri

	Yıllar	İşgücüne Katılma Oranı (%)	İşsizlik Oranı (%)	İstihdam Oranı (%)
Türkiye	2012	50	9,2	45,4
	2011	49,9	9,8	45,0
	2010	48,8	11,9	43
Adıyaman	2012	43,3	15,8	36,4
	2011	41,2	16,1	34,6
	2010	40,8	10,2	36,6

Kaynak: TÜİK (2013)

3.3.3.2. Sektörel İstihdam Dağılımı

Araştırma alanı olan Adıyaman merkez bölgesinin sektörlere göre istihdam dağılımı incelendiğinde (**Bkz. Tablo 3.4**), ilk sırada %57,85 ile tarım sektörü gelmektedir. İlin genel yapısı incelendiğinde bu durumun, kırsal yaşam yapısının

doğal bir sonucu olduğu görülmektedir. Kentin ikinci istihdam alanı hizmetler sektörü olurken (%33,56), sanayi kolu üçüncü sırada yer almaktadır (%8,59).

Tablo 3.4: Adıyaman Merkez Bölgesi Sektörlere Göre İstihdam Dağılımı (2012)

Tarım (%)	Sanayi (%)	Hizmetler (%)
57,85	8,59	33,56

Kaynak: İKA (2014)

3.3.3.3 Girişimcilik Düzeyi

Girişimcilik ve toplumsal yapı arasında tarihsel köklere uzanan derin bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki, kimi toplumlarda girişimcilik ruhunu artıran, kimi toplumlarda ise potansiyel düzeyde bırakan etkiler bırakabilmektedir. Örneğin %75'i toplumcu bir yapıya sahip Türkiye ile aynı oranın %32 düzeyinde seyrettiği Amerika'nın girişimcilik özellikleri farklılıklar göstermektedir. Buradan ıkarılacak sosyolojik sonuç şudur ki, Türkiye gibi imece geleneklerine sahip ve sosyal yardımlaşmanın ağır bastığı toplumlarda girişimcilik düzeyleri beklenen seviyede olmazken, Amerika gibi bireysel yaşam tarzının ve neticesinde oluşan kendine güven ve bağımsızlık duygusunun yaygın olduğu toplumlarda, girişimcilik ruhunun daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir (arıkcı ve Koyuncu, 2010, s.7).

Ancak diğer yandan, eğitim düzeyindeki artışla bireyselleşme arasında doğrusal bir ilişki bulunduğu göz önüne alındığında (Wasti ve Erdil, 2007), son yıllarda Türkiye toplumunun da bireyselleşmeye doğru güçlü bir eğilim gösterdiği gözlemlenmektedir (Aktaran: zdemir ve çok, 2011). Nitekim güncel veriler, söz konusu durumun etkisiyle Türkiye'deki girişimci sayısının giderek arttığını ortaya koymaktadır (KOSGEB, 2013).

Konu Adıyaman bağlamında ele alındığında, bölge toplumunun içe kapalı ve gelenekçi bir yapı sergilediği görülmektedir (Bahar, 2005). Bu yapı aynı zamanda aile ve akrabalık ilişkileri bakımından birbirine bağlı bir toplum görüntüsünü işaret ederken (TÜİK, 2013) oluşan sosyal tabloda, girişimciliği güdüleyen söz konusu etmenlerin yeterince yaygınlaşmadığı düşünülmektedir.

3.3.4. Toplumsal Mobilite (Hareketlilik)

Adıyaman'ın sosyal yapısı incelendiğinde, genel itibariyle kırsal yaşam anlayışının hâkim olduğu ve kentsel yaşama geçiş sürecinin eskiye dayanmadığı göze çarpmaktadır. Kentin yakın tarihine bakıldığında; kırsal kesimde kendi içine dönük, dışa kapalı, geçimlik bir ekonomi niteliğinde, dikey ve yatay hareket kabiliyeti sınırlı ve en nihayetinde kendini tekrarlayan bir toplum yapısının hâkim olduğu görülmektedir.

Diğer yandan Adıyaman'ın bugününe bakıldığında, özellikle bulunduğu yerleşim alanı dışında herhangi bağı olmayan grupların bile yatay mobilite hareketliliğiyle merkez bölgeye hızla göç ettiği gözlemlenmektedir. Dahası, günümüz Adıyaman'ında beliren tablo; yaşam standardı yükselmeye başlamış, önemli bir kısmı çevre bölgelere veya büyük metropollere yayılmış bir sosyal değişmeyi ortaya koymaktadır (Orman, 2008).

3.3.5. Toplumsal Mutluluk Düzeyi

Toplumsal yaşamın nitelik boyutunu oluşturan değerler, standartlar ve amaçlar, toplumsal gelişmenin önemli sosyal verileri olurken bu gelişmenin ana motivasyonu ise toplumsal mutluluk düzeyi olmaktadır (Zaijuan, Rui ve Daojin, 2013, s.84). TÜİK'in yapmış olduğu toplumsal bir araştırmada, iller bazında yaşam memnuniyeti araştırılmıştır (**Bkz. Tablo 3.5-A/3.5-B; 3.5-C1/3.5-C2**). Bu

araştırmadaki amaç; bireylerin genel mutluluk algısını, toplumsal değerlerini ve genel olarak yaşam memnuniyetini ölçmek olmuştur. Araştırma konusunu da niteleyen bu durumda yaşam memnuniyeti, bireylerin genel olarak yaşamlarından duyduğu mutluluk hali ve kamusal hizmetlerden doğan tatmin duygusu olarak tanımlanmıştır (TUİK, 2013).

Tablolar analiz edildiğinde, Adıyaman'ın yaşam memnuniyet düzeyinin Türkiye ortalamasına yakın değerler taşıdığı görülmektedir. **Tablo 3.5-A'** da dikkat çeken bir durum ise yöre toplumundaki mutluluk kaynağının büyük bir oranla (%83,5) tüm aile olduğudur. Bu yüzde Türkiye ortalamasının üstünde olup, Adıyaman toplumunun aileye yüklediği anlamı ortaya koymaktadır. Diğer yandan, yöre halkının genel kapsamda umutlu olduğu görülürken, kamu hizmetlerinden sonuç itibariyle memnun oldukları görülmektedir. Ancak araştırmayla ilgili önemli bir detaya dikkat çekmek gerekmektedir: Veriler her ne kadar toplumsal mutluluk ve umut düzeyleri hakkında bir fikir verse de, özellikle mutluluk bağlamında kaynağın değil nedenlerinin daha önemli olduğu düşünülmektedir. Nitekim bireylerin mutlu olma parametrelerinin (nitelik bakımından) toplumdaki topluma göre farklılık göstereceği önemli bir olasılık taşımaktadır. Örneğin Adıyaman'daki yüksek mutluluk ve memnuniyet yüzdesinin, düşük toplumsal beklenti düzeyinden kaynaklandığı (bkz. Anket, Mülakat ve OGG verileri) düşünülmektedir.

Tablo 3.5-A: Mutluluk Kaynağı

	Mutluluk kaynağı olan kişiler						Mutluluk kaynağı olan değerler						
	Tüm aile	Çocuklar	Eş	Anne/baba	Kendisi	Torunlar	Diğer	Sağlık	Sevgi	Başarı	Para	İş	Diğer
Türkiye	73,0	12,9	5,2	2,9	2,5	1,7	1,9	68,0	15,2	8,6	4,1	2,3	1,8
Adıyaman	83,5	8,1	3,9	2,4	0,7	0,6	0,8	73,7	13,9	4,8	3,2	4,1	0,2

Kaynak: TÜİK (2013) Toplumsal Yapı ve Cinsiyet istatistikleri

Tablo 3.5-B: Umut Düzeyi

	Toplam		Erkek		Kadın	
	Umutlu	Umutlu Değil	Umutlu	Umutlu Değil	Umutlu	Umutlu Değil
Türkiye	77,0	23,0	76,5	23,5	77,5	22,5
Adıyaman	76,6	23,4	77,7	22,3	75,5	24,5

Kaynak: TÜİK (2013) Toplumsal Yapı ve Cinsiyet istatistikleri

Tablo 3.5-C1: Kamu Hizmetlerinden Memnuniyet Düzeyi

	Sosyal Güvenlik Kurumu hizmetleri				Sağlık hizmetleri			Eğitim hizmetleri		
	Memnun	Orta	Memnun Değil	Fikri Yok	Memnun	Orta	Memnun Değil	Memnun	Orta	Memnun Değil
Türkiye	69,6	8,3	9,6	12,5	74,7	10,6	14,7	69,7	13,5	16,9
Adıyaman	73,2	13,4	6,6	6,8	74,6	13,3	12,1	69,0	15,8	15,2

Kaynak: TÜİK (2013) Toplumsal Yapı ve Cinsiyet istatistikleri

Tablo 3.5-C2: Kamu Hizmetlerinden Memnuniyet Düzeyi

	Adli hizmetleri				Asayiş hizmetleri			Ulaştırma hizmetleri			
	Memnun	Orta	Memnun Değil	Fikri Yok	Memnun	Orta	Memnun Değil	Memnun	Orta	Memnun Değil	Fikri Yok
Türkiye	52,8	6,5	9,5	31,2	79,4	9,5	11,1	76,4	8,0	12,6	3,0
Adıyaman	38,5	12,3	4,0	45,2	82,8	13,5	3,8	70,3	12,4	15,9	1,4

Kaynak: TÜİK (2013) Toplumsal Yapı ve Cinsiyet istatistikleri

3.3.6. Kalkınma Eğilimi

Küreselleşmeyle beraber, ülkelerin veya bölgelerin diğer coğrafyalara ne derece yaklaştığı ve dışa dönük ekonomik politikaların ne derece uygulandığı önemli bir kalkınma değişkeni olmaktadır (Saçık, 2009, s.274). Bu bağlamda kalkınmaya zemin oluşturan bölgesel bütünleşmelerin sağlanabilmesinde toplumsal katılım yaklaşımı ön plana çıkmaktadır. Ne var ki burada amaçlanan durum, bireylerde katılım düşüncesinin oluşturulması, istek derecesinin artırılması ve yerel kaynakların harekete geçirilmesi olmaktadır (Waridin, Chabachib, Djastuti ve Susilowati, 2010). Diğer bir ifade ile konunun esas noktası, iç dinamiklerin toplumsal destek ve çabayla dış piyasayla bütünleşmesi olmaktadır. Ancak bu konuda Adıyaman'ın dışa açılmamış kapalı toplum yapısı sergilediği (Tosun, 2012) ve küresel dönüşüm evrelerine yabancılaştığı gözlemlenmektedir. Ne var ki Adıyaman'ın sosyo-ekonomik açıdan, bölgesel sıkıntılarını henüz gideremediği ve mevcut gelişme sorunlarının devam ettiği bilinmektedir (Altıntaş, 2008, s.357). Bu noktada yerel birikimlerin dış bölgelerle paylaşılması (Yetiş, 2012) ve küresel etkileşimle öngörülen kalkınma ivmesinin yakalanması beklenmektedir.

3.4. Adıyaman ve Turizm

Adıyaman'ın sektörel yapısı incelendiğinde, genel itibariyle tekstil ve tarım ağırlıklı bir sanayileşme olduğu görülmektedir. Ancak bu sektörel alanların oldukça hassas yapıda oluşu, alternatif hizmetler sektörünü ve dolayısıyla bu sektörde yer alan turizmi işaret etmektedir. Kaldı ki ilde görülen az gelişmişliğin aşılması ve gelir dağılımında iyileşmelerin yaşanması için özellikle mevcut tarım sektöründe yer alan işgücünün hizmetler sektörüne yönelmesi öngörülmektedir. Bu nedenle turizm

olgusunun Adıyaman nezdinde her kesimce doğru algılanması ve öneminin anlaşılması beklenmektedir (Atay ve Aytekin, 2010).

Şehrin önemli bir turizm potansiyelini taşıdığı düşünülmektedir. Ülkedeki 15 marka kent arasında yer alan bölge, aynı zamanda sınırlarında UNESCO Dünya Kültür Mirası listesinde bulunan Nemrut Dağı Milli Parkı'nı barındırmaktadır. Sahip olduğu tarihi değerler ve coğrafyasıyla turizm pastasından pay almayı bekleyen kentte, daha çok yatırıma ve bu noktada paydaş kanadında oluşacak kapsamlı bir hareket zeminine ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir (Ukav, 2010). Ne var ki bahsi geçen ve aynı zamanda turizm potansiyelini işaret eden tarih ve kültür gibi değerlerin yöresel algıda bir anlam oluşturması, ancak ekonomik tabanda somutluk kazanmasıyla mümkün olabilecektir. Benzer yönde, başlangıç esasında hiçbir maddi etkisi olmayan bu faktörlerin turizm düzleminde ekonomik bir girdi sağlaması beklenmektedir (Alpar ve Erdem, 2005, s.592).

3.4.1. Turizm Kaynaklarının Yapısı

Adıyaman süregelen tarih boyunca farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış dünyanın en eski yerleşim yerlerinden biri olmaktadır. Bu özelliğiyle ilin kültür ve tarih bakımından önemli bir potansiyeli barındırdığı düşünülmektedir (İKA, 2014). Adıyaman'ın mevcut turizm değerleri göz önüne alındığında turistik gelişme potansiyelinin; doğa turizmi, kültür turizmi ve inanç turizmi alanlarında kümelenildiği görülmektedir (İKA, 2013).

Diğer yandan Adıyaman, Türkiye Turizm Stratejisi 2023 eylem planında belirtilen ve 9 tematik bölgeden biri olan GAP Kültür ve Turizm Gelişim Bölgesi'nde (TRC1) yer almaktadır (Türkiye Turizm Stratejisi, 2007). Bütün bu durumlar incelendiğinde, ilin turizm açısından özel bir konumda bulunduğu düşünülmektedir.

3.4.2. Adıyaman Turizminin Gelişme Bariyerleri

Bir bölgenin turizm gelişimi önünde politik çıkmazlardan çevresel konulara uzanan çeşitli zorluklar bulunmaktadır (Tosun, 2001). Diğer yandan turizm gelişimiyle ve özellikle de turizmin sürdürülebilirliği ile ilgili süregelen çalışmalarda temel dayanak mevcut turizm anlayışı olmaktadır. Ancak bu araştırma kapsamında, bölgede sürdürülen herhangi bir turizm faaliyetinden ziyade henüz potansiyel aşamada olan bir turizm yapısı üzerinde durulmaktadır. Bu yüzden, aktif turizm ile potansiyel turizmin gelişmesi önündeki engellerin farklı anlamlar taşıdığı düşünülmektedir. Bu bağlamda, Adıyaman turizminin gelişmesi önündeki engeller; fiziki gelişme bariyerleri ve sosyo-kültürel bariyerler olmak üzere iki genel başlık altında toplanmıştır. Fiziki bariyerlerde, Adıyaman'ın coğrafi konum yapısından kaynaklanan olumsuzluklar tartışılırken; sosyo-kültürel boyutta, toplumsal özelliklerden kaynaklanan engellere değinilmiştir.

3.4.2.1. Fiziki Gelişme Bariyerleri

Türkiye'nin turizm potansiyeli taşıyan ve görece az gelişmiş bölgelerinde tarihi, kültürel ve manevi değerlerin yöresel bir gelişme dinamiği olduğu bilinmektedir. Örneğin Burdur, Isparta ve Erzincan gibi yörelerin potansiyel kaynaklarını kullanarak turistik gelişme potasına girdikleri görülmektedir (Akça, 2006, s. 2838). Ancak kalkınma noktasında belirli bir kaynak hacmi taşımak tek başına yeterli olmazken, söz konusu kaynaklara ulaşılabilirlik (Telfer ve Sharpley 2007), bölgesel gelişme yapısını etkileyen önemli bir engel olmaktadır. Bu eksenle Adıyaman, ulaşılabilirlik açısından nispeten daha gelişmiş illerin (Gaziantep, Diyarbakır, Malatya, Kahramanmaraş ve Şanlıurfa) ortasında konumlanmaktadır. Diğer bakışla, bu iller belirli bir ulaşım güzergâhı üzerinde yer alırken aynı durumun

Adıyaman için geçerli olmadığı görülmektedir. Ne var ki kentin transit rotalar üzerinde bulunmaması gerek bölgesel rekabet gerekse yöresel gelişme yönünde coğrafi bir engel olarak belirlemektedir (Bilgiç, 2010, s.191).

3.4.2.2. Sosyo-Kültürel Bariyerler

Turizm, toplumsal bütünü yakından ilgilendiren nedensel bir olay ve sistem olmaktadır (Sharpley, 2010). Bu anlayış kültürel normlarından yaşam tarzına, sermaye yapısından dinamik nüfus yoğunluğuna uzanan önemli uçları kapsamaktadır (Lloyd, 2008). Aynı düzlemde önemli bir unsur olan kültür olgusunun Adıyaman ve turizm arasında soyut bir alan bıraktığı düşünülmektedir. Adıyaman'ın içe kapalı toplum özelliği göstermesi aynı zamanda yerel yaşamı düzenleyen (Bahar, 2005) kültürel sembol, davranış kalıpları, duyular, tutumlar ve değerler dizgesine sahip olduğunu işaret etmektedir. İhtimalle bu durum, -en azından ilk aşamada- turizm gelişimi önüne kültürel değerleri koyan toplumsal bir gerekçeyi doğuracaktır.

Diğer bir durum, bölge halkının yaşam düzenine çerçeve çizen muhafazakâr yapı olmaktadır. Bu yapının elbette toplumun mevcut turizm algısında belirleyici unsur olduğundan bahsetmek doğru olmayacaktır. Nitekim muhafazakârlık kavramı, ne herhangi bir gelişmeye kapanmak ne de değişimi sorgusuz kabul etmek anlamına gelmektedir (Erkal, 2009, s.174). Hatta bu ayırırda, Adıyaman'ın tasavvufi yaşam geleneklerinin toplumsal bağı güçlendiren sosyal bir misyon üstlendiğini görülmektedir (Altıparmak, 2008). Buradan hareketle anlatılmak istenen, Adıyaman'ı temsil eden manevi kültürün, turizm gelişimine kapalı olmaktan ziyade manevi değerlerden beslenen temkinli bir yaklaşımı işaret ettiğidir. Ne var ki turizmin yerel yaşam sistemi üzerinde sosyo-kültürel etkiler bıraktığı (Avcıkurt, 2009) ve yerel halkın bu etkilere değişen düzeylerde tepki verdiği (Doğan, 2004) görülmektedir.

Craik'in (1995) bahsettiği gibi; turizm gibi sürekli değişen, gelişen ve etki alanı genişleyen bir sistemin bölgesel kültür orijinleriyle doğal bir çatışma halinde olması beklenen bir durum olmaktadır. Dahası, turizm gelişiminin planlı bir düzlemde gelişmediği ya da plansız bir turizm düşüncesinin hâkim olduğu bölgelerde söz konusu çatışmanın arttığı; yerel kimlik ve kültürün eridiği kaçınılmaz bir sonuç olarak belirmektedir (Aktaran Andereck vd., 2005, s.1058).

3.4.3. Teşvik Uygulamaları

Gelişme çabasında olan bölgelerde, devlet eliyle sunulan teşviklerin ve sonrasında gerçekleşen yatırımların yerel ekonomik gücü, hâsılayı ve sosyal refahı arttırdığı bilinmektedir (Yavan, 2011). Bu noktada Adıyaman'ın kapsamlı ve nitelikli yatırımlara ihtiyaç duyduğu düşünülmektedir. Nitekim yeni teşvik paketi olarak da bilinen "Yatırımlarda Devlet Yardımları", yöre için yeni kapılar aralamıştır. Yeni teşvik sistemine göre destek kapsamı: a) Genel Teşvik Uygulamaları, b) Bölgesel Teşvik Uygulamaları, c) Büyük Ölçekli Yatırımların Teşviki ve d) Stratejik Yatırımların Teşviki olmak üzere dört kategoriye ayrılmıştır (İKA, 2013). Diğer yandan destek önceliğinin belirlenmesi için iller sosyo-ekonomik gelişmişlik endekslerine (SEGE) göre altı ayrı grupta toplanmış ve Adıyaman bu gruplar arasında 5. bölgede yer almıştır (SEGE, 2011). Buna göre bölgesel teşvik uygulamasında desteklenecek sektörler, illerin potansiyelleri ve ekonomileri dikkate alınarak saptanmış ve teşvikler nitelikleri illerin gelişmişlik seviyelerine göre farklılaştırılmıştır (www.tesvik.gov.tr). Dolayısıyla mevcut gelişmelerin de gösterdiği gibi, Adıyaman'ın yer aldığı bölge itibarıyla gerek turizm gerekse kalkınma bağlamında önemli bir teşvik fırsatını yakaladığı düşünülmektedir.

3.5. Adıyaman'ın Bölgesel Analizi

Bir durum veya olayın bütünsel olarak algılanması, odak konuyu meydana getiren parçaların ve bu parçalar arasındaki bağın analiz edilmesi ile mümkün olabilmektedir. Aynı zamanda bütünün sadeleştirilmesi ve sınıflanması anlamına gelen bu yaklaşım, ilgili konuda verilerin daha kolay anlaşılmasına olanak sağlayan bir çerçeve ortaya koymaktadır (Ecemiş Kılıç ve Mutluer, 2004, s.18).

Bölgesel turizm gelişimi ve kalkınma konularında mevcut durumun analizi için farklı yöntemlerin kullanıldığı bilinmektedir. Örneğin bu yöntemlerin başında gelen SWOT analizi; güçlü yanları, zayıf noktaları, fırsatları ve üstünde otonom kurulan veya kurulamayan tehdit olgularını konu edinen bir yöntem olmaktadır (Karadeniz, Kandır ve Önal, 2007, s.196). Bu analizin yanında, TOWS matrisi olarak da bilinen SWOT Matrisi (Uçar ve Doğru, 2005) söz konusu analizin tamamlayıcı bir unsuru olarak kullanılmaktadır. İç ve dış faktörler arasındaki ilişkiyi irdeleyen yöntemde, SWOT analizinin olumsuz kanadında yer alan zayıflıkların ve tehditlerin minimize edilmesi tartışılmaktadır. Nihayetinde her iki tekniğin kesişme noktasında beliren amaç gelecek odaklı stratejilerin geliştirilmesi olmaktadır (Dyson, 2004).

3.5.1. SWOT Analizi

1970'li yıllarda yönetim alanında kullanılmaya başlanan SWOT analizi, günümüzde farklı disiplinlerin uygulama süreçlerinde yer almaktadır. Semantik olarak SWOT; Strengths (Güçlü Yönler), Weaknesses (Zayıflıklar), Opportunities (Fırsatlar) ve Threats (Tehditler) kelimelerinin baş harflerinden oluşmaktadır (Uçar ve Doğru, 2005).

SWOT analizi, herhangi bir duruma yönelik stratejik kararlar alınmasında kullanılan yöntemlerin başında gelmektedir. Buna göre SWOT analizi; stratejik

planlama, yeni stratejiler üretme veya geliştirme amacına eşlik eden önemli bir araç olmaktadır (Kangas, Pesonen, Kurttila ve Kajanus, 2001, s.189). Diğer yandan bu yöntemin, bölgesel karar alma süreçlerine toplumsal katılımın ve bu düzlemde alternatif üretme yollarının tartışıldığı çalışmalarda başarılı sonuçlar verdiği görülmektedir (Dietvorst, Ashworth ve Larkham, 1994; Srivastava, Kulshreshtha, Mohanty, Pushpangadan ve Singh, 2005).

Bahsi edilen yaklaşımlardan hareketle Adıyaman'ın SWOT analizi yapılmış ve bu analize dayanılarak SWOT (TOWS) matrisi oluşturulmuştur. Analizin yapılmasında; ilgili alanyazın, kişisel gözlem (self observation) ve araştırma sürecinde gerçekleştirilen mülakat verileri esas alınmıştır. Bu bağlamda Adıyaman'ın SWOT analizinde şu sorulara cevap aranmıştır (Rizzo ve Kim, 2005; Collins-Kreiner ve Wall, 2007):

- ⇒ **Güçlü Yönler:** Avantajlar nelerdir? Dış taraflarca bölgenin güçlü görülen yönleri hangileridir? (Amaçlara ulaşabilmek için mevcut kaynak ve kapasite yapısı)
- ⇒ **Zayıf Yönler:** Hangi konularda gelişme kaydedilmelidir? Nelerden sakınmak gerekmektedir? (Amaçlara ulaşmada kısıtlar, hatalar)
- ⇒ **Fırsatlar:** Mevcut fırsatlar nelerdir? Hangi gelişmelerin odakta yer alması gerekmektedir? Bölgeyi ilgilendiren eğilimler hangileridir? (Amaçlara katkı sağlayacak iç ve dış çevre ile ilgili gelişmeler)
- ⇒ **Tehditler:** Karşılaşılan güçlükler/engeller nelerdir? Bölgesel mücadele konuları hangileridir? Hangi gelişmeler bölgesel tehdit unsurudur? (Çevresel olumsuz gelişmeler)

3.5.1.1. Güçlü Yönler

Adıyaman'ı güçlü kılan durum genel itibariyle kentin tarihe uzanan kökleri, konumlandığı medeniyet ve kültürel mirası olmaktadır. Bu medeniyet coğrafyasının, aynı zamanda ilin turizmle olan bağımlı ortaya koyduğu söylenebilir (Güneydoğu Anadolu Rehberi, 2007; İKA, 2014). Adıyaman, farklı turizm kollarına ev sahipliği yapacak potansiyeli taşıırken (İKA, 2013) bu anlamıyla bölgesel turizm çeşitlenmesine uygun alanlara sahip olduğu görülmektedir. Söz konusu alanların özellikle kırsal turizm açısından kayda değer bir arz unsuru olması, bölgesel turizm gelişiminde öncelikli bir durum olarak değerlendirilmektedir (Ukav, 2012).

Turizm dışında, Adıyaman'ın maden ve enerji alanında sahip olduğu kaynak hacmi bir diğer bölgesel güç unsuru olmaktadır. Mermer örneğinde olduğu gibi; dünya rezervinin %40'ını oluşturan Türkiye'nin %10'luk iç kaynak payını Adıyaman'ın oluşturduğu görülmektedir (Adıyaman Maden ve Enerji Kaynakları Raporu, 2013).

Kentin tarım yönünden oldukça elverişli bir konumda bulunduğu düşünülmektedir. Sınırlarının önemli bir kısmını çevreleyen baraj gölü, tarımsal faaliyetler ve ürün çeşitliliği açısından kolaylaştırıcı bir unsur olmaktadır (Adıyaman Yatırım Destek Ofisi, 2013). Bu kapsamda, tarım ve sanayi etkileşiminde görülen performansla birlikte zirai ürün çeşitliliğinde yaşanan artışın bölge ticaretini olumlu etkileyeceği öngörülmektedir (TUİK, 2012).

Kalkınmanın ivme eksenini olan genç nüfus yoğunluğunun (Paksoy ve Aydoğdu, 2010) Adıyaman'ın en güçlü toplumsal dinamiklerinden biri olduğu söylenebilir. Nitekim ilde 15-29 yaş aralığındaki birey sayısı toplum nüfusun yaklaşık %30'una denk gelmektedir (TUİK, 2012).

3.5.1.2. Zayıf Yönler

Adıyaman, işsizlik oranının yüksek olduğu iller arasında yer almaktadır. Buna göre %17,9 olan işsizlik oranı, merkez nüfusu esas alındığında nispeten azalış gösterirken (%15,83) oluşan yeni yüzdeyle genel tabloda 36. sırada yer almaktadır (TUİK, 2012). Oluşan bu tablonun bölgesel istihdam alanlarında görülen düşük yatırım yoğunluğunu işaret ettiği söylenebilir. Karadağ'ın (2012) vurguladığı gibi, gelişmiş illerde oldukça başarılı Adıyamanlı girişimcilerin olduğu ancak bu gücün kente yeterince yansıtılmadığı görülmektedir. Elbette bu durum yatırım düşüncesinde beliren güven eksikliğini doğrularken, sektör düzeyinde yaşanan kopukluklar konunun kırılma noktasını oluşturmaktadır. Diğer yandan kentte görülen sektörel kurumsallaşma sorunu, bahsi edilen kopukluğun bir diğer ekseni olmaktadır (MPM, 2010).

Adıyaman'ın turizm gelişimi konusunda önemli ipuçlarına sahip olduğu bilinmektedir. Ancak turizm kaynaklarının umulan katma değeri sağlamadığı, sektörel bilincin oluşmadığı ve hizmet kalitesi başta olmak üzere eğitimden tanıtıma uzanan aralıkta beklenen gelişmelerin sağlanamadığı görülmektedir (Atay ve Aytekin, 2010, s.196). Ne var ki sektörel kronik çıkmazların sınırlarını çizen bu yapı, bölgesel turizm anlayışı ve uygulamalarında beliren kısıtların bir sonucu olarak değerlendirilmektedir (Zeyrek, 2010, s.301).

3.5.1.3. Fırsatlar

Adıyaman'ın GAP sınırlarında yer alması, bölgenin genel fırsat çerçevesini ifade etmektedir. Nitekim bu kapsamda sağlanan teşviklerle Adıyaman, 2011 yılı kamu yatırımları sıralamasında 13. sırada yer almıştır (Ceylan, 2012, s.21).

Türkiye'nin jeopolitik coğrafyası nedeniyle, girişimcilerin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yatırım fikrine uzak kaldıkları ve bu yaklaşımda terörün önemli bir faktör olduğu gözlemlenmektedir (Tosun vd., 2003, s.151). Bu olumsuz tabloyla beraber Adıyaman'ın teröre toplumsal açıdan uzak oluşu, komşularına göre daha güvenilir ve yatırıma uygun alanlar sunduğu anlamına gelmektedir (MPM, 2010).

Adıyaman turizminin fırsat eksenini, taşıdığı kaynak potansiyelinin oluşturduğu düşünülmektedir (Ukav, 2010). Nitekim derin tarihi ve kültürel değerleri, halk ve yönetim nezdinde kabul gören bir turizm nedenselliği barındırmaktadır. Benzer pencerede, bölgenin sahip olduğu coğrafya ve iklim karakteri söz konusu potansiyelin değerlendirilmesinde önemli bir fırsat zemini olarak belirlemektedir (Kişisel Mülakat, 2014).

3.5.1.4. Tehditler

Adıyaman'a ulaşılabilirlik konusu, günümüzde başta havayolu olmak üzere diğer ulaşım sistemlerinde görülen iyileşmelere rağmen (Bakırcı, 2012) algısal bir paradoksu ortaya koymaktadır. Atay ve Aytekin'e (2010) göre çıkmaz sokak olarak tabir edilen bu durumun aynı zamanda içine kapalı bir toplum yapısından kaynaklandığı ileri sürülmektedir.

Benzer bir algının da terör boyutunda oluştuğu gözlemlenmektedir. Nitekim ilin konumlandığı coğrafyada gelişen terör olaylarının tüm bölgeye atfedildiği ve bu anlamda herhangi bir olayın yaşanmadığı Adıyaman'ın aynı terazide değerlendirildiği görülmektedir (Kişisel Mülakat, 2014).

Kentte görülen göç yoğunluğu bir başka tehdit boyutunu işaret etmektedir. Ne var ki, -16,81'lik net göç hızı ile Adıyaman, en çok göç veren 7. il olmaktadır

(TUİK, 2012). Göç yapısındaki bu tablonun aynı zamanda kentin istihdam alanları oluşturmadaki zaafalarını ortaya koyduğu söylenebilir. Akış ve Akkuş'un (2003) değindiği gibi, bir bölgede yaşanan göç yoğunluğunun altında farklı nedenler yatmakla birlikte en önemli faktörün işsizlik olduğu düşünülmektedir. Ancak burada trajik bir resim belirmektedir. Bu resimde, göç rotası olan İstanbul'un Adıyamanlılar için olumlu sonuçlar doğurmadığı görülmektedir. Bunda farklı sosyo-kültürel etmenler rol oynamakla birlikte ekonomik düzlemde görülen en çarpıcı neden; göç eden nüfusun düşük eğitim seviyesi nedeniyle daimi işlerde istihdam edilememiş olmasıdır (Göksu, 2008).

Bir diğer konu da, küreselleşmenin evrensel bir silsilesi olan postmodern kültürün (Odabaşı, 2004) Adıyaman çehresinde yaşanmaya başlamasıdır. Nitekim bu durumla beraber bölge halkının gelişmeler karşısında değişken bir duruş sergilediği gözlemlenmektedir. Daha açık bir anlatımla, çoğu yörede olduğu gibi Adıyaman'ın da sosyal değişim sürecinde olduğu güncel bir gerçektir. Ancak konunun tehdit algısını uyandıran yönü, bölge halkının bir yandan teknoloji gibi değişim figürlerine kolay uyum sağlaması olurken diğer yandan bu sürecin getirdiği kültürel çeşitliliğe pasif direnç göstermesidir (Orman, 2008).

3.5.2. SWOT Matrisi

SWOT analizinin bir türevi olarak geliştirilen SWOT (TOWS) matrisi, stratejik hedeflerin somutlaştırılmasında kullanılan tamamlayıcı bir yöntemdir (Dyson, 2002). Weihrich'in (1982) geliştirdiği matrister, SWOT analizine ek olarak faktörler arası ilişkiler ortaya koyulmaktadır. Dolayısıyla matrisin ayrışan yönü, stratejilerin öneri boyutlarında değil faktörler arasındaki etkileşim alanlarında şekillenmesidir.

SWOT analizinin bir sonraki adımı olan matriste, dört faktörün aynı zamanda birer strateji grubu olduğu öngörülmektedir (**Bkz.** Çizelge 1). Buna göre strateji grupları şu şekilde oluşmaktadır (Coşkun ve Geyik, 2002; Wickramasinghe ve Takano, 2009):

- Güçlü Yönler-Fırsatlar (SO/GF- Güçler ekseninde fırsatların değerlendirilmesi)
- Güçlü Yönler-Tehditler (ST/GT- Güçler ekseninde tehditlerin minimize edilmesi)
- Zayıf Yönler-Fırsatlar (WO/ZF-Fırsat ekseninde zayıflıkların azaltılması)
- Zayıf Yönler-Tehditler (WT/ZT-Zayıflıkların ve tehditlerin minimize edilmesi)

Çizelge 1: SWOT (TOWS) Matrisi

Strateji Eylemleri	(İçsel) Güçlü Yönler	(İçsel) Zayıf Yönler
(Dışsal) Fırsatlar	GF Stratejileri	ZF Stratejileri
(Dışsal) Tehditler	GT Stratejileri	ZT Stratejileri

Kaynak: Wehrich (1993)'den adapte edilmiştir.

SWOT matrisi faktörler arası etkileşimi ortaya koyarken aynı zamanda strateji öngörülerini sınamaktadır (Hashemi, Mazdeh, Razeghi ve Rahimian, 2011). Bu anlamıyla matris, SWOT faktörlerini stratejilere dönüştüren analitik bir düşünce zemini olmaktadır (Ghazinoory, Esmail Zadeh ve Memariani, 2007, s.99).

3.5.2.1. Kapsam Açısından Strateji Öngörülleri

Adıyaman'ın faktörel özellikleri analiz edildiğinde, kaynak potansiyelinin yeterli düzeyde olduğu görülmektedir (Kişisel Mülakat, 2014). Ancak burada yerel ve ulusal tabanlı paydaş platformunun kurulması ve stratejilerin bu platform üzerinden beslenmesi önerilmektedir (Adıyaman Doğa Turizmi Master Planı, 2014).

Diğer yandan bölgenin bugünü ve hedeflenen geleceği arasında yapılacak toplumsal dolgunun güçlü olması beklenmektedir. Bu kapsamda toplumsal kapasiteyi güçlendirecek stratejilerin geliştirilmesi öngörülürken bu stratejiler aynı zamanda bölge geleceğinin bugünün delilleri üzerinden inşasını sağlayabilecektir (Campbell ve Alexander, 1996). Bu bağlamda analizlerden çıkarım yapılmasında geçmiş ve bugün arasında uzanan zaman dilimi değil geleceğin kestirimi öncelik kazanmaktadır. Bu kestirimin sınırlarını ise bölge toplumuyla kurulacak iletişim kalitesinin çizeceği düşünülmektedir (Feurer ve Chaharbaghi, 1995).

Yapılan analizlerin teorik çerçevesini üç temel durumun belirlediği görülmektedir. Bunlardan birincisi; bölgenin konumsal yeri, diğer bir bakışla güç sahipliğidir. İkincisi; varılmak istenen sonuç ve sonuncusu da bu sonuçlara ulaşma şeklidir (Gürer, 2006). Başka bir söylemle, mevcut konumun ve ulaşılmak istenen sonuçların tanımlanması konunun dayanak noktasını oluşturmaktadır (Idenburg, 1993). Dolayısıyla Adıyaman'ın, olumlu-olumsuz bütün özellikleriyle ortaya koyduğu tablonun (**Bkz. Tablo 3.6**) doğru okunması (ve böylece öngörü ortamının oluşması) ve mevcut dinamiklerin fırsat düzleminde toplumsal bir güce dönüşebilmesi gerekmektedir.

Tablo 3.6: Adıyaman SWOT Matrisi

İÇ FAKTÖRLER DIŞ FAKTÖRLER	GÜÇLÜ YÖNLER (G/S) 1.Bozulmamış doğal doku 2.Kültürel zenginlik; 3.Yer altı kaynakları; 4.Konukseverlik; 5.Kurumlara erişilebilirlik; 6.İnanç turizmi; 7.Hayırseverlik; 8.Asayiş; 9.Barişseverlik; 10.Aidiyet duygusu; 11.Nemrut Dağı (UNESCO); 12.Önemli ihracat kalemleri; 13.Alternatif turizm kaynakları 14.Turizme elverişli iklim	ZAYIF YÖNLER (Z/W) 1.Yetersiz yatırım; 2.Kalifiye olmayan işgücü; 3.İçe dönük toplumsal yapı; 4.Toplumsal kayıtsızlık; 5.Yetersiz tanıtım; 6.Zayıf sektörel kurumsallaşma; 7.Toplumsal cinsiyet (eşitsizliği) 8.Düşük beklenti düzeyi; 9.Düşük istihdam oranı; 10.Düşük toplumsal katılım; 11.Düşük sosyo-ekonomik düzey; 12.Yetersiz sosyal yaşam olanakları; 13.Toplumsal hedeflerde bulanıklık 14.Yetersiz toplumsal bilinç.
FIRSATLAR (F/O) 1.Bölgesel teşvikler; 2.Genç nüfus dinamiği; 3.Üniversite; 4.Kaynak potansiyeli; 5.Havalimanı; 6.GAP entegrasyonu 7.Kırsal-şehir bütünleşmesi; 8.Teröre toplumsal uzaklık; 9. AB destekli sosyal projeler; 10. Otantik toplumsal yapı	GF STRATEJİLERİ (ÖNGÖRÜ I) Sahip olunan doğal, tarihi ve beşeri gücün bölgesel, ulusal ve uluslararası düzlemde yaşanan değişimler ve gelişmeler ekseninde değerlendirmek. Bölgesel gücü kullanarak somut çıktılar meydana getirmek	ZF STRATEJİLERİ (ÖNGÖRÜ III) Yasal gelişmelerin, akademik kurumların, beşeri gücün, coğrafi potansiyellerin ve bölgesel entegrasyonların kullanılarak toplumsal gelişme dinamiklerinin harekete geçirilmesi
TEHDİTLER (T/T) 1.Nispeten gelişmiş illerle çevrenmesi; 2.Transit yol güzergâhından uzaklık; 3.Dış çevrenin olumsuz terör algısı; 4.Genç nüfusta görülen Göç yoğunluğu; 5.Yüksek işsizlik oranı; 6.Karlı yatırım alanı olarak görülmemek; 7.Bölgesel değişime toplumsal uzaklık; 8.Yatırımcıların bölgesel sahiplenmesinde görülen sorunlar	GT STRATEJİLERİ (ÖNGÖRÜ II) Bölgesel dinamiklerin özellikle de ili diğer bölgelerden öne çıkan değerlerin kullanılarak dışsal tehditlerin etkisini azaltmak, mümkünse ortadan kaldırmak	ZT STRATEJİLERİ (ÖNGÖRÜ IV) Toplumsal gelişme algısının uyandırılarak ve yerel kalkınma dinamiklerin harekete geçirilerek zayıflıkların ve tehditlerin azaltılması

Kaynak: Çorbacı ve Çalışkan (2014); Adıyaman Maden ve Enerji Kaynakları Raporu (2013); MPM (2010); Atay ve Aytekin (2010); Ceylan (2012); Göksu (2008); Güneydoğu Anadolu Rehberi (2007); İKA (2014); Kişisel Mülakat (2014); Orman (2008); TUİK (2012); Ukav (2012); Zeyrek (2010).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TOPLUMSAL KAPASİTEYİ GÜÇLENDİRME STRATEJİLERİ

Bu bölümde tezin bir araştırma olarak neden, nasıl ve hangi kıstaslar gözetilerek tasarlandığı ile beraber yöntem detayları açıklanmıştır. Daha sonra bu bilgiler ekseninde veri toplama araçları olan anket, mülakat ve odak grup görüşmesinin (OGG) sonuçları analiz edilmiştir.

4.1. Araştırmanın Konusu

Araştırmanın kuramsal çerçevesinde kalkınma, turizm ve toplumsal kapasite kavramları irdelenmiş ve bu kavramların teorik altyapıları tartışılarak aralarındaki ilişkiyel yapı ortaya koyulmuştur. Bu yapıda, toplumsal katılımın ve paydaş yaklaşımının önemi açıklanmış ve izleyen bölümlerde turizmin kalkınmadaki araçsallığı toplumsal kapasite ekseninde değerlendirilmiştir. Oluşan genel tabloda, araştırmanın toplumsal derinliğine atfen sosyolojik tespitler yapılarak odak bölge olan Adıyaman'ın güncel görüntüsü farklı boyutlarda analiz edilmiştir. Tezin beslendiği kavramsal paradigmalardan hareketle araştırma konusunu; turizm potansiyeli olan bir bölge olarak Adıyaman'ın kalkınma sürecinde toplumsal kapasitenin güçlendirilmesi oluşturmaktadır.

4.2. Problem Durumu

Problem, her hangi bir durumun bütünlüğünü bozan ve bu anlamıyla çözüm cevabı gerektiren bir sorudur. Bu bağlamda araştırmanın niteliği, probleme aranan

cevabın gerçekliğine bağlı olmaktadır. Dolayısıyla bir durumla ilgili problem arayışının içtenliği, söz konusu araştırmanın topluma ve doğaya dayanması ile ilgili olmaktadır (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2007, s. 41). Buradan hareketle, toplumsal sorunların çözüm arayışında önemli bir dayanak olan toplumsal kapasite (Mayer, 2002), toplumun ve toplumu oluşturan bireylerin refahı için gösterilen ortak sorumluluk duygusunu ifade etmektedir. Bu sorumluluk duygusu aynı zamanda sosyal çatışmalardan doğan tehditlerin azaltılmasına yapısal bir zemin oluşturmaktadır. Benzer düzlemde, mevcut sorunun teşhisinde toplumsal sorunların somut bir gösterge olduğu görülmektedir. Nitekim söz konusu tehditlerin doğru okunmasını sağlayan bu sorunlar, bir anlamda toplumsal refahın sağlanmasında önemli bir fırsata dönüşebilmektedir (Bowen, Martin, Mancini ve Nelson, 2000).

Görüldüğü gibi toplumsal kapasite, toplumla ilgili sorunların çözümünde yine toplum dinamiklerinin ve kaynaklarının kullanıldığı bir sistem olmaktadır (Chaskin vd., 2001). Bu ekseninde araştırmanın çıkış noktasını karakterize eden konu, yukarıda belirtildiği gibi, turizm potansiyeli olan bölgelerin kalkınma sürecinde toplumsal kapasitenin güçlendirilmesi olmaktadır. Bu kapsamda, konu şablonuna uygunluk gösteren Adıyaman'ın önemli bir turizm potansiyeli olduğu ancak bu potansiyeli kalkınma sürecinde etkili bir kalem olarak kullanamadığı gözlemlenmektedir. Dolayısıyla, turizm potansiyeli taşıyan Adıyaman'ın bu potansiyeli kalkınma sürecinde nasıl kullanabileceği sorusu araştırma probleminin sınırlarını çizmektedir. Kısaca araştırmanın problemini; Adıyaman turizminin kalkınma araçsallığı kazanmasında toplumsal kapasitenin nasıl güçlendirilebileceği oluşturmaktadır.

4.3. Araştırmanın Gerekçesi

Turizm potansiyeli olan bölgelerin kalkınma sürecinde toplumsal kapasiteyi anlamak ve bu düzlemde turizmin gelişmesine ivmesine kazandırmak söz konusu bölgenin geleceğinde büyük bir önem taşımaktadır. Başta bölge halkı olmak üzere her paydaş düzeyinde belirli bir kapasite düzeyinin yakalanması, özellikle bazı toplumsal çıkmazlar barındıran bölgelerin kalkınma yönünü tayin edebilecektir. Bu açıdan bir yörenin toplumsal kapasitesini güçlendirmek ortak karar alma ve uygulama ekseninde dışa dönük kalkınma hamlelerinin çekirdeğini oluşturmaktadır. Bu bağlamda araştırma gerekçesinin dayandığı asıl anlam, kalkınma olgusunun bölgesel yaşamsal karakterine yüklediği metaforlar olmaktadır. Daha açık bir ifade ile kalkınma kavramı her bölge içinde kendi işleyiş mantığını oluştururken bu mantık içinde aktörlerin yüklendiği misyon ve bölgesel uygulamalar kalkınmada olumlu veya olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir (Murdoch, 2000). Sonuç olarak bu durum, bölgesel kalkınma politikalarında yerelliği ve yerel öncelikleri gözetilen bir yaklaşım ihtiyacını öne çıkarmaktadır (Çağlar, 2006, s.306). Bu noktada toplumsal kapasite, herhangi bir toplumun kalkınma isteğini yine o toplumun dinamikleriyle (Moscardo, 2008) güdüleyen bir unsur olarak belirirken (Frank ve Smith, 1999), toplumlara özgü farklı çıktıları konu edinen çok boyutlu bir kavram olmaktadır (Beckley vd., 2008).

Araştırma alanı olan Adıyaman'ın yukarıda vurgusu yapılan kendine özgülüğü, kalkınma hikâyesinin toplumsal yapısıyla örtüştüğünü göstermektedir. Daha açık bir anlatımla, Adıyaman'ın kalkınma karakterini toplumsal kapasitesinin belirlediği görülmektedir (Pretes, 1997). Bu bağlamda, araştırmanın beslendiği teorik uçlardan biri olan turizm, bölgelerin kalkınma sürecini hızlandıran toplumsal bir motivasyon olmaktadır (Scheyvens, 2002). Oluşan genel tablodan hareketle araştırmanın gerekçesi, turizmin kalkınmada bir araç olarak (Getz, 1993; Leung,

2002; Dwyer vd., 2003; Saarinen, 2006) kullanılabilmesinde toplumsal kapasiteyi güçlendirme koşulu olmaktadır. Bir anlamda araştırmanın yaygın etkisini de niteleyen bu durum, turizm potansiyeli taşıyan bölgeler açısından kalkınmanın hareket noktası olarak toplum olgusunu betimlemekte ve toplumsal dinamiklerin nasıl harekete geçirilebileceği ile ilgili ipuçları vermektedir. Dolayısıyla araştırmanın gerekçe ekseninde kümelenen toplumsal kapasiteyi güçlendirme stratejilerinin, turizm potansiyeli olan kalkınma çabasındaki bölgeler açısından toplumsal bir gelişme haritasını ortaya koyarak önemli bir veri dayanağı olacağı öngörülmektedir.

4.4. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın teorik altyapısı problem durumuyla ilişkilendirilmiş ve sonrasında açıklanan gerekçeyle betimlenmiştir. Sonuç olarak araştırmanın amacına atfedilen anlam ortaya koyularak toplumsal kapasite, turizm ve kalkınma silsilesinde oluşan sistem ifade etmiştir. Bu sistem temelinde, turizm potansiyeli olan Adıyaman'ın toplumsal kapasitesinin güçlendirilmesi ortak bir sorumluluk bilincini işaret etmektedir. Ne var ki konunun anlam kazandığı bu sorumluluk boyutu, bölge paydaşları arasında katılımcı bir strateji çerçevesini zorunlu kılmaktadır (Noya ve Clarence, 2009). Bu bağlamda araştırmanın amacı; Adıyaman turizminin kalkınma araçsallığı kazanmasında toplumsal kapasiteyi güçlendirme stratejilerinin geliştirilmesi olmaktadır

4.5. Araştırmanın Önemi

Toplumsal kapasite kavramı çoğu disiplinin araştırma konusu olmaktadır. Bu bağlamda kavramın ağırlıklı olarak, sağlık (bkz: Easterling, vd., 1998; Goodman vd., 1998; Labonte ve Laverack, 2001; Gibbon vd., 2002; Jackso vd., 2003; Smith vd., 2003; Raeburn vd. 2006; Hancock, 2011; Simmons vd., 2011); eğitim (bkz:

McLaughlin, Leoneve, Meisel ve Henderson, 1997; Balatti ve Falk, 2001; Seddon ve Billett, 2004) ve ormancılık alanında (Bkz: Baker ve Kusel 2003; Minang, McCall ve Bressers, 2007; McDermott ve Schreckenber, 2009) işlendiği görülmektedir.

Turizme bakıldığında, toplumsal kapasitenin odak alındığı çalışma sayısının oldukça az olduğu (Bkz: Moscardo, 2008; Aref ve Redruzan, 2008; Aref ve Redruzan, 2009; Aref, 2010; Aref vd., 2010) ancak kavrama değinen çeşitli araştırmaların bulunduğu (Bkz: Jamal ve Getz, D. 1999; Mitchell ve Reid 2001; Briedenhann ve Wickens, 2004) gözlemlenmektedir. Araştırmaya atfen, turizmin kalkınma araçsallığı ise birçok çalışmanın odak konusu olmuştur. Buna göre turizm gelişmesinin kalkınmaya ivme kazandıran bir zemin oluşturduğu savunulurken (Getz, 1993; Leung, 2002; Dwyer vd., 2003; Saarinen, 2006), bu gelişmenin nedenleri ve nasılları süregelen araştırmaların problem konusu olmaktadır.

Sonuç olarak turizmin kalkınma ve toplumsal kapasite kavramlarıyla oldukça yakın bir ilişki taşıdığı anlaşılmaktadır. Nitekim bahsi geçen çalışmalarda, toplumsal kapasitenin turizmi tetikleyen bir unsur olduğu vurgulanırken bu durumun aynı zamanda kalkınmayı hızlandıran bir nedensellik barındırdığı savunulmaktadır. (Tosu vd., 2003; Manyara ve Jones, 2007; Aref ve Redruzan, 2009). Ancak, turizm toplum ve kalkınma üçgeninde şekillenen bu önemli nedenselliğe rağmen turizm gelişiminde toplumsal kapasitenin güçlendirilmesi ile ilgili sınırlı sayıda çalışmanın bulunduğu anlaşılmaktadır (Aref vd., 2010).

Bununla birlikte, araştırmayı benzer çalışmalardan ayırtıran kalkınma olgusu dikkate alındığında; "turizmin kalkınma araçsallığı kazanmasında toplumsal kapasitenin güçlendirilmesi" ile ilgili alanyazında herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Daha açık bir ifade ile her ne kadar turizm kalkınma ve toplumsal

kapasite arasında yakın bir ilişki olduğu görülse de, söz konusu üçgende yer alan bileşenleri tek paydada toplayan toplumsal bir çalışmanın bulunmadığı görülmüştür.

Diğer taraftan turizmin kalkınma sistemiyle bütünlük göstermesi, turizm gelişiminin kalkınma sistemi içinde ve en önemlisi toplumsal bir bakış açısıyla ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Kısaca bu çalışma; turizm ve kalkınma düzleminde toplumsal kapasite kavramını konu edinmekte ve toplumsal kapasitenin nasıl güçlendirileceği ile ilgili stratejileri tartışmaktadır. Bu anlamıyla çalışmanın, alanyazında önemli bir boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.

4.6. Araştırmanın Sınırlamaları

Bir araştırmanın sınırlaması, araştırma sürecinde yapılmak istenen ancak bazı gerekçelerden dolayı vazgeçilen durumlar olmaktadır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012, s.71). Araştırma fikrinin beslendiği nedenler toplumsal derinliği olan konulara uzanmaktadır. Bu anlamda toplum olgusunu içeren çalışmaların kuram, yöntem ve olay örgüsü açısından oldukça geniş zaman aralıklarında yapılması beklenmektedir. Nitekim toplumsal araştırmalar, olayları meydana getiren parçaların sistemli birleştirilmesini ve parçalar arasında belirsizliğe yol açan boşlukların doğru anlaşılmasını gerekli kılmaktadır (Neuman, 2010). Dolayısıyla araştırmanın temel sınırlaması kısıtlı bir zaman diliminde yapılmış olmasıdır (Yüksel ve Yüksel, 2004, s.17).

Diğer yandan, araştırmanın toplumsal boyutlara uzandığı ve her toplumun durumlar karşısında farklı yaklaşım sergilediği bilgisinden hareketle, araştırma sonuçlarının yerellik taşıdığı düşünülmektedir. Başka bir söylemle, her bir toplum kendi sistemi içinde farklı varyasyonları meydana getirirken (Gibbon vd., 2002)

araştırma sonuçlarının diğer bölge veya ülke toplumlarına genellenmesi beklenmemektedir.

4.7. Araştırma Soruları

Araştırmanın bu aşamaya kadar olan bölümünde toplumsal kapasite kavramının mutlak bir sınıra sahip olmadığı görülmektedir. Bu durumun gerekçesi, toplumsal kapasiteyi oluşturan farklı uçlarda değişkenlerin olması ve her bir değişkenin kendi içinde bağımsız parametreler barındırmasıdır (Goodman vd., 1998). Daha önce çeşitli başlıklar altında vurgulandığı üzere, araştırma konusu toplum ekseninde hareket etmektedir. Dolayısıyla araştırmanın amacını ortaya koyan anlam nitel yöntemlerin ağırlık kazanmasını gerektirmiştir. Bu yüzden, araştırmanın yapısı gereği (Mayring, 2011) nicel verilerden yararlanılmış ancak sonuçların ortaya koyulmasında nitel veriler belirleyici olmuştur. Sonuç olarak nitel bakışın ağırlık kazandığı araştırmalarda belirli bir hipotezin ortaya koyulması ve sonrasında test edilmesi mümkün olmamaktadır. Nitekim bu araştırmada hipotez geliştirilmemiş, konunun öngördüğü biçimde tümevarım yaklaşımıyla alanyazın, kişisel gözlem ve saha verilerine dayanarak araştırma soruları belirlenmiştir (Uzuner, 1999; Aktaran: Büyüköztürk vd., 2012, s.236). Bu kapsamda yer alan araştırma soruları şu şekilde ifade edilmiştir (Capenerhurst, 1994; Meppem ve Gill, 1998; Sautter ve Leisen, 1999; Tosun, 2001;Goeldner ve Ritchie, 2003; Neto, 2003; Reid vd., 2004; Mayers, 2005; Mayers, 2005; Peršić ve Jurdana, 2006; Dyer vd., 2007; Reid, Smith ve McCloskey, 2008):

1. Adıyaman toplumu ile turizm arasında sosyal bir bağ nasıl oluşturulabilir?
2. Bölgesel yatırımcılara hangi konularda öncelik tanınabilir?
3. Paydaşların ortak hareket etmesi nasıl sağlanabilir?

4. Bölgede güvene dayalı bir paydaş yapısı nasıl kurulabilir?
5. Paydaşlar arası iletişim kayıpları ve bürokratik izolasyon nasıl aşılabılır?
6. Bölgesel kalkınma vizyonuna nasıl sahip olunabilir
7. Söz konusu aşamalardan hareketle, toplumsal kapasite ekseninde ne tür stratejiler geliştirilebilir?

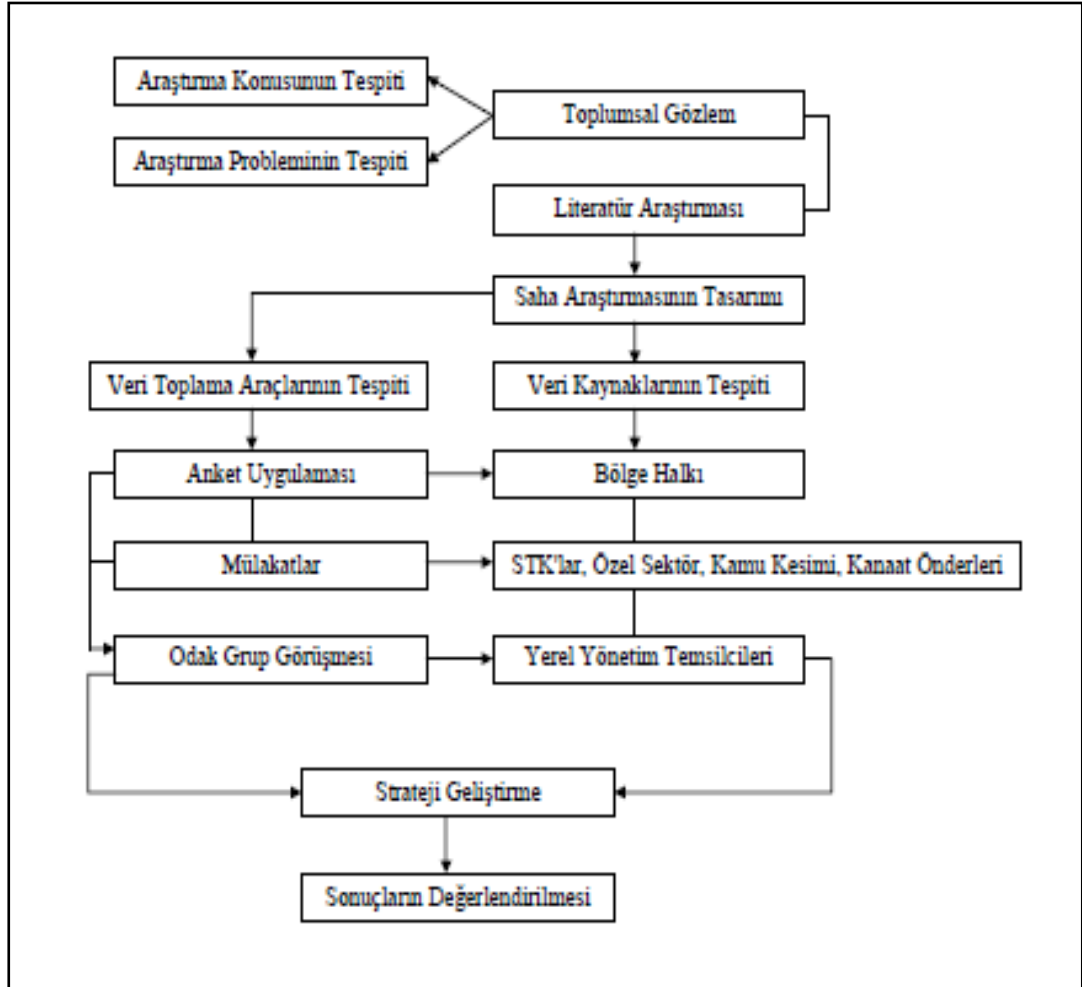
4.8. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma, Adıyaman ilinin mevcut turizm potansiyelini kalkınma sürecinde nasıl kullanabileceği üzerinde odaklanmaktadır. Bu anlamıyla araştırmanın bölgesel turizm gelişimi ve kalkınma üzerine yoğunlaştığı düşünülse de, öncelikli konu sosyal dinamiklerin harekete geçirilerek toplumsal gelişmenin sağlanması, diğer bir söylemle toplumsal kapasitenin güçlendirilmesi olmaktadır (Moscardo, 2008). Daha açık bir ifade ile turizmin gelişmesi ve dolayısıyla kalkınmanın ivme kazanması araştırmanın kuramsal öngörüsü olurken, toplumsal kapasiteyi güçlendirme stratejilerinin geliştirilmesi, bu öngörünün hareket dayanağı olmaktadır. Dolayısıyla araştırmanın sosyolojik uçları kapsadığı düşünülmektedir. Bu nedenle konu seçiminde evrenle ilgili uzun gözlemler etkili olmuş ve toplumda gözlemlenen sorunlar araştırma probleminin somutlaşmasını sağlamıştır. Gözlem sürecinde araştırmacı ayrıca konuyla ilgili çeşitli toplantı ve konferanslara katılmış, paydaş guruplarıyla birebir temaslarda bulunmuştur. İzleyen süreçte, problemin kuramsal derinliği araştırılmış ve kavramlar arası nedensellik ilişkisi tartışılmıştır. Ortaya çıkan tablonun öncelikli sonucu, birincil veri kaynağının toplum olduğudur (Neuman, 2010). Nitekim konu alanı ne olursa olsun her araştırmanın belirli bir ucunun ya da sonucunun topluma uzandığı görülmektedir (Geray, 2011).

4.8.1. Triangulation (Çoklu Yöntem)

Triangulation (Çoklu Yöntem) kavramı, odak probleme farklı veri kaynaklarını kullanarak bakmaktır. Burada amaç, araştırma problemini birden fazla veri kaynağından gelen bilgilerle somutlaştırmak ve yöntemsel yanlılığı azaltarak sonuçları genelleme gücünü artırmaktır (Yüksel ve Yüksel, 2004, s.64). Başka bir söylemlerle çoklu yöntem, aynı çalışmada nitel ve nicel yöntemlerin kullanılarak araştırmanın doğruluğunu ve bütünlüğünü sağlamaktır (Hussein, 2009, s.4). Buradan hareketle, araştırma verilerinin toplanmasında nitel ve nicel veri toplama yöntemleri birlikte kullanılmıştır (Bkz. Şekil 4.1).

Şekil 4.1: Yöntem Süreci

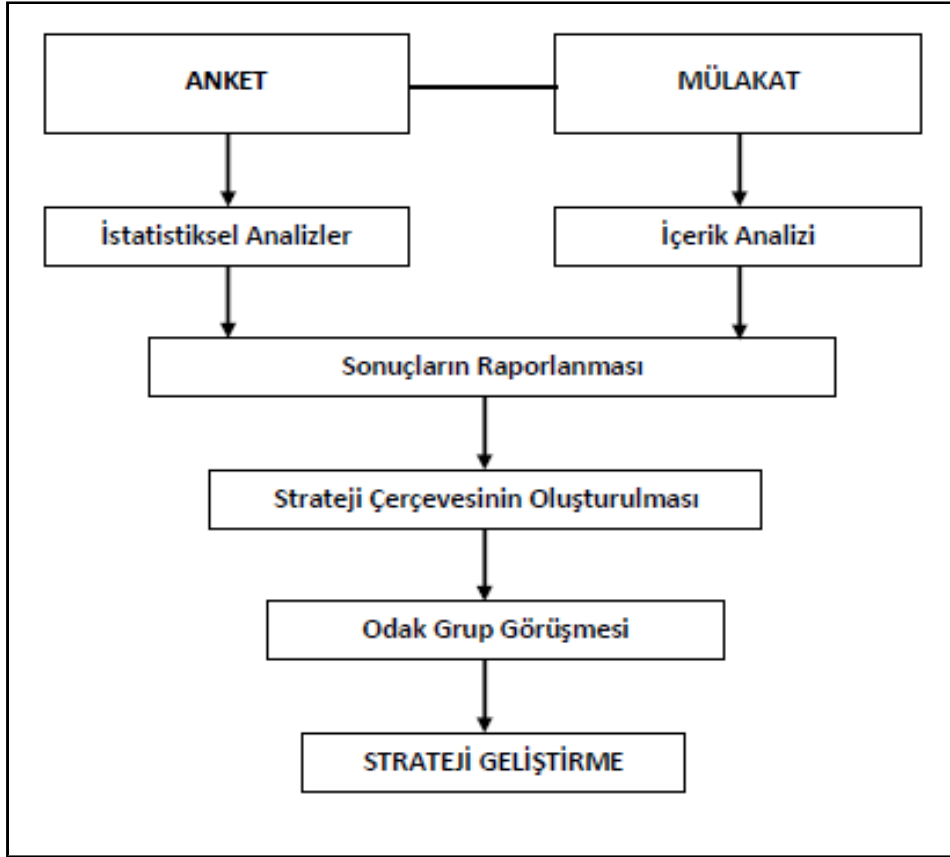

Veri kaynaklarının seçiminde araştırma probleminin kuramsal çatısı belirleyici olmuştur. Bu bağlamda ikincil veri kaynağı alanyazın olurken birincil veri kaynakları: Yöre halkı; yöre halkı dışında kalan ana paydaş grupları (STK'lar, özel sektör, kamu kurumları ve kanaat önderleri) ve yerel yönetim temsilcileri (karar alıcılar) şeklinde belirlenmiştir. Söz konusu kaynaklardan öngörülen verilerin elde edilmesi için farklı veri sağlama araçları seçilmiştir. Bu düzlemde: Yöre halkına anket uygulanmıştır. Anket aracının seçiminde, ekonomik olmasının yanında belirli büyüklüğe sahip evren hakkındaki bilgiye kolay ve çabuk ulaştırması etkili olmuştur (Baş, 2010, s.11). STK'lar, Turizmin Sektör Temsilcileri ve Kanaat Önderlerine yüz yüze mülakat tekniği uygulanmıştır. Bu teknikle, problem hakkında özgün ve sistematik görüşler alınmış (Karasar, 2005), ayrıca mülakat esnasında yöneltilen sorularla alternatif bilgiler sağlanmıştır (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2007, s.108). Son olarak, yerel yönetim temsilcileri (karar alıcılar) ile odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Bu teknikle, problem sorusuna cevap oluşturan karar alıcıların yaklaşımları ve amaç ekseninde strateji öngörülere ortaya koyulmuştur (Krueger ve Casey, 2000).

4.8.2. Uygulama Adımları

Araştırmanın saha uygulamaları farklı veri kaynaklarını ve araçlarını kapsamaktadır. Daha önce bahsedildiği üzere, araştırmanın içerik ve işleyiş süreci farklı veri kaynaklarının ve araçlarının kullanılmasını zorunlu kılmıştır. Bununla birlikte yöntem çerçevesinde yer alan uygulama adımlarının sırası da söz konusu içerik ve işleyiş bağlamında kademeli bir yapı barındırmaktadır. Bu bağlamda söz konusu süreç **Şekil 4.2**'de yer almaktadır.

Şekil 4.2: Saha Araştırması Uygulama Adımları

Veri kaynakları; toplum, paydaş grupları ve yerel yönetimler olurken veri toplama araçları; anket, mülakat ve odak grup görüşmesi olarak belirlenmiştir. Burada şunu belirtmek gerekecektir: Araştırmanın ana veri sağlayıcısı odak grup görüşmesidir. Nitekim araştırmanın amacı; turizminin kalkınma araçsallığı kazanmasında toplumsal kapasiteyi güçlendirme stratejilerinin geliştirilmesi olup, bu stratejiler odak grup görüşmesi neticesinde ortaya koyulmuştur. Başka bir söylemle araştırma yöntemi odak grup görüşmesinin, anket ve mülakat sonuçları üzerinden gerçekleşmesini sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Dolayısıyla veri toplama sürecinde gerçekleşen anket uygulaması ve mülakatlar, araştırmayı niteleyen yöntem adımları olmakla birlikte araştırmanın amacını doğrudan ortaya koyan adım OGG olmuştur.

4.8.2.1. Anket Uygulama Süreci

Bir yörenin kalkınma sürecinde temel sorumluluğun yöre halkına ait olduğu düşünülmektedir (Choi ve Sirakaya, 2005). Dolayısıyla kalkınma çatısı altında öncelikle bölge toplumunun yapısı oluşturulacak stratejiler açısından önem arz etmektedir (Çeken, 2008). Buna dayanarak saha verilerinin toplanmasında ilk adım, yöre halkına ait toplumsal kapasitenin ölçülmesi olmaktadır. Diğer bir söylemle birincil öncelik; toplumsal katılım, genç nüfusun potansiyeli, gelişme eğilimi ve girişimcilik gibi temel konularda toplumsal fotoğrafın ortaya koyulmasıdır. Bu amaçla araştırmada kırsal bölgelerde saha çalışmaları yapan "Heartland Center for Leadership Development" adlı akademik bir kuruluş tarafından geliştirilen **Toplumsal Kapasite Anketi**'nden yararlanılmıştır. Anketin her türlü kullanımı için anketi geliştiren kurum yetkililerinden gerekli izinler alınmıştır.

Söz konusu anket; Toplumsal Kapasite (TK), Yerel Yatırım (YY), Genç Nüfus Adaptasyonu (GA) ve Girişimcilik (G) konularında bölge halkının düşüncelerini betimlerken aynı zamanda yöneticilere duyulan güvene çeşitli açılardan açıklık getirmektedir. Kısaca anket, 4 alt boyuttan meydana gelirken (TKB; YYB; GAB; GB) toplam soru sayısı 24'tür. Anket formunda 5'li likert ölçeği kullanılmıştır. Cevapların rakamsal değeri: **1:Hiçbir Zaman; 2:Nadiren; 3:Bazen; 4:Çoğu Zaman; 5:Her Zaman** şeklinde oluşturulmuştur.

Ankette yer alan önermeler, anlaşılma ve uygulanabilirlik açısından yerel koşullar dikkate alınarak adapte edilmiştir. Anketin özgün dili İngilizce olup, soruların çevirisinde İngilizce ve Türkçe dil uzmanlarından yararlanılmıştır. İzleyen süreçte, anket sorularının anlaşılabilmesi açısından hedef kitleyle benzer özellik taşıyan kişilere ön test uygulanmıştır (Oğur ve Tekbaş, 2003, s.340). Diğer yandan

anket formuyla ilgili eleştiri ve geri dönüşlerin sağlanmasında konuyla ilgili akademisyenlerin görüşlerinden faydalanılmıştır.

Anket, araştırma evreninden seçilen örneklem üzerinde uygulanmıştır. Örneklem; demografi, tutum, davranış vb faktörlerle beraber bütünüyle tanımlanmış olmasına ve araştırma amacını temsil gücüne dikkat edilmiştir (Babbie, 1995). Anket uygulaması Adıyaman merkezde gerçekleşmiştir. Araştırma bölgesinin yerel ve toplumsal şartları gözeticilerle evren üzerinden yargısal örnekleme (judgemental sampling) yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemin seçilmesindeki amaç, araştırmada ihtiyaç duyulan bilgileri temsil edecek kaynakların sınıflanması olmuştur (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2007, s.66). Açık bir anlatımla bu örneklem yönteminde verilerin sağlığı açısından öngörülen özellikleri taşıyan kişiler öncelik kapsamına alınmıştır (Özen ve Gül, 2007, s.414). Bu kapsamda, yargısal örnekleme yönteminin seçilmesindeki nedenler ve bu nedenlere bağlı kıstaslar şu şekilde açıklanmıştır:

1. Araştırmanın odak unsuru olan toplumsal kapasitenin önemli bir boyutunu genç nüfusun toplumsal süreçlere dâhil edilmesi (young engagement) oluşturmaktadır (Camino ve Zeldin, 2002; Zwicker ve Marlin, 2009). Bu anlamda genç bireylerin görüşü önem kazandığı için anket forumunda en düşük yaş aralığı "15-24" (TÜİK, 2012) olarak temel alınmış ve katılımcıların minimum yaş düzeyi 15'e çekilmiştir.
2. Evrenin türdeş olma özelliği ve araştırmacının evreni tanıma düzeyi yargısal örneklemin sağlıklı sonuçlar vermesini sağlamaktadır (Arıkan, 1995). Bu bağlamda Adıyaman, kendi sosyal sistemi içinde kapalı bir toplum özelliği göstermektedir (Bahar, 2005). Bölgenin aynı zamanda bireysel yaşam tarzı, düşünce ve eğilimler bakımından benzer sosyal özelliklere sahip olduğu

bilinmektedir (Altıparmak, 2008). Buna dayanarak bölge toplumunun homojen (türdeş) bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Nitekim araştırmanın evreni olan Adıyaman merkez nüfusunun % 82'sini Adıyamanlı bireyler oluştururken (TUIK, 2013) toplumun neredeyse tamamına yakını aynı kültüre sahip olmaktadır. Oluşan bu genel tablodan hareketle, yöre halkının tanıdık ilişkisi, siyasi görüş vb açılardan yöneticilerine karşı aidiyet duygusu beslediği gözlemlenmektedir. Dolayısıyla anket sorularına yanlı cevap oranının yüksek olacağı ihtimali belirmiştir. Bu nedenle, anket sorularına objektif cevap vereceği düşünülen ve yöneticilerle herhangi bir bağı bulunmayan üniversite öğrencileri, kamu çalışanları, nispeten gelir seviyesi düşük serbest meslek sahipleri ve bölgesel sıkıntılar (bürokratik çıkmazlar, kalifiye eleman eksikliği vb) yaşayan özel sektör (turizm, OSB'de yer alan işletmeler, tarımsal faaliyette bulunan teşebbüsler vb) çalışanları öncelik kazanmıştır. Nitekim MPM'nin (Milli Prodüktivite Merkezi) Adıyaman Verimliliği Artırma Projesi adlı araştırmasında söz konusu sektörel sorunlara vurgu yapılmış ve çözüm aracının bölge dinamiklerini işaret ettiği saptanmıştır (MPM, 2010).

3. Ankete verilen cevapların yanlılığını azaltmada bir diğer ölçüt asgari ikamet süresinin kısıtlanmasıdır. Bu kısıtlamadaki temel amaç, katılımcılardan Adıyamanlı olmayanların kenti yeterince tanıyor olmasını sağlamaktır. Dolayısıyla verilen cevapların güvenilirliği açısından Adıyaman'da en az 4 yıldır ikamet ediyor olma koşulu aranmıştır. Minimum ikamet süresinin 4 yıl olarak belirlenmesinde, görüşleri araştırmanın tarafsızlığı açısından önem taşıyan üniversite öğrencileri etkili olmuştur. Nitekim bu sayede son sınıf lisans öğrencileri de örnekleme dahil edilebilmiştir.

Araştırmanın evreni olan Adıyaman merkez nüfusu 279.037 olarak belirlenmiştir (TÜİK, 2013). Bu bağlamda Evren hacmi (N) 279.037 olarak kabul edilmiştir. Örneklem büyüklüğü (n) olarak ifade edilirken, Sosyal Bilimler çerçevesinde yer alan araştırmalarda görüldüğü gibi % 95 güven düzeyinde Z değeri (standart değer) 1,96 olarak (Yüksel ve Yüksel, 2004) alınmış ve hata payı (B) 0,5 olarak kabul edilmiştir. Buna göre örneklem sayısı şu formülle (Ryan, 1995) hesaplanmıştır:

	N: Evren
$n = \frac{NPq}{(N-1) B^2 + Pq}$	n: Örneklem büyüklüğü,
	P: Örneklemin evren içinde bulunma oranı,
	q: 1-P
	B: Hata payı,
	z: Güven aralığı (%95 için 1,96/Standart Sapma)

N: 279.037; **P:** 0,5; **q:** 1-0,5; **B:** 0,05; **z:** 1,96

$$n = \frac{279.037 (0,5) (1-0,5)}{(279.037 - 1) (0,05)^2 + (0,5) (1-0,5)} = \frac{279.037 (0,5) (1-0,5)}{(1,96)^2} = \underline{384}$$

Örneklem formülüne göre, yöre halkına uygulanması gereken minimum anket sayısı 384 olarak hesaplanırken, bu sayının evreni temsil edeceği düşünülmüştür. Bu bağlamda, yargısal örnekleme yoluyla belirlenen ve araştırmanın ihtiyaç duyduğu verileri yansıtma gücü olan bireylere toplamda 470 anket uygulanmış ve bu sayı içinde uygun görülen 458 anket analize tabi tutulmuştur.

4.8.2.2. Mülakat Uygulama Süreci

Mülakat tekniği toplumsal sorunların araştırılmasında, kuramsal dayanağı araştırılmış, sistemleştirilmiş ve boyutları formüle edilmiş önemli bir veri aracı olmaktadır (Mayring, 2011, s.75). Ayrıca bu teknik, diğer veri toplama araçlarından elde edilen bilgileri destekleyici, doğrulayıcı veya tamamlayıcı bir yöntem olmaktadır (Büyüköztürk vd., 2012, s.150). Buna dayanarak saha verilerinin toplanmasında ikinci adımı mülakat uygulaması oluşturmaktadır. Bu bağlamda, araştırmanın konusuyla birebir ilgili olduğu düşünülen STK'ların, kamu kesiminin, özel sektörün temsilcileriyle ve yörede söz sahibi olan kanaat (fikir) önderleriyle yüz yüze mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Kanaat önderlerinin dışında, mülakat yapılan kişilerin üst düzey yetkili olmasına dikkat edilerek bulunduğu kurumu temsil gücüne sahip olması sağlanmıştır. Bu amaçla; valilik ve belediyeye bağlı birimler, vakıflar, STK'lar, başlıca oteller ve seyahat acentaları olmak üzere 25 ayrı kurum ve kuruluşta görev yapan yöneticilerin, müdürlerin ve/veya yardımcılarının görüşleri alınmıştır.

Mülakatlarda yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu teknikle, araştırma konusunu besleyen başlıklar altında görüşler saptanmış, diğer yandan konuyla ilgili alternatif yaklaşımların değerlendirilmesi sağlanmıştır (Yüksel ve Yüksel, 2004, s.157). Dolayısıyla mülakat sürecinde, araştırma konusunun dışına çıkılmadan özgün ve sistematik verilerin toplanması mümkün olmuştur (Karasar, 2005). Mülakat formunda yer alan sorular katılımcılara 9 temel başlık altında yöneltilmiştir. Katılımcılarla görüşme süresi en az 30 dakika, en fazla 2 saat sürmüştür. Mülakatların yorumlanması ve somut bir çıktıya dönüşebilmesinde (Gökçe, 2006) içerik analizi uygulanarak elde edilen görüşler sıklık ve yüzdesel olarak ifade edilmiştir.

4.8.2.3. Odak Grup Görüşmesi (OGG) Uygulama Süreci

Odak Grup Görüşmesi (OGG), herhangi bir konunun veya problemin belirli sayıda uzmanların oluşturduğu grup tarafından derinlemesine tartışılmasıdır (Weeden, 2005, s.180; Kümbetoğlu, 2008, s.117). Başka bir söylemle OGG, alanında yetkin kişilerce odak konu hakkında fikir üretilmesinde ve gelecek yönlü kararlar alınmasında etkili bir öngörü aracı olmaktadır (Krueger ve Casey, 2000). Bu bağlamda araştırmancının kendi sistemi içindeki nihai amacı, toplumsal kapasitenin güçlendirilmesi için çeşitli stratejiler geliştirmektir. Toplumsal uçları kapsayan bu stratejiler ise bölgesel karar alıcılar nezdinde gerçekleşen planlar bütünü olmaktadır (Narinoğlu, 2009; Ülgen ve Mirze, 2010). Dolayısıyla OGG, araştırmancının nihai adımını oluşturmaktadır.

OGG, anket ve mülakatların ortaya koyduğu durum ekseninde araştırmancının amacını doğrudan nitelemektedir. Bu anlamıyla OGG, aynı zamanda araştırma sürecinin bütünsel yorumuna zemin hazırlayarak büyük fotoğrafın görülmesini sağlamıştır (Teaching Clinical Psychology, 2014).

OGG, Adıyaman'ın yönetimde karar alıcı makamların ve bu karara katkı sağlayan kurumların temsilcileri ile gerçekleştirilmiştir. Bu anlamıyla araştırmancının nihai amacı olan toplumsal stratejilerin geliştirilmesinde yönetim kademesinde bulunan kişilerin görüşleri alınarak gerçekçi bir çerçeve oluşturulması sağlanmıştır.

4.9. Analiz ve Bulgular

Araştırma, nitel ve nicel veri toplama yöntemlerinin her ikisini de kullanmaktadır. Buna göre, araştırmancının yöntem tasarımında belirtilen adımlar gereğince; anket uygulaması, mülakatlar ve OGG ile sağlanan veriler belirli bir sıra ve sistem dâhilinde analiz edilerek yorumlanmıştır.

4.9.1. Anket Sonuçları

Anket verilerinin analizinde parametrik testlerin kullanılması sebebiyle verilerin normal dağılımı kontrol edilmiştir. Bu bağlamda veriler için basıklık ve çarpıklık değerleri incelenmiştir. Bir çalışmadan elde edilen verilerin normal dağılım gösterdiğini kabul edebilmek için çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1 ile +1 arasında değişmesi gerekmektedir beraber -2 ile +2 arasındaki değerler de kabul edilebilir aralıktadır (Kunnan, 1998; Pallant, 2007). Bu bağlamda ankette yer alan ifadelerin basıklıkta en yüksek 1 ve en küçük -.625, çarpıklıkta en yüksek 1, en küçük -.723. değerlerine sahip olmasından dolayı verilerin normal dağılıma sahip olduğu görülmüştür. 458 katılımcıdan elde edilen verilerin analizinde SPSS 17 Paket Programı kullanılmıştır. Anketi oluşturan soruların ait oldukları boyutlarla ilişkisinin ortaya koyulmasında Faktör Analizi uygulanırken, demografik yapının ve cevapların yüzdeler dağılımlarının hesaplanmasında Frekans Analizi kullanılmıştır. Değişkenler arası ortalama farklılıkları ve anlamlılıklarının değerlendirilmesinde ise Bağımsız Örneklem T Testi ve One Way Anova analizinden yararlanılmıştır.

4.9.1.1. Güvenirlilik

Bir ölçme aracı farklı yer ve zaman diliminde aynı veya benzer sonuçları verebilmelidir. Ancak sayısal ölçümlerin söz konusu olduğu fiziksel bilimlerde dahi söz konusu ölçme aracının güvenilirliğinden kesin olarak bahsedilemezken, bu sorun sosyal bilimlerde kendini daha çok göstermektedir. Aynı zamanda araştırma amacını karşılamayan soruların sorulması, araştırma modelinin yetersizliği vb nedenler, ölçülmek istenen olay veya durumla ilgili sağlıklı sonuçların alınmasında bir diğer engeller dizisi olmaktadır (Yüksel ve Yüksel, 2004, s.15). Bu noktada Güvenirlilik, bir ölçme aracının tekrarlanan ölçümlerinde aynı sonucu verme derecesini ifade

etmektedir (Baş, 2010, s.144). Benzer söylemle güvenilirlik, aynı süreç ve tekniklerin izlenmesi kaydıyla bir duruma ait bağımsız ölçüm sonuçlarının tutarlılık göstermesi demektir (Karasar, 2014, s.148).

Araştırmada, anket verilerinin güvenilirliğini ölçmek için Cronbach Alfa (α) katsayısı esas alınmıştır. Alfa (α) katsayısı, cevapların derecelendirme ölçeğinde elde edildiği durumlarda kullanılırken, ankette yer alan maddelerin ölçmenin bütünüyle ne derece tutarlı olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk, vd. 2012, s.111). Bu bağlamda ankette yer alan soruların genel güvenilirlik seviyesi ise $\alpha =0,905$ olarak bulunurken, alt boyutlara ait Alfa (α) katsayıları faktör analizinde açıklanmıştır.

4.9.1.2. Geçerlik

Geçerlik, ölçülmek istenen durumun başka durumlarla karıştırılmadan ölçülebilmeye olma derecesidir (Karasar, 2014, s.151). Araştırmada kullanılan anket, içerik geçerliliği ve yapı geçerliliği bakımından sınanmıştır. İçerik geçerliliğinin sınanmasında uzman görüşlerinden yararlanılmış, ölçme aracında bulunan maddelerin ölçme amacına uygunluğu ve ölçülmek istenen alanı yansıtmadığı sorgulanmıştır (Büyüköztürk, vd. 2012; Karasar, 2014). Yapı geçerliliğini sınamak için ise faktör analizinden yararlanılmıştır. Faktör analizi, aralarında ilişki bulunan çok sayıda değişkeni bir araya getirerek kavramsal olarak anlamlı faktörler veya boyutlar bulmayı amaçlayan istatistiksel bir yöntem olmaktadır (Büyüköztürk, 2002, s.472). Benzer söylemle, faktör analizi ile değişkenler arası örüntülerin hangi faktörlerle ifade edileceği açıklanmaktadır (Aktaran: Bayram, 2009). Bu bağlamda ankette yer alan maddelerin faktörlerle ilişkisini belirlemek amacıyla temel bileşenler yöntemi ve Varimax dönüştürmesine göre faktör analizi uygulanmıştır. Buna göre oluşan durum **Tablo 4.1**'de yer almaktadır.

Tablo 4.1: Faktör Analizi

İfadeler (k=24)	Faktör Yükleri			
	Toplumsal Kapasite	Yerel Yatırım	Gençlerin Adapt.	Girişimcilik
TKB1	,467			
TKB2	,683			
TKB3	,596			
TKB4	,664			
TKB5	,610			
TKB6	,677			
TKB7	,544			
TKB8	,687			
TKB9	,670			
TKB10	,476			
TKB11	,629			
TKB12	,534			
YYB13		,889		
YYB14		,915		
YYB15		,460		
YYB16		,635		
GAB17			,529	
GAB18			,453	
GAB19			,712	
GAB20			,770	
GAB21			,491	
GB22				,656
GB23				,596
GB24				,664
Özdeğerler	5,381	2,615	2,489	2,625
Açık. Varyans %	22,422	10,897	10,369	10,939
Alpha	,881	,772	,757	,703
Toplam Açıklanan Varyans (%)		54,626		
Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterliliği		,891		
Anlamlılık		,000		

Tablo 4.1 incelendiğinde Kaiser-Meyer Olkin örneklem yeterliliği ,891 ($p < ,000$) olarak gerçekleşirken elde edilen verilerin faktör analizine uygun olduğu görülmektedir (Hair, Tatham, Anderson ve Black, 2006). Bu bağlamda, toplumsal Kapasite Boyutu (TKB) 20 maddeden oluşurken yapılan faktör analizi sonucu 8 maddenin birden fazla faktöre yüklendiği görülmüş ve söz konusu maddeler elenmiştir. Oluşan yeni durumla beraber TKB 12 maddeye indirgenmiştir. TKB, toplam varyansın % 22,4'nü açıklamaktadır. Maddelerin faktör yük dağılımları ,457 ile ,687 arasında değişirken Toplumsal Kapasite faktörünün Cronbach Alpha ile hesaplanan güvenilirlik (iç tutarlılık) katsayısı ,881 olmuştur. En yüksek faktör yüküne sahip ifadenin TKB8'de (Adıyaman toplumu gelişmektedir) olduğu görülmektedir (,687).

Yerel Yatırım Boyutu (YYB), 4 maddeli olup, toplam varyansın yaklaşık % 11'ini açıklamaktadır. Maddelerin faktör yük dağılımları ,460 ile ,915 arasında değişirken yerel yatırım faktörünün Cronbach Alpha ile hesaplanan güvenilirlik (iç tutarlılık) katsayısı ,772 olmuştur. En yüksek faktör yüküne sahip ifadenin YYB14'de (Adıyamanlı hayırseverler [okul ve hastane gibi] beklenen yatırımları yapmaktadır) olduğu görülmektedir (,915).

Gençlerin Adaptasyonu Boyutu (GAB), 5 maddeli olup, toplam varyansın yaklaşık % 10,4'ünü açıklamaktadır. Maddelerin faktör yük dağılımları ,453 ile ,770 arasında değişirken gençlerin adaptasyonu faktörünün Cronbach Alpha ile hesaplanan güvenilirlik (iç tutarlılık) katsayısı ,757 olmuştur. En yüksek faktör yüküne sahip ifadenin GAB20'de (Adıyaman'daki genç nüfus yeterince desteklenmektedir) olduğu görülmektedir (,770).

Girişimcilik Boyutu (GB), 3 maddeli olup, toplam varyansın yaklaşık % 11'ni açıklamaktadır. Maddelerin faktör yük dağılımları ,596 ile ,664 arasında değişirken

girişimcilik faktörünün Cronbach Alpha ile hesaplanan güvenilirlik (iç tutarlılık) katsayısı ,703 olmuştur. En yüksek faktör yüküne sahip ifadenin GB24'de (Adıyamanlı girişimciler aradığı maddi desteği bulabilmektedir) olduğu görölmektedir (,664).

4.9.1.3. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Demografik dağılımla ilgili veriler, araştırma konusunda çıkarımlar yapmayı ve olguları yorumlamayı kolaylaştırmaktadır (Smith, Tayman ve Swanson, 2013). Bu bağlamda verilerin yorumlanmasında yardımcı olması bakımından katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin betimsel istatistikler (cinsiyet, yaş, eğitim, meslek, ikamet süresi ve medeni durum) önceden saptanmış aralıklara göre sayı ve yüzde olarak ifade edilmiştir.

Demografik faktörlerin kendi içinde sınıflanmasında araştırmanın amacı ve işleyişine uygun bir yaklaşım izlenmiştir. Buna göre söz konusu sınıflama yapılırken özellikle genç nüfus yapısı, bölgede kalış süresi ve eğitim düzeyi gibi etmenlerin önemli birer belirleyici olacağı düşünölmüştür. Bu çerçevede yaş değişkeninin önemli bir ucunu oluşturan genç nüfus grubunda en düşük yaş düzeyi 15 olarak belirlenmiştir.

Bölgede kalış süresi esasında asgari 4 yıl ikamet şartı aranmıştır. Eğitim düzeyi ise ilkokul ve lisansüstü aralığında gerçekteşmiştir. Meslek alanlarının sınıflanmasında araştırma açasından önem taşıyan "öğrenci" grubu haricinde genel bir sınıflama (kamu-özel sektör-serbest meslek) tercih edilmiştir. Gelir değişkeni ise 0- 3000 TL ve üstü aralığında değerlendirilmiştir.

Söz konusu açaıklamalardan hareketle katılımcıların demografik özellikleri ve bu özelliklere ait yüzdesel dağılımlar Tablo 4.2'de yer almaktadır.

Tablo 4.2: Katılımcıların Demografik Özellikleri

Yaş Aralıkları	%	N
15-24	25,5	117
25-34	30,1	138
35-44	24,5	112
45-54	14,6	67
55 ve üstü	5,2	24
Toplam	100	458
Eğitim Düzeyi	%	N
İlkokul	8,7	40
Ortaokul	12,2	56
Lise	29,9	137
Önlisans	15,9	73
Lisans	28,4	130
Lisansüstü	4,8	22
Toplam	100	458
Cinsiyet	%	N
Kadın	52,2	239
Erkek	47,8	219
Toplam	100	458
Meslek Alanları	%	N
Öğrenci	18,6	85
Kamu	25,1	115
Özel Sektör	21,4	98
Serbest Meslek	19,9	91
Diğer	15,1	69
İkamet Süresi	%	N
4-9 Yıl	29,7	136
10-15 Yıl	5,9	27
16-21 Yıl	12,4	57
21 yıl ve üstü	52	238
Toplam	100	458

Tablo 4.2'in Devamı

Gelir Aralıkları	%	N
0-999TL	49,1	225
1000-1999 TL	27,3	125
2000-2999 TL	14,6	67
3000 ve Üstü	9	41
Toplam	100	458
Medeni Hal	%	N
Evli	62,9	228
Bekâr	37,1	170
Toplam	100	458

Demografik faktörler incelendiğinde katılımcılardan % 47,8'ini erkekler; %52,2'sini ise kadınlar oluşturmaktadır. Adıyaman nüfusunun cinsiyet dağılımına bakıldığında % 49,5'ini erkekler, %50,5'ini kadınlar oluştururken (TUİK, 2014) cinsiyet dağılımının evrenle benzeştiği görülmektedir.

Yaş durumuna bakıldığında ankete cevap verenlerin yoğunluk olarak %30,1 ile 25-34 yaş aralığında bulunduğu görülmektedir. Genç nüfus grubu olarak belirlenen 15-24 yaş aralığının oranı ise %25,5 ile ikinci sırada yer almaktadır.

Eğitim düzeyi göz önüne alındığında, katılımcılardan "lise mezunu" olanlar %29,9 ile ilk sırada yer alırken "lisansüstü eğitim düzeyine" sahip grup %4,8 ile son sırada konumlanmıştır.

Meslek alanı olarak "kamu" kesiminde çalışanların ilk sırada bulunduğu (%25,1) belirlenirken emekli, ev hanımı, işsiz veya çalışmayan kesimin oluşturduğu "diğer" grubu ise %15,1 ile son sırada yer almıştır.

İkamet süresi incelendiğinde, Adıyaman'da 21 yıl ve daha uzun süredir ikamet edenlerin yoğunluğu dikkat çekmektedir (%52). Bu oranı ise %29,7 ile 4-9 yıl

arası ikamet edenler takip etmektedir. Söz konusu ikamet aralığında bulunan grubun daha çok öğrenci ve kamu kesiminde yer alan bireylerden oluştuğu tahmin edilmektedir.

Katılımcıların gelir düzeylerine bakıldığında en yüksek oran 0-999 TL gelir aralığında gerçekleşmiştir (%49,1). Katılımcıların meslek alanları göz önüne alındığında, bu oranın yüksek oluşu, öğrenci ve diğer grubunda yer alan kişilerin yüzdesiyle açıklanabilir. En yüksek gelir aralığı olan 3000 TL ve üstü grupta yer alan kesimin oranı ise %9 olarak gerçekleşmiştir.

Son olarak, ankete cevap verenlerin %62,9'unu evli, %37,1'ini ise bekâr bireylerin oluşturduğu görülmektedir.

4.9.1.4. Katılımcıların Boyutlara Göre Cevap Dağılımları

Adıyaman merkez bölgesinde 4 yıl ve daha fazla süredir ikamet eden kişilere uygulanan anket 4 alt boyuttan oluşurken (Toplumsal Kapasite, Yerel Yatırım, Gençlerin Adaptasyonu ve Girişimcilik), bu bölümde katılımcıların boyutlarda yer alan toplam 24 soruya verdikleri cevapların ortalamaları ve yüzdelik dağılımları analiz edilmiştir. Analizler tablolar halinde özetlenirken önermelerin rakamsal değerleri **1: Hiçbir Zaman; 2: Nadiren; 3: Bazen; 4: Çoğu Zaman; 5: Her Zaman** şeklinde kodlanmıştır.

4.9.1.4.1. Toplumsal Kapasite Boyutu (TKB)

TKB yöre halkının yaşadığı topluma, yöneticilerine ve toplumsal yapısını niteleyen gelişme inancına, kararlara katılıma, kurumsal ilişkilere ve genç nüfusa bakış açılarını irdeleyen önermelerden oluşmaktadır. Dolayısıyla TKB, Adıyaman halkının gelişme düzleminde sahip olduğu eğilim ve düşünce yapısını betimlemeyi amaçlamaktadır. Katılımcıların TK boyutunda yer alan önermelere verdikleri

cevapların sıklık (N), yüzdeler (%) ve ortalama (\bar{X}) cinsinden değerleri **Tablo 4.3**'de yer almaktadır.

Tablo 4.3: TKB'de Yer Alan Önermelere Verilen Cevap Ortalamaları*

Önermeler	1	2	3	4	5	\bar{X}
Yöneticilerimiz Adıyman'la ilgili karar alırken düşüncelerimizden yararlanır	49 %10,7	55 %12	108 %23,6	151 %33	95 %20,7	3,4
İlimizi geliştirebileceğimize inanıyorum	107 %23	125 %27,3	142 %31	57 %12	27 %5,9	2,5
Yöneticilerimiz genç nüfusun gelişimine önem verir	56 %12	71 %15,5	203 %44	96 %21	32 %7	2,9
Gençlerimizin gelişimi için her türlü fırsat sunarız	57 %12	148 %32	174 %38	58 %12,7	21 %4,6	2,6
Geleneksel kurumlarımız (vakıflar, hayır kurumları vb) halkın ihtiyaçlarına duyarlıdır	20 %4	52 %11	110 %24	196 %42,8	80 %17,5	3,5
Yöneticilerimiz ilimiz için iyi şeyler yapma gayretindedir	32 %7	74 %16	113 %24,7	180 %39	59 %12,9	3,3
Toplumumuzun gelişmesinde bütün kaynaklarımız değerlendirilir	39 %8,5	114 %24,9	191 %41,7	80 %17,5	34 %7,4	2,9
Adıyman toplumu gelişmektedir	40 %8,7	68 %14,8	149 %32,5	158 %34,5	43 %9	3,2
Halkımız kamu dairelerine derdini kolaylıkla anlatılabilmektedir	34 %7	56 %12	138 %30	151 %33	79 %17	3,4
Yöneticilerimiz Adıyman'la ilgili uygulamalarda toplumu dikkate alır	46 %10	88 %19	202 %44	92 %20	30 %6,6	2,9
İlimizin gelişmesinde her kesim ortak çaba gösterir	43 %9	85 %18,6	130 %28	150 %32,8	50 %10,9	3,1
İlimizin gelişmesinde her kurum ortak hareket eder	52 %11	101 %22	204 %44,5	87 %19	14 %3	2,8
Toplam	458 %100					3,1

*1: Hiçbir Zaman; 2: Nadiren; 3: Bazen; 4: Çoğu Zaman; 5: Her Zaman

TKB'nin genel ortalaması 3,1 olarak gerçekleşmiştir. Tabloda yer alan ortalamalar esas alındığında en yüksek ortalama “geleneksel kurumlarımız (vakıflar, hayır kurumları vb) halkın ihtiyaçlarına duyarlıdır” önermesine ait olurken ($\bar{X}_5=3,5$), en düşük ortalama “ilimizi geliştirebileceğimize inanıyorum” önermesine ait

olmuştur ($\bar{X}_2=2,5$). Adıyaman'ın toplumsal yapısı göz önüne alındığında, özellikle dini vakıf ve kuruluşların yaygın şekilde faaliyet gösterdiği bilinmektedir. Nitekim bu durumun halkın görüşlerine nispeten olumlu yansıdığı görülmektedir.

Diğer yandan yöre halkının gelişime olan inancın nötr seviyede olduğu gözlemlenmektedir. Bu durumun, halkın yaşadığı ilin gelişme eğilimi konusunda kaldığı ikilemi işaret ettiği düşünülmektedir. Çünkü bölgede gerçekleşen gözlemler sonucu, Adıyaman'ın gelişme potansiyelinin olduğu ancak bu potansiyelin ne derece eyleme dökülebileceği süregelen toplumsal çıkmazlardan biri olarak saptanmıştır.

“Yöneticilerimiz ilimizle ilgili karar alırken düşüncelerimizden yararlanırlar” ve “yöneticilerimiz ilimiz için iyi şeyler yapma gayretindedir” önermelerine verilen cevapların yakın ortalamalara sahip olduğu dikkat çekmektedir ($\bar{X}_1=3,4$; $\bar{X}_6=3,3$). Buna göre yöre halkının yöneticilerine karşı -güçlü olmamakla birlikte- olumlu yönde bir tutum beslediğinden bahsedilebilir.

Gençlerle ilgili maddeler incelendiğinde, katılımcıların “yöneticilerimiz genç nüfusun gelişimine önem verir” ve “gençlerimizin gelişimi için her türlü fırsatı sunarız” önermelerine olumsuz yaklaştığı görülmektedir ($\bar{X}_3=2,9$; $\bar{X}_4=2,6$).

Tabloda yer alan diğer maddeler incelendiğinde; “ilimizin gelişmesinde her kesim ortak çaba gösterir” ($\bar{X}_{11}=3,1$); “Adıyaman toplumu gelişmektedir” ($\bar{X}_8=3,2$) ve “halkımız kamu dairelerine derdini kolaylıkla anlatılabilmektedir” ($\bar{X}_9=3,4$) önermelerine olumlu yönde ancak güçlü olmayan bir yaklaşım sergilendiği görülmektedir. Bununla birlikte, “Yöneticilerimiz Adıyaman'la ilgili uygulamalarda toplumu dikkate alır” ($\bar{X}_{10}=2,9$); “ilimizin gelişmesinde her kurum ortak hareket eder” ($\bar{X}_{12}=2,8$) ve “toplumumuzun gelişmesinde bütün kaynaklarımız değerlendirilir” ($\bar{X}_7=2,9$) önermelerine verilen cevapların ise olumsuz yönde olduğu anlaşılmaktadır.

4.9.1.4.2. Yerel Yatırım Boyutu (YYB)

YYB, yöre halkının yatırımcılara ve yatırım için mevcut kaynak yapılarına bakış açılarını betimleyen önermelerden oluşmaktadır. Bu bağlamda YYB, gelişmenin önemli bir unsuru olan bölgesel yatırım yapısını konu edinirken, Adıyaman halkının TKB'de oluşan toplumsal tablosunu niteleyen bir içeriğe sahip olmaktadır. Ne var ki yatırım olgusu, bölgesel kalkınmanın ekonomik kanadını güçlendiren önemli bir boyut olmaktadır (Park, Lee, Choi ve Yoon, 2012). Benzer açıdan YYB'de yer alan önermelerin de işaret ettiği gibi, bir bölgedeki yatırımların ve yatırımcıların yapısı, o bölgenin uzun dönemli hareket planında belirleyici olabilmektedir (Jansen, 2003). Katılımcıların YYB'de yer alan önermelere verdikleri cevapların sıklık (N), yüzdelik (%) ve ortalama (\bar{X}) cinsinden değerleri **Tablo 4.4**'de yer almaktadır.

Tablo 4.4:YYB'de Yer Alan Önermelere Verilen Cevap Ortalamaları*

Önermeler	1	2	3	4	5	\bar{X}
Adıyaman halkı hayırsever yatırımcılara sahip çıkar	20 %4	222 %48,5	137 %29,9	46 %10	33 %7	2,6
Adıyamanlı hayırseverler (okul ve hastane gibi) beklenen yatırımları yapmaktadır	44 %9,6	235 %51	104 %22,7	42 %9	33 %7	2,5
Adıyaman'ın gelişmesi için yeterli yatırım kaynaklarına sahibiz	41 %9	140 %30,6	163 %35,6	68 %14,8	46 %10	2,8
Adıyamanlı iş adamları, Adıyaman'a gerekli yatırımları yapmaktadır	221 %48	118 %25,8	75 %16	27 %5,9	17 %3,7	1,9
Toplam	458 %100					2,5

*1: Hiçbir Zaman; 2: Nadiren; 3: Bazen; 4: Çoğu Zaman; 5: Her Zaman

YYB'nin genel ortalaması 2,5 olarak gerçekleşmiştir. **Tablo 4.4** incelendiğinde “Adıyamanlı iş adamları, Adıyaman'a gerekli yatırımları yapmaktadır” önermesinin ortalaması dikkat çekmektedir ($\bar{X}_{16}=1,9$). Buna göre yöre

katılımcıları, Adıyamanlı işadamlarının bölgeye umulan yatırımları yapmadığı yönde görüş bildirmişlerdir. Araştırma kapsamında paydaşlarla yapılan mülakatların da ortaya koyduğu gibi (Bkz. Mülakat Bulguları), ilin gelişme noktasında temel sorunlarının başında yatırım eksikliği gelirken, kişisel gözlemler sonucunda Adıyamanlı işadamlarının yatırım konusunda kente yeterince sahip çıkmadığı görülmüştür.

Bir diğer olumsuz sayılabilecek ortalama ise “Adıyamanlı hayırseverler (okul ve hastane gibi) beklenen yatırımları yapmaktadır” önermesinde belirmektedir ($\bar{X}_{14}=2,5$). Adıyaman'ın üst yapı bakımından çehresi incelendiğinde okul, hastane ve gençlik merkezleri gibi halkı sosyal yönden destekleyecek yatırımların tamamına yakınının kamu eliyle gerçekleştiği gözlemlenmektedir. Yöre halkının olumsuz yaklaşım sergilediği bir diğer durum ise “Adıyaman'ın gelişmesi için yeterli yatırım kaynaklarına sahibiz” önermesinde görülmektedir ($\bar{X}_{15}=2,8$). Diğer yandan “Adıyaman halkı hayırsever yatırımcılara sahip çıkar” önermesine ait ortalamaya bakıldığında benzer bir durumun söz konusu olduğu görülmektedir ($\bar{X}_{13}=2,6$). Bu oranın, yatırımlarda bölgesel sahiplik eğilimiyle bağlantılı olarak sosyal bir etki-tepki sonucunu doğurduğu düşünülmektedir.

4.9.1.4.3. Gençlerin Adaptasyonu Boyutu (GAB)

GAB, yöre halkının genç nüfusa bakışlarını farkı açılardan betimleyen önermelerden oluşmaktadır. Başka bir ifade ile GAB, gençlere verilen değeri ve atfedilen anlamı içeren bir kapsam taşımaktadır. Dolayısıyla bu boyutun, Adıyaman halkının TKB'de oluşan toplumsal tablosunu tamamlayıcı bir unsur olduğu düşünülmektedir. Nitekim toplumlar için genç nüfus, gelişebilmenin ve geleceğin önemli bir anahtarı olarak görülmektedir (Stoneman, 2002; Zwicker ve Marlin,

2009). Katılımcıların GAB'da yer alan önermelere verdikleri cevapların sıklık (N), yüzdelik (%) ve ortalama (\bar{X}) cinsinden değerleri **Tablo 4.5**'de yer almaktadır.

Tablo 4.5: GAB'da Yer Alan Önermelere Verilen Cevap Ortalamaları*

Önermeler	1	2	3	4	5	\bar{X}
Gençlerimizin Adıyaman'dan göç etmemesi için çaba gösteririz	80 %17,5	69 %15	213 %46,5	61 %13	35 %7,6	2,7
Gençlerimizin gelişmesi için ilimizdeki eğitim ve spor gibi olanaklar yeterlidir	96 %21	244 %53	68 %14,8	32 %7	18 %3,9	2,1
Gençlerimiz Adıyaman'ın geleceği olarak görülmektedir	38 %8	80 %17,5	187 %40,8	89 %19,4	64 %14	3,1
Adıyaman'daki genç nüfus yeterince desteklenmektedir	87 %19	200 %43,7	98 %21	41 %9	32 %7	2,4
Adıyaman toplumu gençlerine önem vermektedir	64 %14	96 %21	231 %50	48 %10,5	19 %4	2,6
Toplam	458 %100					2,6

*1: Hiçbir Zaman; 2: Nadiren; 3: Bazen; 4: Çoğu Zaman; 5: Her Zaman

GAB'ın genel ortalaması 2,6 olarak gerçekleşmiştir. **Tablo 4.5**'e göre iki önemli durum belirlemektedir: Birincisi gençlere yüklenen anlam; ikincisi ise gençlere sağlanan olanaklar olmaktadır. “Gençlerimiz Adıyaman'ın geleceği olarak görülmektedir” önermesine ait ortalama olumlu yönde değerlendirilemezken ($\bar{X}_{19}=3,1$), "Gençlerimizin gelişmesi için ilimizdeki eğitim ve spor gibi olanaklar yeterlidir"; “Adıyaman'daki genç nüfus yeterince desteklenmektedir” ve “Adıyaman toplumu gençlerine önem vermektedir” önermelerinin cevap ortalamaları olumsuz bir seviye izlemiştir ($\bar{X}_{18}=2,1$; $\bar{X}_{20}=2,4$; $\bar{X}_{21}=2,6$).

Bir diğer durum da yöredeki gençler arasında gözlemlenen göç sorunu olmaktadır. Bu duruma atfen ankette "gençlerimizin Adıyaman'dan göç etmemesi için çaba gösteririz" önermesi yer almaktadır. Söz konusu önermeye 213 kişi

(%46,5) "bazen" yanıtını verirken, bu konuda olumlu bir görüşün hâkim olduğundan bahsetmek güçleşmektedir ($\bar{X}_{17}=2,7$).

4.9.1.4.4. Girişimcilik Boyutu (GB)

GB, bölgede bulunan girişimci sayısı ve girişimcilere sağlanan destek düzeyi ile ilgili önermelerden oluşmaktadır. Girişimcilik bölgesel kalkınmanın önemli dinamolarından biri olarak görülmektedir (Ersoy, 2010). Aynı zamanda toplumların sahip olduğu girişimci sayısı veya girişimcilik eğilimi, o toplumun gelişme karakteri hakkında sosyal ipuçları verebilmektedir (Arslan, 2011, s.3). Dolayısıyla GB, Adıyaman halkının TKB'de oluşan toplumsal tablosunu niteleyici bir anlam taşımaktadır. Katılımcıların GB'de yer alan önermelere verdikleri cevapların sıklık (N), yüzdelik (%) ve ortalama (\bar{X}) cinsinden değerleri **Tablo 4.6**'da yer almaktadır.

Tablo 4.6: GB'de Yer Alan Önermelere Verilen Cevap Ortalamaları*

Önermeler	1	2	3	4	5	\bar{X}
Adıyaman'da girişimci sayısı yeterli düzeydedir	140 %30,6	211 %46	66 %14	28 %6	13 %2,8	2
Yöneticilerimiz girişimcilere yeterli desteği sağlamaktadır	63 %13,8	87 %19	220 %48	69 %15	19 %4	2,7
Adıyamanlı girişimciler aradığı maddi desteği bulabilmektedir	82 %17,9	130 %28	199 %43	26 %5,7	21 %4,6	2,5
Toplam	458 %100					2,4

*1: Hiçbir Zaman; 2: Nadiren; 3: Bazen; 4: Çoğu Zaman; 5: Her Zaman

GB'nin genel ortalaması 2,4 olarak gerçekleşmiştir. **Tablo 4.6**'ya göre katılımcıların "Adıyaman'da girişimci sayısı yeterli düzeydedir" önermesine

olumsuz yönde görüş belirttiği görülmektedir ($\bar{X}_{22}=2$). Nitekim paydaşlarla yapılan mülakatlarda girişimci sayısının azlığı gelişme engellerinden biri olarak belirtilmiştir (Bkz. Mülakat Bulguları). Diğer yandan GB'deki diğer iki önerme olan; "yöneticilerimiz girişimcilere yeterli desteği sağlamaktadır" ($\bar{X}_{23}=2,7$) ve "Adıyamanlı girişimciler aradığı maddi desteği bulabilmektedir" ($\bar{X}_{24}=2,5$) ifadelerinin yakın ortalamalara sahip olduğu dikkat çekmektedir.

4.9.1.5. Ankette Yer Alan Alt Boyutların Ortalamaları

Ankette yer alan 4 alt boyuta ait (TKB, YYB, GAB ve GB) ortalamalar

Tablo 4.7'de yer almaktadır.

Tablo 4.7: Alt Boyutların Ortalamaları*

	TKB_Mean	YYB_Mean	GAB_Mean	GB_Mean
N	458	458	458	458
Ortalama	3,1	2,5	2,6	2,4
Standart Sapma	,714	,809	,755	,786

*1: Hiçbir Zaman - 5: Her Zaman

Araştırmaya katılanların diğer boyutlara göre TKB'ye daha olumlu yaklaştıkları görülmektedir ($\bar{X}_{TKB}=3,1$). Ancak söz konusu değer yine de olumsuz seviyede olduğunu vurgulamak gerekmektedir. Bununla birlikte, TKB'de yer alan önermeler ekseninde düşük seviyede bir umut düzeyi belirlemektedir.

Araştırmacının sahada yapmış olduğu uzun süreli gözlemler sonucu, Adıyaman toplumunun gelişme motivasyonuna ihtiyaç duyduğu anlaşılmaktadır. Ancak bu motivasyona zaman içinde set kuran çeşitli sosyo-ekonomik parametreler görülmektedir. Nitekim katılımcılarda girişimcilik ($\bar{X}_{GB}=2,4$); yerel yatırım ($\bar{X}_{YYB}=2,5$) ve genç nüfusun adaptasyonu ($\bar{X}_{GAB}=2,6$) boyutunda olumsuz bir yaklaşım hâkim olmaktadır.

4.9.1.6. Değişkenler Arası Ortalama Farklılıkları ve Anlamlılıkları

Araştırmada ankette yer alan bağımsız değişkenler olan cinsiyet, yaş, mezuniyet, meslek, ikamet, gelir ve medeni durumlara göre araştırma alt boyutlarının (TKB, YYB, GAB ve GB) ortalamaları karşılaştırılmıştır. Bu bağlamda cinsiyet ve medeni durum değişkenlerinin boyutlara göre karşılaştırılmasında Bağımsız Örneklem T Testi uygulanırken, diğer değişkenlere ait karşılaştırmalarda One Way Anova Analizi kullanılmıştır.

4.9.1.6.1. Cinsiyete Göre Boyut Ortalamalarının Karşılaştırılması

Cinsiyet değişkenine göre aralarında anlamlı farklılık bulunan alt boyut(lar) ve söz konusu boyut(lar) içindeki ortalamaları **Tablo 4.8**'de yer almaktadır.

Tablo 4.8: Cinsiyet Değişkenine Göre Boyutların Ortalamaları ve Farklılıklar

Boyutlar	Değişkenler	N	\bar{X}	S	t	p
TKB	Kadın	239	3,1	,70	1,1	,272
	Erkek	219	3	,72		
YYB	Kadın	239	2,4	,76	-2,28	,023
	Erkek	219	2,6	,84		
GAB	Kadın	239	2,7	,67	,43	,660
	Erkek	219	2,6	,83		
GB	Kadın	239	2,5	,68	,88	,370
	Erkek	219	2,4	,88		

Tablo 4.8'e göre kadın ve erkek katılımcıların YYB'ye yaklaşımları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir ($p=,023<,05$). Buna göre, genel tabloda her iki cinsiyette olumsuz bir yaklaşım belirirken, özellikle yerel yatırımlarla ilgili önermelere kadın katılımcıların daha olumsuz yaklaştığı söylenebilir

($\bar{X}_{\text{Kadın}}=2,4$). Bu sonuç bağlamında kadın katılımcıların bölgesel yatırımlar konusunda erkeklere göre nispeten daha eleştirel yaklaştığı görülmektedir.

4.9.1.6.2. Medeni Duruma Göre Boyut Ortalamalarının Karşılaştırılması

Medeni duruma göre aralarında anlamlı farklılık bulunan alt boyut(lar) ve söz konusu boyut(lar) içindeki ortalamaları **Tablo 4.9**'da yer almaktadır.

Tablo 4.9: Medeni Duruma Göre Boyutların Ortalamaları ve Farklılıklar

Boyutlar	Değişkenler	N	\bar{X}	S	t	p
TKB	Evli	288	3,2	,69	4,06	,000
	Bekâr	170	2,9	,71		
YYB	Evli	288	2,5	,81	,99	,320
	Bekâr	170	2,4	,80		
GAB	Evli	288	2,7	,73	2,5	,011
	Bekâr	170	2,5	,77		
GB	Evli	288	2,5	,74	1,25	,210
	Bekâr	170	2,4	,85		

Tablo 4.9'a göre evli ve bekâr katılımcıların TKB'ye ve GAB'a yaklaşımları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir ($p=,000<,05$; $p=,011<,05$).

Buna göre, genel tabloda her iki medeni durumda olumsuz bir yaklaşım belirirken, özellikle toplumsal kapasite ve gençlerin adaptasyonu ile ilgili önermelere bekâr katılımcıların daha olumsuz yaklaştığı söylenebilir ($\bar{X}_{\text{TKB/Bekâr}}=2,9$; $\bar{X}_{\text{GAB/Bekâr}}=2,5$).

Benzer açıdan, TUIK'in (2013) yapmış olduğu bir araştırmada Adıyaman'da evli bireylerin bekâr olanlara göre daha mutlu olduğu belirlenirken, bu mutluluk duygusunun toplumsal olgulara iyimser bir tutum beslenmesinde rol oynadığı düşünülmektedir (Deniz ve Yılmaz, 2005).

4.9.1.6.3. Yaş Değişkenine Göre Boyut Ortalamalarının Karşılaştırılması

Yaş değişkenine göre aralarında anlamlı farklılık bulunan alt boyut(lar) ve söz konusu boyut(lar) içindeki ortalamaları **Tablo 4.10**'da yer almaktadır.

Tablo 4.10: Yaş Değişkenine Göre Boyut Ortalamaları ve Farklılıkları

Boyutlar	Değişkenler	N	\bar{X}	S	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Serb. Der.	Kareler Ort.	F	P	Anlamlı Farklılık
TKB	15-24 (A)	117	2,9	,69	Gruplar Arası	8,157	4	2,039	4,105	,003	A:C
	25-34 (B)	138	3	,71							
	35-44 (C)	112	3,2	,71	Gruplar İçi	225,044	453	,497			
	45-54 (D)	67	3,1	,73							
	55 + (E)	24	3,1	,58	Toplam	233,201	457				
YYB	15-24 (A)	117	2,4	,73	Gruplar Arası	3,042	4	,761	1,163	,326	-
	25-34 (B)	138	2,4	,84							
	35-44 (C)	112	2,5	,74	Gruplar İçi	296,194	453	,654			
	45-54 (D)	67	2,6	,95							
	55 + (E)	24	2,5	,85	Toplam	299,236	457				
GAB	15-24 (A)	117	2,5	,69	Gruplar Arası	4,460	4	1,115	1,975	,097	-
	25-34 (B)	138	2,6	,75							
	35-44 (C)	112	2,7	,74	Gruplar İçi	255,716	453	,564			
	45-54 (D)	67	2,8	,83							
	55 + (E)	24	2,7	,80	Toplam	260,175	457				
GB	15-24 (A)	117	2,4	,85	Gruplar Arası	5,241	4	1,310	2,143	,075	-
	25-34 (B)	138	2,4	,79							
	35-44 (C)	112	2,4	,64	Gruplar İçi	276,961	453	,611			
	45-54 (D)	67	2,6	,87							
	55 + (E)	24	2,8	,76	Toplam	282,202	457				

Tablo 4.10'a göre, yaş değişkeni ile TKB arasında anlamlı bir farklılık oluşmuştur [$F_{(4-453)}=4,105$, $p<.05$]. Farklılığın hangi gruplar arasında oluştuğunu saptamadan önce verilerin dağılımına bakılmıştır. Verilerin normal dağıldığı görülürken ($L=0,768 >0,05$) bu noktada Tukey HSD Testi uygulanmıştır. Buna göre her yaş düzeyinde olumsuz bir durum oluşurken, özellikle toplumsal kapasite ile ilgili önermelere 15-24 yaş grubundaki katılımcıların ($\bar{X}_{15-24}=2,9$), 35-44 yaş grubuna göre ($\bar{X}_{35-44}=3,2$) daha olumsuz yaklaştığı söylenebilir. Bu sonuç bağlamında genç nüfus

grubunun diğer yaş gruplarında yer alan katılımcılara göre daha nesnel ve eleştirel bir yaklaşım beslediği düşünülmektedir.

4.9.1.6.4. Mezuniyete Göre Boyut Ortalamalarının Karşılaştırılması

Mezuniyet değişkenine göre aralarında anlamlı farklılık bulunan alt boyut(lar) ve söz konusu boyut(lar) içindeki ortalamaları **Tablo 4.11**'de yer almaktadır.

Tablo 4.11: Mezuniyete Göre Boyut Ortalamaları ve Farklılıkları

Boyutlar	Değişkenler	N	\bar{X}	S	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Serb. Der.	Kareler Ort.	F	P	Anlamlı Farklılık
TKB	İlkokul (A)	40	3,5	,65	Gruplar Arası	29,915	5	5,983	13,303	,000	A:C,E,F B:E,F C:A,E,F D:E,F E:A,B,C,D F:A,B,C,D
	Ortaokul (B)	56	3,3	,69							
	Lise (C)	137	3,2	,65	Gruplar İçi	203,285	452	,450			
	Ö.lisans (D)	73	3,2	,64							
	Lisans (E)	130	2,7	,69	Toplam	233,201	457				
	L. üstü (F)	22	2,7	,68							
YYB	İlkokul (A)	40	2,9	1,0	Gruplar Arası	12,643	5	2,529	3,988	,002	A:C,D C:A D:A
	Ortaokul (B)	56	2,6	,89							
	Lise (C)	137	2,4	,75	Gruplar İçi	286,594	452	,634			
	Ö.lisans (D)	73	2,3	,68							
	Lisans (E)	130	2,5	,79	Toplam	299,236	457				
	L. üstü (F)	22	2,4	,66							
GAB	İlkokul (A)	40	3	,87	Gruplar Arası	16,493	5	3,299	6,119	,000	A:D,E B:E D:A E:A,B
	Ortaokul (B)	56	2,9	,70							
	Lise (C)	137	2,7	,71	Gruplar İçi	243,682	452	,539			
	Ö.lisans (D)	73	2,6	,59							
	Lisans (E)	130	2,4	,80	Toplam	260,175	457				
	L. üstü (F)	22	2,6	,75							
GB	İlkokul (A)	40	2,8	,89	Gruplar Arası	11,989	5	2,398	4,011	,001	A:E,F
	Ortaokul (B)	56	2,6	,83							
	Lise (C)	137	2,5	,75	Gruplar İçi	270,213	452	,598			
	Ö.lisans (D)	73	2,5	,74							
	Lisans (E)	130	2,3	,75	Toplam	282,202	457				
	L. üstü (F)	22	2,2	,77							

Tablo 4.11'e göre, mezuniyet değişkeni ile 4 alt boyutun tümüyle anlamlı farklılıklar bulunmuştur (TKB [$F_{(5-452)}=13,303$, $p<.05$]; YYB [$F_{(5-452)}=3,988$, $p<.05$]; GAB [$F_{(5-452)}=6,119$, $p<.05$]; GB [$F_{(5-452)}=4,011$, $p<.05$]). Söz konusu boyutlarda farklılığın hangi gruplar arasında oluştuğunu saptamadan önce verilerin dağılımına bakılmıştır. TKB ve GB'de varyansların homojenliği sağlandığı görülürken ($L_{TKB}=,63>,05$; $L_{TKB}=,56>,05$) bu boyutlar üzerinde Tukey HSD Testi uygulanmıştır. Diğer yandan YYB ve GAB'da grupların varyans homojenliği sağlanmadığı için ($L_{YYB}=,002<,05$; $L_{GAB}=,000<,05$) bu boyutlar üzerinde Tamhane T2 testi uygulanmıştır.

Sonuçlara göre, TKB'de oluşan farklılıklar dikkat çekmektedir. Bu bağlamda ilkokul mezunlarının ($\bar{X}_{TKB/ilkokul}=3,5$;) **lise** ($\bar{X}_{TKB/Lise}=3,2$), **lisans** ($\bar{X}_{TKB/Lisans}=2,7$) ve **lisansüstü** ($\bar{X}_{TKB/Lisansüstü}=2,7$) mezunlarına göre daha iyimser bir tutuma sahip olduğu anlaşılmaktadır Benzer durum diğer boyutlarda da belirlemektedir. Özellikle girişimcilikle ilgili önermelere ilkokul mezunlarının ($\bar{X}_{GB/ilkokul}=2,8$) lisans ($\bar{X}_{GB/Lisans}=2,3$) ve lisansüstü ($\bar{X}_{GB/Lisansüstü}=2,2$) mezunlara göre nispeten daha olumlu bir yaklaşım içinde buldukları söylenebilir. İlkokul mezunlarındaki bu iyimser tablonun izahının her ne kadar eğitim düzeyi ve toplumsal farkındalık ilişkisiyle yapılması mümkün olsa da burada oluşan sonuç daha ziyade kıyaslama düzleminde söz konusu olmaktadır.

4.9.1.6.5. Mesleğe Göre Boyut Ortalamalarının Karşılaştırılması

Mesleğe göre aralarında anlamlı farklılık bulunan alt boyut(lar) ve söz konusu boyut(lar) içindeki ortalamaları **Tablo 4.12**'de yer almaktadır.

Tablo 4.12: Mesleğe Göre Boyut Ortalamaları ve Farklılıkları

Boyutlar	Değişkenler	N	\bar{X}	S	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Serb. Der.	Kareler Ort.	F	p	Anlamlı Farklılık
TKB	Öğr. (A)	85	2,7	,70	Gruplar Arası	34,996	4	8,749	19,996	,000	A:C,D,E B:D,E C:A,D D:A,B,C E:A,B
	Kamu (B)	115	2,9	,65							
	Öz. Sektör (C)	98	3	,69	Gruplar İçi	198,204	453	,438			
	S. Mes. (D)	91	3,5	,55							
	Diğer (E)	69	3,3	,72	Toplam	233,201	457				
YYB	Öğr. (A)	85	2,5	,80	Gruplar Arası	4,295	4	4,295	1,649	,161	-
	Kamu (B)	115	2,4	,71							
	Öz. Sektör (C)	98	2,4	,70	Gruplar İçi	294,941	453	294,941			
	S. Mes. (D)	91	2,5	,89							
	Diğer (E)	69	2,7	,95	Toplam	299,236	457				
GAB	Öğr. (A)	85	2,5	,79	Gruplar Arası	14,068	4	3,517	6,474	,000	A:D,E B:D,E C:D D:A,B,C E:A,B
	Kamu (B)	115	2,5	,77							
	Öz. Sektör (C)	98	2,6	,65	Gruplar İçi	246,107	453	,543			
	S. Mes. (D)	91	2,9	,69							
	Diğer (E)	69	2,9	,78	Toplam	260,175	457				
GB	Öğr. (A)	85	2,3	,94	Gruplar Arası	11,243	4	2,811	4,699	,001	A:D B:D C:D D:A,B,C
	Kamu (B)	115	2,3	,69							
	Öz. Sektör (C)	98	2,4	,70	Gruplar İçi	270,959	453	,598			
	S. Mes. (D)	91	2,7	,73							
	Diğer (E)	69	2,6	,83	Toplam	282,202	457				

Tablo 4.12'ye göre meslek değişkeni ile 3 alt boyut arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur (TKB [$F_{(4-453)}=19,996$, $p<.05$]; GAB [$F_{(4-453)}=6,474$, $p<.05$]; GB [$F_{(4-453)}=4,699$, $p<.05$]). Söz konusu boyutlarda farklılığın hangi gruplar arasında oluştuğunu saptamadan önce verilerin dağılımına bakılmıştır. TKB'de varyansların homojenliği sağlandığı görülürken ($L_{TKB}=,293>.05$) bu boyut üzerinde Tukey HSD Testi uygulanmıştır. Diğer yandan GAB ve GB'de grupların varyans homojenliği sağlanmadığı için ($L_{GAB}=,015<.05$; $L_{GB}=,016<.05$) bu boyutlar üzerinde Tamhane T2 testi uygulanmıştır. Sonuçlara göre her üç boyutta, serbest meslek grubu ile öğrenci,

kamu ve özel sektör grubu arasında oluşan bir farklılıklar dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, serbest meslek grubunda yer alan katılımcıların **TKB** ($\bar{X}_{TKB/S.Mes}=3,5$; $\bar{X}_{TKB/öğrenci}=2,7$; $\bar{X}_{TKB/Kamu}=2,9$; $\bar{X}_{TKB/Öz. Sektör}=3$) **GAB** ($\bar{X}_{GAB/S.Mes}=2,9$; $\bar{X}_{GAB/öğrenci}=2,5$; $\bar{X}_{GAB/Kamu}=2,5$; $\bar{X}_{GAB/Öz. Sektör}=2,6$) ve **GB** ($\bar{X}_{GB/S.Mes}=2,7$; $\bar{X}_{GB/öğrenci}=2,3$; $\bar{X}_{GB/Kamu}=2,3$; $\bar{X}_{GB/Öz. Sektör}=2,4$) boyutunda yer alan önermelere söz konusu gruplarda yer alan katılımcılara göre daha iyimser yaklaşıtları görülmektedir. Yapılan toplumsal gözlem ve anket uygulama süreçlerinde serbest meslek sahiplerinin nispeten daha düşük eğitim düzeyine sahip oldukları görülürken, bu sonucun bir önceki analiz grubunda yer alan sonuçlarla doğrusallık taşıdığı görülmektedir.

4.9.1.6.6. İkamete Göre Boyut Ortalamalarının Karşılaştırılması

İkamet süresine göre aralarında anlamlı farklılık bulunan alt boyut(lar) ve söz konusu boyut(lar) içindeki ortalamaları **Tablo 4.13**'de yer almaktadır.

Tablo 4.13: İkamet Süresine Göre Boyut Ortalamaları ve Farklılıkları

Boyutlar	Değişkenler	N	\bar{X}	S	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Serb. Der.	Kareler Ort.	F	p	Anlamlı Farklılık
TKB	4-9 Y. (A)	136	2,8	,68	Gruplar Arası	18,408	3	6,136	12,969	,000	A:D
	10-15 Y. (B)	27	3	,64							
	16-21 Y. (C)	57	3	,57	Gruplar İçi	214,793	454	,473			
	21 Y. + (D)	238	3,2	,73	Toplam	233,201	457				
YYB	4-9 Y. (A)	136	2,5	,82	Gruplar Arası	5,455	3	1,818	2,810	,039	A:C C:A,D D:C
	10-15 Y. (B)	27	2,7	,85							
	16-21 Y. (C)	57	2,2	,55	Gruplar İçi	293,781	454	,647			
	21 Y. + (D)	238	2,5	,84	Toplam	299,236	457				
GAB	4-9 Y. (A)	136	2,5	,78	Gruplar Arası	2,665	3	,888	1,566	,197	-
	10-15 Y. (B)	27	2,7	,55							
	16-21 Y. (C)	57	2,6	,57	Gruplar İçi	257,511	454	,567			
	21 Y. + (D)	238	2,7	,80	Toplam	260,175	457				
GB	4-9 Y. (A)	136	2,3	,75	Gruplar Arası	3,994	3	1,331	2,173	,091	-
	10-15 Y. (B)	27	2,5	,73							
	16-21 Y. (C)	57	2,4	,68	Gruplar İçi	278,208	454	,613			
	21 Y. + (D)	238	2,5	,82	Toplam	282,202	457				

Tablo 4.13'e göre, ikamet değişkeni ile 2 alt boyut arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur (TKB [$F_{(3-454)}=12,969$, $p<.05$]; YYB [$F_{(3-454)}=2,810$, $p<.05$]). Söz konusu boyutlarda farklılığın hangi gruplar arasında oluştuğunu saptamadan önce verilerin dağılımına bakılmıştır. TKB'de varyansların homojenliği sağlandığı görülürken ($L_{TKB}=,136>,05$) bu boyut üzerinde Tukey HSD Testi uygulanmıştır. Diğer yandan YYB'de grupların varyans homojenliği sağlanmadığı için ($L_{YYB}=,003<,05$), bu boyut üzerinde Tamhane T2 testi uygulanmıştır.

Sonuçlara göre, TKB'de oluşan farklılıklar dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, ilde 4-9 yıldır ikamet etmekte olanlar ($\bar{X}_{TKB/4-9 \text{ Yıl}}=2,8$), 21 yıl ve üstü süredir ikamet edenlere göre ($\bar{X}_{TKB/21 \text{ Yıl ve Üstü}}=3,2$) daha kötümser bir yaklaşım göstermiştir. Bu bağlamda ilde uzun süredir ikamet etmekte olanların yaşadıkları yerle özdeşleştiği, sosyal bir bağ kurduğu ve bu empatiye dayanarak -yüksek olmamakla birlikte- toplumsal gelişme inancına daha çok sahip olduğu düşünülmektedir.

Diğer yandan bölgede 4-9 yıl arasında ikamet edenlerin önemli bir çoğunluğunun üniversite öğrencileri olduğu tahmin edilirken, söz konusu katılımcıların yaşadıkları yerle olan aidiyet duygusu tartışma konusu olabilmektedir.

4.9.1.6.7. Gelir Düzeyine Göre Boyut Ortalamalarının Karşılaştırılması

Gelir düzeyine göre aralarında anlamlı farklılık bulunan alt boyut(lar) ve söz konusu boyut(lar) içindeki ortalamaları **Tablo 4.14'de** yer almaktadır.

Tablo 4.14: Gelir Düzeyine Göre Boyut Ortalamaları ve Farklılıkları

Boyutlar	Değişkenler	N	\bar{X}	S	Var. Kaynağı	Kareler Toplamı	Ser. Der.	Kareler Ort.	F	p	Anlamlı Farklılık
TKB	0-999 TL (A)	225	3	,73	Gruplar Arası	5,391	3	1,797	3,581	,014	B:C
	1000-1999 TL (B)	125	3,1	,69							
	2000-2999 TL (C)	67	2,8	,62	Gruplar İçi	227,810	454	,502			
	3000 TL + (D)	41	2,9	,80	Toplam	233,201	457	233,201			
YYB	0-999 TL (A)	225	2,5	,82	Gruplar Arası	3,232	3	1,077	1,652	,177	-
	1000-1999 TL (B)	125	2,5	,79							
	2000-2999 TL (C)	67	2,4	,82	Gruplar İçi	296,004	454	,652			
	3000 TL + (D)	41	2,8	,80	Toplam	299,236	457				
GAB	0-999 TL (A)	225	2,6	,74	Gruplar Arası	4,202	3	1,401	2,484	,060	-
	1000-1999 TL (B)	125	2,	,73							
	2000-2999 TL (C)	67	2,4	,70	Gruplar İçi	255,974	454	,564			
	3000 TL + (D)	41	2,8	,94	Toplam	260,175	457				
GB	0-999 TL (A)	225	2,4	,80	Gruplar Arası	2,058	3	,686	1,112	,344	-
	1000-1999 TL (B)	125	2,5	,80							
	2000-2999 TL (C)	67	2,3	,62	Gruplar İçi	280,144	454	,617			
	3000 TL + (D)	41	2,4	,83	Toplam	282,202	457				

Tablo 4.14'e göre; gelir değişkeni ile TKB arasında anlamlı bir farklılık oluşmuştur (TKB [$F_{(3-454)}=3,581$, $p<.05$]). Söz konusu boyutta farklılığın hangi gruplar arasında oluştuğunu saptamadan önce verilerin dağılımına bakılmıştır. Varyansların homojenliği sağlandığı görülürken ($L_{TKB}=,72>,05$) bu boyut üzerinde Tukey HSD Testi uygulanmıştır. Sonuçlara göre, TKB'de 1000-1999 TL gelir düzeyine sahip katılımcılarla 2000-2999 TL gelir düzeyinde bulunan grup arasında anlamlı bir farklılığın oluştuğu görülmektedir. Ancak her gelir düzeyinde oluşan ortalamaların birbirine oldukça yakın olduğunu belirtmek gerekmektedir ($\bar{X}_{TKB/0-999TL}=3$; $\bar{X}_{TKB/1000-1999TL}=3,1$; $\bar{X}_{TKB/2000-2999}=2,8$; $\bar{X}_{YYB/3000TL}$ ve $\bar{X}_{Üstü}=2,9$). Bu bağlamda katılımcıların TKB'ye yaklaşımlarında gelir düzeyinin önemli bir farklılık

oluşturmadığı anlaşılmaktadır. Nitekim TKB'nin taşıdığı anlamın toplumsal gelişmeye olan inancı işaret ettiği varsayıldığında, maddi parametrelerin bu inanç düzeyinde belirleyici olmadığı düşünülmektedir.

4.9.2 Mülakat Sonuçları

Mülakat uygulamasında ilgili paydaşların, farklı kapsam sınırları olan dokuz soru ekseninde görüşleri alınmıştır. Mülakatlardan elde edilen veriler üzerinde içerik analizi uygulanmıştır. Bu bağlamda verilen cevapların tekrar sayısı ve bu cevapların toplam içindeki yüzdeleri tablolar halinde ifade edilmiştir.

4.9.2.1. Paydaşların Kalkınma Yaklaşımı

Araştırmanın nihai amacını niteleyen ve teorik altyapısının temel bileşenlerinden olan Adıyaman ve kalkınma konusuna paydaşların bakış açıları

Tablo 4.15-A ve **Tablo 4.15-B**'de yer almaktadır.

Tablo 4.15-A: Adıyaman'ın Kalkınma Sürecindeki Engeller

Durum	n	% (≈)
Yetersiz Yatırım ve Girişimcilik Düzeyi	12	30
Politik	7	18
İçe Dönük Toplumsal Yapı	5	13
Yetersiz Eğitim Düzeyi	5	13
Paydaşlar Arası Koordinasyonsuzluk	5	13
Coğrafi Konum	5	13
Toplam	39	100

Tablo 4.15-A'ya göre kalkınma sürecindeki en temel sorunun yetersiz yatırım ve girişimcilik düzeyinin olduğu görülmektedir (%30). Bunu politik nedenler izlerken (%18), içe dönük toplumsal yapı; yetersiz eğitim düzeyi; paydaşlar arası

koordinasyonsuzluk ve coğrafi konum engelleri aynı yüzdelere sahip diğer kalkınma engelleri olmuştur (%13).

Oluşan sonuçlara göre her ne kadar yatırım ve girişimcilik düzeyleri birincil öneme sahip olsa da, diğer faktörlerin bu sonuca neden olan bir örüntü meydana getirdiği görülmektedir. Örneğin bölgenin coğrafi konumu gereği bir çıkmaz sokak olarak atfedilmesi (Atay ve Aytekin, 2010) yatırımlar açısından doğal bir engel olarak belirirken paydaşlar arası koordinasyonsuzluk ve politik unsurlar, yatırımcıların bölgeye çekilmesi konusunda diğer engeller silsilesini oluşturmaktadır. Bununla birlikte düşük eğitim düzeyiyle kemikleşen içe dönük toplumsal yapı genel tabloda önemli birer kalkınma engeli olarak kendini göstermektedir. Bu bağlamda kalkınma sürecinde atılacak öncül adımlar konusunda paydaşların görüşleri **Tablo 4.15-B**'de yer almaktadır.

Tablo 4.15-B: Kalkınma Sürecinde Atılacak Öncül Adımlar

Durum	n	% (≈)
Yatırım Sayısını Artırılması	13	32
Uzun Dönemli Bölgesel Planlamaların Yapılması	8	20
Paydaş Katılımının Sağlanması	8	20
Eğitim Düzeyinin Yükseltilmesi	6	14
Toplumsal Gelişme Algısının Yerleşmesi	6	14
Toplam	41	100

Tablo 4.15-B'ye göre, kalkınma sürecindeki öncelikli adımın yatırım sayısını arttırma düşüncesi olduğu görülmektedir (%32). Diğer yandan paydaşlar, Adıyaman'ın uzun dönemli bölgesel planlamalara ihtiyaç duyduğunu belirtirken (%20), bu bağlamda "paydaş katılımının sağlanması" üzerinde durulmuştur (%20).

Eğitim düzeyinin yükselmesi ve toplumsal gelişme algısının yerleşmesi ise diğer öncelikler olarak sıralanmıştır (%14).

Sonuçların genel itibariyle kalkınma engelleriyle örtüşen zmleri barındırdığı görülmektedir. Buna göre yatırım düzeyinin yükseltilmesi genel bir yaklaşım niteliği taşırken, özellikle toplumsal gelişim algısını yerleştirme ve bölgesel planlamaların hazırlanma nerisi daha somut yaklaşımlar olarak değerlendirilebilir.

4.9.2.2. Turizme Toplumsal Yaklaşım

Araştırmanın önemli bileşenlerinden olan turizme toplumsal yaklaşım konusunda paydaşların bakış aırları **Tablo 4.16**'da yer almaktadır.

Tablo 4.16: Adıyaman Toplumunun Turizme Yaklaşımı

Durum				n	% (≈)
Olumlu Yaklaşıyor	19 (%76)	ünkü	Kalkınma Etkisi	9	45
			Gelir Etkisi	6	30
			İstihdam Etkisi	5	25
Toplam				20	100
Durum				n	% (≈)
Olumsuz Yaklaşıyor	6 (%24)	ünkü	Yetersiz Bilinç	5	63
			Manevi Değerler	3	37
Toplam				8	100

Cevapların yüzdelik dağıllarına göre bölge paydaşları tarafından halkın turizme olumlu yaklaştığı (%76) ve bunda en çok turizmin kalkınma etkisinin rol oynadığı (%45) belirtilmiştir. Diğer yandan turizmin gelir etkisi (%30) ve istihdam etkisi diğer nedenler arasında sıralanmıştır. Yöre halkının turizme olumsuz yaklaştığını düşünen grubun (%24) ise bunu daha çok turizm konusunda yetersiz

bilince (%63) ve turizmin manevi değerlere zarar verebileceğine (%37) dayandırdığı görülmüştür.

Verilerden hareketle, Adıyaman toplumun turizme olumlu yaklaştığı görüşü hâkimken bunda en çok turizmin genel geçer etkileri olan kalkınmaya katkısı, gelir ve istihdam etkilerinin rol oynadığı ağırlık kazanmıştır. Bölge toplumun turizme olumsuz yaklaştığını düşünen gurubun temel dayanağı ise, araştırmanın alanyazın bölümünde de bahsi edilen yetersiz bilinç veya düşük farkındalık düzeyi ile turizmin manevi değerlere zarar vereceği eğilimi olmuştur.

4.9.2.3. Paydaşların Turizm ve Toplumsal Bağ Yaklaşımı

Araştırmanın sosyolojik detaylarından biri olan turizm ve toplum arasındaki bağ konusunda paydaşların yaklaşımları **Tablo 4.17-A** ve **Tablo 4.17-B**'de yer almaktadır.

Tablo 4.17-A: Turizm İle Toplumsal Bağ

Durum	n	% (≈)
Toplumsal bağımızı var	10	40
Toplumsal bağımız yok	15	60
Toplam	25	100

Verilere göre paydaşların %40'ı turizm ile toplum arasında bir bağın olduğunu düşünürken, %60'ı bu bağın olmadığını veya oluşmadığını düşünmektedir. Bu noktada oluşan durumun **Tablo 4.16**'da yer alan verilerle çeliştiği düşünülebilir. Nitekim söz konusu tabloda yöre halkının büyük bir çoğunluğunun turizmi istediği düşünülürken (%76) aynı durumun **Tablo 4.17-A**'da farklılık taşıdığı görülmektedir. Ancak burada şu sonucun ortaya çıktığı öne sürülebilir: Yöre halkı turizme her ne kadar olumlu yaklaşırsa da turizmle arasında toplumsal bir bağ kuramadığı, daha açık

bir söylemle yöre halkının turizmi istemesine rağmen yeterince içselleştiremediği düşünülmektedir. Buna neden olarak turizmin toplum nezdinde sadece bir fotoğraf olarak algılandığı ve somut düzleme taşınmadığı savunulabilir. Bu ayrımda turizm ve toplum arasındaki bağın nasıl oluşturulacağı ile ilgili görüşler **Tablo 4.17-B**'de yer almaktadır.

Tablo 4.17-B: Turizm İle Toplumsal Bağın Kurulması

Durum	n	% (≈)
Turizm Algısının Yerleştirilmesi	10	36
Yeniliğe Açık Sosyal Altyapının Oluşturulması	7	24
Toplumun Tarihi ve Kültürel Zenginliği Tanınması	6	22
Toplumsal Katılım	5	18
Toplam	28	100

Tablo 4.17-B'ye göre, paydaşlar öncelikli konunun turizm algısının yerleştirilmesi olduğunu düşünürken (%36), yeniliğe açık bir sosyal yapının oluşturulması bir diğer öncelik olmuştur (%24). Ayrıca yöre halkının yaşadığı ile ait tarihi ve kültürel zenginliğini tanınması (%22) ve turizm hareketinde toplumsal katılımın sağlanması (%18) diğer adımlar arasında sıralanmıştır.

Yapılan mülakatlarda önemli ancak geri planda kalmış bir durum ortaya çıkmıştır. Bu duruma göre, yöre halkının yaşadığı kente ait tarihi ve kültürel kimliğin yeterince farkında olmadığı ve bu nedenle turizmi benimseyemediği vurgulanmıştır. Nitekim düşük seviyedeki bu farkındalık düzeyi toplum nezdinde turizm algısının yerleşmesinde ve turizme açık bir sosyal altyapının oluşmasında önemli engellerden bir olarak belirtilmiştir.

Bir diğ er husus da toplumsal katılım geleneğ inin yerleşmemiş olmasıdır. Özellikle OGG'de de bahsi edilen bu sorun neticesinde, sadece turizm gelişimi bağ lamında değil kalkınma sürecinde de toplum ve yönetim arasında sosyal kopukluğ un görülmesi söz konusu olmuştur. Sonuç olarak gerek turizm gerekse de kalkınma uç larında olsun yönetimden tabana uzanan toplumsal bir iletişim çatısının kurulması paydaş ların önemli yaklaşımları arasında yer almıştır.

4.9.2.4. Paydaş ların Turizm Gelişimi ve Kalkınma Yaklaşımı

Araştırmanın amacını niteleyen önemli noktalardan biri olan turizm gelişimi ve kalkınma bağ lamı olmaktadır. Bu düzlemde turizmin kalkınmadaki konumu ve gelişme engelleri konusunda paydaş ların yaklaşımları **Tablo 4.18-A** ve **Tablo 4.18-B**'de yer almaktadır.

Tablo 4.18-A: Adıyaman'ın Kalkınmasında Turizmin Konumu

Durum	n	% (≈)
Öncelikli Öneme Sahip	16	64
İkincil Öneme Sahip	9	36
Toplam	25	100

Yukarıda yer alan verilere göre paydaş ların büyük bir bölümü (%64) turizmi kalkınmada öncelikli bir sektör olarak görürken %36'lık kesim turizmin ikincil öneme sahip olduğunu düşünmüştür. Ancak yapılan mülakatlarda, turizmin ikincil öneme sahip olduğunu belirten kesimin bunu daha çok toplumun altyapısına dayandırdığı görülmüştür. Daha açık bir ifade ile söz konusu düşünceye sahip paydaş ların, turizm gelişiminden önce toplumsal dinamiklerin güçlendirilmesi gerektiğini ve ancak bu aşamadan sonra turizmin söz konusu olabileceğini dile

getirmişlerdir. Nitekim **Tablo 4.18-B**'de yer alan görüşlerin bu fikri destekler nitelikte oluştuğu görülmektedir.

Tablo 4.18-B: Adıyaman Turizminin Gelişme Engelleri

Durum	n	% (≈)
Yetersiz Turizm Yatırım Düzeyi	11	29
Yetersiz Bilinç Düzeyi	6	15
Dış Çevrede Oluşan Terör Algısı	6	15
İçe Dönük Toplumsal Yapı	6	15
Paydaşlar Arası Koordinasyonsuzluk	5	13
Yetersiz Eğitim Düzeyi	5	13
Toplam	39	100

Tablo 4.18-B'de turizmin gelişme engelleri ile kalkınma engellerine ait düşüncelerin benzerlik taşıdığı görülmektedir. Buna göre, turizm gelişimine engel teşkil eden temel sorunların başında yetersiz turistik yatırım düzeyi gelmektedir (%29). Diğer yandan yöre halkının turizm konusunda yeterli bilinç düzeyine sahip olmaması ve dış çevrenin terör algısı benzer öneme sahip olmuştur (%15). Bununla birlikte paydaşların koordineli çalışmaması ve yetersiz eğitim düzeyi diğer turizmin gelişme engelleri olarak görülmüştür (%13).

Turizmin gelişme engelleri incelendiğinde farklı olarak dış çevrede beliren terör algısı dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, daha önce bahsi edilen ve yatırım kıstasında önemli çıkmazlardan bir olarak görülen coğrafi konumunun, terör olaylarının yaşandığı bölgelere yakınlık açısından da bir dezavantaj oluşturduğu düşünülmektedir.

4.9.2.5. Paydaşların Paydaş Katılımına (İşbirliği) Yaklaşımı

Araştırmanın alanyazın kısmında vurgusu yapılan ve toplumsal kapasitenin hareket düzlemi olarak görülen paydaş katılımı (işbirliği) konusunda paydaşların yaklaşımları **Tablo 4.19**'da yer almaktadır.

Tablo 4.19: Paydaş Katılımı (İşbirliği)

Durum		n	% (≈)		
Paydaş katılımı var	4 (%16)	Neden Yok	İletişimsizlik	9	41
Paydaş katılımı yok	21 (%84)		Çıkar Çatışması	8	36
			Kayıtsızlık	5	23
Toplam		22	100		

Tablo 4.19'a göre paydaşların %84'ü bölgesel kalkınma ve turizm bağlamında yeterli iş birliği içinde bulunmadıklarını belirtirken sadece %16'sı işbirliği içinde olduklarını belirtmiştir. İşbirliğinin sağlanamamasına neden olan temel faktörler ise iletişimsizlik (%41); çıkar çatışması (%36) ve kayıtsızlık (%23) şeklinde sıralanmıştır.

Paydaşların bir anlamda özeleştiriyi yaptığı soruda, temel sorunun iletişimsizlik olduğu dikkat çekmektedir. Nitekim araştırmanın teorik altyapısında iletişim unsurunun önemli bir bağlayıcı olduğu (Walmsley, 2002) ve bölge için genel geçer çıkmazlardan biri olan koordinasyonsuzluğun temelinde de aynı sorununun yattığı (Byrd, Bosley ve Dronberger, 2009) belirtilmiştir.

Diğer yandan paydaşların işbirliği önünde sosyal engellerden biri de çıkar çatışması olarak görülmüştür. Araştırmanın teorik zeminine atfen, paydaşlar arasında rol tanımlarının yapılmamasının gruplar arasında gözlemlenen çıkar çatışmasına

dayanması (Meppem ve Gill, 1998; Bramwell ve Sharman, 1999), mülakat bulgularıyla örtüşen bir diğer sonuç olmuştur.

4.9.2.6. Paydaşların Genç Nüfusla İlgili Sorunlara Yaklaşımı

Toplumsal kapasitenin önemli bir ucu olan genç nüfus yapısıyla ilgili genel sorunlar konusunda paydaşların yaklaşımları **Tablo 4.20**'de yer almaktadır.

Tablo 4.20: Bölgesel Gelişmede Genç Nüfus Yaklaşımı (Genel Sorunlar)

Durum	n	% (≈)
Genç Nüfusun Bölgede Tutulamaması (Göç)	12	44
Yeterli Desteğin ve Olanakların Sunulmaması	10	37
Eğitimsizlik	5	19
Toplam	27	100

Tablo 4.20'ye göre paydaşlar, kalkınma sürecinde genç nüfusla ilgili temel sorunun göç yoğunluğu olduğunu belirtirken, gençlere yeterli destek ve olanakların sağlanmadığını vurgulamışlardır (%37). Diğer yandan gençlerin yeterli eğitim düzeyine sahip olmamaları (%19) bir diğer sorun olarak görülmüştür.

Adıyaman'ın genç nüfusuyla ilgili sorunlar, yapılan mülakatlarda ve OGG'de üzerinde önemle durulan konuların başında gelmiştir. Nitekim araştırmanın anahtar değişkenlerinden olan genç nüfusun yüzleştiği sorunların gerek yazın, gerek anket uygulaması ve gerekse de mülakatlarda benzer içeriğe sahip olduğu saptanmıştır. Bu sorunların başında ilin bölgesel istatistiklerine de yansıyan genç nüfusun göç yoğunluğu olmaktadır. Anket ve mülakatların uygulama süreçlerinde katılımcıların söz konusu durumla ilgili temel sorunu gençlerin bölgede tutulamaması olurken, buna neden olarak gençlere yeterli desteğin sağlanmaması gösterilmiştir. Bununla

birlikte genç nüfus grubu arasında gözlemlenen yetersiz eğitim düzeyi de bölgenin bir diğer kronik sorunu olarak öne çıkmıştır.

4.9.3. Anket ve Mülakat Sonuçlarının Karşılaştırmalı Değerlendirmesi

Anket ve mülakat uygulamaları, araştırmanın nihai adımı olan Odak Grup Görüşmesine (OGG) çift yönlü (nicel ve nitel) veri zemini oluşturmak için gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda, her iki adımda elde edilen verilerin değerlendirilmesi yapılarak OGG yoluyla geliştirilen toplumsal kapasiteyi güçlendirme stratejilerinin çerçevesi belirlenmiştir.

Toplumsal Kapasite Anketi, Adıyaman toplumunun farklı sosyal, ekonomik ve politik uçları temsil eden önermelere karşı yaklaşımları değerlendirmek ve bu yaklaşımlar üzerinden yerel halkın toplumsal eğilimleri hakkında bir görüş sağlamak üzere gerçekleştirilmiştir. Yöre halkına uygulanan anketler 4 alt boyuttan oluşmuştur. Bu boyutlar içinde ana unsur Toplumsal Kapasite Boyutu (TKB) olurken, Yerel Yatırım Boyutu (YYB), Gençlerin Adaptasyonu Boyutu (GAB) ve Girişimcilik Boyutu (GB) tamamlayıcı/destekleyici unsurlar olarak değerlendirilmiştir.

Diğer yandan, konuyla birebir ilgili olduğu düşünülen, 25 kişiyle (özel/kamu kurum temsilcileri, STK'lar ve fikir önderleri) yüz yüze mülakatlar uygulanmıştır. Mülakatlarda yarı yapılandırılmış soru formu kullanılmış ve soruların ankette yer alan önermeleri tamamlayıcı nitelikte olmasına dikkat edilmiştir. Bu bağlamda anket, toplumsal kapasiteyi ifade eden sosyo-ekonomik parametreleri ortaya koyarken mülakatlar, bu parametrelerin sınırını çizdiği turizm, toplum ve kalkınma ilişkisinin yapısını betimlemiştir. Sonuç olarak, oluşan toplumsal tablonun nasıl daha iyi hale getirilebileceği ile ilgili toplumsal kapasiteyi güçlendirme stratejileri geliştirilmiştir.

Anket sonuçlarının genel değerlendirmesi yapıldığında, katılımcıların önermeler karşısında ikilemde kaldığı görülmüştür. Bu durumun, yöre halkının yaşadığı yerle ilgili zihninde somut bir fotoğraf oluşturamadığı gerçeğini ortaya çıkardığı söylenebilir. Benzer söylemle, Adıyaman'ın toplumsal zihin haritasında bölgesel gelişmeyle ilgili somut deliller arandığı görülmüştür.

Anket sonuçlarına göre katılımcılar, karar alma süreçlerinde yöneticiler tarafından dikkate alındıklarını ancak aynı durumun uygulamalarda söz konusu olmadığı düşünmüşlerdir. Bu veri bir anlamda yukarıda bahsi edilen ikilemin açıklayıcısı olmaktadır. Nitekim yöre halkı yöneticilerine karşı kimi konularda iyimser kimi konularda ise kötümser tutum beslerken, bu ve benzeri durumların genel düşünce yapısına "bazen" seviyesinde yansıdığı görülmüştür.

Anket yoluyla elde edilen verilerde önemli görülen bir sonuç da katılımcıların illerini geliştirebileceğine olan inançlarının bulunmadığı olmuştur. Bununla birlikte katılımcıların toplumsal olarak gelişme gösterildiği ile ilgili nispeten daha ılımlı yaklaştığı belirlenmiştir. Görünüşte iki durumun anlamsal olarak çeliştiği düşünülebilir. Ancak burada, yöre insanın toplumsal gelişmeyi yaşadığı yerden bağımsız olarak ele aldığı ileri sürülebilir.

Katılımcıların düşünce şekline zemin oluşturduğu düşünülen önemli bir ipucu da yatırım konusu olmuştur. Buna göre katılımcılar, yatırımların niteliği ve niceliği konusunda genel itibariyle olumsuz yönünde bir görüş bildirmişlerdir. Mevcut kaynakların yeterince değerlendirilmediği görüşü ise söz konusu yaklaşımı destekler nitelikte oluşmuştur.

Bölgesel yatırım sorunu, anket sonuçlarına paralel olarak mülakatlarda vurgulanan durumların başında gelmiştir. Bu sonuca neden olduğu düşünülen gerekçe ise anket ve mülakat sonuçlarına da yansıyan; paydaşlar arası yeterli

işbirliğinin sağlanmaması ve kayıtsızlık olmaktadır. Buna ek olarak katılımcılar, yatırım bağlamında Adıyamanlı iş adamlarının bölgeyi yeterince sahiplenmediğini düşünürken; paydaşlar, yatırımcıların bölgeye çekilemediğini veya bölgede tutulmadığını belirtmişlerdir. Benzer düzlemde oluşan sorun, gerek katılımcılar gerekse de paydaşlar nezdinde girişimcilik boyutuna da yansımıştır. Buna göre, her iki grup da girişimci sayısının yeterli düzeyde olmadığını düşünürken mevcut girişimcilerin yeterli desteği bulamadığı yönünde bir tutuma sahip olmuştur.

Anket ve mülakat sonuçlarında öne çıkan bir diğer durum genç nüfusla ilgili yaşanan sorunlara yaklaşımlar olmuştur. Katılımcılar, genç nüfusa yeterince önem verilmediğini, gençlerin sahiplenilmediğini ve onlara yeterli olanakların sunulmadığını düşünürken, bu yaklaşımın tamamlayıcı bir sonucu olarak paydaşlar gençlerin bölgede tutulmadığını belirtmişlerdir. Nitekim anketin ana boyutu olan TKB'ye en kötümser yaklaşım genç nüfus grubunda gerçekleşmiştir.

Anket sonuçlarında beliren önemli bir detay da TKB'ye verilen cevapların mezuniyet derecesi ve ikamet süresiyle olan doğrusal ilişkisi olmuştur. Buna göre mezuniyet derecesi arttıkça daha kötümser bir düşünce hâkim olurken, ikamet süresi arttıkça daha iyimser bir yaklaşım ortaya çıkmıştır. Söz konusu bağlamda, bireylerin mezuniyet derecesiyle orantılı olarak farkındalıklarının arttığı düşünülürken, yine benzer düzlemde ikamet süresi arttıkça bölgeye duyulan aidiyet duygusuyla beraber daha iyimser bir tutumun oluştuğundan bahsedilebilir.

Yukarıda vurgusu yapılan genel durumların, paydaşların düşüncelerine kalkınma ve turizm engelleri olarak yansıdığı görülmüştür. Bu noktada yatırım düzeyinde, eğitim seviyesinde ve toplumsal sistemde görülen sorunların aynı zamanda turizm ve kalkınma için de bir çıkmaz oluşturduğu vurgulanmıştır. Nitekim

bu çıkmazın izleri katılımcıların bakış açılarında görülürken, gelişmeye olan inanç noktasında kendini daha belirgin hale getirdiği görülmektedir.

Anket sonuçlarının Adıyaman halkının toplumsal kapasitesiyle ilgili kesinlik içermediğini belirtmek gerekmektedir. Ancak sonuçların önemli toplumsal ipuçları sağladığı ve bu sonuçların mülakat verileriyle örtüştüğü görülmektedir.

4.9.3.1. Strateji Çerçevesi

Araştırmanın problem çerçevesini toplum olgusu oluştururken, toplumsal sorunlar karşısında öngörülen çözümlerin uzun dönemli olması gerektiği bilinmektedir. Bu ekseninde, araştırmanın hedeflediği stratejilerin yapısal açıdan uzun süreçleri kapsayan bir sistemi barındırması gerekmektedir. Nitekim başlangıç stratejisi öncelikle mevcut durumun algılanması ve bu paralelde düşünsel bir yol haritasının çizilmesi olurken, toplumsal gelişme stratejileri sonraki adım olarak belirmiştir.

Araştırma sürecinde elde edilen veriler turizm, toplum ve kalkınma denkleminde önemli ipuçları verirken, bu ipuçlarının sadece toplumu değil her düzey paydaş grubunu kapsadığı görülmüştür. Bu bağlamda geliştirilecek stratejilerin birincil adımını paydaş grupların oluşturması gerekirken, toplum bağlantısının ancak bu grupta şekillenecek bölgesel vizyonla kurulabileceği anlaşılmaktadır.

Verilerin işaret ettiği kritik durum ise stratejilerde turizmin hangi konumda yer alacağı olmuştur. Buna göre paydaş kanadında başlayacak ve toplum kanadıyla devam edecek güçlendirme stratejilerinin turizmi geliştirme stratejileriyle devam etmesi öngörülmüştür. Daha açık bir ifade ile turizm gelişiminden önce toplumsal altyapı yeterliliğinin sağlanması (toplumsal kapasitenin güçlendirilmesi) öncelik kazanmaktadır.

Anket ve mülakat verileri, birbiriyle bağlantılı olmakla birlikte, bahsi edilen her bir süreçte farklı stratejilerin geliştirilmesini işaret etmektedir. Bu bağlamda paydaş gruplarının strateji çerçevesi vizyon geliştirme olurken, toplum kanadında gelişmeyi sağlayacak sosyal adımların atılması öncelikli görülmektedir. Turizm konusunda geliştirilmesi gereken stratejilerin ise ilk iki adımla şekillenecek bir süreci izleyeceği görülmektedir.

4.9.4. Odak Grup Görüşmesi (OGG) Sonuçları

Araştırmanın son yöntem adımı olan OGG'de, daha önce çerçevesi betimlenen toplumsal kapasiteyi güçlendirme stratejileri belirlenmiştir. OGG'de yer alan her bir katılımcıya görüşme başlangıcında konuyla ilgili sunum yapılmış, anket ve mülakat verilerinden bahsedilerek kavramsal izlenim kazandırılmıştır. Bununla birlikte sunumun ardından soru-cevap şeklinde ön bilgilendirme yapılarak konunun daha detaylı anlaşılması sağlanmıştır. Görüşme yaklaşık iki saat sürerken önceden saptanan konu başlıkları ekseninde farklı strateji öngörülerini ortaya koyulmuştur.

OGG, Adıyaman'ın yönetimde karar alıcı makamların ve bu karara katkı sağlayan kurumların temsilcileri ile gerçekleşmiştir. Bu bağlamda katılımcılar, Valilik Temsilcisi, Belediye Başkanlığı temsilcisi, Üniversite temsilcisi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu temsilcisi, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü temsilcisinden ve sosyologdan oluşmuştur.

Araştırmacının görüşmeyi kayıt altına alma (görüntü/ses) önerisinde sakınca bulunması nedeniyle veriler notlar alınarak toplanmıştır. Nitekim söz konusu sakıncanın, katılımcıların konumu ve görüşmenin içeriği gereği olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte görüşmenin kayıt altına alınmaması her ne kadar

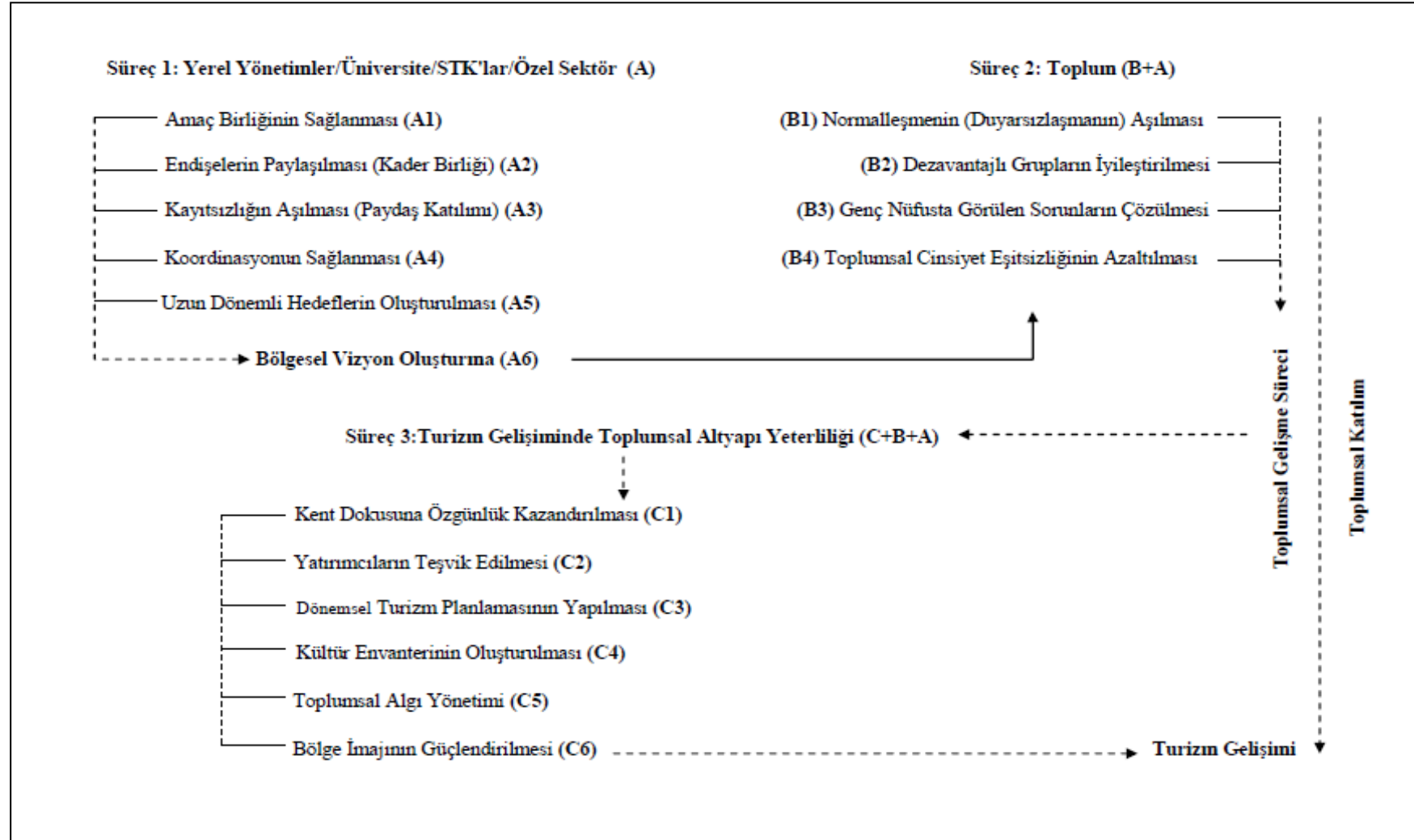
bir dezavantaj gibi görünse de bu sayede görüşme sürecinde daha özgün ve gerçekçi fikirlerin alındığı söylenebilir.

OGG'nin yapılmasındaki amaç strateji geliştirmektir. Bu bağlamda geliştirilen stratejiler, OGG verilerine dayanarak araştırmacı tarafından değil, bizzat karar alıcıların görüşleriyle oluşturulmuştur. Görüşme sürecinde stratejiler ana konular ekseninde ele alınmıştır. Daha açık bir ifade ile her bir strateji; paydaşlar, toplum ve turizm temelinde ayrı ayrı tartışılmış ve böylelikle stratejilerin ait oldukları başlıklar altında ifadeleştirilmesi kolaylık kazanmıştır. Görüşlerin ifadeleştirilmesinde, verilerin daha önceden saptanan konulara göre özetlendiği ve yorumlandığı (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s.224) betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Buradan hareketle, görüşlerin özgün biçimlerine sadık kalınarak betimsel bir yaklaşımla veriler sunulmuştur (Kümbetoğlu, 2008, s.124).

Görüşmenin hareket noktası, bölgesel vizyonun oluşturulmasında öncelikli adımlar olmuştur. Buna göre öncelikle bölgesel sorunların her paydaş düzeyinde içselleştirilmesi ve algılanması gereği üzerinde durulmuştur. Diğer yandan araştırmada yer alan veriler ekseninde Adıyaman toplumu ile ilgili gözlemlenen sorunlar tartışılmış ve iyileştirici çözümleri içeren alt stratejiler somutlaştırılmıştır.

Katılımcılar, turizm gelişimi konusunda beliren sorunların paydaş gruplarından ve sosyal sistem içinde var olan sorunlardan kaynaklandığı dile getirirken öncelikli hedefin toplumsal algıların pozitif yönde değiştirilmesi olduğu vurgulanmıştır. Bu bağlamda, geliştirilen stratejilerin temel özelliği sosyal uçları kapsamaması olurken, atılması gereken fiziksel adımlar (yatırım vb) daha çok turizm kıstasında ele alınmıştır. Bu bağlamda OGG yoluyla somutlaşan toplumsal kapasiteyi güçlendirme stratejileri **Şekil 4.3**'de yer almaktadır.

Şekil 4.3: Toplumsal Kapasiteyi Güçlendirme Stratejileri ve Turizm Gelişimi

4.9.4.1. Toplumsal Kapasiteyi Güçlendirme Stratejileri

Toplumsal kapasiteyi güçlendirme stratejileri birbiriyle bağlantılı farklı süreçlerden oluşmaktadır. **Şekil 4.3**'de yer alan süreçler konusunda önemli bir durumu belirtmek gerekmektedir. Bu durum, her bir sürecin statik olmayıp süreklilik arz etmesi olmaktadır. Başka bir söylemle ilk süreç haricinde diğer süreçlerin başlaması, bir önceki sürecin/süreçlerin tamamlanmasıyla değil belirli bir aşamaya gelmesiyle gerçekleşecektir. Nitekim toplumsal konularda geliştirilen stratejilerle herhangi bir gelişme/iyileşme sürecinin tamamlanabilmesinden bahsetmek mümkün olmamaktadır.

OGG yoluyla belirlenen stratejiler yapısal özellik taşımaktadır. Diğer bir söylemle, söz konusu stratejiler her süreç altında kapsam olarak ele alınmış ve uygulama adımlarının nasıl olması gerektiği üzerinde durulmuştur. Söz konusu stratejilerle ilgili somut uygulama örneklerine ise araştırmanın sonuç ve öneriler kısmında yer verilmiştir.

4.9.4.1.1. Süreç 1: Paydaş Grubu (A)

Stratejilerin ilk adımını paydaş grubu oluşturmaktadır. Bu grupta yer alan stratejiler yerel yönetimleri, üniversiteyi, STK'ları ve özel sektörü ilgilendiren aşamalardan oluşmaktadır.

⇒ **Strateji A1: Amaç Birliğinin Sağlanması:** Amaç birliği bölgenin geleceğine ortak olmak anlamına gelmektedir. Adıyamanlı paydaşların, yörede yaşanan sorunların işaret ettiği mevcut durum karşısında ortak bir platform oluşturması gerekmektedir. Bu platform aynı zamanda gelişme çabasında olan ancak önemli sosyal problemlerle yüzleşen ilin atılım göstermesinde başlangıç noktası olarak görülmelidir. Her düzey paydaşın aynı amaç ekseninde toplanması bir sonraki

adımın somutluk kazanmasında ve paydaşlar arası rol dengesinde belirleyici olacaktır. Bu bağlamda bölgesel amaçların çerçevesi şu şekilde oluşmalıdır:

- a. Temel amaç toplumsal gelişmeye ivme kazandıracak bölgesel bir vizyonun oluşturulmasıdır.
- b. Bölgesel vizyonun değişen koşullara uygun olması gerekirken, yerel özellikleri yansıtan ve gözetilen bir içerik taşıması gerekmektedir (Bölgeye özgülük).
- c. Paydaşlar arası rol dağılımının yapılması ve her bir paydaşın diğerlerinin rolü üzerinde sorumluluk sahibi olması gerekmektedir (Eşgüdümlü denetim).
- d. Amaçların toplumun tümünü kapsar nitelikte ve ulaşılabilir olması gerekmektedir.
- e. Her bir paydaşın rollerini uygulama sürecine diğer paydaşların imkânları dâhilinde destek vermesi gerekmektedir.

⇒ **Strateji A2: Endişelerin Paylaşılması (Kader Birliği):** Her paydaş grubunun toplumsal sorunlar karşısında benzer kaygı düzeylerine sahip olması ortak hareket etmeyi güdüleyen bir paylaşım olmaktadır. Bu bağlamda sosyal sistemde görülen bir sorun sadece bir ya da birkaç paydaşı değil tüm paydaşları ilgilendirmelidir. Endişeleri paylaşmak aynı zamanda kurumlar arası suçlamaları azaltan bir hareket düzlemi meydana getirebilecektir. Bu durumun aynı zamanda paydaş katılımını güçlendirecek bir anlayışı meydana getireceği düşünülmektedir. Paydaşlar arasında görüş alışverişleri resmi toplantıların dışına taşınabilmelidir. Bu amaçla paydaşların görüşlerini daha açık ifade edebileceği "gayri-resmi bilimsel" tartışma geleneği (Örn. paydaş meclisi) yerleşmelidir.

⇒ **Strateji A3: Kayıtsızlığın Aşılması (Paydaş Katılımı):** Bölgede gözlemlenen sorunların başında herhangi bir durum karşısında beliren kayıtsızlık ortamı gelmektedir. Dolayısıyla paydaşlar arasında sosyal motivasyonun artırılarak paydaş katılımının sağlanması gerekmektedir. Paydaş katılımı, kararların somut düzleme taşınmasında anahtar bir rol oynayabilecektir. Bu rolün aynı zamanda toplum, turizm ve dolayısıyla kalkınma kanadında uygulanacak stratejilerin sürdürülebilirliğine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Paydaş katılımının sağlanması için şu adımların uygulanması öngörülmektedir:

- a. Paydaş analizinin yapılması (hangi paydaş grupları ile ne derece eşgüdüm sağlanabilir?)
- b. Paydaşların geniş katılımının sağlanacağı vizyon toplantısının yapılması
- c. Söz konusu toplantının belirli dönemlerde tekrarlanarak bölgesel bir gelenek haline getirilmesi ve bu yolla resmi zorunluluktan bilinçli katılım motivasyonuna doğru bir yol izlenmesi
- d. Söz konusu toplantıda bölgesel gelişme ile ilgili her bir paydaş grubunun rol tanımlarının yapılması (rol tanımlarının yapılmasında paydaşların etki alanlarının, yasal sınırlarının, iletişim yapısının ve potansiyellerinin göz önüne tutulması gerekmektedir)
- e. Her bir paydaşın bir diğerini yüz yüze değerlendirme ve eleştirme imkânının tanınması (bu sayede uygulamaların neden ve yöntemlerinde yanlış anlamaların önüne geçilmesi)
- f. Çıkarların gözetilmesi ve çıkarların çatıştığı noktada alternatiflerin geliştirilmesi

⇒ **Strateji A4: Koordinasyonun Sağlanması:** Paydaşlar arasında koordinasyonun sağlanması önceki stratejilerin uygulanmasıyla mümkün

olabilecektir. Diğer yandan koordinasyon noktasında her paydaşın eş zamanlı hareket etmesinin sağlanması gerekmektedir. Burada temel amaç, her uygulamanın bir diğerini tamamlar nitelikte olmasının sağlanmasıdır. Nitekim bazı durumlarda herhangi bir paydaş tarafından zaman kuralına uyulmaması bir diğer paydaşın uygulamalarında sonuç alınmasını güçleştirebilecektir. Bu bağlamda uygulama süreçlerinin belirli bir zaman ve yol haritasını izlemesi önem arz etmektedir.

- ⇒ **Strateji A5: Uzun Dönemli Hedeflerin Oluşturulması:** Adıyaman için uzun dönemli hedeflerin ortaya koyulması, aynı zamanda kalkınma rotasının yön işaretleri olabilecektir. Bu düzlemde hedeflerin gerçekçi olması ve toplumsal uçları kapsamaları öngörülmektedir. Benzer söylemlerle hedeflerin her kesimce anlaşılır, uygulanabilir ve ulaşılabilir olması gerekmektedir. Diğer yandan hedeflerin özünü korumakla birlikte değişen zamana adapte edilebilir olması bir diğer önemli unsur olmaktadır. Hedeflere ulaşma biçimi bu aşamaya kadar geliştirilen stratejilerin sınırını çizdiği bölgesel bir vizyona dayanmalıdır. Bu bağlamda hedeflerin çerçevesi şu şekilde belirlenmelidir:
- a.** Hedeflerin genel itibarıyla uzun dönemli olması gerekirken bazı durumlar için ara hedefler saptanmalıdır (ulaşılması zor hedefler için birbirini tamamlayan aşamalı hedeflerin saptanması)
 - b.** Hedeflerin temel etki alanı olan toplum için bölgede gözlemlenen sorunlara göre öncelikli ve ikincil hedefler tayin edilmelidir.
 - c.** Hedeflere ulaşma gücünün açık şekilde bilinmesi gerekmektedir. Bu bağlamda her bir hedef için sahip olunan kaynakların kategorize edilmesi

ve bu kaynakların ne oranda kullanılabilceğinin analiz edilmesi önemlidir (maddi ve beşeri kaynaklar)

d. Hedeflerin ölçülebilir olması gerekirken aynı zamanda ne oranda gerçekleştiği ve hangi aşamada olduğu denetlenebilmelidir.

⇒ **Strateji A6: Bölgesel Vizyon Oluşturma:** Bölgesel vizyon, Adıyaman'ın gelecekte bulunmak istediği konumun senaryosunu ifade etmektedir. Bu anlamıyla Adıyaman'ın vizyonu, bu aşamaya kadar olan strateji bileşenlerinin işaret ettiği bütünsel gelişme imajı olmaktadır. Diğer bir ifade ile vizyon, stratejilerin bütünde oluşturduğu paydaş tabanlı ortak bir anlayışı açıklamaktadır. Dolayısıyla bölgesel vizyonun oluşması, öngörülen stratejiler arasında sistematik bir etkileşimin sağlanmasına bağlı olacaktır.

4.9.4.1.2. Süreç 2: Toplum (B)

Paydaş kanadında oluşan strateji çerçevesiyle beraber toplumsal bağlamda en önemli adım toplum temelli uygulanacak stratejiler olmaktadır. Toplumsal gelişme stratejileri toplumda gözlemlenen ve öne çıkan sorunlar ekseninde şekillenmektedir.

⇒ **Strateji B1: Normalleşmenin (Duyarsızlaşmanın) Aşılması:** Toplumda görülen çıkmazların önemli birer sorun olarak algılanması gerekmektedir. Nitekim yapılan araştırmada, bölgede uzun süredir yaşayanların sorunlar karşısında daha iyimser yaklaştığı belirlenirken bu durum bir anlamda yöre insanının zamanla, şehirdeki olumsuzluklarla yaşamaya alıştığı gerçeğini doğurmaktadır. Dolayısıyla ortaya çıkan tabloda, yörede gözlemlenen duyarsızlaşmanın kırılması önem arz etmektedir. Benzer düzlemde, yöre insanında gelişme algısının uyarılması ve sosyal beklenti düzeylerinin yükseltilmesi daha iyi bir yaşam standardı için önemli birer anahtar

olabilecektir. Toplumsal düzeyde oluşturulacak bu algı değişiminin öncelikle paydaş kanadında gerçekleşmesi ve sonrasında tabana yayılarak sosyal bir döngünün sağlanması öngörülmektedir.

⇒ **Strateji B2: Dezavantajlı Grupların İyileştirilmesi:** Toplumda sosyal eşitsizliğe neden olan sorunların başında dezavantajlı grupların geldiği görülmektedir. Öncelik, bu grupta yer alan bireylerin topluma kazandırılması ve mevcut durumlarının iyileştirilmesi olmalıdır. Dezavantajlı bireylerin yaşam koşulları takip edilmeli, yaşadıkları sorunlarla bağlantılı olarak maddi ve/veya psikolojik destek imkânı sağlanmalıdır. Bu grupta yer alan ve çeşitli sorunlarla yüzleşen genç bireylerin özellikle takibinin yapılması gerekmektedir. Nitekim sorunlu gençlerin mevcut durumlarıyla bağlantılı olarak daha büyük sorunlarla yüzleşeceği düşünülmektedir. Diğer yandan dezavantajlı grupların iyileştirilmesi ile ilgili tespit ve izleme sisteminin güçlendirilmesi önem arz etmektedir. Bu bağlamda dezavantajlı gruplar içinde yer alan yoksulların, engelli bireylerin, eğitim alamamış veya eğitimini yarıda bırakmak zorunda kalmış kişilerin, okuryazar olmayanların mevcut durumu ile ilgili detaylı analizlerin yapılması öncelikli kazanmaktadır.

⇒ **Strateji B3: Genç Nüfusta Görülen Sorunların Çözülmesi:** Adıyaman'da yaşayan gençlerin önemli sorunları olduğu bilinmektedir. Bu sorunların başında işsizlik ve buna bağlı yaşanan yoğun göçler gelmektedir. Bununla birlikte genç nüfusun düşük eğitim düzeyi ve gençler arasında çarpıcı biçimde artan madde kullanım oranları düşündürücüdür. Bu durumda öncelikli adım bölgesel eğitim planlamasıyla birlikte madde kullanan gençlerin saptanarak topluma kazandırılması olmalıdır. Adıyaman için genç

nüfus, bölgesel gelişimin öncül dinamiği olmaktadır. Ancak bu dinamiğin söz konusu olumsuzluklar nedeniyle bölgede tutulamaması Adıyaman için önemli fırsatın kaçırılması anlamına gelirken aynı zamanda bir tehdit unsuru da oluşturabilecektir. Bu bağlamda atılacak adımların hareket noktası gençler olmakla birlikte ailelerin de uygulama çerçevesine alınması gerekmektedir.

⇒ **Strateji B4: Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin Azaltılması:** Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, Adıyaman'ın süregelen sosyal sorunlarından biri olmaktadır. Bu sorun şehrin kırsal bölgelerinde daha yoğun görülmekle beraber ilin genel toplumsal yapısına yansıyan bir çıkmaz oluşturmaktadır. Konuyla ilgili yörede gözlemlenen sorunların başında kadınların ikinci planda kalması, eğitim hayatlarının belirli bir düzeyden sonra devam etmemesi, zorunlu akraba evliliği, eşe bağımlılık, miras vb konularda hak tanınmaması, zorunu aile statüsü (ev hanımlığı/annelik) ve aile baskısı gelmektedir. Gelenekçi ve ataerkil yapının olumsuz sonuçlarından biri olan toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin azaltılmasında öncül adım, kadın nüfusunun temel eğitim haklarının gözetilmesi olmalıdır. Kadınların özellikle belirli sektörel alanlarda eğitim düzeylerinin yükseltilmesi ve bu yolla mesleki donanım kazandırılarak özgüvenlerinin sağlanması gerekmektedir.

4.9.4.1.3. Süreç 3: Turizm (C)

Adıyaman önemli turizm potansiyelini barındıran ancak bu potansiyeli somut düzleme yeterince taşıyamamış bir il konumundadır. Bu potansiyelin turizm gelişimine dönüşmesi öncelikle toplumsal altyapının güçlenmeye başlamasıyla mümkün olabilecektir. Benzer söylemlerle toplumsal dinamikler bakımından hazır olmayan bir kentin turizmin olumsuz sonuçlarından daha çok etkileneceği

düşünülmektedir. Dahası sürdürülebilirlik prensibiyle işleyen turizm olgusunun yerleşmesi, daha önce vurgusu yapılan toplumsal önceliklerin sağlanmasıyla mümkün olabilecektir. Diğer yandan sosyal gelişme algısının henüz yerleşmemesi, bölge nezdinde yapılacak yatırımlara sahiplik açısından sorunlar meydana getirebilecektir. Nitekim araştırma sonuçlarında görüldüğü üzere yöre halkının yatırımcılarına yeterince sahip çıkmadığı yönünde bir eğilim belirmiştir. Ayrıca bu durumun önceki stratejilerde tartışılan duyarsızlaşma sorununu işaret ettiği görülmektedir.

- ⇒ **Strateji C1: Kent Dokusuna Özgünlük Kazandırılması:** Adıyaman'ın genel şehir görünümünü dikkate alındığında kentsel dönüşüme ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Bu bağlamda ilin, gerek yerleşim düzeni gerekse de tarihi ve kültürel kimliğini yansıtacak özgün bir kent kimliğini kazanması gerekmektedir. Ne var ki kent kimliği, ziyaretçilerin zihninde somut bir fotoğrafın oluşmasını sağlayan önemli birer bileşen olmaktadır. Dolayısıyla şehre fiziki bağlamda yerli ve yabancı ziyaretçileri bölgede tutacak ve kalış sürelerini uzatacak kendine özgünlüğün kazandırılması önem taşımaktadır.
- ⇒ **Strateji C2: Yatırımcıların Teşvik Edilmesi:** Adıyaman'ın turizm bağlamında yeterli altyapısının bulunmadığı bilinmektedir. Bu durum sadece bütünsel turizm gelişimi açısından değil aynı zamanda kalkınmanın fiziki delilleri açısından da sorun teşkil etmektedir. Bölgeye yapılması umulan yatırımların öncelikli hedefler kapsamına alınması gerekmektedir. Her ne kadar Adıyaman, devlet eliyle sağlanacak teşviklerde öncelikli bölgeleri arasında yer alsada yörenin kendi dinamiklerini kullanarak yatırımcılarını bölgede tutabilmesi veya büyük şehirlerdeki (özellikle Adıyamanlı)

işadamlarını bölgeye çekebilmesi gerekmektedir. Bu durumun aynı zamanda yerel sahiplenme açısından pozitif bir algıyı yerleştireceği düşünölmektedir.

⇒ **Strateji C3: Dönemsel Turizm Planlamasının Yapılması:** Adıyaman'ın uzun dönemli turizm planlamasına duyduğu ihtiyaç açıktır. Bu bağlamda bölgesel turizm planlamasının 5'er veya 10'ar yıllık dönemleri kapsar nitelikte hazırlanması gerekmektedir. Planlamada, turizm gelişiminde atılacak adımların yanı sıra, paydaş katılımın ve rol dağılımının yapılması önemli görölmektedir. Turizm planlaması bölgesel hedeflerde olduğu gibi birincil ve ikincil hedefleri içermeli ve bu hedeflere ne oranda ulaşıldığı değerlendirilmelidir. Bununla birlikte turizm planlamasının bölgesel bütönlük göstermesi ve uygulamaların eş zamanlı sürdürölmesi öncelikli olmalıdır.

⇒ **Strateji C4: Kültür Envanterinin Oluşturulması:** Adıyaman kapsamlı bir kültür envanterine ihtiyaç duymaktadır. Bu envanterin hazırlanması, sadece turizm kıstasında değil bölgesel değerlere sahiplik açısından da önem arz etmektedir. Söz konusu envanterin aynı zamanda bölgesel turizm planlaması için önemli bir gösterge olacağı düşünölmektedir. Diğer yandan envanterin, tarihi unsurların yanı sıra özellikle somut olmayan mirası içermesine dikkat edilmelidir. Bu bağlamda unutulmaya yüz tutmuş yöresel sanatların, sözlü geleneklerin ve toplumsal ritüellerin ayrıca ele alınması gerekmektedir. En önemlisi, envanterin hazırlanmasıyla birlikte kentin tanıtımında detaylı bir materyale sahip olacağı düşünölmektedir.

⇒ **Strateji C5: Toplumsal Algı Yönetimi:** Adıyaman toplumunun turizmi istediği ancak turizmle arasında toplumsal bir bağ kuramadığı görölmektedir. Bu durum bir anlamda yöre halkının zihninde henüz turistik gelişme imajının

ve inancının oluşmadığı gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. Turizm gelişmesinin fiziki yatırımlardan çok toplumsal katılım ve istekle ilgili olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla sosyal süreçte, toplumsal turizm algısının yerleştirilmesi ve yöre nezdinde turizm gelişimine olan inancın güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu noktada yöre halkının kendi zenginliklerinin farkında olması ve değerlerini sahiplenmesi gerekirken, turizm alanındaki bölgesel uygulamalardan haberdar edilmesi toplumsal farkındalığın oluşmasına katkı sağlayabilecektir.

⇒ **Strateji C6: Bölge İmajının Güçlendirilmesi:** Adıyaman, dingin ve karmaşadan uzak şehirler arasında yer almaktadır. Ancak ülke toplumumuz içinde dahi Adıyaman'la ilgili süregelen bir terör algısının hâkim olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bölge imajının güçlendirilmesi, önceki stratejilerin kesim noktasında belirecek paydaş katılımlı bir tanıtım platformuyla söz konusu olabilecektir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bölge kavramı, belirli özelliklerin bir araya gelmesiyle oluşan sahalara olarak tanımlanabilir. Ancak bazı kıstaslar dâhilinde kendine özgülük gösteren bu sahalara kendi içinde bile farklılık gösteren alt mekânlara bölünebilmektedir. Önemli olan durum, konuya hangi pencereden bakıldığıdır. Dolayısıyla bölge kavramı, her şeyden önce bir sınıflama yaklaşımı olurken yeryüzünde hiç bir toplumun bir diğerine benzemediği kabul gören bir gerçek olmaktadır (Erkal, 1978, s.19). Dolayısıyla bu araştırmayla elde edilen verilerin Adıyaman düzleminde değerlendirilmesi gerekirken, sonuçların diğer bölge toplumlarına genellenebilirliği söz konusu olmamaktadır. Ancak araştırmanın izlediği yol ve ortaya koyulan strateji çerçevesinin benzer çalışmalar açısından yararlı olacağı düşünülmektedir.

Bu araştırma belirli bir hipotezi doğrulamak veya reddetmek için değil, yöntem verilerine dayanarak toplumsal kapasiteyi güçlendirme stratejilerinin geliştirilmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Stratejiler, gözlemlerle başlayan alanyazın ile devam eden ve en nihayetinde anket-mülakat ve OGG aşamalarına uzanan uzun bir sürecin sonunda geliştirilmiştir. Yöntem kısmında çerçevesi belirlenen stratejilerin nasıl uygulanması gerektiği ile ilgili önerilere ise bu bölümde yer verilmiştir. Burada şunu belirtmek gerekmektedir: Araştırmanın içeriği gereği anket ve mülakat sonuçlarının detaylı değerlendirmesi, stratejilerin dayandığı noktaların anlaşılması açısından son yöntem adımı olan OGG'den hemen önce yapılmıştır. Nitekim araştırmanın sonucunu anket ve mülakat verileri değil, geliştirilen stratejilerin çerçevesi açıklamaktadır.

Yöntem sürecinin genel bir değerlendirilmesi yapıldığında, her veri aşamasında elde edilen verilerin birbiriyle örtüştüğü veya birbirini tamamladığı görülmektedir. Buna göre, yöre halkının yaklaşımları paydaş gözüyle paralellik gösterirken OGG'de her iki aşamadan sağlanan verileri destekler nitelikte görüşler sunulmuş ve stratejiler üretilmiştir.

Araştırma sonucunda saptanan stratejiler 3 süreç altında kümelenirken her kümede birbiriyle bağlantılı ancak farklı içerikte alt stratejiler yer almıştır. Bahsedildiği üzere, stratejiler somut uygulama adımlarını değil adımların çerçevesini ortaya koymaktadır. Ne var ki somut adımların saptanması OGG'nin bir kaç tekrarını gerektirirken, gerek araştırmanın varmak istediği sonuç gerekse de katılımcıların konularından doğan zaman kısıtlılığı nedeniyle öngörülmemiştir. Diğer bir söylemle araştırmada toplumsal kapasiteyi güçlendirme stratejilerinin geliştirilmesi sistemsal olarak amaçlanmış, bu stratejilerin somut uygulama adımları ise araştırmacı tarafından öneri şeklinde sunulmuştur. Bu bağlamda söz konusu stratejilerle ilgili öneriler şu şekilde oluşmuştur:

⇒ **Paydaşlar Amaç Birliğinin Sağlanması**

- ✓ Valilik öncülüğünde bölgedeki başlıca sanayi kollarında yer alan işletmelerin sahipleriyle belirli aralıklarla toplantılar yapılarak mevcut durumların analiz edilmesinin yapıcı olacağı düşünülmektedir. Ancak burada önemli görülen nokta, sorunların birbiriyle benzeştiği noktaların üzerinde daha çok durulması gerektiğidir.
- ✓ Üniversitenin ilgili bölümlerinin sürece dâhil edilmesi düşünülebilir. Örneğin turizm alanında gözlemlenen sorunlarla ilgili turizmin sektör temsilcileriyle turizm bölümünde yer alan akademisyenlerin oluşturacağı bir alt komisyon

kurulabilir. Aynı örnek diğer fakülte ve yüksekokullarda yer alan alt bölümler için de verilebilir. Böylece bölgesel sorunlara, sanayi ve üniversite ortaklığında bilimsel ve pratik düzlemde etkili çözümler üretilebilir.

- ✓ Amaç birliğinin sağlanmasına yörede söz sahibi olan kişilerin (kanaat önderlerinin) öncülük etmesi sağlanabilir. Bu noktada, görüşleri bölge üzerinde etkili olan kanaat önderlerinin nüfuzundan yararlanılarak daha geniş kitlelere ulaşılabilir.

⇒ **Endişelerin Paylaşılması (Kader Birliği)**

- ✓ Adıyaman'da özellikle yönetim kademesinde bulunan kişilerin resmi rutinler dışında bir araya gelebilmesi ve kentle ilgili kaygıların, sorunların ve çözüm önerilerinin paylaşılması önerilebilir. Bu paylaşımın aynı zamanda paydaşlar arasında gelişecek bir kader birliğini işaret ettiği düşünülmektedir. Konuyla ilgili olarak, Morita, Reingold ve Shimomura'nın (1986) işletmelerde öngördükleri yaklaşımların bölgeler açısından da uygulanabilir olduğu dikkat çekmektedir. Buna göre Morita vd. (1986), işletmelerdeki başarının herhangi bir plan ve politikadan çok, çalışanların işletmeyi ailesi gibi görmesiyle ve işletmeyle arasında kuracağı kader bağıyla mümkün olacağını ileri sürmektedir. Nitekim aynı durumun toplumsal izdüşümü olarak, Adıyamanlı paydaşların yaşadığı kenti ailesi olarak görmesi ve bölge geleceğinin kendi gelecekleriyle paralellik göstereceğinin algılanması gerekmektedir.
- ✓ Paydaş gruplarının temsilcileriyle aylık toplantıların yapılması önemli görülmektedir. Ancak sorunların daha detaylı paylaşılabilmesi açısından kurumsal ve sektörel bölümlenimin yapılması gerekmektedir. Örneğin üniversite temsilcileri, STK temsilcileri, turizmin sektör temsilcileri, OSB temsilcileri, tekstil sektörü temsilcileri gibi farklı gruplarla farklı zaman

dilimlerinde bir araya gelinebilir. Her ne kadar il genelinde benzer çabaların olduğu görülse de asıl kırılma noktasının paydaş zihninde oluşturulacak gerçeklik algısının olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda, söz konusu toplantıların birer rutin olduğu izleminin kaldırılması ve alınan kararların nasıl uygulandığı ile ilgili denetimlerin tüm paydaşlarca yapılması önerilebilir. Örneğin turizm bağlamında, üniversitenin ilgili bölüm akademisyenleri ve yönetim temsilcileri ile kentte faaliyet gösteren turizm işletmelerine sektör gezileri düzenlenebilir.

⇒ **Kayıtsızlığın Aşılması (Paydaş Katılımı)**

- ✓ Stratejilerde vurgulandığı üzere, bölgede beliren kayıtsızlığın temel nedenlerinden biri paydaşlar arasında yeterli bilgi akışının sağlanamaması olmaktadır. Daha açık bir söylemle, her paydaş grubunca gerçekleştirilen bölgesel uygulamalar içe dönük kurumsal bir sistem içinde işlemekte ve diğer paydaşların bu uygulamalardan haberi olmamaktadır. Bu durumun paydaşlar arasında, sorumlulukların yeterince yerine getirilmediği ile ilgili suçlamalara neden olduğu görülmektedir. Dolayısıyla her paydaş grubunda gerçekleşen uygulamaların konuyla ilgili diğer gruplarla paylaşılması gerektiği düşünülmektedir. Örneğin İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nce sürdürülen çalışmaların üniversitenin turizm kanadında yer alan akademisyenlerle ve turizmin sektör temsilcileriyle paylaşılması, bölgesel turizm sorunlarıyla ilgili AB/SODES destekli ortak projelerin hazırlanması önerilebilir.
- ✓ Paydaşlar arasında beliren sorunların başında çıkar çatışması gelmektedir. Bu durumun bir anlamda rol tanımlarında ve dengesinde görülen uyuşmazlığın bir sonucu olduğu düşünülmektedir. Stratejilerde vurgulandığı üzere yörede kapsamlı bir paydaş analizinin yapılması önemli görülmektedir. Bu bağlamda

Strateji A1'de öngörülen alt komisyonlara ek olarak, burada görev alacak tarafların kurumsal ve sektörel yetkinlikleri göz önünde tutulabilmelidir.

⇒ **Koordinasyonun Sağlanması**

- ✓ Koordinasyon konusunun her şeyden önce bölgesel uygulamaların bütünlük göstermesi ile ilgili bir durum olduğu düşünülmektedir. Ancak buradaki temel çıkmazın, uygulamalar üzerinde etkili olan geleneksel bürokrasi yapısının olduğu savunulmaktadır (Tosun, 2000). Diğer yandan bürokrasi yapısı içinde gözlemlenen çıkar çatışmasının söz konusu çıkmazı daha da güçlendirdiği ve paydaşların uygulama alanlarını oldukça daralttığı söylenebilir. Bu bağlamda önceki stratejiler için sunulan önerilerin genelden özele yayılan bürokratik etkileri azaltacağı düşünülmektedir.

⇒ **Uzun Dönemli Hedeflerin Oluşturulması**

- ✓ Adıyaman temelinde uzun dönemli hedeflerin ortaya koyulmasında yerel toplum yapısının ve özgünlüklerin gözetilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu bağlamda hedeflerin, Süreç 2 ve Süreç 3'te yer alan stratejilerin uygulama zemini olabileceği söylenebilir. Hedeflerin kapsam niteliği açısından ilgili paydaşların görüşleri alınarak gerçekçi bir çerçeve oluşturulabilir. Bu amaçla hedef belirlemede, Strateji A1'de önerilen her alt komisyondan öneriler alınarak tümevarım yöntemi kullanılabilir. Bununla birlikte kamuoyu araştırması yapılarak uygulama sürecine toplumsal katılım sağlanabilir.

⇒ **Bölgesel Vizyon Oluşturma**

- ✓ Araştırma kapsamında bölgesel vizyonun, tüm paydaş düzeyinde benimsenecek bütünsel kalkınma anlayışının olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla varılmak istenen sonuçların (amaçlar) ve bu sonuçlara ulaşma

yönteminin (hedefler/stratejiler) ortaya koyduğu çerçeve vizyonu oluştururken, stratejiler arasında sistemsel bütünlüğün gözetilmesi öncelikli görülmektedir.

- ✓ Diğer yandan Adıyaman vizyonunu özetleyecek somut mesajlar benimsenebilir. Bu unsurlara örnek olarak "gelişen kent-öğrenen kent" veya "yükselen kent" kavramları verilebilir.

⇒ **Normalleşmenin (Duyarsızlaşmanın) Aşılması**

- ✓ Normalleşmenin veya duyarsızlaşmanın toplumsal gelişme sürecinde önemli kırılma noktası olduğu öne sürülebilir. Bu bağlamda bölgede gözlemlenen önemli bir sosyal döngünün yaşandığı gözlemlenmiştir. Buna göre kente kısa süre önce yerleşen bireylerin çevresel ve toplumsal olumsuzluklara karşı farkındalık taşıdığı, bir süre sonra bu durumlara alıştığı ve izleyen dönemde duyarsızlaştığı görülmektedir. Nitekim anket verileri, kentte daha uzun süreli ikamet edenlerin yaşanan olumsuzluklara karşı daha iyimser yaklaştığını ortaya koymuştur. Buna neden olarak, toplumsal eğilimlerin bireyler üzerindeki etkisi gösterilebilir. Sosyal psikolojide toplumsal etki ve uyuma olarak açıklanan (Friedman vd, 2003) bu olgunun yöresel gelişmede önemli bir sosyal engel olduğu düşünülmektedir. Normalleşmenin, her şeyden önce zihinsel düşünme modellerinde sağlanacak dönüşümle aşılabileceği söylenebilir. Bu paralelde, bölge toplumunun algısal olarak uyarılması gerekmektedir. Ancak bahsi edilen dönüşümün sağlanması uzun süreçte gerçekleşecek uygulamaları işaret etmektedir. Konuyla ilgili atılacak adımlara örnek olarak, toplum nezdinde kolektif hafızayı (İnce, 2010) güçlendirme çalışmaları önerilebilir. Söz konusu süreçte, paydaşlar tarafından ortak geçmiş ve gelecek temalı hareket platformu kurularak yerel medya

aracılığıyla yörenin sorunları konusunda -tekrarlanan- programların yapılması düşünülebilir.

⇒ **Dezavantajlı Grupların İyileştirilmesi**

- ✓ Dezavantajlı gruplarla ilgili, üniversite destekli bölgesel araştırmaların yapılması önemli bir adım olarak görülmektedir. Bu noktada, önceden saptanacak pilot alanlardan başlanıp genel yayılacak bir araştırma sisteminin kurulması ve bu araştırmaların tekrarlanan nitelikte olması önerilmektedir. Ayrıca her araştırma sürecinin ilgili paydaş gruplarıyla paylaşılıp, kamuoyuna duyurulması ve bu yolla toplumsal farkındalığa katkı sağlanması düşünülebilir.
- ✓ Dezavantajlı grupta yer alan bireylerin sosyal yaşam standartlarının (yaşam kalitelerinin) yükseltilmesi ortak yaşam bilincini işaret eden bir yaklaşım olmaktadır. Bölgede yer alan ilgili birimlerce kurumsal düzeyde uygulamaların yapıldığı bilinmektedir. Ancak yerel uygulamalarda yaygın etkinin artması açısından muhtelif başlıklar altında açılan (istihdam, mesleki eğitim, girişimcilik vb) AB destekli fonlardan daha çok yararlanılması düşünülebilir. Konu bağlamında üniversitelerin ilgili birimlerinde yer alan akademisyenlerin proje yazma motivasyonlarının sağlanarak (projeler kabul edilmese dahi) farklı fikirlerin üretilmesi, paydaşlarla paylaşılması ve bu yolla bölgesel uygulamalara bilimsel desteğin sağlanması mümkün olabilecektir.

⇒ **Genç Nüfusta Görülen Sorunların Çözülmesi**

- ✓ Genç nüfusta gözlemlenen sorunların başında; istihdam sorunu, yüksek göç yoğunluğu ve madde bağımlılığı gelmektedir. Bu noktada sorunların odak

noktasının düşük eğitim düzeyi olduğu görülmektedir. Eğitim bağlamında ülke ve bölgeler genelinde yoğun çabalar sürmekle birlikte paydaş tabanlı yerel uygulamaların daha çok artması gerektiği düşünülmektedir. Açıkçası, eğitim konusu sosyal sistemde geniş uçlara uzanan bir yapı barındırırken bu konuda harekvdanının aileler olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla, kurumsal (yönetim) bilimsel (üniversite) ve deneyimsel (sektörel) birikimlerin ortak potada birleştirilerek toplumda farkındalığın uyandırılması önem taşımaktadır. Araştırma konusuna atfen burada öne çıkan durum, mevcut sorunların çözümünden öte sorunlara neden olan sosyolojik nedenlerin saptanması olmaktadır.

⇒ **Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin Azaltılması**

- ✓ Kadın ve erkeklerin toplumsal sistem içinde var olma biçimi ve görünürlüğü buldukları kültürce şekillenen toplumsal cinsiyvdgisından etkilenmektedir. Diğer bir ifade ile toplumsal süreç içinde oluşan kadın ve erkek statüsünü o toplum içinde kabul gören cinsiyet rolleri belirlemektedir (Ökten, 2009). Bu bağlamda Adıyaman'da gözlemlenen toplumsal cinsiyet eşitsizliği bir anlamda ülke geneline hâkim olan bir durumun yansıması olarak düşünülmektedir. Nitekim UNDP tarafından hazırlanan 2013 yılı İnsani Kalkınma Raporu'nda Türkiye, cinsiyet eşitsizliği sıralamasında 186 ülke arasında 90. sırada yer almıştır. Konuyla ilgili ülkede ve dolaylı olarak Adıyaman'da da görülen temel sorunun, kadının karar alma süreçlerine ve iş gücü piyasasına yetersiz katılımı olduğu görülmüştür (Human Development Report, 2013). Bununla birlikte Adıyaman'da gözlemlenen diğer sorunların başında özellikle kırsal bölgelerde yaşanan şiddet ve baskı unsurlarının geldiği görülmektedir. Bu bağlamda, ilde bulunan çeşitli kurumlarda eşitlik

birimlerinin bulunduğu ve bu birimlerin kadın statüsünün gelişimi konusunda faaliyetlerinin olduğu bilinmektedir. Ancak söz konusu faaliyetlere ek olarak özellikle istihdam ve eğitim açısından uygulamaya dönük ortaklıkların güçlendirilmesi önemli görülmektedir. Benzer bakışla, herhangi bir meslek alanında kadın işgücü vasfının artırılmasının özellikle kadınların özgüven kazanmasında önemli bir değişken olacağı söylenebilir. Örneğin, üniversite öncülüğünde turizmde mesleki eğitim ve kadın istihdamı biriminin kurulması önerilebilir. Bu uygulamayla, gerek kadınların aktif işgücüne katılmalarına gerekse de bölgesel hizmet kalitesinin yükselmesine katkı sağlanabilir.

⇒ **Kent Dokusuna Özgünlük Kazandırılması**

- ✓ Adıyaman'ın kentsel dönüşüm ihtiyacı, yönetim kanadında ciddi yatırımları ve uygulamaları kapsayan bir içerik taşımaktadır. Bu nedenle kentsel dönüşümün gerçekleşmesi ile ilgili durum, araştırmanın öneri getirebileceği bir konudan öte yasal ve bürokratik süreçleri kapsayan bir resmiyet barındırmaktadır. Ancak bölgesel kaynaklar dâhilinde, Adıyaman'ın kendine özgü kent kimliği kazanmasında bazı adımların atılabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda, özellikle şehrin giriş ve çıkışlarına kente özgü değerleri simgeleyen yapı kompozisyonlarının inşa edilmesi, üniversite örneğinde olduğu gibi kamu kurumlarının tarihi motifleri taşıması ve kent müzesinin zenginleştirilmesi önerilebilir. Böylelikle başta yöre halkı olmak üzere şehre gelen konukların zihinlerinde somut işaretlerin kalması sağlanabilecektir. Diğer yandan yerel dokuyu yansıtacak büyük bir sosyal yaşam alanının kentin bilinirliğine önemli katkı yapacağı düşünülmektedir.

⇒ **Yatırımcıların Teşvik Edilmesi**

- ✓ Adıyaman'da yatırımcıların teşvik edilmesi konusunda devlet eliyle önemli fırsatların sunulduğu görülmektedir. Ancak burada iki durum belirlemektedir: Birincisi bölge yatırımcılarının teşvik edilmesi, ikincisi ise bölge dışında yaşayan Adıyamanlı iş adamlarının bölgeye çekilmesi olmaktadır. Yapılan OGG'de, bölgede maddi yatırım kaynağına sahip birçok yatırımcının bulunduğu ancak bu kaynakların çok azının kullanıldığı bilgisi verilmiştir. Buradan hareketle yatırımcılarda önemli bir risk algısının hâkim olduğu görülmektedir. Dolayısıyla önceliğin, yatırımcıların cesaretlendirilmesi ve bu konuda gerekli imkânların sağlanması olduğu düşünülmektedir.

⇒ **Dönemsel Turizm Planlamasının Yapılması**

- ✓ Adıyaman turizminin güçlü bir planlama ekseninde ivme kazanacağı düşünülmektedir. Bu noktada ilgili paydaş gruplarının katılımıyla oluşturulacak turizm planlamasının her şeyden önce gerçekçi ve uygulanabilir olması önem taşımaktadır. Bunun için şehirde yer alan potansiyellerin hangi turizm çeşidi için uygun olduğunun ve hangi alana ağırlık verilmesi gerektiğinin saptanması öncelik kazanmaktadır. Ancak turizm planlamasının gerçekçiliği noktasında kritik bir tercih ayrımının belirdiği görülmektedir. Bunlar; bütünsel bir turizm kenti anlayışı ya da seçilmiş bölgelerde turizmin yoğunlaştığı bir kent yaklaşımı olmaktadır. Ne var ki Adıyaman'ın turistik alt yapı yatırımları bakımından yeterli olmadığı bilinmektedir. Dolayısıyla kısa vadede öncelikle turistik kaynakların yoğunlaştığı kırsal bölgelerin esas alınması ve planlamanın bu yönde yapılması gerektiği düşünülmektedir. Uzun vadede ise fiziksel altyapının güçlenmeye başlamasıyla birlikte kırsaldan merkeze doğru bir yayılma modelinin benimsenmesi önerilebilir.

⇒ **Kültür Envanterinin Oluşturulması**

- ✓ Kültür envanterinin hazırlanması, yöresel değerlerin gelecek kuşaklara aktarılması ve mevcut zenginliklerin doğru okunması açısından önem taşımaktadır. Envanterin oluşturulmasında üniversite, İKA ve valilik birimlerince hazırlanan/sürdürülen projelerin önemli birer kaynak değeri taşıdığı düşünülmektedir. Benzer yaklaşımla, söz konusu kaynakların bir araya getirilmesi, sistemleştirilmesi ve eksiklik görülen konularla ilgili tamamlayıcı araştırmaların yapılması maddi ve zamansal açıdan kolaylık sağlayabilecektir.

⇒ **Toplumsal Algı Yönetimi**

- ✓ Turizm algısının, her şeyden önce bireylerin hayal edebilme gücünü kazanmasıyla oluşacağı düşünülmektedir. Diğer bir ifade ile yöre insanının turizm gelişiminde inançsal ve çevresel algılarının zenginleştirilmesi önem taşımaktadır. Somut bir örnekle, reklam panolarında yer almak üzere turizm gelişimini anlatan görseller ve mesajlar hazırlanabilir. Bu görsellerde, varsayım olarak kentin turizmle nasıl geliştiğini anlatan modeller yer alabilir. Buradaki amaç, toplumsal algının oluşmasında uyaranların devreye sokulmasıdır. Nitekim yörede bulunan baraj gölü, bireyin zihninde sadece bir manzara olmaktan çıkabilmelidir. Benzer açıdan Nemrut'un, sadece uzak ve yüksek bir alanda konumlanmış tarihi bir dağ olmadığı anlaşılmalıdır. Kısaca, bölge toplumunun çevresini olduğundan çok daha farklı hayal edebilmesi ve bu hayallerin uzun dönemde somut düşüncelere dönüşmesi önemli görülmektedir.

⇒ Bölge İmajının Güçlendirilmesi

- ✓ Terör algısı, Adıyaman'ın süregelen imaj sorunlarından biri olmaktadır. Konunun kırılma noktasını organik imajın oluşturduğu düşünülmektedir. Organik imaj, daha önce ziyaret edilmemiş bir yer hakkında sahip olunan izlenim olarak tanımlanabilir (Rodriguez, 2011). Dolayısıyla konunun başlangıç noktasında beliren algı düğümünün çözülmesi önemli görülmektedir. Buna göre, çıkmaza neden olduğu düşünülen yanlış enformasyonun bölge lehine çevrilmesi ve aynı kanalla doğru aktarımın yapılması öncelik taşımaktadır. Bu bağlamda birincil kanalın medya ve tanıtım olduğu söylenebilir. Diğer taraftan farklı bölgelerden çok sayıda öğrencinin eğitim gördüğü üniversitenin, imaj sisteminde anahtar bir konuma sahip olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle batıdan gelen ve olumlu izlenimlerle mezun olan öğrencilerin, sosyal çarpan etkisiyle çok daha fazla kitleye bilgi aktarımında bulunacağı öngörülmektedir.

Sonuç olarak, araştırmanın toplumsal uçlara uzanması, öneri ve uygulamalarla ilgili kesin sınırların çizilmesini güçleştirmektedir. Ne var ki toplumsal gelişmeyle ilgili sorunların devingen bir yapı barındırdığı ve dolayısıyla çözüm önerilerinin de değişkenlik gösterebileceği/göstermesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Araştırma sonucunda geliştirilen stratejilerin, birbirini tamamlayan uygulama süreçlerinden oluştuğunu yinelemek gerekmektedir. Stratejilerin başlangıç noktası paydaşlar olurken toplumsal gelişme stratejilerinin güçlü bir paydaş ortaklığında zemin bulacağı görülmüştür.

Turizmin, ilk iki strateji grubuna ait süreç matrisinin kesim noktasında yer aldığı düşünülmektedir. Bu bağlamda turizm gelişimiyle ilgili stratejilerin paydaş ve toplum kanadıyla beslenen bir içeriğe sahip olduğu görülmektedir.

Araştırmanın uzun dönemli öngörüsü; paydaş, toplum ve turizm kanadında sağlanacak kapasitenin kalkınmaya ivme kazandıracak olmasıdır. Geliştirilen stratejilerin aynı zamanda kalkınma için de geçerli olduğu düşünülmektedir. Nitekim alanyazına bakıldığında, turizm gelişiminde öngörülen her adımın kalkınmayla yakın anlamlar taşıdığı görülmektedir. Ancak araştırma bağlamında, turizm potansiyelinin toplumsal kapasite düzleminde somutlaşması ana eksen olurken, kalkınma kavramı bu eksenin genel çerçevesini oluşturmaktadır. Dolayısıyla kalkınma olgusu, strateji geliştirme sürecinde birebir tartışılan bir konudan ziyade arka planda işleyen bir sistem olarak ele alınmıştır. Daha açık bir söylemle kalkınma, alanyazın ve yöntem süreçlerinin bütünsel hedefi olarak görülmüştür.

Kısaca turizm potansiyelini kullanmak isteyen bölgelerin kalkınma hedefi, paydaş zemininde güçlü bir toplum inşasını işaret etmektedir. Nitekim hangi alanda olursa olsun, mevcut kaynakların toplumsal altyapı yeterliliği olan bölgelerde somutlaşacağı ve kalkınma amacına ancak bu düzlemde bir gerekçe oluşturacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aas, C., Ladkin, A. & Fletcher, J. (2005). Stakeholder Collaboration and Heritage Management. *Annals of Tourism Research*, 32(1), 28-48.
- Abrams, P. (1972). The Sense of The Past and The Origins of Sociology. *Past and Present*, 55, 18-32.
- Adiyaman Doğa Turizmi Master Planı (2013). *Orman ve Su İşleri Bakanlığı* sitesinden alınmıştır.
www.adiyaman.ormansu.gov.tr/Adiyaman/Files/KHS /DTMP.pdf
- Adiyaman Haritası. *Adiyaman Belediyesi* sitesinden alınmıştır.
www.adiyaman.bel.tr/images/karayollari.jpg
- Adiyaman Maden ve Enerji Kaynakları Raporu, (2013). İpekyolu Kalkınma Ajansı Adiyaman Yatırım Destek Ofisi.
- Ahmad, A. (2013). The Constraints of Tourism Development for A Cultural Heritage Destination: The Case of Kampong Ayer (Water Village) in Brunei Darussalam. *Tourism Management Perspectives* 8, 106–113.
- Airey, D. & Shackley, M. (1997). Tourism Development in Uzbekistan. *Tourism Management*, 18(4), 199-208.
- Ajala, O. A. (2008). Tourism Development As a Strategy in Regional Planning. *African Research Review*, 1(3),76-95.
- Akca, H. (2006). Assessment of Rural Tourism in Turkey Using SWOT Analysis. *Journal of Applied Sciences*, 6(13), 2837-2839.

- Akış, A. ve Akkuş, A. (2003). Güneydoğu Anadolu Projesi'nin (Gap) Şanlıurfa'daki Göçe Etkisi. *Selçuk Üniversitesi, S.B.E. Dergisi*, 10, 507-543.
- Akşit B. (2003). *Toplumsal Kalkınma, Gelişme ve Nüfus: Türkiye'de Yapılan Araştırma ve Yayınlar İle İlgili Eleştirel Bir Tarama*, Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA).
- Alanne, K. & Saari, A. (2006). Distributed Energy Generation and Sustainable Development. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 10(6), 539-558.
- Alderfer, P.C. (1969). An Empirical Test of A New Theory of Human Needs. *Organizational Behavior and Human Performance* 4(2),142-175.
- Alfsen, K. H., Brekke, K. A, Brunvoll, F., Luras, H. Nyborg, K. & Sebø., H.V. (1992). *Environmental indicators. Discussion Paper*. Retrieved from www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/DP/dp_071.pdf
- Alpar, Ö. ve Erdem, B. (2005). Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Etkisi Çerçevesinde Burdur Yöresinde Alternatif Turizmi Geliştirme Stratejileri. *I.Burdur Sempozyumu*, 16-19 Kasım 2005.
- Altıntaş, M. (2008). Güneydoğu'da Adıyaman'ın Ekonomik Durumu. S.Öztürk ve Y.Tosun (Ed.), *Medeniyetler Kavşağı Adıyaman Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (ss.341-360). İstanbul: Adıyamanlılar Vakfı Yayınları.
- Altıparmak, F. (2008). Adıyaman ve Çevresinde Tasavvufi Gelenek. S.Öztürk ve Y.Tosun (Ed.), *Medeniyetler Kavşağı Adıyaman Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (ss.193-200). İstanbul: Adıyamanlılar Vakfı Yayınları.
- Amara, D. F. (2013). Tourism as a Tool of Development: The Case Study of Siwa Oasis–Egypt Western Desert. In P. Diaz (Ed.), *Tourism As a Tool for Development* (pp. 45- 57). Billerica: WIT Press.

- Amin, A. (1999). An Institutional Perspective on Regional Economic Development. *International Journal of Urban and Regional Research*, 23(2), 365-378.
- Anand, S. & Ravallion, M. (1993). Human Development in Poor Countries: on the Role of Private Incomes and Public Services. *Journal of Economic Perspectives*, 7(1), 133-150.
- Andereck, L. K., Valentine, M. K., Knopf, C. R. & Vogt, A. C. (2005). Residents' Perceptions of Community Tourism Impacts. *Annals of Tourism Research*, 32(4), 1056–1076.
- Andriotis, K. & Vaughan, D. R. (2003). Urban Residents' Attitudes toward Tourism Development: The Case of Crete. *Journal of Travel Research*, 42(2), 172-185.
- Ap, J. (1992). Residents' Perceptions on Tourism Impacts. *Annals of tourism Research*, 19(4), 665-690.
- Apostolopoulos, Y., Leivadi, S. & Yiannakis, A. (Eds.). (2013). *The Sociology of Tourism: Theoretical and Empirical Investigations*. London: Routledge.
- Araujo, L. M. D. & Bramwell, B. (1999). Stakeholder Assessment and Collaborative Tourism Planning: The Case of Brazil's Costa Dourada Project. *Journal of Sustainable Tourism*, 7(3-4), 356-378.
- Aref, F. (2010). Barriers to Community Capacity Building for Tourism Development in Communities in Shiraz. *Journal of Sustainable Tourism*, 19(3), 347-359.
- Aref, F. & Redzuan, M. R. (2008). Tourism Development for Community Capacity Building and Community Development. *Journal of Hospitality and Tourism*, 5(1), 68-72.
- Aref, F. & Redzuan, M. R. (2009). Community Capacity Building for Tourism Development. *Journal of Human Ecology*, 27(1), 21-25.

- Aref, F., Redzuan, M. R & Gill, S.S. (2010). Dimensions of Community Capacity Building: A Review of its Implications in Tourism Development. *Journal of American Science*, 6(1), 172-180.
- Arıkan, R. (2005). *Araştırma Teknikleri ve Rapor Hazırlama*. Ankara: Asil Yayın.
- Arslan, K. (2011). Üniversiteli Gençlerde Mesleki Tercihler ve Girişimcilik Eğilimleri. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 3(2), 1-11.
- Ashe, J. W. (2005). Tourism Investment As a Tool For Development and Poverty Reduction. *The Experience in Small Island Developing States(SIDS)*.
- Aslan, A. K. (2001). Eğitimin Toplumsal Temelleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5, 16-30.
- Atack, I. (1999). Four Criteria of Development NGO Legitimacy. *World Development*, 27(5), 855-864.
- Atay, O. ve Aytekin, B. (2010). Adıyaman İlinde Turizm İşletmelerine Etki Eden Sorunlar Çözüm Yolları ve Bir Uygulama. S.Öztürk ve Y.Tosun (Ed.), *II. Ulusal Medeniyetler Kavşağı Adıyaman Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (ss.195-218). İstanbul: Adıyamanlılar Vakfı Yayınları.
- Ateljevic, J. & Page, S. (Eds.). (2009). *Tourism and Entrepreneurship: International Perspectives*. London: Routledge.
- Avcı, N. (2007). Turizmde Taşıma Kapasitesinin Önemi. *Ege Akademik Bakış / Ege Academic Review*, 7(2), 485-501.
- Avcıkurt, C. (2009). *Turizm Sosyolojisi, Genel ve Yapısal Yaklaşım*. Ankara: Detay.
- Ayaş, N. (2007). Çevresel Sürdürülebilir Turizm Gelişmesi. *İ.İ.B.F.D.* 9(1), 1-11.
- Aziz, R. C., Abdul, M., Aziz, Y. A. & Rahman, A. A. (2013). Appreciative Inquiry: An Alternative Re-Search Approach for Sustainable Rural Tourism Development. *Journal of Tourism, Hospitality ve Culinary Arts*, 5(2), 1-18.

- Babb, P. (2005). *Measurement of Social Capital in the UK*. London: ONS
- Bahar, H.İ. (2005). *Sosyoloji*. Ankara: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu
- Bahar, O. ve Bozkurt, K. (2010). Gelişmekte Olan Ülkelerde Turizm-Ekonomik Büyüme İlişkisi: Dinamik Panel Veri Analizi. *Anatolia*, 21(2), 255-274
- Baker, M. & Kusel, J. (2003). *Community Forestry in the United States: Learning From the Past, Crafting the Future*. Washington, DC: Island Press.
- Bakırcı, M. (2012). Ulaşım Coğrafyası Açısından Türkiye’de Havayolu Ulaşımının Tarihsel Gelişimi ve Mevcut Yapısı. *Marmara Coğrafya Dergisi* 25,340-377.
- Balatti, J. & Falk, I. (2001). *Community Capacity and Vocational Education and Training*. Retrieved from www.researchgate.net
- Balay, R. (2004). Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(2), 61-82.
- Barker, A. (2005). Capacity Building for Sustainability: Towards Community Development in Coastal Scotland. *Journal of Environmental Management*, 75(1), 11-19.
- Barnett, T. (1988). *Sociology and Development*. London: Routledge.
- Baş, T. (2010). *Anket*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Baykal, H. ve Baykal, T. (2008). Küreselleşen Dünya’da Çevre Sorunları/Environmental Problems in A Globalized World. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(9), 1-17.
- Bayram, N. (2009). *Sosyal Bilimlerde SPSS İle Veri Analizi*, Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Beckley, T. M., Martz, D., Nadeau, S., Wall, E. & Reimer, B. (2008). Multiple Capacities, Multiple Outcomes: Delving Deeper into The Meaning of Community Capacity. *Journal of Rural and Community Development*, 3(3),56-75.

- Beeton, S. (2006). *Community development through tourism*. Landlinks Press.
- Bennett, N., Lemelin, R. H., Koster, R., & Budke, I. (2012). A capital assets framework for appraising and building capacity for tourism development in aboriginal protected area gateway communities. *Tourism Management*, 33(4), 752-766.
- Benson, P. L. (2003). Developmental Assets and Asset-Building Community: Conceptual and Empirical Foundations, *The Search Institute Series on Developmentally Attentive Community and Society*, 1(1),19-43.
- Berber, Ş. (2003). Sosyal Değişme Katalizörü Olarak Turizm ve Etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9, 205-222.
- Besculides, A., Lee, M. E. & McCormick, P. J. (2002). Residents' Perceptions of the Cultural Benefits of Tourism. *Annals of tourism research*, 29(2), 303-319.
- Bilgiç, V. (2010). Medeniyet Tarihinde Adıyaman'ın Yeri ve Önemi Günümüz açısından İmkân ve Fırsatlar. S.Öztürk ve Y.Tosun (Ed.), *II. Ulusal Medeniyetler Kavşağı Adıyaman Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (ss.187-193). İstanbul: Adıyamanlılar Vakfı Yayınları.
- Bingham, L. B., Nabatchi, T. & O'Leary, R. (2005). The New Governance: Practices and Processes for Stakeholder and Citizen Participation in the Work of Government. *Public Administration Review*, 65(5), 547-558.
- Bowen, G. L., Martin, J. A., Mancini, J. A. & Nelson, J. P. (2000). Community Capacity: Antecedents and Consequences. *Journal of Community Practice*, 8(2), 1-21.
- Bratianu, C. & Hidekazu, M. (2004). Strategic Thinking. *Transactions of JWRI*, 33(1), 79-89.

- Briedenhann, J. & Wickens, E. (2004). Tourism Routes As a Tool for the Economic Development of Rural Areas-Vibrant Hope or Impossible Dream? *Tourism Management*, 25(1), 71-79.
- Brody, S. D. (2003). Measuring the Effects of Stakeholder Participation on the Quality of Local plans Based on the Principles of Collaborative Ecosystem Management. *Journal of Planning Education and Research*, 22(4), 407-419.
- Brohman, J. (1996). New Directions in Tourism for Third World Development. *Annals of Tourism Research*, 23(1), 48-70.
- Brown, T. L. & Potoski, M. (2003). Contract-Management Capacity in Municipal and County Governments. *Public Administration Review*, 63(2), 153-164.
- Brugha, R. & Varvasovszky, Z. (2000). Stakeholder Analysis: a Review. *Health Policy and Planning*, 15(3), 239-246.
- Budeanu, A. (2005), Impacts and Responsibilities for Sustainable Tourism: A Tour Operator's Perspective. *Journal of Cleaner Production* (13), 89-97.
- Butler, R. (2009). Tourism in the future: Cycles, waves or wheels?. *Futures*, 41(6), 346-352.
- Button, K. (2002). Effective Infrastructure Policies o Foster Integrated Economic Development. *Third African Development Forum*. March 3-8, 2002. Ethiopia.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör analizi: Temel Kavramlar ve Ölçek Geliştirmede kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 8(4), 470-483.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Byrd, E. T. (2007). Stakeholders in Sustainable Tourism Development and Their Roles: Applying Stakeholder Theory to Sustainable Tourism development. *Tourism Review*, 62(2), 6-13.

- Byrd, E. T., Bosley, H.E & Dronberger, M.G. (2009). Comparisons of stakeholder Perceptions of Tourism Impacts in Rural Eastern North Carolina. *Tourism Management*, (30),693–703.
- Camino, L. & Zeldin, S. (2002). From Periphery to Center: Pathways for Youth Civic Engagement In the Day-To-Day Life of Communities. *Applied Developmental Science*, 6(4), 213-220.
- Campbell, A. & Alexander, M. (1996). What's Wrong With Strategy? *Harvard Business Review*, 75(6), 42-51.
- Canzanelli, G. (2001). Overview and learned lessons on local economic development, human development, and decent work. *Universitas Working Papers, ILO (Organización Internacional del Trabajo)*.
- Cavaye, J.M. (2000). *The Role of Government in Community Capacity Building*. Retrieved from <http://greentier.org/wp-content/uploads/2011/09/The-Role-of-Government-in-Community-Capacity-Building.pdf>
- Cavaye, J. M. & Cavaye, J. (2000). *The Role of Government In Community Capacity Building*. Brisbane: Department of Primary Industries.
- Ceylan, M. (2012). Kalkınma. F. Mazı (Ed.), *Dördüncü Medeniyetler Kavşağı Adıyaman Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (ss.21-24). Adıyaman Üniversitesi.
- Capenerhurst, J. (1994). Community tourism. In L. Haywood (Ed.), *Community leisure and recreation* (pp. 144-171). Oxford, UK: Butterworth-Heinemann.
- Chaperon, S. & Bramwell, B. (2013). Dependency and Agency In Peripheral Tourism Development. *Annals of Tourism Research*, 40, 132-154.
- Chaskin, R.J. (2001). Building Community Capacity A Definitional Framework and Case Studies From A Comprehensive Community Initiative. *Urban Affairs Review*,36(3), 291-323.

- Chaskin, R.J., Brown, P., Venkatesh, S. & Vidal, A. (2001). *Building Community Capacity*. New York: Walter de Gruyter, Inc.
- Chaudhry, S.A. & Irshad, W. (2013). Opinion Leadership and Its Role in Buyer Decision Making. *Academy of Contemporary Research*, 2(1), 7-22.
- Chavis, D. M. & Wandersman, A. (1990). Sense of Community In the Urban Environment: A Catalyst for Participation and Community Development. *American Journal of Community Psychology*, 18(1), 55-81.
- Checkoway, B. (2011). What is Youth Participation? *Children and Youth Services Review*, 33(2), 340-345.
- Chen, L. C., Liu, Y. C. & Chan, K. C. (2006). Integrated Community-Based Disaster Management Program in Taiwan: A Case study of Shang-An Village. *Natural Hazards*, 37(1-2), 209-223.
- Chen, S. J. (2000). An Investigation of Urban Residents' Loyalty to Tourism. *Journal of Hospitality ve Tourism Research*, 24(1), 21-35.
- Choi, C. H & Sirakaya, E. (2005), Measuring Residents' Attitude toward Sustainable Tourism: Development of Sustainable Tourism Attitude Scale. *Journal of Travel Research*, 43(4), 380.
- Choi, C. H & Sirakaya, E. (2006). Sustainability Indicators for Managing Community Tourism. *Tourism Management* 27(6), 1274-1289.
- Churchman, A. (1987). Issues in Resident Participation: Lessons From the Israeli Experience. *Policy Studies Journal*, 16(2), 290-299.
- Coe, N. M., Hess, M., Yeung, H. W. C., Dicken, P. & Henderson, J. (2004). Globalizing Regional Development: A Global Production Networks Perspective. *Institute of British Geographers*, 29(4), 468-484.

- Collados, C. & Duane, T. P. (1999). Natural Capital and Quality of Life: A Model for Evaluating the Sustainability of Alternative Regional Development Paths. *Ecological Economics*, 30(3), 441-460.
- Collins-Kreiner, N. & Wall, G. (2007). Evaluating Tourism Potential: A SWOT Analysis of the Western Negev, Israel. *Turizam: Znanstveno-Stručni Časopis*, 55(1), 51-63.
- Commission on Sustainable Development (2008). *Report on the Sixteenth Session*. Retrieved from www.un.org/esa/sustdev/csd/csd16/documents/chairs_summary.pdf
- Coşkun, R. ve Geyik, M. (2002). Türkiye'nin Rekabet Gücünün Değerlendirilmesinde Bir Yöntem Önerisi: Tows Matrisi. *II. Orta Anadolu Kongresi*. 17-18 Ekim, 2002, Niğde Üniversitesi.
- Coştu, Y. (2009). Toplumsallaşma Kavramı Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme. *Dinbilimleri Journal*, 9(3), 117-140.
- Craik, J. (1995). Are There Cultural Limits To Tourism? *Journal of Sustainable Tourism*, 3(2), 87-98.
- Crane, A., Matten, D. & Moon, J. (2004). Stakeholders as Citizens? Rethinking Rights, Participation, and Democracy. *Journal of Business Ethics*, 53(1-2), 107-122.
- Cui, X. & Ryan, C. (2010). Perceptions of Place, Modernity and the Impacts of Tourism-Differences Among Rural and Urban Residents of Ankang, China: A likelihood Ratio Analysis. *Tourism Management*, 32(3), 604-615.
- Cuthill, M. & Fien, J. (2005). Capacity Building: Facilitating Citizen Participation in Local Governance. *Australian Journal of Public Administration*, 64(4), 63-80.

- Çağlar, E. (2006). Türkiye’de Yerelleşme ve Rekabet Gücü: Kümelenmeye Dayalı Politikalar ve Organize Sanayi Bölgeleri, Bölgesel Kalkınmada Yeni Açılımlar. *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV)*.
- Çalık ve Sezgin (2005). Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim. *Kastamonu Eğitim Dergisi* 13(1), 55-66.
- Çarıkcı, İ. H. ve Koyuncu, O. (2010). Bireyci-Toplumcu Kültür ve Girişimcilik Eğilimi Arasındaki İlişkiyi Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(3), 1-18.
- Çeken, H. (2008) Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Etkisi Üzerine Teorik Bir İnceleme. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 10(11), 293-306
- Çetin, M. (2006). Teori ve Uygulamada Bölgesel Sürdürülebilir Kalkınma. *CÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(1), 1-20.
- Çinko, L. ve Ak, R. (2009). Doğrudan Yabancı Sermaye Hareketlerinin Makroekonomik Etkileri. *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*, 26(1),117-129.
- Dahalan, N., Jaafar, M. & Rosdi, S. (2013). Local Community Readiness in Entrepreneurship: Do Gender Differ in Searching Business Opportunity. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 91, 403-410.
- Davis, K. (2014). Different Stakeholder Groups and Their Perceptions of Project Success. *International Journal of Project Management*, 32(2), 189-201.
- Dedeoğlu, E. ve Sertesin, S. (2011). Yeni Nesil Bölgesel Planlama Deneyimi Üzerine Bir Yönetişim Çerçevesi Önerisi. *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Politika Notu*.
- Deniz, M. E. ve Yılmaz, E. (2006). Üniversite Öğrencilerinin Duygusal Zekâ ve Stresle Başa Çıkma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(25), 17-26.

- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), (2006). Kamu İdareleri İçin Stratejik Planlama Kılavuzu. *Hacettepe Üniversitesi* sitesinden alınmıştır.
www.yapi.hacettepe.edu.tr/dosyalar/stratejik_planlama_klavuzu.pdf
- DiClemente, R. J., Crosby, R. A. & Kegler, M. (Eds.). (2009). *Emerging Theories in Health Promotion Practice and Research*. NJ: John Wiley & Sons.
- Dietvorst, A. G. J., Ashworth, G. J. & Larkham, P. J. (1994). Cultural Tourism and Time-Space Behaviour. In Ashworth, G.J. & P.Larkham (Eds), *Building A New Heritage: Tourism, Culture and Identity in the New Europe* (pp. 69-89) London: Routledge.
- Dikmen, A. A. (2000). Küresel Üretim, Moda Ekonomileri ve Yenidünya Hiyerarşisi. *Toplum ve Bilim*, (86), 281-302.
- Doğan, H.Z. (2004). *Turizmin Sosyo-Kültürel Temelleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Dragomir, V. D. (2013). Who Are the Participative Stakeholders? Insights From Corporate Social and Environmental Programmes. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 75, 553-562.
- Draper, A. K., Hewitt, G. & Rifkin, S. (2010). Chasing the Dragon: Developing Indicators for the Assessment of Community Participation in Health Programmes. *Social Science ve Medicine*, 71(6), 1102-1109.
- Driscoll, J. C. & Kraay, A. C. (1998). Consistent Covariance Matrix Estimation With Spatially Dependent Panel Data. *Review of Economics and Statistics*, 80(4), 549-560.
- Dritsakis, N. (2004). Tourism as a long-run economic growth factor: an empirical investigation for Greece using causality analysis. *Tourism Economics*,10(3), 305-316.

- Dumitresu, L. & Fuciu, M. (2010). The Role of Communication in The Efficiency of The Social Dialog Management. *Annals of the University of Petrosani Economics*, 10(4), 81-86.
- Durak, İ. (2011). Girişimciliği Etkileyen Çevresel Faktörlerle İlgili Girişimcilerin Tutumları: Bir Alan Araştırması. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 9(2), 191.
- Dyer, P., Gursoy, D., Sharma, B. & Carter, J. (2007). Structural Modeling of Resident Perceptions of Tourism and Associated Development on the Sunshine Coast, Australia. *Tourism Management*, 28(2), 409-422.
- Dynes, R.R. (1998). *Coming to Terms with Community Disaster*, In E.L. Quarantelli (Ed.) *What is a Disaster?* (pp.109-126). London: Routledge
- Dyson, R. G. (2004). Strategic development and SWOT Analysis at the University of Warwick. *European Journal of Operational Research*, 152(3), 631-640.
- Dwyer, L., Edwards, D., Mistilis, N., Roman, C. & Scott, N. (2009). Destination and Enterprise Management for A Tourism Future. *Tourism Management* 30(1), 63-74.
- Dwyer, L. & Forsyth, P. (1993). Assessing the Benefits and Costs of Inbound Tourism. *Annals of Tourism Research*, 20(4), 751-768.
- Dwyer, L., Forsyth, P. & Spurr, R. (2003). Inter-industry Effects of Tourism Growth: Implications for Destination Managers. *Tourism Economics*, 9(2), 117-132.
- Eadington, R. W. & Redman, M. (1991). Economics and Tourism. *Annals of Tourism Research*, 18(1), 41-56.
- Easterling, D., Gallagher, K., Drisko, J. & Johnson, T. (1998). *Promoting Health by Building Community Capacity: Summary*. Denver: The Colorado Trust.

- Ecemiş Kılıç, M. ve Mutluer, M. (2004). Coğrafyada Ve Bölge Planlamada Bölge Kavramının Karşılaştırmalı Olarak İrdelenmesi. *Aegean Geographical Journal*, 13, 17-28.
- Edoho, F. (1998). Management capacity building: A Strategic Imperative for African Development in the Twenty-first Century. In V. U. James (Ed) *Capacity Building in Developing Countries: Human and Environmental Dimensions*, (pp. 228-251). Kaliforniya: Greenwood Publishing Group.
- Elvan, L. (2012). Bölgesel Gelişme ve Bölgelerarası Gelişmişlik Farkları. Discussion Paper. *Econstor* sitesinden alınmıştır.
www.econstor.eu/bitstream/10419/81616/1/690105940.pdf
- Erbay, E.R. ve Özden, M. (2013). İktisadi Kalkınma Kuramlarına Eleştirel Yaklaşım. *Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Metinleri*, 3, 1-29.
- Ercan, F. (2006). Bölgesel Kalkınmada Değişim: Devlet Merkezli Bölgesel Kalkınmadan Piyasa Merkezli Bölgesel Birikime. F. A. Arı (Ed.), *Bölgesel Kalkınma Politikalar ve Yeni Dinamikler*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Ergil, D. (2012). *Toplum ve İnsan, Toplum Bilimin Temelleri*. İstanbul: Hayat Yayınları.
- Erkal, M.E. (1978). *Bölgelerarası Dengesizlik ve Doğu Kalkınması*. İstanbul: Şamil.
- Erkal, M.E. (2009). *Sosyoloji (Toplumbilimi)*. İstanbul: Der Yayınları.
- Ersoy, H. (2010). Kültürel Çevrenin Girişimcilik Tercihine Etkisi. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(1), 71-77.
- Eshliki, S. A. & Kaboudi, M. (2012). Community Perception of Tourism Impacts and Their Participation in Tourism Planning: A Case Study of Ramsar, Iran. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 36, 333-341.

- Faulkner, B. & Tideswell, C. (2010). A Framework for Monitoring Community Impacts of Tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 5(1), 3-28.
- Feurer, R. & Chaharbaghi, K. (1995). Strategy Development: Past, Present and Future. *Management Decision*, 33(6), 11-21.
- Follett, M. P. (1919). Community is a Process. *The Philosophical Review*, 28(6), 576-588.
- Forstner, K. (2004). Community Ventures and Access to Markets: The Role of Intermediaries in Marketing Rural Tourism Products. *Development Policy Review*, 22(5), 497-514.
- Fortanier, F., & Van Wijk, J. (2010). Sustainable tourism industry development in sub-Saharan Africa: Consequences of foreign hotels for local employment. *International Business Review*, 19(2), 191-205.
- Frank, F. & Smith, A. (1999). *The Community Development Handbook: A Tool to Build Community Capacity*. Ottawa: Human Resources Development Canada.
- Franklin, A. & Crang, M. (2001). The Trouble With Tourism And Travel Theory. *Tourist Studies*, 1(1), 5-22.
- Freeman, R. E. (2010). *Strategic Management: A Stakeholder Approach*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Friedman, S. R., Rapport, L. J., Lumley, M., Tzelepis, A., VanVoorhis, A., Stettner, L. & Kakaati, L. (2003). Aspects of Social and Emotional Competence in Adult Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder. *Neuropsychology*, 17(1), 50-58.
- Fromm, E. (1949). Psychoanalytic Characterology and its Application to the Understanding of Culture. In S. S. Sargent & M. W. Smith (Eds.), *Culture and Personality* (pp. 1-12). N. York: The Viking Fund.

- Fürst, C., Helming, K., Lorz, C., Müller, F. & Verburg, P. H. (2013). Integrated Land Use and Regional Resource Management-A Cross-Disciplinary Dialogue on Future Perspectives for A Sustainable Development of Regional Resources. *Journal of Environmental Management*, 127, 1-5.
- Geray, H. (2011). *Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş*. İstanbul: Genesis Kitap.
- Gereffi, G. (1989). Rethinking Development Theory: Insights From East Asia and Latin America. *Sociological Forum* 4(4), 505-533.
- Gereffi, G. & Fonda, S. (1992). Regional Paths of Development. *Annual Review of Sociology*, 18(1), 419-448.
- Getz, D. (1993). Planning for Tourism Business Districts. *Annals of tourism research*, 20(3), 583-600.
- Getz, D. & Timur, S. (2005). Stakeholder Involvement in Sustainable Tourism: Balancing the Voices in Theobald, W.F. (Ed.), *Global Tourism* (pp. 230-247). London: Elsevier Inc.
- Ghazinoory, S., Esmail Zadeh, A. & Memariani, A. (2007). Fuzzy SWOT Analysis. *Journal of Intelligent and Fuzzy Systems*, 18(1), 99-108.
- Gibbon, M., Labonte, R & Laverack, G. (2002). Evaluating Community Capacity. *Health ve Social Care in the Community*, 10(6), 485-491.
- Gilbert, D. & Clark, M. (1997). An Exploratory Examination of Urban Tourism Impact, with Reference to Residents Attitudes, in The Cities of Canterbury ve Guildford. *Cities*, 14(6), 343-352.
- Goeldner C.R. & Ritchie J.R.B. (2003). *Tourism: Principles, Practices, Philosophies*. New Jersey: John Wiley and Sons.

- Goodman, R. M., Speers, M. A., McLeroy, K., Fawcett, S., Kegler, M., Parker, E., Smith, S.R., Sterling, T.D. & Wallerstein, N. (1998). Identifying and Defining the Dimensions of Community Capacity to Provide a Basis for Measurement. *Health Education ve Behavior*, 25(3), 258-278.
- Gökçe, O. (1996). *İçerik Analizi - Kuramsal ve Pratik Bilgiler*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Göksu, M.T. (2008). Göç Olgusu, İstanbul'a Göç ve İstanbul'daki Adıyamanlılar. S.Öztürk ve Y.Tosun (Ed.), *Medeniyetler Kavşağı Adıyaman Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (ss.309-328). İstanbul: Adıyamanlılar Vakfı Yayınları.
- Görmez, K. (2000). Demokratikleşme Açısından Merkezi Yönetim-Yerel Yönetim İlişkileri. *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(1), 1-8.
- Görmüş, A. (2007). Türkiye'de Sosyal Diyalogun Gelişimi. *Çalışma ve Toplum*, 14, 115-140.
- Green, G.P. & Goetting, A. (Eds.). (2010). *Mobilizing Communities: Asset Building as a Community Development Strategy*. Dewey: Temple University Press.
- Grosskurt, J. & Rotmans, J. (2005). The Scene Model: Getting A Grip On Sustainable Development in Policy Making. *Environment, Development and Sustainability*, 7(1), 135-151.
- Gursoy, D. Jurowski, C. & Uysal, M. (2002). Resident Attitudes A Structural Modeling Approach. *Annals of Tourism Research*, 29(1), 79-105.
- Güçlü, N. (2003). Stratejik yönetim. *GÜ Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2), 61-85.
- Gül, H. ve Şahin, K. (2011). Bilgi Toplumunda Yeni Bir Liderlik Yaklaşımı Olarak Transformasyonel Liderlik ve Kamu Çalışanlarının Transformasyonel Liderlik Algısı. *Selçuk Üniversitesi SBE Dergisi*, 25, 237-249.
- Gündüz, F. (2004). Çevre ve Turizmin Sürdürülebilirliği. *Planlama*, 14(1), 58-66

- Güneydoğu Anadolu Rehberi (2007). Adıyaman. *Güneydoğu Mirası* sitesinden alınmıştır. www.guneydogumirasi.org/pdfs/adiyaman.pdf
- Güray, M. (2013). Avrupa Birliği'nde Sosyal Diyalog, *ÇSGB Çalışma Dünyası Dergisi* 1(1), 144-158.
- Gürer, H. (2006). Stratejik Planlamanın Temelleri ve Türk Kamu Yönetiminde Uygulanmasına Yönelik Öneriler. *Sayıştay Dergisi*, 63, 91-105.
- Hair, J. F., Tatham, R. L., Anderson, R. E. & Black, W. (2006). *Multivariate Data Analysis*. NJ: Pearson Prentice Hall.
- Haley, J. A., Snaith, T. & Miller, G. (2005). The Social Impacts of Tourism A Case Study of Bath, UK. *Annals of Tourism Research*, 32(3), 647-668.
- Hancock, T. (2001). People, Partnerships and Human Progress: Building Community Capital. *Health Promotion International* 16(3), 275-280.
- Harrow, J. (2001). Capacity Building as A Public Management Goal-Myth, Magic or the Main Chance? *Public Management Review*, 3(2), 209-230.
- Harvey, M.H. & Beaulieu, L.J. (2010). Implementing Community Development in the Mississippi Delta: The Effect of Organizations on Resident Participation. In A.G. Paul & G. Green (Eds.), *Mobilizing Communities: Asset Building as a Community Development Strategy* (pp. 146-176). Philadelphia: T.U.P.
- Hashemi, N. F., Mazdeh M. M., Razeghi, A. & Rahimian, A. (2011). Formulating and Choosing Strategies Using Swot Analysis and QSPM Matrix: A Case Study of Hamadan Glass Company. *Proceedings of the 41st International Conference on Computers and Industrial Engineering*. Los Angeles, USA.
- Haugland, S. A., Ness, H., Grønseth, B. O. & Aarstad, J. (2011). Development of Tourism Destinations: An Integrated Multilevel Perspective. *Annals of Tourism Research*, 38(1), 268-290.

- Henderson, P. & Vercseg, I. (2010). *Community Development and Civil Society: Making Connections in The European Context*. Bristol: The Policy Press.
- Herbert-Cheshire, L. (2000). Contemporary Strategies for Rural Community Development in Australia: A Governmentality Perspective. *Journal of Rural Studies*, 16(2), 203-215.
- Higgins-Desbiolles, F. (2006). More Than An Industry, The Forgotten Power of Tourism As a Social Force. *Tourism Management* 27(6), 1192-1208.
- Hill, J. L. (1996). Psychological Sense of Community: Suggestions for Future Research. *Journal of Community Psychology*, 24(4), 431-438.
- Holden, A. (2009). An Introduction Tourism Environmental Relationships. In J. Hill & T. Gale (Eds.), *Ecotourism and Environmental Sustainability* (pp. 17-30). UK: Ashgate Publishing.
- Honeyman, C. A. 2010. Social Responsibility and Community Development: Lessons from the Sistema de Aprendizaje Tutorial in Honduras. *International Journal of Educational Development*, 6(30), 599-613.
- Hounslow, B. (2002). Community Capacity Building Explained. *Stronger Families Learning Exchange Bulletin*, 1(1), 20-22.
- Hudman, E.L. (1978). Tourist Impacts the Needs For Regional Planning, *Annals of Tourism Research*, 5(1), 112-125.
- Hulme, D. & Edwards, M. (Eds.). (2013). *Making a Difference: NGO's and Development in a Changing World*. London: Routledge.
- Human Development Report (2013). *The Rise of the South: Human Progress in a Diverse World*. Retrieved from http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/14/hdr2013_en_complete.pdf

- Hussein, A. (2009). The Use of Triangulation in Social Sciences Research: Can Qualitative and Quantitative Methods be Combined. *Journal of Comparative Social Work*, 1(8), 1-12.
- Idenburg, P. J. (1993). Four Styles of Strategy Development. *Long range Planning*, 26(6), 132-137.
- Iorio, M. & Corsale, A. (2010). Rural Tourism and Livelihood Strategies in Romania. *Journal of Rural Studies*, 26(2), 152-162.
- Importance-InfluenceMatrix in Stakeholder (2010). *Apmas Knowledge Network* sitesinden alınmıştır. <http://www.apmasnetwork.org/node/80>
- İçli, G. (2005). *Sosyolojiye Giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- İçöz, O. (2005). *Turizm Ekonomisi*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- İçöz, O. (Ed.) (2007). *Genel Turizm, Turizmde Temel Kavramlar ve İlkeler*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- İçöz, O., Var, T. ve İlhan, İ. (2009). *Turizm Planlaması ve Politikası Turizmde Bölgesel Planlama*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- İKA (2014). Adıyaman. *İpek Yolu Kalkınma Ajansı* sitesinden alınmıştır. www.ika.org.tr/Adiyaman-icerik-52.html
- İKA (2014). Adıyaman, Genel Değerlendirme. *İpekyolu Kalkınma Ajansı* sitesinden alınmıştır. <http://www.ika.org.tr/Merkez-icerik-98.html>
- İnce, G.B. (2010). Medya ve Toplumsal Hafıza. *Kültür ve İletişim*, 13(1), 9-29.
- Jackson, S. F., Cleverly, S., Poland, B., Burman, D., Edwards, R. & Robertson, A. (2003). Working With Toronto Neighbourhoods Toward Developing Indicators of Community Capacity. *H.P. International*, 18(4), 339-350.
- Jacobs, G & Cleveland H. (1999). *Social Development Theory*. Retrieved from www.icpd.org

- Jafari, J. (1992). Cultural tourism and regional development. *Annals of Tourism Research*, 19(3), 576-577.
- Jamal, T. B. & Getz, D. (1995). Collaboration Theory and Community Tourism Planning. *Annals of tourism research*, 22(1), 186-204.
- James, V. U. (Ed.). (1998). *Capacity building in developing countries: Human and environmental dimensions*. Greenwood Publishing Group.
- Jami, A. A. & Walsh, P. R. (2014). The Role of Public Participation in Identifying Stakeholder Synergies in Wind Power Project Development: The case study of Ontario, Canada. *Renewable Energy*, 68, 194-202.
- Jansen, L.(2003). The Challenge of Sustainable Development. *Journal of Cleaner Production*, 11(3), 231-245.
- Jenkins, C. (1992). Tourism in Third World Development, Fact or Fiction? *Inaugural Lecture*. The Scottish Hotel School, U.S., Glasgow.
- Joppe, M. (1996). Sustainable Community Tourism Development Revisited. *Tourism Management*, 17(7), 475-479.
- Kabasakal, U. (2007), Bölgelerarası Kalkınma ve Turizm: Elazığ Örneği. *D. Anadolu Bölgesi Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 7-11.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). *Kültürel Psikoloji, Kültür Bağlamında İnsan ve Aile*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kahraman, N. ve Türkay, O. (2012). *Turizm ve Çevre*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kangas, J., Pesonen, M., Kurttila, M. ve Kajanus, M. (2001). A'WOT: Integrating the AHP with SWOT Analysis. *Sixth International Symposium on the Analytic Hierarchy Process ISAHP*. Berne, Switzerland.

- Karadeniz, E., Kandir, S. Y. ve Önal, Y. B. (2007). Seçilmiş Paydaşların SWOT Yöntemiyle Türk Turizm Yatırımlarını Değerlendirmesine Yönelik Bir Pilot Çalışma. *Anatolia*, 18(2), 195-205.
- Karaduman, S. (2010). Modernizmden Postmodernizme Kimliğin Yapısal Dönüşümü. *Journal of Yasar University*, 17(5), 2886-2899.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemi, Kavramlar İlkeler Teknikler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kayhan, N. (2007). AB Sürecinde Türkiye'de Sosyal Diyalog Alanındaki Gelişmeler. *TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 20(6), 61-79.
- Kaymaz, Ö.T. (2013). Kanaat Önderi Kavramının Yeni Mecrası. *II. International Conference on Communication, Media, Technology and Design*. 2-4 May. Famagusta- North Cyprus.
- Kaypak, Ş. (2011), Küreselleşme Sürecinde Sürdürülebilir Bir Kalkınma İçin Sürdürülebilir Bir Çevre. *KMÜ S.E.A. Dergisi*, 13(20), 19-33.
- Kim, H. J., Chen, M. H. & Jang, S. (2006). Tourism Expansion and Economic Development: The Case of Taiwan. *Tourism Management*, 27(5), 925-933.
- Kim, K., Uysal, M. & Sirgy, M.J. (2013). How Does Tourism In A Community Impact The Quality of Life of Community Residents? *Tourism Management* 36, 527-540
- Kimbu, A. N. & Ngoasong, M. Z. (2013). Centralised Decentralisation of Tourism Development. *Annals of Tourism Research*, 40, 235-259.
- Kirk, P. & Shutte, A. M. (2004). Community Leadership Development. *Community Development Journal*, 39(3), 234-251.
- Koçel, T. (2011). *İşletme Yöneticiliği*. İstanbul: Beta Basım A.Ş.

- Komppula, R. (2014). The Role of Individual Entrepreneurs In the Development of Competitiveness for A Rural Tourism Destination—A Case Study. *Tourism Management, 40*, 361-371.
- Kopits, G. & Craig, J. (1998). Transparency in Government Operations. *Interamerican Development Bank Conference: Transparency and Development In Latin America and The Caribbean*. International Monetary Fund, Washington, D.C.
- Korpi, W. & Palme, J. (1998). The Paradox of Redistribution and Strategies of Equality: Welfare State Institutions, Inequality, and Poverty In the Western Countries. *American Sociological Review, 63*(5), 661-687.
- Korten, D. C. (1987). Third generation NGO strategies: A Key to People-Centered Development. *World Development, 15*, 145-159.
- Kotíková, J. & Bittnerová, D. (2003). *Industrial Relations and Corporate Culture in the Czech Republic*. Retrieved From www.boeckler.de/pdf/mbportal_moe_Laenderstudie_tchechien.pdf
- Kuntay, O. (2004). *Sürdürülebilir turizm planlaması*. Ankara: Alp Yayınevi.
- Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) (2013). Türkiye'nin Girişimcilik Ruhu Artıyor. *KOSGEB* sitesinden alınmıştır. <http://kosgeb.gov.tr>.
- Kozak, N., Kozak Akoğlan, M. ve Kozak M. (2010). *Genel Turizm, İlkeler ve Kavramlar*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Krueger, R.A. & Casey, M.A. (2000). *Focus Groups*. London: Sage Publications.
- Kunnan, A. J. (1998). An Introduction to Structural Equation Modelling for Language Assessment Research. *Language Testing, 15*(3): 295-332.

- Kuvan, Y. & Akan, P. (2004). Residents' Attitudes Toward General and Forest-Related Impacts of Tourism: The Case of Belek, Antalya. *Tourism Management* 26(5): 691-706.
- Kümbetoğlu, B. (2008). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Lavergne, R. (2004). Capacity Development: Conceptual Framework and Key Issues. *Tokyo International Symposium on Capacity Development*. February 4-6, 2004. Tokyo, JAPAN.
- Labonte, R. & Laverack, G. (2001a). Capacity Building In Health Promotion, Part 1: For whom? And for what purpose? *Critical Public Health*, 11(2), 111-127.
- Labonte, R. & Laverack, G. (2001b). Capacity Building In Health Promotion, Part 2: Whose Use? And What Measurement? *Critical Public Health*, 11(2),129-138.
- Larsen, J., Urry, J., & Axhausen, K. W. (2007). Networks and tourism: Mobile social life. *Annals of Tourism Research*, 34(1), 244-262.
- Lee, T. H. (2013). Influence Analysis of Community Resident Support for Sustainable Tourism Development. *Tourism Management*, 34(1), 37-46.
- Lee, C. C. & Chang, C. P. (2008). Tourism Development and Economic Growth: A Closer Look At Panels. *Tourism Management*, 29(1), 180-192.
- Lee-Ross, D. & Lashley, C. (2008). *Entrepreneurship and Small Business Management In the Hospitality Industry*. London: Routledge.
- Lepp, A. (2007). Residents' Attitudes Towards Tourism In Bigodi Village, Uganda. *Tourism Management*, 28(3), 876-885.
- Lewis, D. & Mosse, D. (2006). Encountering Order and Disjuncture: Contemporary Anthropological Perspectives on the Organization of Development. *Oxford Development Studies*, 34(1), 1-13.

- Leung, P. (2002). Tourism and Economic Development of Less Developed Countries: Case of Cambodia. *Tourism Recreation Research*, 27(1), 91-102.
- Libreros, M., Massieu, A., & Meis, S. (2006). Progress in tourism satellite account implementation and development. *Journal of Travel Research*, 45(1), 83-91.
- Liedtka, J. M. (1998). Strategic Thinking: Can It Be Taught? *Long Range Planning*, 31(1), 120-129.
- Light, P. C. & Hubbard, E.T. (2002). *The Capacity Building Challenge*. Retrieved from http://www.ohcc-ccso.ca/en/webfm_send/214
- Lin, N. (2002). *Social Capital: A Theory of Social Structure and Action*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lindberg, K. & Johnson, R. L. (1997). The Economic Values of Tourism's Social Impacts. *Annals of Tourism Research*, 24(1), 90-116.
- Liu, J., Ouyang, Z. & Miao, H. (2010). Environmental Attitudes of Stakeholders and Their Perceptions Regarding Protected Area-Community Conflicts: A case Study In China. *Journal of Environmental Management* 91(11), 2254–2262.
- Liu, Z.H. (1994). Tourism Development-A System Analysis. In A.V. Seaton (Ed.), *Tourism: The State of Art* (pp. 20-30). Chichester: John Wiley & Sons
- Liu, A. (2006). Tourism In Rural Areas: Kedah, Malaysia. *Tourism Management*, 27(5), 878-889.
- Liu, C. H., Tzeng, G. H. & Lee, M. H. (2012). Improving Tourism Policy Implementation-The Use of hybrid MCDM models. *Tourism Management*, 33(2), 413-426.
- Lloyd, J. (2008), *The State of Intergenerational Relations Today*. Retrieved from www.ilcuk.org.uk

- Long, T. P., Perdue R. R. & Allen, L. (1990). Rural Resident Tourism Perceptions and Attitudes By Community Level Of Tourism. *Journal of Travel Research*, 28(3), 3-9.
- Loukissas, J. P. (1983). Tourism's Regional Development, Impacts A comparative Analysis of the Greek Islands. *Annals of Tourism Research*, 9(4), 523-541.
- Lyon, L., Ball, A., Duke, M. & Day, M. (2012). *Community Capability Model*. Retrieved from <http://communitymodel.sharepoint.com/Documents/CCMDIRWhitePaper-24042012.pdf>
- Macbeth, J., Carson, D. & Northcote, J. (2004). Social Capital, Tourism and Regional Development: SPCC As A Basis for Innovation and Sustainability. *Current Issues In Tourism*, 7(6), 502-522.
- Maccoby, M. (1996). *The Two Voices of Erich Fromm: The Prophetic and the Analytic*. In M. Cortina and M. Maccoby (Eds.), *A Prophetic Analyst: Erich Fromm's Contributions to Psychoanalysis* (pp. 61-93). Northvale: J. Aronson
- Maccoby, M. (2009). To Win the Respect of Followers, Leaders Need Personality Intelligence. *Ivey Business Journal*, 73(1), 6.
- Macnaghten, P. & Jacobs, M. (1997). Public Identification with Sustainable Development: Investigating Cultural Barriers to Participation. *Global Environmental Change*, 7(1), 5-24.
- Mahutga, M. C. & Smith, D. A. (2011). Globalization, The Structure of the World Economy and Economic Development. *Social Science Research*, 40(1), 257-272.
- Mago, Y. M. F. (2011). Community Capacity Building for Ecotourism: A Literature Review. *National Conference on Entrepreneurship and Innovation*.
- Malecki, E. J. (1997). *Technology and Economic Development*. N.Y: J. Wiley & Sons.

- Manyara, G. & Jones, E. (2007). Community-based Tourism Enterprises Development In Kenya: An Exploration of Their Potential As Avenues of Poverty Reduction. *Journal of Sustainable Tourism*, 15(6), 628-644.
- March, R. & Wilkinson, I. (2009). Conceptual Tools for Evaluating Tourism Partnerships. *Tourism Management*, 30(3), 455-462.
- Martín-Herrán, G., McQuitty, S., & Sigué, S. P. (2012). Offensive versus defensive marketing: What is the optimal spending allocation?. *International Journal of Research in Marketing*, 29(2), 210-219.
- Martinson, M.F. (1970). *Family In Society*. New York: Dodd, Mead.
- Mason, P. (2008). *Tourism Impacts, Planning and Management*. London: Routledge.
- Matarrita-Cascante, D. (2010). Beyond Growth: Reaching Tourism-led Development. *Annals of Tourism Research*, 37(4), 1141-1163.
- Matthews, G. H. & Richter, K. L. (1991). Political Science and Tourism. *Annals of Tourism Research*, 18(1), 120-135.
- Mathieson, A & Wall G. (1987). *Tourism: Economic, Physical and Social Impacts*. England: Longman Group Limited.
- Mayer, S. (2002). *Building Community Capacity: How Different Groups Contribute*. Retrieved from www.effectivecommunities.com/pdfs/ECP_GroupContribution.pdf
- Mayers, J. (2005). *Stakeholder Power Analysis*, International Institute for Environment and Development (IIED). Retrieved from www.policypowertools.org/Tools/Understanding/docs/stakeholder_power_to_ol_english.pdf
- Mayring, P. (2011). *Nitel Sosyal Araştırmalara Giriş*. A. Gümüş ve M. Seazi Durgun (Çev.) Ankara: Bilgesu Yayıncılık.

- McDermott, M. H. & Schreckenberg, K. (2009). Equity In Community Forestry: insights from North and South. *International Forestry Review*, 11(2),157-170.
- McEldowney, M. & Sterrett, K. (2001). Shaping a Regional Vision: the Case of Northern Ireland. *Local Economy*, 16(1), 38-49.
- McEwan, C. (2003). Bringing Government to the People: Women, Local Governance and Community Participation In South Africa. *Geoforum*, 34(4), 469-481.
- McLaughlin, M. J., Leone, P. E., Meisel, S. & Henderson, K. (1997). Strengthen School and Community Capacity. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 5(1), 15-23.
- McMillan, D. W. & Chavis, D. M. (1986). Sense of Community: A Definition and Theory. *Journal of Community Psychology*, 14(1), 6-23.
- Mebratu, D. (1998). Sustainability and sustainable development: historical and conceptual review. *Environmental impact assessment review*, 18(6), 493-520.
- Meppem, T. & Gill, R. (1998). Planning for Sustainability As A Learning Concept. *Ecological Economics* 26(2): 121-137.
- Merino, S. S. & Carmenado, I. D. L. R. (2012). Capacity Building In Development Projects. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 46, 960-967.
- Miller-Grandvaux, Y., Welmond, M. & Wolf, J. (2002). *Evolving Partnerships: The Role of NGOs in Basic Education in Africa*. United States Agency for International Development Bureau for Africa (USAID).
- Minang, P. A., McCall, M. K. & Bressers, H. T. A. (2007). Community Capacity for Implementing Clean Development Mechanism Projects Within Community Forests in Cameroon. *Environmental Management*, 39(5), 615-630.

- Mintzberg, H. (1994). The fall and Rise of Strategic Planning. *Harvard Business Review*, 72(1), 107-114.
- Mirshojaeian Hosseini, H. & Kaneko, S. (2012). Causality Between Pillars of Sustainable Development: Global Stylized Facts or Regional Phenomena? *Ecological Indicators*, 14(1), 197-201.
- Miser, R. (1999). Kalkınma, Toplum Kalkınması Yöntemi ve İnsanın Gelişimi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1,(32), 101-112
- Mitchell, R. E. & Reid, D. G. (2001). Community Integration: Island tourism in Peru. *Annals of tourism research*, 28(1), 113-139.
- Morgan, P. (1998). *Capacity and Capacity Development-Some Strategies*. Hull: Policy Branch, CIDA.
- Morita, A., Reingold, E. M. & Shimomura, M. (1986). *Made in Japan: Akio Morita and Sony*. New York: Dutton.
- Moscardo, G. (Ed.). (2008). *Building Community Capacity for Tourism Development*. Wallingford: Cabi.
- MPM (2010). *Adıyaman Verimliliği Artırma Projesi*. Ankara: Mattek.
- Munanura, I. E. & Backman, K. F. (2012). Stakeholder Collaboration as a Tool for Tourism Planning-A Developing Country's Perspective. *Journal of Tourism*, 13(1), 23-39.
- Murdoch, J. (2000). Networks-A New Paradigm of Rural Development? *Journal of Rural Studies*, 16(4), 407-419.
- Narinoğlu, A. (2009). *Yerel Yönetimlerde Stratejik Yönetim ve Planlama*. İstanbul: Mart Matbaacılık.
- Nasar, J. L. & Julian, D. A. (1995). The Psychological Sense of Community in the Neighborhood. *Journal of the American Planning Association*, 61(2), 178-184.

- Nash, D. & Smith, V. L. (1991). Anthropology and Tourism. *Annals of Tourism Research*, (18), 12-25.
- Nasi, J. (Ed.). (1991). *Arenas of Strategic Thinking*. Helsinki: Foundation for Economic Education.
- Neto, F. (2003). A New Approach to Sustainable Tourism Development: Moving Beyond Environmental Protection. *N.Resources Forum*, 27(3), 212-222.
- Neuman, W.L. (2010). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri*. S. Özge (Çev.) İstanbul: Yayın Odası Yayıncılık.
- Noya, A. & Clarence, E. (Ed.) (2007). *The Social Economy: Building Inclusive Economies*. Paris: OECD Publishing.
- Nunkoo, R. & Ramkissoon, H. (2012). Power, Trust, Social Exchange and Community Support. *Annals of Tourism Research*, 39(2), 997-1023.
- Nwanko, N. & Oyinade, B. (1998). Communications and Democratic Governance for Sustainable Development in Africa. In V. U. James (Eds.), *Capacity Building in Developing Countries: Human and Environmental Dimensions*, (pp. 194-227). Kaliforniya: Greenwood Publishing Group.
- Odabaşı, Y. (2004). *Postmodern Pazarlama*. İstanbul: MediaCat Kitapları.
- Oğur, R. ve Tekbaş, Ö.F. (2003). Anket Nasıl Hazırlanır? *Sted*, 12(9), 336-340
- Orman, S. (2008). Adıyaman'da Sosyal Değişme Fenomeni Üzerine Bir Deneme Gelenekten Moderniteye (mi?) S.Öztürk ve Y.Tosun (Ed.), *Medeniyetler Kavşağı Adıyaman Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (ss.37-56). İstanbul: Adıyamanlılar Vakfı Yayınları.
- Ozankaya, Ö. (1982). *Toplumbilimine Giriş*. Ankara: S Yayınları.
- Ozawa, T. (1992). Foreign Direct Investment and Economic Development. *Transnational Corporations*, 1(1), 27-54.

- Ökten, Ş. (2009). Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Güneydoğu Anadolu Bölgesini'nin Toplumsal Cinsiyet Düzeni. *U.S.A. Dergisi*, 2(8), 303-312.
- Önder, İ. (2006). Türkiye'de ve Bölgede Kalkınma Politikaları, Bölgesel Kalkınma Modelleri ve Bölgeye Uygulanabilirliği. F.A.Arı (Ed.), *Bölgesel Kalkınma Politikalar ve Yeni Dinamikler*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Özdek, Y. (2002). Küresel Yoksulluk ve Küresel Şiddet Kışkacında İnsan Hakları, Y. Özdek (Ed.) *Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları* (ss.1-44). TODAİE.
- Özdemir, O. (2010). Yeni Bir Çevre Eğitimi Perspektifi: Sürdürülebilir Gelişme Amaçlı Eğitim. *Eğitim ve Bilim*, 32(145), 23-38.
- Özdemir, Y. ve Çok, F. (2011). Psychometric Properties and Adaptation of the “Autonomous-Related Self in Family Scales” for High School Students. *Elementary Education Online*, 10(1), 121-132.
- Özdil, T, Yoğurtçu, G., Yoğurtçu, K. ve Ünal, U. (2014). Girişimciliği Etkileyen Sosyo-Kültürel Değişkenler (Kırgızistan ve Türkiye'deki Üniversite Öğrencilerinin Görüşlerinin Karşılaştırmasına Dayalı Bir Araştırma). *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(9), 73-103.
- Özen, Y. ve Gül, A. (2007). Sosyal ve Eğitim Bilimleri Araştırmalarında Evren-Örneklem Sorunu. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 394-422.
- Özer, Y. E. (2007). Küresel Rekabet-Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Türkiye. *Review of Social, Economic ve Business Studies*, 9(10), 389-408.
- Özkök, F. ve Gümüş, F. (2009). Sürdürülebilir Turizmde Bilginin Önemi. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 7(1), 51-72.
- Paksoy, S. ve Aydoğdu, M.H. (2010). Bölgesel Kalkınmada Girişimciliğin Geliştirilmesi:Gap-Gidem Örnekleri.*Girişimcilik ve Kalkınma*, 5(1), 113-134.

- Pallant, J. (2007). *SPSS Survival Manual*. Berkshire: McGraw-Hill Education.
- Park, D. B., Lee, K. W., Choi, H. S. & Yoon, Y. (2012). Factors Influencing Social Capital in Rural Tourism Communities in South Korea. *Tourism Management, 33*(6), 1511-1520.
- Partridge, K., Jakson, C., Wheeler, D. & Zohar, A. (2005). *From Words to Action Stakeholder Engagement Manual*. Retrieved from www.accountability.org/images/content/2/0/207.pdf
- Pastras, P. & Bramwell, B. (2013). A Strategic-Relational Approach to Tourism Policy. *Annals of Tourism Research, 43*(2), 390-414.
- Pearce, D. G. (1998). Tourism Development in Paris: Public Intervention. *Annals of Tourism Research, 25*(2), 457-476.
- Pedrazzini, Y., Bolay, J. C. & Kaufmann, V. (2005). Social Practices and Spatial Changes. Lausanne: NCCR North-South Dialogue.
- Peršić, M. & Jurdana, S. D. (2006). *Greening Tourism and Hospitality Industry*, Retrieved from http://crosbi.znanstvenici.hr/datoteka/273158.Greening_Tourism_Persic_Smolcic_2006.pdf
- Pieterse, J. N. (2000). After Post-Development. *Third world Quarterly, 21*(2), 175-191.
- Pitchford, M. & Henderson, P. (2008). *Making Spaces for Community Development*. Bristol: The Policy Press.
- Pittman, K. J., Irby, M., Tolman, J., Yohalem, N. & Ferber, T. (2011). *Preventing Problems, Promoting Development, Encouraging Engagement*. Washington, DC: Forum for Youth Investment.
- Pizam, A. (1978). Tourism's Impacts: The Social Costs to the Destination Community as Perceived by Its Residents. *Journal of Travel Research, 16*(4), 8-12.

- Po, W. C. & Huang, B. N. (2008). Tourism Development and Economic Growth-A Nonlinear Approach. *Physica A: Statistical Mechanics and its Applications*, 387(22), 5535-5542.
- Poveda, A. C. (2011). Economic Development and Growth in Colombia: An Empirical Analysis With Super-Efficiency DEA and Panel Data Models. *Socio-Economic Planning Sciences*, 45(4), 154-164.
- Pretes, M. (1997). Development and Infinity. *World Development*, 25(9), 1421-1430.
- Princen, T., Finger, M., Clark, M. L. & Manno, J. P. (1994). *Environmental NGOs in World Politics: Linking The Local And The Global*. London: Routledge.
- Purdue, D. A., Razzaque, K., Hambleton, R., Stewart, M., Huxham, C., & Vangen, S. (2000). *Community leadership in area regeneration*. Bristol: Policy Press.
- Raco, M. (2000). Assessing Community Participation In Local Economic Development Lessons for The New Urban Policy. *Political Geography*, 19(5), 573-599.
- Ray, D. (1998). *Development Economics*. Princeton NJ: Princeton University Press.
- Raeburn, J., Akerman, M., Chuengsatiansup, K., Mejia, F. & Oladepo, O. (2006). Community Capacity Building and Health Promotion in A Globalized World. *Health Promotion International*, 21(1), 84-90.
- Redding, S. (2001). The community of the School. In S. Redding ve L. G. Thomas (Eds.), *The Community of the School*. Lincoln, IL: Development Institute.
- Reed, M. G. (1997). Power Relations and Community-Based Tourism Planning. *Annals of Tourism Research*, 24(3), 566-591.
- Reed, M. S. (2008). Stakeholder Participation for Environmental Management: A literature review. *Biological conservation*, 141(10), 2417-2431.

- Reid, D. G., Mair, H., & George, W. (2004). Community tourism planning: A self-assessment instrument. *Annals of Tourism research*, 31(3), 623-639.
- Reid, L.J., Smith, S.L.J. & McCloskey, R. (2008). The Effectiveness of Regional Marketing Alliances: A Case Study of The Atlantic Canada Tourism Partnership 2000- 2006. *Tourism Management*, 29(3), 581-593.
- Rızaoğlu, B. (2003). *Turizm Davranışı*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Rızaoğlu, B. (2004). *Turizm ve Toplumsallaşma*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Richards, G. & Hall, D. (Eds.). (2002). *Tourism And Sustainable Community Development*. London: Routledge.
- Rietveld, P. (1989). Infrastructure and Regional Development. *The Annals of Regional Science*, 23(4), 255-274.
- Rizzo, A. & Kim, G. J. (2005). A SWOT Analysis of the Field of Virtual Reality Rehabilitation and Therapy. *Presence: Teleoperators and Virtual Environments*, 14(2), 119-146.
- Robbins, P. T. (2001). *Sociology of Development*. Retrieved from http://w01.uolia.wf.ulcc.ac.uk/sites/default/files/programme_resources/lse/lse_pdf/subject_guides/sc3055_ch1-3.pdf
- Rodríguez-Toubes Muñiz, D., Fraiz Brea, J. A., & Rodríguez Campo, L. (2011). Tourist destination image formed by the cinema. *European Journal of Tourism, Hospitality and Recreation*, 2(1), 137-154.
- Roney, S.A. (2011). *Turizm, Bir Sistemin Analizi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Rubinçik-Pessach, A. (2005). Can Decentralization be Beneficial? *Journal of Public Economics* 89(7),1231-1249.
- Ryan, C. (1995), *Researching Tourist Satisfaction, Issues, Concepts, Problems*. London: Routledge.

- Ryan, C. Scotland, A. & Montgomery, D. (1998). Residents Attitudes to Tourism Development-a Comparative Study Between the Rangitikei, New Zealand and Bakewell, United Kingdom. *Progress In Tourism and Hospitality Research* 4(2), 115-130.
- Saarinen, J. (2006). Traditions of Sustainability in Tourism Studies. *Annals of Tourism Research*, 33(4), 1121-1140.
- Sautter, E. T., & Leisen, B. (1999). Managing stakeholders a tourism planning model. *Annals of tourism research*, 26(2), 312-328.
- Sabır, H. (2010). *Az gelişmiş Ülkelerde Rekabet ve Kalkınma*. İstanbul: Derin.
- Saçık, S. Y. (2009). Dış Ticaret Politikası ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Teorik Açıdan Bir İnceleme. *KMÜ İİBF Dergisi*, 11, 162-171.
- Sammy, J. (2008). Examples of Effective Techniques for Enhancing Community Understanding of Tourism In G. Moscardo (Ed.) *Building Community Capacity for Tourism Development* (pp. 75-85) Wallingford: Cabi.
- Sanderson, I. (1998). Beyond Performance Measurement? Assessing Value in Local Government. *Local Government Studies*, 24(4), 1-25.
- Sautter T. E. & Leisen, B. (1999). Managing Stakeholders, A Tourism Planning Model. *Annals of Tourism Research*, 26(2), 312-328.
- Schech, S. & Haggis, J. (2000). *Culture and Development: A Critical Introduction*. Oxford: Blackwell.
- Scheyvens, R. (2002). *Tourism for Development: Empowering Communities*. Harlow: Pearson Education.
- Schlosberg, D. & Carruthers, D. (2010). Indigenous Struggles, Environmental Justice, and Community Capabilities. *Global Environmental Politics*, 10(4), 12-35.

- Schoemaker, P. J. (1995). Scenario Planning: A Tool for Strategic Thinking. *Sloan Management Review*, 36(2), 25-25.
- Schubert, S. F., Brida, J. G., & Risso, W. A. (2011). The impacts of international tourism demand on economic growth of small economies dependent on tourism. *Tourism Management*, 32(2), 377-385.
- Schulpen, L. & Gibbon, P. (2002). Private Sector Development: Policies, Practices and Problems. *World Development*, 30(1), 1-15.
- Seddon, T. & Billett, S. (2004). *Social Partnerships in Vocational Education: Building Community Capacity*. Adelaide: NCVER.
- SEGE (2011). *İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması*. Ankara: Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü.
- Sen, A. (1983). Development: Which Way Now? *The Economic Journal*, 93(37), 745-762.
- Sessa, A. (1988). The Science of Systems For Tourism Development. *Annals of Tourism Research*, 15(2), 219-235.
- Sezgin, M. ve Karaman, A. (2008). Turistik Destinasyon Çerçevesinde Sürdürülebilir Turizm Yönetimi ve Pazarlaması. *Selcuk University Social Sciences Institute Journal*, 19, 429-436.
- Sharma, K. K. (2005). *Tourism and Development*. Darya Ganj: Sarup & Sons.
- Sharma, N. & Narula, S. A. (2008). *Design and Implementation of Communication Strategy in Rural Markets: A Case of Tata Shaktee GC Sheet Brand*. Retrieved from <http://dspace.iimk.ac.in/bitstream/2259/438/1/>
- Sharpley, R. (2002). Tourism: A Vehicle for Development? In R. Sharpley & D.J. Telfer (Eds.), *Tourism and Development: Concepts and Issues* (pp.11-34). Britain: Channel View Publications.

- Sharpley, R. (2009). *Tourism Development and the Environment: Beyond Sustainability?* London: Earthscan.
- Sharpley, R. (2010), Tourism and Sustainable Development: Exploring the Theoretical Divide. *Journal of Sustainable Tourism*, 8(1): 1747-7646.
- Sharpley, R. & Telfer, D. J. (Eds.). (2002). *Tourism and Development: Concepts and Issues*. Bristol: Channel View Publications.
- Shaw, G., & Williams Allan, M. (2002). *Critical issues in tourism: a geographical perspective*. Blackwell Publishers.
- Sheldon, K. M., Gunz, A. & Schachtman, T. R. (2012). What Does it Mean to be in Touch With Oneself? Testing A Social Character Model of Self-Congruence. *Self and Identity*, 11(1), 51-70.
- Simpson, M. C. (2008). Community Benefit Tourism Initiatives-A Conceptual Oxymoron? *Tourism Management*, 29(1), 1-18.
- Skelcher, C. (1993). Involvement and Empowerment in Local Public Services. *Public Money ve Management*, 13(3), 13-20.
- Smith, D.M. & Krannich, S.R. (1998). Tourism Dependence and Resident Attitudes. *Annals of Tourism Research*, 25(4), 783-802.
- Smith, N., Littlejohns, L. B. & Roy, D. (2003). *Measuring Community Capacity: State of the Field Review and Recommendations for Future Research*. Red Deer, Alberta: David Thompson Health Region; 2003.
- Smith, S. K., Tayman, J. & Swanson, D. A. (2013). *A Practitioner's Guide to State and Local Population Projections*. Netherlands: Springer.
- Simmons, A. Reynolds, R. C. & Swinburn, B. (2011). Defining Community Capacity Building: Is it Possible? *Preventive Medicine*, 52(3), 193-199.

- Sofield, T. H. & Li, F.M.S.(1998). Tourism Development and Cultural Policies in China. *Annals of Tourism Research*, 25(2), 362-392.
- Sosa, R. & Gero, J. S. (2005). A Computational Study of Creativity in Design: The Role of Society. *Aiedam*, 19(4), 229-244.
- Srivastava, P. K., Kulshreshtha, K., Mohanty, C. S., Pushpangadan, P. & Singh, A. (2005). Stakeholder-Based SWOT Analysis for Successful Municipal Solid Waste Management In Lucknow, India. *Waste Management*, 25(5), 531-537.
- Stiglitz, J. E. (2002). Towards A New Paradigm for Development: Strategies, Policies and Processes. *Applied Econometrics and International Development*, 2(1), 116-122.
- Stoneman, D. (2002). The Role of Youth Programming in the Development of Civic Engagement. *Applied Developmental Science*, 6(4), 221-226.
- Sutton, M. & Lock, P. (2000). Regional Differences In Health Care Delivery: Implications For A National Resource Allocation Formula. *Health Economics Health Econ.* 9, 547–559.
- Szyncer-Taub, M. (2009). *Community Capacity in Public Health, Application*. Retrieved from http://miriamszyncertaub.myefolio.com/uploads/miriam%20szyncertaub_community%20capacity.pdf
- TDK (Türk Dil Kurumu), (2014) *Strateji*. *Türk Dil Kurumu* sitesinden alınmıştır. <http://www.tdk.gov.tr>.
- Teaching Clinical Psychology (2014). *Using Interviews In Research*. Retrieved from <http://users.rider.edu/~suler/interviews.html>
- Telfer, D. J. & Sharpley, R. (2007). *Tourism and Development in the Developing World*. London: Routledge.

- Tengö, M. & Belfrage, K. (2004). Local Management Practices for Dealing With Change and Uncertainty: A Cross-Scale Comparison of Cases in Sweden and Tanzania. *Ecology and Society*, 9(3), 4-25.
- Teye, V., Sönmez, F. S. & Sirakaya, E. (2002). Residents' Attitudes Toward Tourism Development. *Annals of Tourism Research*, 29(3), 668-688.
- Tıraş, H.H. (2012). Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre: Teorik Bir İnceleme. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi. İİBF Dergisi*, 2, 57-73.
- Titmuss, R. (1974). *Social Policy*. London: George Allen & Unwin.
- Tooman, L. A. (1997). Tourism and Development. *Journal of Travel Research*, 35(3), 33-40.
- Tosun, C. (1998). Roots of Unsustainable Tourism Development At The Local Level: The Case of Urgup In Turkey. *Tourism Management*, 19(6), 595–610.
- Tosun, C. (2000). Limits to Community Participation in the Tourism Development Process in Developing Countries. *Tourism Management*, 21(6), 613-633.
- Tosun, C. (2005). Stages in The Emergence of a Participatory Tourism Development Approach in the Developing World. *Geoforum*, 36(3), 333-352.
- Tosun, C. (2006). Expected Nature of Community Participation in Tourism Development. *Tourism Management* 27(3), 493–504.
- Tosun, C. (2012). Adıyaman Bir Turizm Kenti Olabilecek mi? *Adıyaman Üniversitesi* sitesinden alınmıştır.
www.adiyaman.edu.tr/ckfinder/userfiles/files/panel_metni.pdf
- Tosun, C., Fletcher, J. & Fyall, A. (2006). Turkey: EU Membership Implications for Sustainable Tourism Development. In D. Hall, M. Smith & B. Marciszewska (Eds.), *Tourism in the New Europe: the Challenges and Opportunities of EU Enlargement* (pp. 270-287). Wallingford: Cabi.

- Tosun, C. & Timothy, D.J. (2001). Shortcomings in Planning Approaches to Tourism Development in Developing Countries: The Case of Turkey. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 13(7), 352-359.
- Tosun, C. & Timothy, D. J. (2003). Arguments for Community Participation in the Tourism Development Process. *Journal of Tourism Studies*, 14(2), 2-15.
- Tosun C., Timothy D. J. & Öztürk Y. (2003). Tourism Growth, National Development and Regional Inequality in Turkey. *Journal of Sustainable Tourism*, 11(2-3), 133-161.
- Tosun, C., Okumus, F. & Fyall, A. (2008). Marketing Philosophies: Evidence from Turkey. *Annals of Tourism Research*, 35(1), 127-147.
- Towards Earth Summit (2002), *Sustainable Tourism Briefing Paper*. Retrieved from www.earthsummit2002.org/es/issues/tourism/tourism.pdf
- Tridico, P. (2013). Values, Institutions, and Models of Institutional Change in Transition Economies. *Challenge*, 56(3), 6-27.
- TUİK (2012). *Seçilmiş Göstergelerle Adıyaman*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.
- TUİK (2013). İstatistiklerle Gençlik 2012. *Türkiye İstatistik Kurumu* sitesinden alınmıştır. www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13509
- TUİK (2013). İl Düzeyinde Temel İşgücü Göstergeleri, 2011-2012. *Türkiye İstatistik Kurumu* sitesinden alınmıştır. <http://www.tuik.gov.tr/HbPrint.do?id=15882>
- Turnhout, E., Van Bommel, S. & Aarts, N. (2010). How Participation Creates Citizens: Participatory Governance as Performative Practice. *Ecology ve Society*, 15(4), 26-40.
- Tutar, H., Yılmaz, K. M. ve Erdönmez, C. (2008). *Genel ve Teknik İletişim*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Türkiye Turizm Stratejisi (2007). Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Eylem Planı.
Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü sitesinden alınmıştır.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/TR,11699/turkiyeturizmstratejisi.html
- Uçar, D. ve Doğru, A. Ö. (2005). Cbs Projelerinin Stratejik Planlamasi ve Swot Analizinin Yeri. *TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 10. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı*, 28 Mart - 1 Nisan 2005, Ankara.
- Ukav, İ. (2010). Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Katkısı, Adıyaman Örneği. S.Öztürk ve Y.Tosun (Ed.), *II. Ulusal Medeniyetler Kavşağı Adıyaman Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (ss.219-235). İstanbul: Adıyamanlılar Vakfı Yayınları.
- UNWTO (2014). *Why Tourism? Tourism -An Economic and Social Phenomenon*. Retrieved from <http://www.unwto.org/facts/menu.html>
- Urry, J. (2009). *Turist Bakışı*. E.Tataroğlu, ve İ. Yıldız, (Çev.). Ankara: Bilgesu.
- Usta, Ö. (2009). *Turizm Genel ve Yapısal Yaklaşım*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Uzuner, Y. (1999). Niteliksel Araştırma Yaklaşımı. A.A.Bir (Ed.), *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* (ss.173-193). Eskişehir: A.Ü. Yayınları.
- Ülgen, H. ve Mirze, K. S. (2010). *İşletmelerde Stratejik Yönetim*. İstanbul: Beta.
- Ünlüönen, K. ve Sevim, B. (2005). Turistik Arz kaynaklarının Değerlendirilmesinde Yerel Yönetimlerin, Sivil Toplum Örgütleri, Eğitim Kurumları ve Örgütleri, Eğitim kurumları ve Yerel Medyanın Rolüne İlişkin Bir Uygulama: Zonguldak İli Örneği. *Gazi Üniversitesi T.T.E.F. Dergisi*, 2, 59-79.
- Ünlüönen, K. ve Tayfun, A. (2005). *Ekonomi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Valente, T.W. & Pumpuang, P. (2007). Identifying Opinion Leaders to Promote Behavior Change. *Health Educ Behav*, 34(6):881–896

- Van Niekerk, M. (2014). Advocating community participation and integrated tourism development planning in local destinations: The case of South Africa. *Journal of Destination Marketing & Management*, 3(2), 82-84.
- Veenhoven, R. (2002). Why social policy needs subjective indicators. *Social Indicators Research*, 58(1-3), 33-46.
- Villanueva, J., Van de Ven, A. H. & Sapienza, H. J. (2012). Resource Mobilization in Entrepreneurial Firms. *Journal of Business Venturing*, 27(1), 19-30.
- Waligo, V. M., Clarke, J. & Hawkins, R. (2013). Implementing Sustainable Tourism: A multi-Stakeholder Involvement Management Framework. *Tourism Management* 36, 342-353.
- Walker, K. (2008). *Tools to Enhance Community Capacity to Critically Evaluate Tourism Activities*, In G. Moscardo (Ed.) *Building Community Capacity for Tourism Development* (pp. 86-100). Wallingford: Cabi.
- Walmsley J. (Ed.) (2002). *Principles and Types of Advocacy in Advocacy and Learning Disability*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Wang, H., Yang, Z., Chen, L., Yang, J. & Li, R. (2010). Minority Community Participation in Tourism: A Case of Kanas Tuva Villages in Xinjiang, China. *Tourism Management*, 31(6), 759-764.
- Wang, N. (2000). *Tourism and Modernity: A Sociological Analysis*. Pergamon.
- Wang, Y. & Bramwell, B. (2012). Heritage Protection and Tourism Development Priorities in Hangzhou, China: A Political Economy and Governance Perspective. *Tourism Management*, 33(4), 988-998.
- Waridin, W., Chabachib, H.M., Djastuti, I. & Susilowati, I. (2010). Kırsal Alanda Yoksullukla Mücadele İçin Yerel Kalkınma Programına Toplumsal Katılım: Endonezya Merkez Java'da Durum İncelemesi. M. Kardaş (Ed.), *Yoksullukla*

- Mücadele Stratejileri Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (ss. 85-92). Ankara: Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.
- Wasti, S. A. ve Erdil, S.E. (2007). Bireycilik ve Toplulukçuluk Değerlerinin Ölçülmesi: Benlik Kurgusu ve INDCOL Ölçeklerinin Türkçe Geçerlemesi. *Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 7, 39-66.
- Wearing, S., Stevenson, D. & Young, T. (2010). *Tourist Cultures: Identity, Place and the Traveller*. London: SAGE Publications
- Wearing, S., McDonald, M. & Ponting, J. (2005). Building A Decommodified Research Paradigm in Tourism: The Contribution of NGOs. *Journal of Sustainable Tourism*, 13(5), 424-439.
- Weeden, C. (2005). Qualitative Approach to the Ethical Consumer: the Use of Focus Groups for Cognitive Consumer Research in Tourism. In B.W. Ritchie, Peter Burns & C.Palmer (Ed.), *Tourism Research Methods Integrating Theory with Practice* (pp. 179-190). Wallingford: Cabi.
- Weihrich, H. (1982). The TOWS matrix-A Tool for Situational Analysis. *Long Range Planning*, 15(2), 54-66.
- Weihrich, H. (1993). Daimler-Benz's Move Towards the Next Century With The TOWS Matrix. *European Business Review*, 93(1), 1-9.
- Wickramasinghe, V. & Takano, S. (2009). Application of Combined SWOT and Analytic Hierarchy Process (AHP) for Tourism Revival Strategic Marketing Planning: A Case of Sri Lanka Tourism. *Journal of the Eastern Asia Society for Transportation Studies*, 8, 954-969.
- Williams, C. C. (2004). Community Capacity Building: A Critical Evaluation of the Third Sector Approach. *Review of policy research*, 21(5), 729-739.

- Williams, J. & Lawson, R. (2001). Community Issues and Resident Opinions of Tourism. *Annals of Tourism Research*, 28(2), 269-290.
- Williams, P. W. & Ponsford, I. F. (2009). Confronting Tourism's Environmental Paradox: Transitioning for Sustainable Tourism. *Futures*, 41(6), 396-404.
- Williams, R. (2001). *The long revolution*. Broadview Press.
- Wilkinson, F. P. (1989). Strategies For Tourism In Island Microstates. *Annals of Tourism Research*, 16(2), 153-177.
- Yatırımlarda Devlet Yardımları (2014). *Ekonomi Bakanlığı* sitesinden alınmıştır.
www.tesvik.gov.tr
- Yavan, N. (2011). Teşviklerin Bölgesel Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi: Ampirik Bir Analiz. *Ekonomik Yaklaşım*, 22(81), 65-104.
- Yavilioğlu, C. (2001). Ekonomik Kalkınma ve Motivasyon Arasındaki İlişki. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(2), 109-130.
- Yavuz, N. Ç. (2006). Türkiye'de Turizm Gelirlerinin Ekonomik Büyümeye Etkisinin Testi: Yapısal Kırılma ve Nedensellik Analizi. *D.Ü. Dergisi*, 7(2), 162-171.
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2007). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Detay.
- Yetiş, M. (2012). Adıyaman Bir Turizm Kenti Olabilecek mi? *Adıyaman Üniversitesi* sitesinden alınmıştır.
www.adiyaman.edu.tr/ckfinder/userfiles/files/panel_metni.pdf
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, Z. ve Kalağan, G. (2008). Alternatif Turizm Kavramı ve Çevresel Etkileri. *Yerel Siyaset Dergisi*, 35, 43-45.
- Yi, Z. (2007). Demography: The Past, Present and Future. *Demography* (1) 1-38.

- Yüksel, F., Bramwell, B. & Yüksel, A. (2005). Centralized and Decentralized Tourism Governance In Turkey. *Annals of Tourism Research*, 32(4),859–886.
- Yüksel, A. ve Yüksel, F. (2004). *Turizmde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Zadeh, B. S., Ahmad, N., Abdullah, S. & Abdullah, H. (2010). The Social Capacity To Develop A Community. *Journal of Social Science*, 2(2), 110-113.
- Zaijuan, Z. H. O. U., Yang, R. & Daojin, S. U. N. (2013). Happiness View in Ecological Civilization Age. *Canadian Social Science*, 9(6), 80-84.
- Zamani-Farahani, H. & Musa, G. (2008). Residents' Attitudes and Perception Towards Tourism Development: A Case Study of Masooleh, Iran. *Tourism Management*, 29(6), 1233-1236.
- Zeyrek, T.H. (2010). Adıyaman'da Kültür Turizmi. S.Öztürk ve Y.Tosun (Ed.), *II. Ulusal Medeniyetler Kavşağı Adıyaman Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (ss. 295-384). İstanbul: Adıyamanlılar Vakfı Yayınları.
- Zwicker, G. & Marlin, A. J. (2009). *Understanding and Building Community Capacity in New Brunswick's Forestry Communities*. Sackville: Rural and Small Town Programme, Mount Allison University.

EK: Anket Formu

		TOPLUMSAL KAPASİTE ANKETİ				
		Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
1.	Yöneticilerimiz Adıyaman'la ilgili karar alırken düşüncelerimizden yararlanır					
2.	İlimizi geliştirebileceğimize inanıyorum					
3.	Yöneticilerimiz genç nüfusun gelişimine önem verir					
4.	Gençlerimizin gelişimi için her türlü fırsatı sunarız					
5.	Geleneksel kurumlarımız (vakıflar, hayır kurumları vb) halkın ihtiyaçlarına duyarlıdır					
6.	Yöneticilerimiz ilimiz için iyi şeyler yapma gayretindedir					
7.	Toplumumuzun gelişmesinde bütün kaynaklarımız değerlendirilir					
8.	Adıyaman toplumu gelişmektedir					
9.	Halkımız kamu dairelerine derdini kolaylıkla anlatılabilmektedir					
10.	Yöneticilerimiz Adıyaman'la ilgili uygulamalarda toplumu dikkate alır					
11.	İlimizin gelişmesinde her kesim ortak çaba gösterir					
12.	İlimizin gelişmesinde her kurum ortak hareket eder					
13.	Adıyaman halkı hayırsever yatırımcılara sahip çıkar					
14.	Adıyamanlı hayırseverler (okul ve hastane gibi) beklenen yatırımları yapmaktadır					
15.	Adıyaman'ın gelişmesi için yeterli yatırım kaynaklarına sahibiz					
16.	Adıyamanlı iş adamları, Adıyaman'a gerekli yatırımları yapmaktadır					
17.	Gençlerimizin Adıyaman'dan göç <u>etmemesi</u> için çaba gösteririz					
18.	Gençlerimizin gelişmesi için ilimizdeki eğitim ve spor gibi olanaklar yeterlidir					
19.	Gençlerimiz Adıyaman'ın geleceği olarak görülmektedir					
20.	Adıyaman'daki genç nüfus yeterince desteklenmektedir					
21.	Adıyaman toplumu gençlerine önem vermektedir					
22.	Adıyaman'da girişimci sayısı yeterli düzeydedir					
23.	Yöneticilerimiz girişimcilere yeterli desteği sağlamaktadır					
24.	Adıyamanlı girişimciler aradığı maddi desteği bulabilmektedir					

DEMOGRAFİK SORULAR

A) **Cinsiyet:** Kadın [] Erkek []

B) **Yaş Aralığınız:**

15-24 [] 25-34 [] 35-44 [] 45-54 [] 55 ve üstü []

C) **Mezuniyet Durumunuz:**

İlkokul [] Ortaokul [] Lise []

Meslek Yüksek Okulu [] Fakülte/Yüksekokul [] Lisans Üstü []

D) **Meslek Alanınız:**

Öğrenci [] Kamu [] Özel Sektör [] Serbest Meslek [] Diğer []

E) **Adıyaman (merkezde) kaç yıldır ikamet etmektesiniz?**

4-9 Yıl [] 10-15 Yıl []

16-21 Yıl [] 21 Yıl ve üstü []

F) **Aylık Geliriniz:**

0-999 TL [] 1000-1999 TL []

2000-2999 TL [] 3000 TL ve Üstü []

G) **Medeni Durumunuz:** Evli [] Bekâr []

Zaman ayırdığınız için teşekkür ederiz...

ÖZGEÇMİŞ

Soyad : ÇALIŞKAN
İsim : Caner
Doğum tarihi : 18.01.1984 / MERSİN

Eğitim Durumu

Başlama-Bitiş Tarihi	Kurum	Derece:
2003-2008	Mersin Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Y.O.	Lisans
2009-2011	Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm ve Otel İşletmeciliği	Yüksek Lisans

Yabancı Dil: İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri:

Tosun C. & Çalışkan C. (2011). *Profile of Sustainability In Alanya/ Turkey As A Tourist Destination, An Analysis for Achieving A Better Level of Sustainable Tourism Development at Local Level*. Plan Bleu, Regional Activity Centre. Sophia Antipolis.

Çalışkan, C. ve Tosun, C. (2013). Sürdürülebilir Turizm Gelişimi Açısından Turizmin Gelecek Nesil Üzerindeki Etkilerinin Paydaşlarca Algılanması. *14. Ulusal Turizm Kongresi*, 05-08 Aralık 2013. Kayseri.

Çalışkan, C. (2014). Evaluation of Protected Areas from the Perspective of Sustainable Tourism: Case Study of Mount Nemrut National Park/Adıyaman. *Global International Conference on Business Tourism and Sciences*, May 15-18. Tampa, Florida-USA.

Çorbacı, A. & Çalışkan C. (2014). Analysis of Tourism Development in Adıyaman: Societal Approach. *International Interdisciplinary Business-Economics Advancement Conference (IIBA 2014)*, July 16-19. İstanbul, TURKEY.

İş Deneyimi:

Yıl	Yer	Kurum	Görev
2009-2010	Adıyaman	Adıyaman Üniversitesi	Araştırma Görevlisi
2010-2012	Hatay	Mustafa Kemal Üniversitesi	Araştırma Görevlisi
2012-	Adıyaman	Adıyaman Üniversitesi	Araştırma Görevlisi

İletişim:

Adıyaman Üniversitesi, Turizm Fakültesi/ ADIYAMAN

0 506 888 23 38 / caner.caliskan@hotmail.com